

ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ· ΑΘΗΝΑΙ 1968

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1968
ΠΑ Α
121

ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Α' ΤΑΞΕΩΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Α' ΤΑΞΕΩΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1968

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗΝ ΤΗΣ

ΜΕΤΕΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ Μ. ΜΑΜΑΡΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Α. ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους εὕρισκετο εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν. Δὲν εἶχε μόνιμον κατοικίαν, δὲν ἤξευρε νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἀγρούς οὔτε ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ ἐνδύματα, ἐπιπλα, οἰκιακὰ σκεύη. Ἔζη εἰς σπήλαια ἢ εἰς τρώγλας καὶ πολλάκις κατεσπαράσσετο ἀπὸ τὰ ἀγρία θηρία. Ἡ ζωὴ του δὲν ἦτο καθόλου εὐχάριστος.

Μὲ κόπους πολλοὺς καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν ἀπέκτησε γνώσεις καὶ κατώρθωσε νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς του. Σιγὰ σιγὰ προώδευσε, ἀνεπτύχθη ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ διέμορφωσε βίον κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν, ἐδημιούργησε δηλαδὴ πολιτισμόν. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ γενικῶς εἰς βίον εὐκολώτερον καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένον λέγεται πολιτισμός.

Μὲ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν πολιτισμόν ἀσχολεῖται ἡ Ἱστορία. Αὐταὶ αἱ πράξεις μᾶς ἐνδιαφέρουν, διότι δεικνύουν τὴν συνεχῇ καὶ συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνάπτυξίν του. Ἱστορία λοιπὸν εἶναι ἡ συστηματικὴ ἀφήγησις γεγονότων σχετικῶν μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα ἐκεῖνα τῶν ἀνθρώπων ποὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ. ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν ὅπως τὰ ζῶα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας εἰς πολὺν παλαιὰν ἐποχὴν, εἶναι σκοτεινὴ. Αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ αὐτῶν εἶναι ὀλίγαι καὶ προέρχονται ἀπὸ ἰχνογραφήματα, ὅπλα, ἐργαλεῖα, ὅσῃ ζώων καὶ ἀνθρώπων ποὺ εὕρεθσαν ἐντὸς σπηλαίων ἢ καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς. Μὲ τὰς πληροφορίας ὅμως ποὺ μᾶς δίδουν τὰ λείψανα αὐτὰ πολὺ ὀλίγας καὶ ἀτελεῖς γνώσεις ἔχομεν περὶ τῆς

ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν παλαιοτάτων ἀνθρώπων. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποῦ καὶ πῶς ἔζησαν καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνη λόγος περὶ τῆς ἱστορίας των. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῶν παλαιοτάτων ἀνθρώπων ὀνομάζομεν προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην των προϊστορίαν.

Τὰ πενιχρὰ λείψανα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίας μας διὰ τὸν προϊστορικὸν ἄνθρωπον ἀποτελοῦν τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως μνημεῖα εἶναι τὰ γραπτὰ (ἐπιγραφαί, ἔγγραφα, βιβλία), διότι αὐτὰ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο διαφωτίζουν τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος. Ἡ κυρίως ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποὺ σφύζονται γραπτὰ μνημεῖα. Ὅλα τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων λέγονται ἱστορικὰ μνημεῖα ἢ πηγαὶ τῆς ἱστορίας.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας ἐποχὰς ἀναλόγως τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων χρησίμων εἰς τὰς ἀνάγκας του. Αἱ ἐποχαὶ αὗται εἶναι :

1) Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ συνήθως λεγομένου ἀκατεργάστου λίθου. Κατ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποιοῖ τὸν λίθον ἀφοῦ διὰ κρούσεως ἀφῆρει τεμάχια ἐξ αὐτοῦ, ὥστε νὰ λάβῃ τὸ κατάλληλον σχῆμα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν διαφορῶν ἀναγκῶν του.

2) Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου (λελεασμένου) λίθου. Τώρα ὁ ἄνθρωπος ἔχει μάθει νὰ κατεργάζεται καὶ νὰ λειάνῃ τὸν λίθον καὶ νὰ τὸν τρυπᾷ, ἀναλόγως τῆς χρήσεως. Αἱ δύο αὗται ἐποχαί, παλαιολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

3) Ἐποχὴ τῶν μετάλλων. Ὁ ἄνθρωπος ἀργότερον ἐγνώρισε τὰ μέταλλα καὶ ἔμαθε τὴν χρῆσιν των. Τὰ πρῶτα μέταλλα ποὺ ἐγνώρισεν ἦσαν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκός (5000 π.Χ.). Τοῦ σιδήρου ἔγινε χρῆσις πολὺ βραδύτερον (1000 π.Χ.).

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ παλαιότεροι ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι Ἀνατολικοὶ λαοί, δηλαδὴ οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Χετταῖοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι. Ἐπειτα ἐμφανίζονται οἱ Ἕλληνες καὶ κατόπιν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἡ ἱστορία ὄλων αὐτῶν τῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους (5000 π.Χ.) καὶ φθάνει μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους (476 μ.Χ.), λέγεται Ἀρχαία Ἱστορία. Ἀκολουθεῖ ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τὸ 476 μ.Χ. μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Τούρκους (1453 μ.Χ.) ἡ μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου (1492 μ.Χ.). Μετὰ τὴν Μεσαιωνικὴν ἔχομεν τὴν Νεωτέραν Ἱστορίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1453 ἢ τὸ 1492 μ.Χ. καὶ φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Οἱ Εὐρωπαῖοι λαμβάνουν τὸ ἔτος 1492 μ.Χ. ὡς χρονολογίαν ἐνάρξεως τῶν νεωτέρων χρόνων.

Τρεῖς λοιπὸν εἶναι αἱ μεγάλοι περίοδοι εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ Γενικὴ Ἱστορία :

1) Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία (ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ.Χ.).

2) Ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία (476 - 1453 ἢ 1492 μ.Χ.).

3) Ἡ Νεωτέρα Ἱστορία (ἀπὸ τὸ 1453 ἢ 1492 μ.Χ. μέχρι σήμερον).

ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

ΑΙ ΧΩΡΑΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

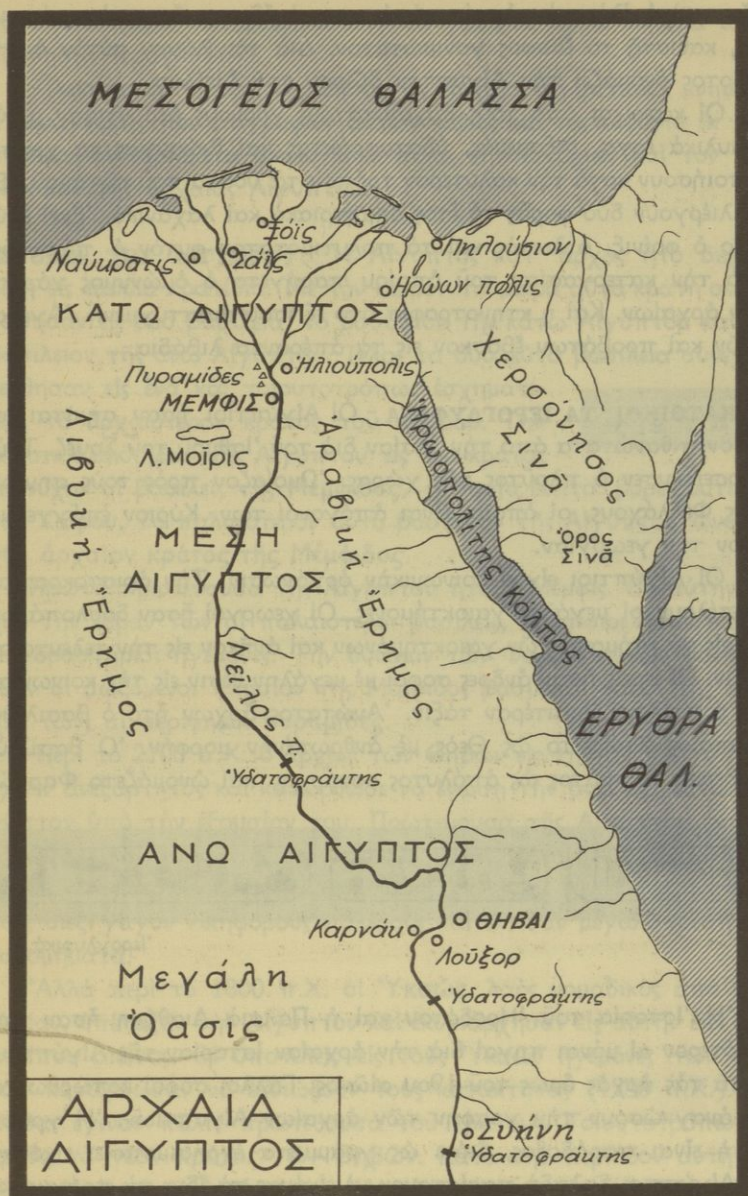
Ὁ ἀρχαιότερος πολιτισμός, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ὁ πολιτισμός τῶν Αἰγαίων. Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀνέπτυξεν εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μὲ κέντρον τὴν Κρήτην λαὸς μεσογειακὸς ξένος πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολὺ ὑστερώτερον παρουσιάσθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα μὲ κέντρον τὰς Μυκήνας ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμός, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργησαν οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας πρῶτοι Ἕλληνες, οἱ Ἀχαιοί.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰγαῖοι δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμὸν. Καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν παλαιότερου καὶ πολὺ προηγμένου λαοῦ τῆς νοτιοανατολικῆς Μεσογείου, τῶν Αἰγυπτίων. Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀνέπτυξαν πολὺ ἐνωρὶς ἰδικούς των πολιτισμοὺς καὶ λαοὶ Ἀσιατικοί. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Χετταῖοι καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ Ἀσιατικοὶ αὐτοὶ λαοὶ μαζὶ μὲ τοὺς Αἰγυπτίους ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Μὲ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἤλθον εἰς σχέσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ των. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν των.

1. ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΕΙΛΟΣ. Ἡ Αἴγυπτος εἶναι χώρα μὲ πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν καὶ σπουδαιότατον καὶ ἀρχαιότατον πολιτισμὸν. Οἱ Ἀχαιοὶ μὲ τὰς ἐπιδρομάς των εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἡ Αἴγυπτος μᾶς εἶναι γνωστή.

Ἡ Αἴγυπτος εἶναι μεγάλη στενόμακρος πεδιάς εἰς τὸ μέσον ἐρήμων καὶ κατέχει τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς. Τὴν χώραν διαρρέει ὁ Νεῖλος ποταμός, ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τοῦ κόσμου. Κάθε χρόνον, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, πλημμυ-

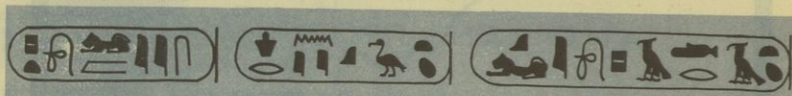

ρίζει καὶ ἡ ἰλὺς τὴν ὁποῖαν ἀφήνουν τὰ ὕδατα, ὅταν ἀποσύρωνται, καθιστᾷ τὸ ἔδαφος γονιμώτατον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει τὴν Αἴγυπτον δῶρον τοῦ Νείλου.

Οἱ κάτοικοι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐφρόντισαν μὲ ὑδραυλικά ἔργα, δεξαμενάς, ὕδατοφράκτας καὶ διώρυγας νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ. Ἐκαλλιέργουν δύο φορές τὸ ἔτος δημητριακὰ καὶ λαχανικὰ. Ἐκεῖ ἐφύοντο ὁ φοῖνιξ, ὁ λωτὸς καὶ τὸ πολυτιμώτατον φυτὸν ὁ πάπυρος, ἀπὸ τὴν κατεργασίαν τοῦ ὁποίου παρήγετο ὁ ὁμώνυμος χάρτης τῶν ἀρχαίων. Καὶ ἡ κτηνοτροφία ἦτο ἐξ ἴσου ἀνεπτυγμένη. Ἀγέλαι βοῶν καὶ προβάτων ἔβοσκον εἰς τὰ ἀπέραντα λιβάδια.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. ΤΑ ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ. Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν σημίται καὶ ἦλθον πιθανώτατα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ. Τοὺς προσεῖλκυσε ὁ πλοῦτος τῆς χώρας. Ὡμοίαζον πρὸς τοὺς σημερινοὺς Φελλάχους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀπόγονοί των. Κύριον ἐπάγγελμα εἶχον τὴν γεωργίαν.

Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλουν οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες. Οἱ γεωργοὶ ἦσαν δουλοπάροικοι εἰς τὰ κτήματα τῶν γαιοκτημόνων καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν. Οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἄνδρες σοφοὶ μὲ μεγάλην θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν τάξιν. Ἀνώτατος ἄρχων ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὅποιος ἐθεωρεῖτο ὡς Θεὸς μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Ὁ βασιλεὺς ἐκυβέρνηα τὸ κράτος ὡς ἀπόλυτος μονάρχης καὶ ὠνομάζετο Φαραώ.

Ἱερογλυφικά.

Ἡ Ἱστορία τοῦ Ἡροδότου καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦσαν παλαιότερον αἱ μόναι πηγαὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνος Γάλλοι σοφοὶ κατῴρθωσαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι παράδοξος, διότι ὡς γράμματα ἐχρησιμοποιοῖ εἰκόνας. Οἱ Αἰγύπτιοι δηλαδὴ παρίστανον μὲ εἰκόνας τὰ ἴδια τὰ πράγματα,

τά ὅποια ἤθελον νὰ φανερώσουν. Τὰ γραπτὰ αὐτὰ μνημεῖα ὠνομάσθησαν ἱερογλυφικά.

Πλεῖσται ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν εἰς ἀρχαῖα αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ πλούσια ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εὐρήματα διεφώτισαν πολὺ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. Ἡ Αἰγύπτος κατ' ἀρχὰς ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Μὲ τὸν καιρὸν τὰ μικρὰ αὐτὰ κράτη συνήνωθησαν εἰς δύο βασιλεία, τὸ βασιλεῖον τῆς κάτω Αἰγύπτου καὶ τὸ βασιλεῖον τῆς ἄνω Αἰγύπτου. Τέλος τὰ δύο αὐτὰ βασιλεία συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη τὸ ἀρχαιότερον κράτος τοῦ κόσμου. Τὴν

4000 π.Χ.

ἔνωσιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου εἰς ἓνα κράτος ἐπέτυχον οἱ βασιλεῖς τῆς Μέμφιδος, ἡ ὁποία ἔκειτο βορειοδυτικῶς τοῦ Καίρου. Τὸ παλαιότερον αὐτὸ βασιλεῖον τῆς Αἰγύπτου ὠνομάσθη ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος.

Πρώτη πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἦτο ἡ Μέμφις. Εἰς αὐτὴν εἶχον τὴν ἔδραν τῶν οἱ παλαιότεροι βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι ἡγεμόνες. Τὴν δύναμιν τῶν Φαραῶ αὐτῶν φανερῶνουν οἱ σωζόμενοι πλησίον τῆς Μέμφιδος βασιλικοὶ τάφοι τῆς ἐποχῆς τῶν, αἱ περίφημοι πυραμίδες.

Περὶ τὸ 2100 π.Χ. ὁ ἄρχων τῶν Θηβῶν εἰς τὴν ἄνω Αἰγύπτου ἐγένετο ἀνεξάρτητος καὶ κατάρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὴν ἄνω καὶ κάτω Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἐγιναν αἱ Θῆβαι καὶ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη, ὠνομάσθη μέσον κράτος τῶν Θηβῶν. Οἱ Φαραῶ τῶν Θηβῶν εἶχον δύναμιν καὶ πλοῦτον, διεξήγαγον νικηφόρους πολέμους καὶ ἔκτισαν μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα.

Ἀλλὰ περὶ τὸ 1800 π.Χ. οἱ Ὑκσῶς, λαὸς νομαδικὸς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ὑπέταξαν τὴν Αἰγύπτου καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Οἱ ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Ὑκσῶς ἡγεμόνες τῶν Θηβῶν κατάρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς κατακτητὰς (1580 π.Χ.). Αἱ Θῆβαι ἐγιναν πάλιν πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως ἰδρύθη τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ δύναμις τῶν Φαραῶ μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο

μεγίστη. Ἐνδοξότερος ἐξ ὅλων εἶναι ὁ Ραμσήs Β' (1292 - 1225 π.Χ.), τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Σέσωστριν. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Μετὰ τὸν Ραμσήν Β' ἀρχίζει ἐποχὴ παρακμῆς. Οἱ ἱερεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν καὶ τέλος ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Ἀμμωνος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξησθένισαν τὴν χώραν καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους (670 π.Χ.). Μετ' ὀλίγον ὁ Ψαμμήτιχος ἡγεμὼν τῆς Σαΐδος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, ἐξεδίωξε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἱδρυσε τὸ κράτος τῆς Σαΐδος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σπουδαιότερου ἀπὸ τοὺς διαδόχους του, τοῦ Ἀμάσιος

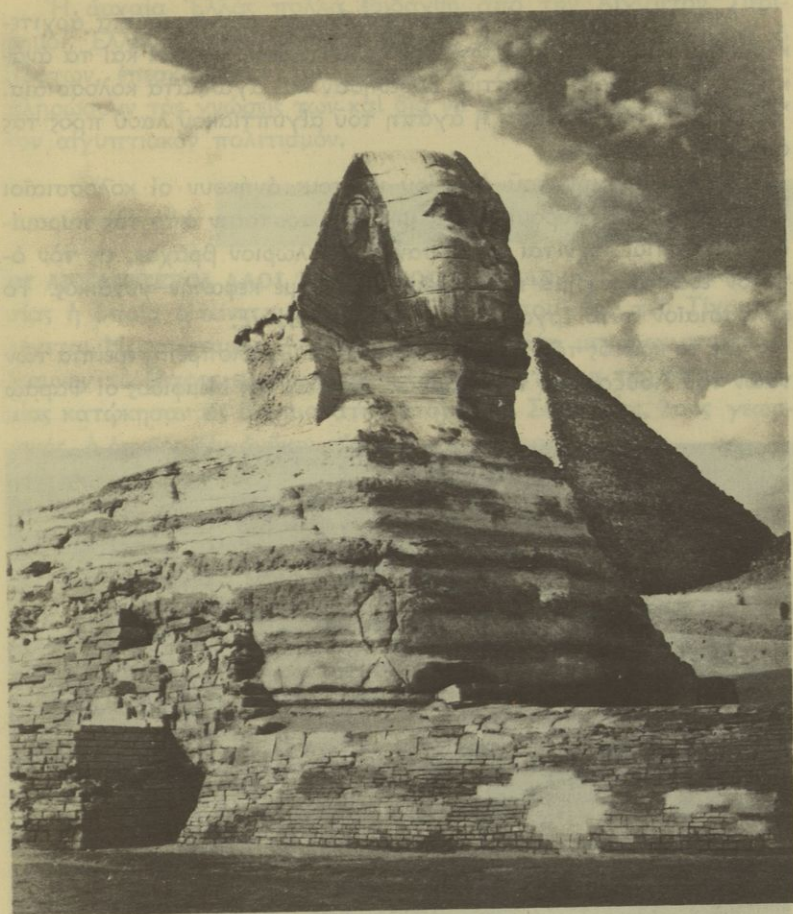
525 π.Χ.

ἐκτίσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον πόλις ἑλληνικὴ, ἡ Ναύκρατις. Ἡ δύναμις ὁμως τῶν Φαραῶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶχεν ἐξασθενήσει καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τῶν Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Καμβύσης ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὁποία παρέμεινεν ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ. ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον πολλοὺς θεοὺς. Ἐλάτρευσαν διάφορα ζῷα, ιδίως τὸν ταῦρον. Ἐλάτρευσαν ἀκόμη τὸν ποταμὸν Νεῖλον. Πρὸ πάντων ὁμως ἔθεοποίησαν τὰς φυσικὰς δυνάμεις. Ἀνώτατος Θεὸς των ἦτο ὁ ἥλιος, ὁ Pā, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ἀφιερωμένοι οἱ ὀβελίσκοι. Μεγάλος θεὸς ἦτο καὶ ὁ Ἀμμων (Ζεὺς) τῶν Θηβῶν μὲ περίφημον μαντεῖον εἰς ὅσιν τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεῶν πολὺ ἐλατρεύοντο ὁ Ὅσιρις καὶ ἡ σύζυγός του Ἴσις, οἱ ὁποῖοι ἐσυμβόλιζον τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φύσεως.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς των καὶ ἐφρόντιζον νὰ διατηροῦνται ἀφθαρτὰ τὰ νεκρὰ σώματα. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ νεκροὶ ἐταριχεύοντο καὶ ἐφυλάσσοντο ὡς μούμιαι εἰς ἀσφαλεῖς τάφους. Προσέτι ἐπίστευον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν καταστρέφεται. Ὁ νεκρὸς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀφθαρτος διὰ νὰ ζήσῃ καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία περιπλανᾶται εἰς ἄλλα σώματα ζώων ἢ ἀνθρώπων καὶ κατόπιν ἐπιστρέφει εἰς τὸ παλαιὸν σῶμα. Ὁ Αἰγυπτιακὸς λαὸς δηλαδὴ πρῶτος ἐπίστευσεν εἰς τὴν λεγομένην μετεμψύχωσιν.

Ἡ πρόοδος τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, ὕφαντι-

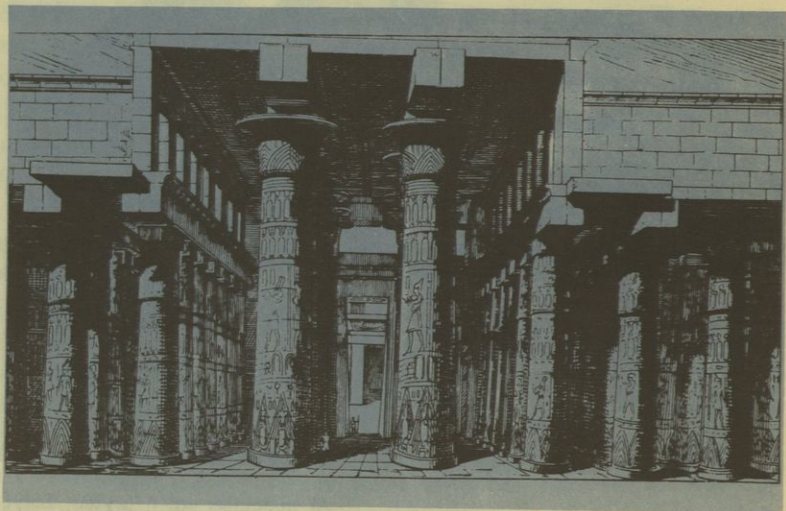
Αι πυραμίδες και ἡ μεγάλη Σφίγξ.

κήν, βαφικὴν, μεταλλουργίαν καὶ ὑαλουργίαν ὑπῆρξε μεγάλη. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱατρικὴν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά ἢ ἐπιδόσεις τῶν εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ. Ἀνεκάλυψαν τὴν γραφὴν, τὸ ἡλιακὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν καὶ πρῶτοι αὐτοὶ κατεσκεύασαν χάρτην ἐκ παπύρου μὲ τὸν ὅποιον διηκόλυνον τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον ἐσώθησαν πολλὰ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Οἱ τάφοι, οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα εἶναι κτήρια τεράστια. Εὐρέθησαν καὶ ἀγάλματα κολοσσιαῖα. Ἐξ ὅλων αὐτῶν φαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ πρὸς τὰς ὀγκώδεις διαστάσεις.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρχαίου κράτους ἀνήκουν οἱ κολοσσιαῖοι λίθινοι τάφοι, αἱ πυραμίδες. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς πυραμίδας Αἰγύπτιοι τεχνῖται ἐσκάλισαν ἓνα πελώριον βράχον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσαν σχῆμα καθεμένου λέοντος μὲ κεφαλὴν γυναικός. Τὸ κολοσσιαῖον αὐτὸ ἔργον εἶναι ἡ Μεγάλῃ Σφίγγ.

Εἰς τὸ κράτος τῶν Θηβῶν ἀνήκουν τὰ μεγαλοπρεπεῖ ἑρείπια τῶν ναῶν τοῦ Λουξορ καὶ τοῦ Καρνάκ. Νοτίως τῆς Μέμφιδος οἱ Φαραῶ

Ὑπόστυλος αἴθουσα τοῦ ναοῦ τοῦ Καρνάκ.

κατεσκεύασαν τεράστιον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Λαβύρινθον. Ἐπιγραφαί, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα καὶ τοιχογραφίαι στολίζουν τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μικροτεχνίαν ἡσχολήθησαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι. Κατεσκεύασαν ἰδίως σφραγίδας καὶ δακτυλιολίθους θαυμασίας τέχνης.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς πολλὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Περὶ φημοὶ Ἕλληνες σοφοί, ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Σόλων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, ἐπεσκέφθησαν τὴν χώραν τῶν Αἰγυπτίων, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς γνώσεις των καὶ διὰ νὰ γνωρίσουν τὸν πολυθρύλητον αἰγυπτιακὸν πολιτισμόν.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ

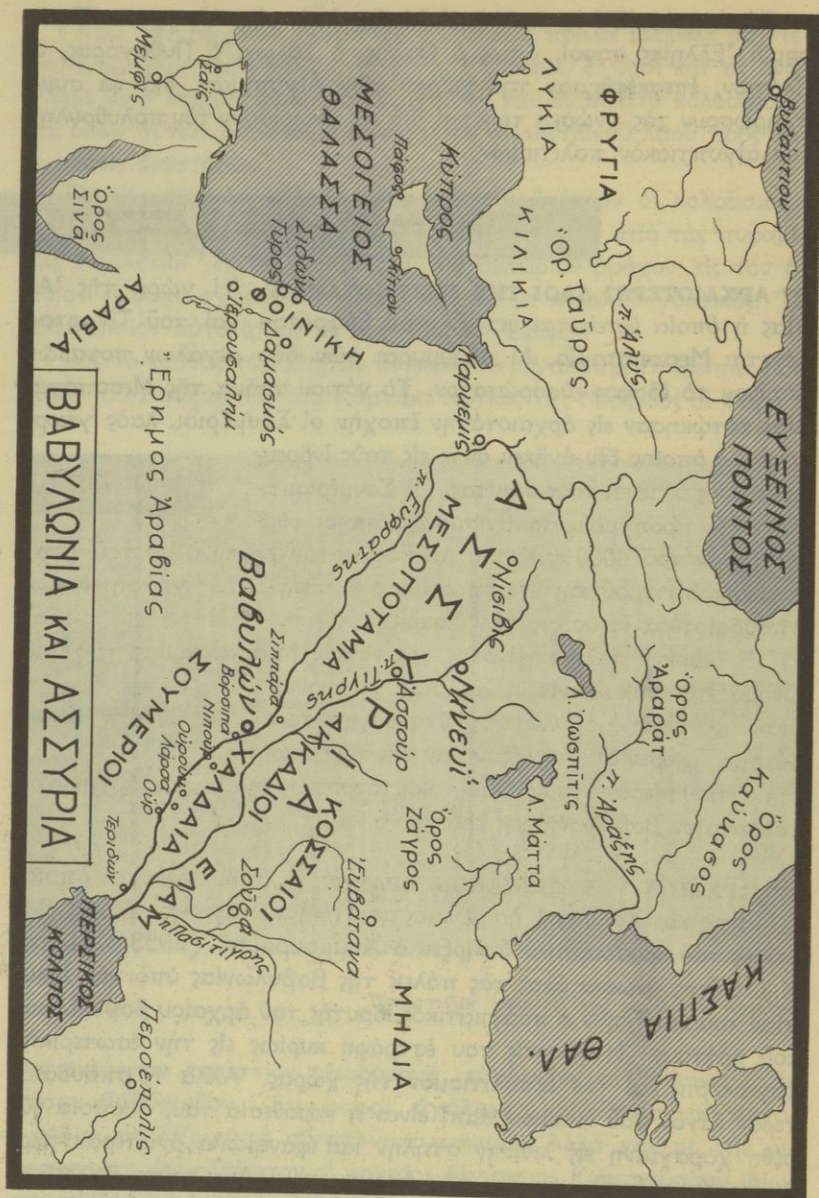
ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ. Ἡ χώρα τῆς Ἀσίας ἣ ὁποία ἐκτείνεται μετὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος λέγεται Μεσοποταμία. Αἱ πλήμυραι τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν ἔκαμνον τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον. Τὸ νότιον τμήμα τῆς Μεσοποταμίας κατῴκησαν εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν οἱ Σουμέριοι, λαὸς γεωργικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκεν οὔτε εἰς τοὺς Ἰνδοευρωπαίους οὔτε εἰς τοὺς σημίτας. Οἱ Σουμέριοι ἀνέπτυξαν προηγμένον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος φθάνει πέραν τοῦ 4000 π.Χ. καὶ ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν ὅλου τοῦ μετέπειτα πολιτισμοῦ τῆς Μεσοποταμίας. Ἡ σφηνοειδὴς γραφὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐφεύρεσις τῶν Σουμερίων.

4000 π.Χ.

Ἡ διαρκὴς πολιτικὴ ἐνότης τῆς νοτίου Μεσοποταμίας, ἣ ὁποία ὠνομάζετο Βαβυλωνία ἢ Χαλδαία κατωρθώθη διὰ τῆς πόλεως Βαβυλώνος. Αὕτη αὐξηθεῖσα εἰς δύναμιν ἤνωσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της τοὺς λαοὺς τῆς νοτίου Μεσοποταμίας καὶ τοιουτοτρόπως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ τῷ ἀρχαίῳ βαβυλωνιακῷ κράτος.

2000 π.Χ.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ Χαλδαῖοι, ἦσαν λαὸς σημιτικῆς καταγωγῆς. Μέγας βασιλεὺς τοῦ κράτους των ὑπῆρξεν ὁ Χαμμουραμπί (1958 - 1917 π.Χ.). Οὗτος ἤνωσεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βαβυλωνίας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἔγινεν ὁ πραγματικὸς ἰδρυτὴς τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ἡ φροντίς του ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμόν τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Χαμμουραμπί εἶναι ἡ νομοθεσία του, ἣ ὁποία εὐρέθῃ χαραγμένη εἰς λιθίνην στήλην καὶ φανερώνει ἀνωτέραν περὶ δικαιοσύνης ἀντίληψιν διὰ τὴν ἐποχὴν του. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται

ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους νομοθέτας τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ Μωϋσῆς. Αἱ διατάξεις τῆς νομοθεσίας του ἦσαν πολὺ αὐστηραί. Ἴδου μερικά :

Ἄν ὁ υἱὸς ἐκτύπησε τὸν πατέρα, νὰ τοῦ ἀποκόψουν τὰς χεῖρας.
Ἄν κανεὶς κλέψῃ βόδι ἢ πρόβατον ἢ χοῖρον ἀπὸ κάποιον καὶ δὲν ἔχη νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὸ δεκαπλάσιον, πρέπει νὰ θανατωθῇ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαμουραμπὶ ἤρχισεν ἡ παρακμή. Οἱ Χετταῖοι ἐπέδραμον ἐκ δυσμῶν, κατέλυσαν τὴν δυναστείαν του καὶ διέλυσαν τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν κράτος.

1731 π.Χ.

ΤΟ ΑΣΣΥΡΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀσσύριοι ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν, ἣ ὁποία ἀπὸ αὐτοὺς ὠνομάσθη Ἀσσυρία. Ἡ χώρα εἶναι ὀρεινὴ καὶ εἰς αὐτὴν ζοῦν σήμερον οἱ Κοῦρδοι. Οἱ Ἀσσύριοι εἶχον τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τὴν ἰδίαν γραφὴν καὶ τὸν ἴδιον πολιτισμὸν μὲ τοὺς Βαβυλωνίους.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀσσύριοι ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Βαβυλωνίων, κατόπιν ὅμως ἡ δύναμις των ηὔξηθη καὶ τότε ἔγιναν ἀνεξάρτητοι. Πρῶτος μέγας κατακτητὴς βασιλεὺς των ὑπῆρξεν ὁ Τεγλατφλασάρ Α' περὶ τὸ 1100 π.Χ. Οὗτος ἐνίκησε τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ὑπέταξε

Κυνήγιον λεόντων. (Ἀσσυριακὸν ἀνάγλυφον).

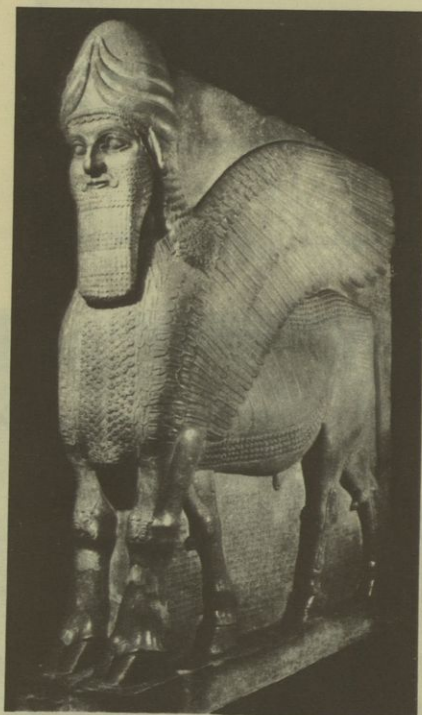
τὴν χώραν των. Τὸ μέγα ἄσσυριακὸν κράτος ἔφθασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Ἡ μεγαλυτέρα ἀκμὴ τῆς ἄσσυριακῆς αὐτοκρατορίας συμπίπτει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀσσουρμπανιμάλ (668 - 626 π.Χ.), τὸν ὅποιον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Σαρδανάπαλλον καὶ διηγήθησαν πολλὰ διὰ τὴν τρυφηλὴν ζωὴν του. Ὁ Ἀσσουρμπανιμάλ ὑπῆρξε μέγας πολεμιστὴς καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπετάγη ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ ἄσσυριακὴ αὐτοκρατορία ἔλαβε τὴν μεγαλυτέραν ἑκτασιν. Τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους Νινευὶ ἐστόλισε μὲ λαμπροὺς ναοὺς καὶ ἀνάκτορα. Ἡ βιβλιοθήκη τῶν ἀνακτόρων ἀπετελέσθη ἀπὸ χιλιάδας πλίνθων μὲ σφηνοειδῆ γράμματα.

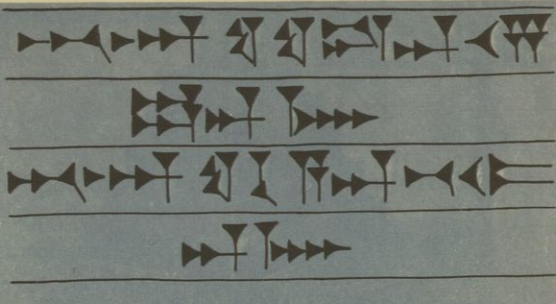
ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Μετὰ τὸν Ἀσσουρμπανιμάλ τὸ ἄσσυριακὸν κράτος παρήκμασε καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἰδρυσαν τότε τὸ λεγόμενον νέον βαβυλωνιακὸν κράτος.

Περίφημος βασιλεὺς τοῦ κράτους τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ναβουχοδονόσωρ (604 - 561 π.Χ.). Οὗτος ἐνίκησε τὸν Φαραῶ Νεκῶ πλησίον τοῦ Εὐφράτου, ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπήγαγε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν ἑβδομηκονταετῇ βαβυλωνίων

Πτερωτὸς ταῦρος. Κολοσσιαῖον ἄγαλμα μὲ μορφήν Ἀσσυρίου βασιλέως. Οἱ πτερωτοὶ ταῦροι ἐτοποθετοῦντο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων ὡς φρουροί.

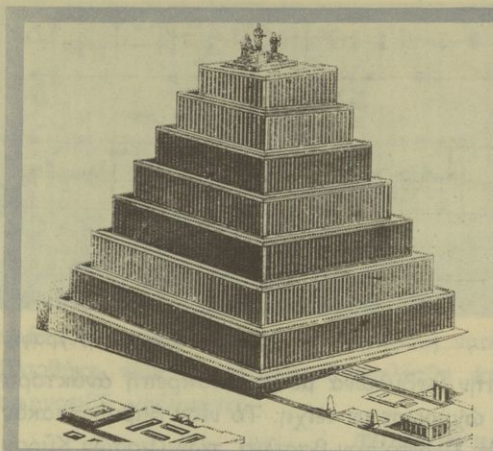
Σφηνοειδής γραφή.

αίχμαλωσίαν. Ἐστόλισε τὴν Βαβυλῶνα μὲ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ ἄλλα μνημεῖα καὶ τὴν ὠχύρωσε μὲ τείχη. Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν κράτος κατελύθη τὸ 539 π.Χ. ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Κύρον τὸν πρεσβύτερον.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ. ΣΦΗΝΟΕΙΔΗΣ ΓΡΑΦΗ. Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν λαοὶ συγγενεῖς καὶ ἤλθον πιθανῶς ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν. Διὰ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς αἱ παλαιότεραι γνώσεις μας περιορίζονται εἰς ὅσα γράφουν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Εὐρωπαῖοι σοφοὶ κατῴρθωσαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν περιέργον καὶ πολὺ δύσκολον γραφὴν των. Ἡ γραφὴ αὕτῃ εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐφεύρεσις τῶν Σουμερίων. Οἱ Σουμεριοὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

Οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι ἐχάρασσον τὰ γράμματά των μὲ ὀξύ ἐργαλεῖον ἐπάνω εἰς χλωρὰς πλίνθους. Αἱ πλίνθοι κατόπιν ἐψήνοντο καὶ τὰ γράμματα ἔμενον ἀνεξάλειπτα. Ἐπειδὴ τὰ γράμματα αὐτὰ ὁμοιάζουν μὲ σφῆνας, ἡ γραφὴ τοῦ εἵδους αὐτοῦ ὠνομάσθη σφηνοειδής. Βιβλιοθήκαι ὁλόκληροι εὑρέθησαν ἀπὸ πλίνθους μὲ σφηνοειδῆ γράμματα. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς παραδόξου αὐτῆς γραφῆς καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν ζωὴν καὶ τὸν σπουδαῖον πολιτισμὸν τῶν δύο αὐτῶν λαῶν.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΒΑΒΥΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΩΝ. Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἦτο ἀστρολατρία.

Ἀσσυριακὸς ναὸς. Πύργος με πολλὰ πατώματα. Εἰς τὴν κορυφὴν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

Ἀνώτατος θεὸς τῶν ἦτο ὁ Βῆλος (ἥλιος), ὁ κύριος τοῦ κόσμου. Ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου ἦτο τὸ περίφημον οἰκοδόμημα τῆς Π. Διαθήκης, ὁ πύργος τῆς Βαβέλ. Οἱ ἱερεῖς τῶν Βαβυλωνίων (Χαλδαίων) ὠνομάζοντο Μάγοι καὶ ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀστρολογίαν, διότι ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο νὰ προῖδουν τὸ μέλλον ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων, εὔρον τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀστρονομίας. Οἱ ἱερεῖς τῶν ἡσυχολοῦντο μετὰ τὴν μαντικὴν καὶ εἶχον μεγίστην δύναμιν. Εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν ἀνῆκεν ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος εἰργάζετο διὰ τὸν βασιλέα, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς εὐγενεῖς.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἀπὸ τὰς ἐπιστήμας ἐκαλλιέργησαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Οἱ Ἀσσύριοι πρῶτοι κατεσκεύασαν πολεμικὰ ἄρματα καὶ πολεμικὰς μηχανάς. Ὁ καλλιτεχνικὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων φανερώνεται κυρίως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν. Οἱ Βαβυλώνιοι κατεσκεύαζον τὰ κτήριά των μετὰ πλίνθους, διότι ἡ χώρα των εἶναι ἀμώδης. Οἱ Ἀσσύριοι τοὺς ἐμιμήθησαν. Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀνέπτυξαν πρωτοτυπίαν καὶ διεκρίθησαν εἰς τὴν παράστασιν τῶν θηρίων καὶ ἰδίως τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ὠραιότερου ἐξ αὐτῶν, τοῦ λέοντος.

3. ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Οί Έβραίοι είναι σημιται από την Μεσοποταμίαν. Κατ' άρχας έζων νομαδικόν βίον, αλλά περί τò 2000 π.Χ. έγκατεστάθησαν εις την Παλαιστίνην και έγιναν γεωργοί. 'Η 'Αγία Γραφή ονομάζει την Παλαιστίνην Γην Χαναάν ή Γην τής 'Επαγγελίας. 'Η Παλαιστίνη κείται εις τò άκρον τής ανατολικής Μεσογείου θαλάσσης μεταξύ Συρίας και Αιγύπτου. Είναι μικρά όρεινή χώρα με πολλές κοιλάδας και παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν κλίματος. Τά όρη της είναι συνέχεια του 'Αντιλιβάνου, από τόν όποιον πηγάζει ό 'Ιορδάνης ποταμός. 'Ο 'Ιορδάνης χύνεται εις την Νεκράν θάλασσαν, ή όποία είναι λίμνη 394 μέτρα υπό την επιφάνειαν τής θαλάσσης. Τά ύδατά της έχουν άφθονον άλας και πίσσαν. 'Από την Παλαιάν Διαθήκην μαυθάνομεν ότι εις την παραλίαν της εύρίσκοντο αί πόλεις Σόδομα και Γόμορρα, τας όποιας ό Θεός κατέκαυσε δια τας πολλές άμαρτίας τών κατοίκων.

2000 π.Χ.

Οί Έβραίοι, άν και ήσαν λαός μικρός, κατέχουν σπουδαίαν θέσιν μεταξύ τών έθνών, διότι αύτοί έδημιούργησαν την μονοθεϊστικήν θρησκείαν, τής όποιας ή επίδρασις εις τόν βίον τών ανθρώπων υπήρξε μεγάλη. 'Ο Έβραϊκός λαός ήτο μυστικοπαθής και εύφάνταστος. Τουτό όφείλεται εις την φύσιν τής χώρας, εις την όποιαν έζη. 'Ο ιδιόρρυθμος πολιτισμός, τόν όποιον ανέπτυξαν οί Έβραίοι, ως κύριον σκοπόν είχε την έξυπηρέτησιν τής θρησκείας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ. Πηγή τής έβραϊκής ιστορίας είναι ή Παλαιά Διαθήκη, ή όποία άποτελείται από 49 βιβλία διαφόρων έποχών με ποικίλον περιεχόμενον. Τά βιβλία αύτά έχουν μεγάλην ιστορικήν και φιλολογικήν άξίαν. 'Από αυτά μαυθάνομεν, ότι οί Έβραίοι έξεκίνησαν από την Μεσοποταμίαν, όπου ήσαν διηρημένοι εις φυλάς. 'Ο άρχηγός έκάστης φυλής έλέγετο πατριάρχης. Πρώτος και σπουδαιότερος από τούς πατριάρχας υπήρξεν ό 'Αβραάμ, ό όποιος έφυγε με την

2000 π.Χ.

φυλήν του από την Μεσοποταμίαν και ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραάμ οἱ Ἑβραῖοι ἐπανήρχισαν τὴν παλαιὰν νομαδικὴν ζωὴν, ἕως ὅτου κατέληξαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον διαμονὴν των, ἡ ὁποία διήρκεσε περὶ τὰ 500 ἔτη, ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔγιναν λαὸς ἰσχυρὸς. Τοῦτο ἀνῆσυχσε τοὺς Φαραῶ, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ πιέζουν αὐτοὺς σκληρῶς. Τότε παρουσιάσθη μεταξύ των ἑξαιρετικὸς ἀνὴρ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν διορατικότητά του ἔσωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοὺς Φαραῶ. Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς ὠδήγησε πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου. Ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἀπέθανε πρὶν πατήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν μακρόθεν μόνον εἶδεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ὄρους ἀπέναντι τῆς Ἱεριχοῦς. Ὁ Μωϋσῆς ὑπῆρξε καὶ μέγας νομοθέτης. Ἔθεσε νόμους συμφώνως μὲ τὰς ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ κατὰ τὴν πορείαν πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐρρῦθμιζον τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν Ἑβραίων.

1400 π.Χ.

Οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως διέβησαν τὸν Ἰορδάνην παρὰ τὴν Ἱεριχὴ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην. Μέγαν κίνδυνον διέτρεξαν ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς Φιλισταίους, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν νότιον παραλίαν. Τοὺς Φιλισταίους κατῴρθωσε νὰ συντρίψῃ ὁ σπουδαιότερος βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων ὁ Δαβίδ. Οὗτος ἐξέτεινε τὰ σύνορα τοῦ κράτους καὶ ἔκτισε τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν. Ὁ Δαβίδ ἦτο καὶ ἑξοχος ποιητής, ὅπως δεικνύουν οἱ ἐμπνευσμένοι ψαλμοὶ του.

1010 π.Χ.

Ὁ Σολομῶν, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Δαβίδ, ὀνομαστὸς διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην του, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ πατρός του. Ἐκτὸς ἄλλων σημαντικῶν ἔργων κατεσκεύασε καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη κατὰ τὴν ὀλῶσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Τίτου (70 μ.Χ.).

Μετὰ τὸν Σολομῶντα ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τῶν Ἑβραίων. Οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν Κῦρον, οἱ Μακεδόνες κατόπιν κατέκτησαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν χώραν.

4. ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Φοινίκην ὠνόμαζον οἱ Ἕλληνες τὴν στενὴν λωρίδα γῆς, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξύ τῆς παραλίας τῆς Συρίας καὶ τῆς δασώδους ὁροσειρᾶς τοῦ Λιβάνου. Σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ Ἄραδος, ἡ Βύβλος, ἡ Βηρυτός, ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος.

Οἱ Φοίνικες εἶχον πολλὰς σχέσεις με τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μῦθοι, οἱ ὅποιοι σφύζονται, μαρτυροῦν ὅτι πλεῖστα στοιχεῖα πολιτισμοῦ εἰσήγαγον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ὠνομάσθη φοινικικόν.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν σημίται. Ἡ φύσις τῆς χώρας τοὺς ἔκαμε νὰ στραφοῦν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ ὄρος Λίβανος ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἄφθονον καὶ ἀρίστην ξυλείαν διὰ τὴν κατασκευὴν πλοίων. Ὡς ἔμποροι ἐταξίδευον μόνον διὰ τὸ κέρδος καὶ ἀπέκρυπτον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰς θαλασσίας ὁδοὺς καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυπτον.

Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευσαν τὰ οὐράνια σώματα. Κυριώτεροι θεοὶ τῶν ἦσαν ὁ Βάαλ (ἥλιος), θεὸς τοῦ φωτός, καὶ ἡ Ἀστάρτη (σελήνη), θεὰ τῆς γονιμότητος, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐταύτιζον μετὰ τὴν Ἀφροδίτην. Ἡ λατρεία τῶν Φοινίκων ἦτο βάρβαρος, διότι ἐξιλέωνον τοὺς θεοὺς μετὰ τὴν θυσίαν τῶν τέκνων τῶν.

Αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης ἔμειναν αὐτόνομοι καὶ ἐκυβερνῶντο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ βασιλεῖς καὶ ἀργότερον ἀπὸ πλουσίους ἐμπόρους. Ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος προώδευσαν περισσότερο καὶ κατέλαβον ἐξέχουσαν θέσιν μετὰ τὴν αὐτῶν.

Κατ' ἀρχὰς ἀνεπτύχθη ἡ Σιδὼν (1100 π.Χ.), ἡ ὁποία ἐγίνετο σπουδαία ἐμπορικὴ ἀγορὰ καὶ ἀπέκτησε μέγαν πλοῦτον. Τὰ πλοῖα τῆς ἐταξίδευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, περιέπλευσαν τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον.

Πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ἀνεδείχθη ἀργότερον ἡ Τύρος. Οἱ Τύριοι διηυθύνθησαν εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, ὅπου ἱδρυσαν πολυαρίθμους ἀποικίας. Μετὰ τὰ πλοῖα τῶν διεξῆγον τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνατολῆς μετὰ τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Τύρος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα.

Η ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΝΙΚΩΝ. Πρώτοι ναυτικοί εις την Μεσόγειον υπήρξαν οί Κρήτες. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐδιδάχθησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην οί Φοίνικες καὶ οί Ἕλληνες. Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κατὰ θάλασσαν κυριαρχία περιήλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, οἱ ὅποιοι ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀποικιακοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου.

Οἱ Φοίνικες περὶ τὸ 1100 π.Χ. κατέλαβον τὴν Κύπρον, τὴν νῆσον τοῦ χαλκοῦ, ἔγιναν κύριοι τῆς Ρόδου καὶ ἦλθον εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Τύρου οἱ Φοίνικες ἐστράφησαν πρὸς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Ἦλθον εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν (Γιβραλτάρ). Τὰς περισσότερας ἀποικίας ἐγκατέστησαν εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὅπου πλησίον τῆς Τύνιδος ἔκτισαν τὴν σπουδαιότεραν ἀποικίαν των, τὴν Καρχηδόνα (800 π.Χ.).

Τολμηροὶ θαλασσοπόροι οἱ Φοίνικες ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἀπὸ Φοίνικας ναυτικούς ἔγινε καὶ ὁ περίπλους τῆς Ἀφρικῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ Φαραῶ Νεκῶ.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΤΕΧΝΗ. Οἱ Φοίνικες καὶ ὡς ἔμποροι ἀνεδείχθησαν ἀσύγκριτοι. Ἀπὸ τὸν Εὐξείνου Πόντον μέχρι τοῦ Γιβραλτάρ ἐγέμισαν ὅλα τὰ παράλια καὶ πολλὰς νήσους μὲ ἐμπορικοὺς σταθμούς. Οἱ ἐμπορικοὶ σταθμοὶ ἦσαν θέσεις ὠχυρωμέναι πλησίον τῆς ἀκτῆς φυσικοῦ λιμένος. Εἰς αὐτοὺς ἀντήλλασσον τὰ ἐμπορεύματα των μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἰθαγενῶν. Κατὰ ξηρὰν εἶχον ὀργανώσει काराβάνια μὲ τὰ ὅποια συνεκέντρωνον εἰς τὴν χώραν των ὁλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς Βαβυλῶνος καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Φοίνικες ἐδημιούργησαν καὶ βιομηχανίαν σημαντικὴν. Κατεσκεύασαν διάφορα εἶδη χρήσιμα εἰς τὴν ζωὴν, οἰκιακὰ σκεύη, πήλινα ἀγγεῖα καὶ λεπτὰ ὑφάσματα. Διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς ἱδρυσαν πολυάριθμα ἐργαστήρια, τὰ ὅποια ἦσαν πραγματικὰ ἐργοστάσια καὶ παρήγον ἄφθονα καὶ εὐθηνὰ βιομηχανικὰ εἶδη. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων, τῆς ὑάλου καὶ τὴν βαφικὴν διεκρίθησαν οἱ Φοίνικες. Μὲ τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας ἔβαφον τὰ πολυτελέστερα ὑφάσματα.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν δὲν ἀνέπτυξαν ἰδικόν των σχέδιον, εἶχον ὁμῶς σπουδαίους καλλιτέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων Σολομῶν μὲ Φοῖνικας τεχνίτας κατεσκεύασε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ.

5. ΟΙ ΧΕΤΤΑΙΟΙ

Αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας μᾶς δίδει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περὶ τῶν Χετταίων, ἐπεβεβαιώθησαν ἀπὸ νεώτερα σπουδαῖα εὐρήματα καὶ ἀπὸ ἐπιγραφάς. Ἐξ αὐτῶν μαθάνομεν ὅτι οἱ Χετταῖοι ἦσαν ἀρχαῖος ἀνατολικὸς λαὸς μὲ ἀξιόλογον καὶ ἰδιόρρυθμον πολιτισμόν. Ὁ λαὸς οὗτος ἔζησεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ οἱ ἀρχαιότεροι βασιλεῖς του φθάνουν ἕως τὸ 2000 π.Χ. Οἱ Χετταῖοι δὲν εἶναι οὔτε ἰνδοευρωπαῖοι οὔτε σημίται ἀλλ' ἀνήκουν εἰς τοὺς καλουμένους Μικρασιάτας, ὅπως οἱ Λυδοί, οἱ Κᾶρες, οἱ Λυκάονες, οἱ Καππάδοκες κ.λπ.

2000 π.Χ.

Πρωτεύουσα τοῦ κράτους των ἦτο ἡ Χαττούσα, ἡ ὁποία ἔκειτο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Μπογάζκιοῖ ἀνατολικῶς τοῦ Ἄλυσ ποταμοῦ. Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἀπέκτησε δύναμιν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ περὶ τὸ 1500 π.Χ. ὁλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Πρὸς δυσμὰς ἐπεκράτουν κατὰ θάλασσαν οἱ Κρηῖτες καὶ ἠκμαζεν ὁ Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμός. Ἡ Χαττούσα ἦτο ὠχυρωμένη μὲ ἰσχυρὰ τείχη, στρατιωτικαὶ δὲ ὁδοὶ ἦννωνον αὐτὴν μὲ τὰς ἐπικαίρους θέσεις τῶν συνόρων πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς.

Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἔφθασεν εἰς ἐξαιρετικὴν ἀκμὴν κατὰ τὸν 14ον π.Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Χετταῖοι ἦλθον εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς. Εὐρέθη σχέδιον ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ τότε βασιλεὺς τῶν Χετταίων ἔστειλεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν πρὸς διακανονισμόν διαφόρων πολιτικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Χετταῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν πίεσιν μεσογειακῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν παραλίων ἐκινήθησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸ τῆς ὁρμῆς των ὑπέκυψαν οἱ Χετταῖοι καὶ τὸ κράτος των κατελύθη περὶ τὸ 1200 π.Χ.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΙΡΑΝ. ΤΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΙΡΑΝ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαίων, λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ὁμοφυλίαν κατῆλθον πρὸς νότον ἀπὸ τὰς ρωσικὰς στέππας. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐν τμῆμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ δυτικὸν Ἰράν καὶ ἐν ἄλλο εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀποτελοῦν ἓνα κλᾶδον τῆς μεγάλης Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας λαῶν, τοὺς λεγομένους Ἀρίους. Τὸ ὁροπέδιον τοῦ Ἰράν μὲ τεραστίαν ἑκτασιν ἀπλώνεται μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης Ἀράλης πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς νότον. Ὅλη ἡ χώρα τοῦ Ἰράν λέγεται Ἀριανή.

ΤΟ ΜΗΔΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ δυτικοῦ Ἰράν κατέχει ἡ Μηδία καὶ τὸ νότιον ἡ Περσία. Ἡ Μηδία εἶναι χώρα πλήρης ἀγρίων ὀρέων μὲ πολλὰς εὐφόρους κοιλάδας. Ἡ Περσία ὀρεινὴ καὶ αὐτὴ, ἔχει μεγάλας πεδιάδας, αἱ ὅποια εἶναι εὐφορώτατοι.

Πρωτεύουσα τῆς Μηδίας εἶναι τὰ Ἐκβάτανα. Οἱ Μῆδοι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἠνάγκασαν καὶ τοὺς ὁμοφύλους τῶν Πέρσας νὰ ὑποταχθῶν εἰς αὐτοὺς. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων Κυαξάρης συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς Βαβυλωνίους ὑπέταξε τὴν Ἀσσυρίαν καὶ ἡ Μηδία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Πρὸς δυσμὰς τὸ μηδικὸν κράτος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἄλυσ ποταμοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν.

Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Μήδων ὑπῆρξεν ὁ Ἀστυάγης (584 - 550 π.Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Κυαξάρου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του οἱ Πέρσαι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κῦρον κατέλυσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Μήδων καὶ ἀνεκέρυξαν αὐτὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε Μῆδοι καὶ Πέρσαι συνεχωνεύθησαν καὶ τὸ κράτος τῶν ὀνομάσθη ἀδιαφόρως Μηδικὸν ἢ Περσικὸν κράτος. Παλαιότερα πρωτεύουσά του ἦσαν οἱ Πασαργάδαι, κατόπιν ἡ Περσέπολις καὶ τέλος τὰ Σοῦσα.

ΚΥΡΟΣ Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Ὁ Κύρος (556-528 π.Χ.), ἀφοῦ ὑπέταξε τοὺς Μήδους, ἐστράφη κατὰ τοῦ περιφήμου διὰ τὸν πλοῦτόν του καὶ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροΐσου. Οὗτος εἶχεν ἐνώσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλην σχεδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς ἐκεῖ Ἑλληνικὰς πόλεις. Ὁ Κροῖσος δὲν ἐπείξε τοὺς Ἕλληνας. Συνεβουλευέτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ πολλοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν αὐλήν του.

Ὁ Κροῖσος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τὴν Καππαδοκίαν ὅπου συνηντήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις. Ὁ Κύρος ἐκυρίευσεν τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον (546 π.Χ.). Τὸ πλοῦσιον βασιλείον τῶν Λυδῶν καθὼς καὶ ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία μὲ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὑπήκουσαν εἰς τὸν Κύρον. Κατόπιν ὁ Κύρος ἐστράφη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων, ὑπέταξεν ἀμαχητὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐχαιρέτισαν ὥς ἐλευθερωτὴν, ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Κύρος ἐφονεύθη πολεμῶν ἐναντίον λαῶν τῆς Σκυθίας (528 π.Χ.).

Ὁ τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς Πασαργάδας.

Ὁ τάφος του, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὰς Πασαργάδας σῶζεται μέχρι σήμερον. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή μὲ σφηνοειδῆ γράμματα, ἡ ὁποία λέγει : « ὦ ἄνθρωπε, ἐγὼ Κῦρος εἰμι ὁ Καμβύσου, ὁ τὴν ἀρχὴν Πέρσας καταστησάμενος καὶ τῆς Ἀσίας βασιλεύσας. Μὴ οὖν φθονήσης μοι τοῦ μνήματος ».

Ὁ Κῦρος ὑπῆρξε μέγας στρατηγός, ἐξοχος πολιτικός καὶ φιάνθρωπος πρὸς τοὺς ἡττημένους ἐχθροὺς του. Ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικός Ξενοφῶν ἔγραψεν ὁλόκληρον σύγγραμμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀρετάς του.

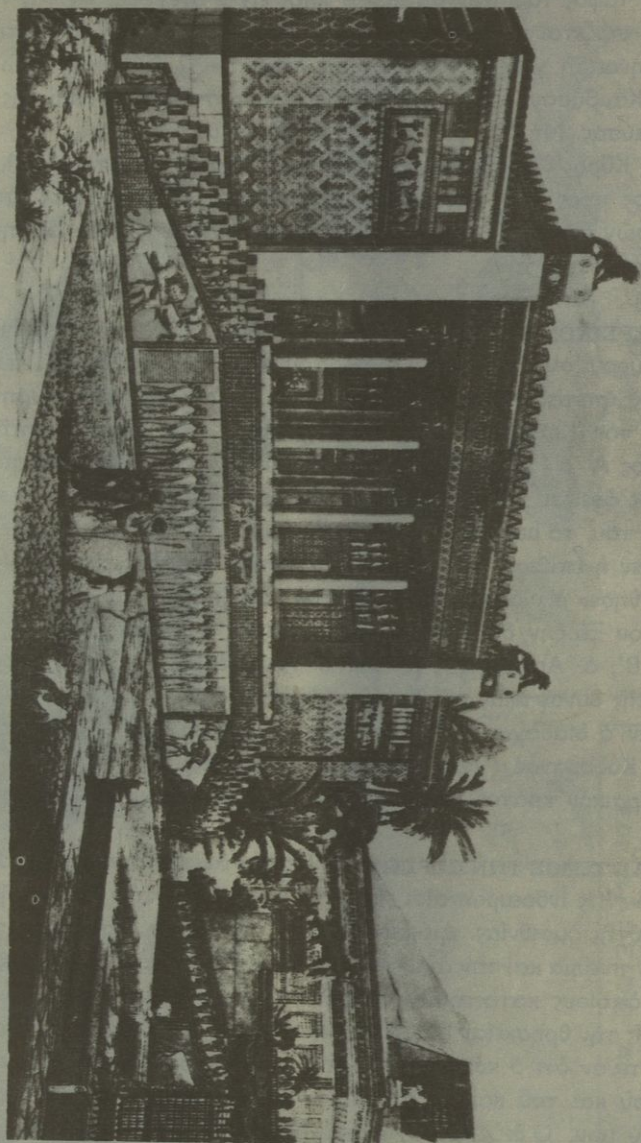
ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΥΡΟΝ. Τὸ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ Κύρου συνεπλήρωσεν ὁ υἱὸς του Καμβύσης (528 - 521 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν. Μετὰ τὸν Καμβύσην ὀνομαστὸς βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὑπῆρξεν ὁ Δαρεῖος Α' ὁ Ὑστάσπου (521 - 485 π.Χ.). Εἰς αὐτὸν τὸ περσικὸν κράτος ὀφείλει τὴν διοικητικὴν του ὀργάνωσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων του, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δυνάμιν του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος του Ξέρξης Α'.

Τὸν Ξέρξην διεδέχθησαν κατὰ σειρὰν ὁ Ἀρταξέρξης Α', ὁ Δαρεῖος Β', ὁ Ἀρταξέρξης Β' καὶ ὁ Ἀρταξέρξης Γ'. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς δυναστείας αὐτῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἀρταξέρξου Γ' Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομανός (336 - 330 π.Χ.). Ἐπ' αὐτοῦ τὸ περσικὸν κράτος κατελύθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

330 π.Χ.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. Οἱ Πέρσαι ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. Ὡς Ἰνδοευρωπαῖοι εἶχον τὰ χαρίσματα τῶν λαῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς ὁμοεθνίας. Διεκρίνοντο διὰ τὴν ὀξεῖαν ἀντίληψιν, τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸ ὥραϊον. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους κατέκτησαν, παρέλαβον ὅ,τι ἐνόμιζον χρήσιμον.

Εἰς τὴν θρησκείαν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνατολικούς λαοὺς. Ἐπίστευον ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς αἰώνιον πόλεμον μεταξύ των. Ὁ θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ ὁ Ἄχουρα Μάσδα, εἶναι ὁ πλάστης τοῦ κόσμου καὶ ἔχει ὡς βοηθοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐναρέτους

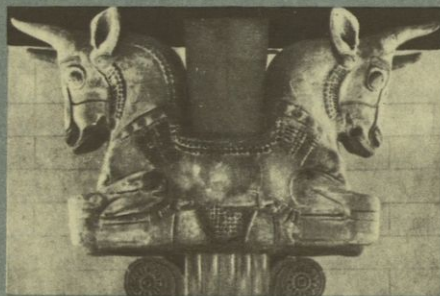
Περσικὸν ἀνάκτορον. (᾽Αναπαράστασις).

ανθρώπους. Ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ, ὁ Ἀριμάν, ἀκολουθεῖται ἀπὸ πλῆθος πονηρῶν πνευμάτων καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸν κόσμον. Νικητὴς ἀπὸ τὴν πάλιν αὐτὴν θὰ ἐξέλθῃ ὁ ἀγαθὸς θεὸς τοῦ φωτός.

Κύριον στοιχεῖον τῆς λατρείας τῶν Περσῶν εἶναι τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία αὐτὴ ὠνομάσθη Πυρολατρία. Αἱ προσευχαὶ ἐγίνοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Οἱ θεοὶ των δὲν εἶχον ναοὺς καὶ ἀγάλματα. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας εἶναι ὁ Ζαρατούστρας (Ζωροάστρης, 7ος π.Χ. αἰών), ἡ δὲ διδασκαλία του περιέχεται εἰς τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Περσῶν, τὴν Ζένδ - Ἀβέσταν.

Οἱ Πέρσαι εἶχον δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς γαιοκτῆμονας εὐγενεῖς καὶ τοὺς δουλοπαροίκους γεωργούς. Ἡ πρώτη τάξις ἦτο προνομιοῦχος καὶ κατελάμβανεν ὅλας τὰς ἀνωτέρας θέσεις. Ἐξ ἄλλου μεγάλην δύναμιν εἶχον οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο μάγοι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ἀπόλυτος μονάρχης καὶ εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸν προσκυνοῦν οἱ ὑπῆκοοί του.

Ὅσα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα διεσώθησαν μᾶς ἐκπλήσσουν μὲ τὴν μεγαλοπρέπειάν των. Θαυμάσιαι αἵθουσαι τελετῶν καὶ ὑποδοχῶν, ἀνάγλυφοι παραστάσεις, πλῆθος κομφῶν κιόνων, πλουσία διακόσμησις μαρτυροῦν τὸν πλοῦτον, τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν Περσῶν βασιλέων.

Περσικὸν κιονόκρανον.

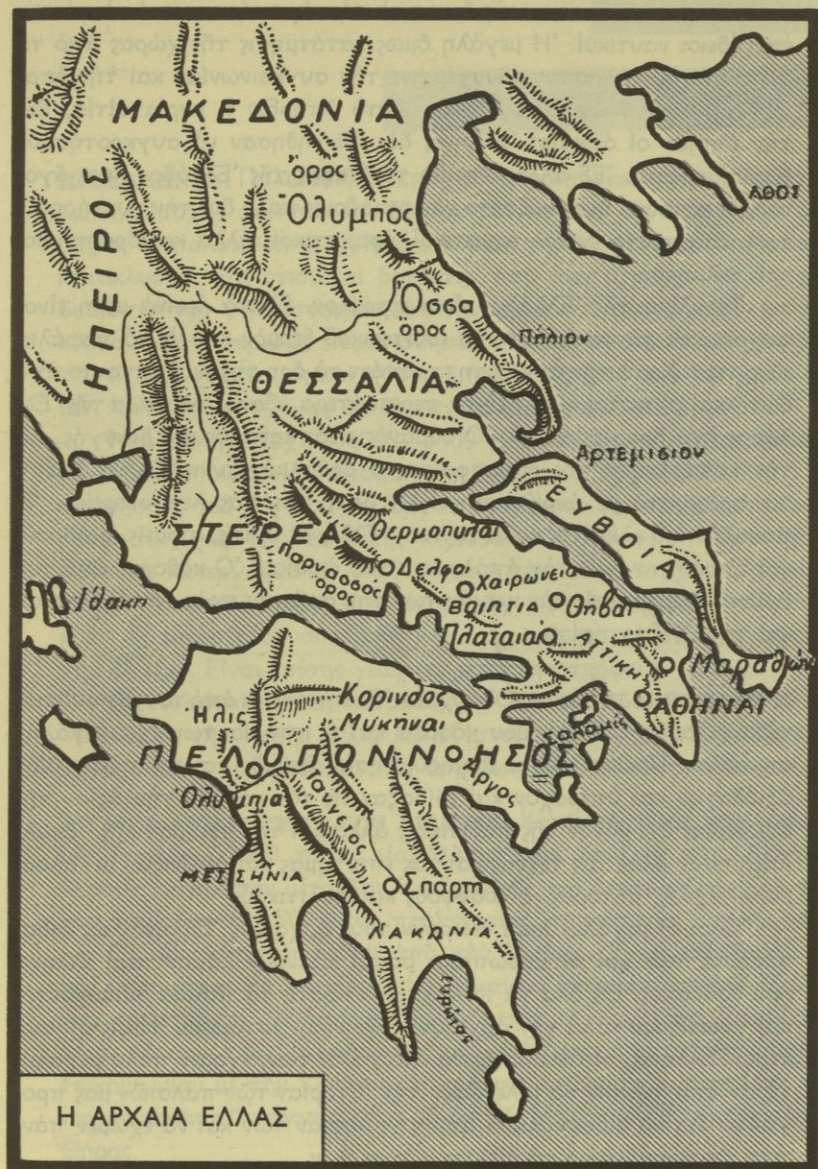
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. Ἡ Ἑλλάς εὑρίσκεται εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς λεγομένης σήμερον Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἡ Μακεδονία, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην βόρειον Ἑλλάδα, ἡ ὁποία χωρίζεται ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα διὰ τῶν κόλπων Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ. Ἡ στερεὰ Ἑλλάς περιλαμβάνει τὴν Ἀττικὴν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος, ἡ ὁποία συνεδέετο μὲ τὴν Στερεάν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀρκαδία, Ἥλις, Ἀχαΐα, Κορινθία καὶ Ἀργολίς ἀποτελοῦν τὰ μικρότερα μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶχεν ἐγκατασταθῆ καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὰ τὰ ὅρια. Διὰ τῶν ἀποικιῶν του ἐξηπλώθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ. ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεινὴ. Τὰ 3/4 τοῦ ἐδάφους της σκεπάζονται ἀπὸ ὄρη, τὰ ὁποία διασταυρῶνονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον μεταξύ των, ὥστε νὰ σχηματίζουν μικρὰς καὶ μεγάλας πεδιάδας. Αἱ πεδιάδες αὐταὶ διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν καὶ εἶναι κατάλληλοι πρὸς καλλιέργειαν. Ἡ μεγαλύτερα πεδιάς εἶναι ἡ Θεσσαλική. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ καὶ εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἵπποτροφίαν. Ἄλλαι μικρότεροι πεδιάδες εἶναι τῆς Μακεδονίας, τῶν Θηβῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ σχηματίζουν ἀποτόμους ἀκτάς.

Ἡ θάλασσα περιβάλλει τὴν χώραν ἐξ ἀνατολῶν, ἐκ νότου καὶ ἐκ δυσμῶν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει κόλπους, πορθμούς, πολλοὺς λιμένας καὶ ὅρμους. Ἡ στενὴ ἐπαφὴ τῶν Ἑλλη-

νων με την θάλασσαν τούς ἔκαμε νά τήν ἀγαπήσουν καί νά γίνουν ἐπιτήδειοι ναυτικοί. Ἡ μεγάλη ὁμως κατ'ἀτμήσεις τῆς χώρας ἀπό τὰ ὄρη καί τήν θάλασσαν ἐδυσχέραине τήν συγκοινωνίαν καί τήν ἐπαφήν τῶν γειτόνων μεταξύ των. Αὐτό ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία, διὰ τήν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δέν ἠδυνήθησαν νά συγκροτήσουν ἐνιαῖον κράτος. Ἐξ ἄλλου ἐπειδή τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀγονον, οἱ κάτοικοι ἠναγκάζοντο νά κοπιάζουν πολὺ διὰ τήν συντήρησίν των. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ἐργατικοί, ἐφευρετικοί, ἀλλὰ καί δραστήριοι καί τολμηροί.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ποικίλον. Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη εἶναι ψυχρόν, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ θερμόν καί εἰς τὰ παράλια εὐκρατον. Κατὰ τήν ἀρχαιότητα, ὅποτε τὰ ὄρη τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καί οἱ ποταμοὶ τῆς εἶχον περισσότερα ὕδατα, τὰ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο δροσερώτερον. Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς καί διαυγής. Εἰς τήν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας ὁ ὀφθαλμὸς συνηθίζει νά βλέπῃ τὰ πράγματα μὲ ἀκρίβειαν καί εἰς ὅλας των τὰς λεπτομερείας. Ἡ ποικιλία τοῦ κλίματος καθίστα τούς Ἕλληνας ὑγιεῖς, εὐφρεῖς, φαιδρούς καί εὐαισθήτους εἰς τήν ἀπόλαυσιν τοῦ ὥραίου. Ὁ καθαρὸς ἀήρ τοῦ βουνοῦ ἐνέβαλεν εἰς τήν ψυχὴν των τήν ἀγάπην πρὸς τήν ἐλευθερίαν καί τήν ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ἀπὸ τούς σπουδαιότερους λαοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου καί ἡ ἱστορία των ἔχει μεγάλην σημασίαν. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν ἔθνικόν καί πολιτικόν βίον ἀξιόλογον καί ὑπέροχον καί ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας ὅχι μόνον τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καί τῆς πνευματικῆς. Ἐκαλλιέργησαν ὅλας τὰς τέχνας καί τὰς ἐπιστήμας καί ἀνέδειξαν μεγάλους καλλιτέχνας, ρήτορας, φιλοσόφους καί πολιτικούς.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ θεωροῦν τούς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς διδασκάλους των καί οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ κάμνουν λόγον περὶ ἑλληνικοῦ θαύματος. Εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη τὰ παιδιὰ διδάσκονται καί γνωρίζουν καλὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα ἀπόγονοὶ των, ἔχομεν πολὺ μεγαλύτεραν ὑποχρέωσιν νά μελετῶμεν τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν μας προγόνων διὰ νά διδασκώμεθα ἀπὸ τὴν σοφίαν των καί νά ἔχωμεν πάντοτε ὡς παράδειγμα τὰ ἀθάνατα ἔργα των.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΠΡΟΕΛΛΗΝΕΣ. Παλαιολιθική εποχή. Ἀνθρωποὶ καὶ ζῷα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς φαίνεται ὅτι ἔζησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἐδίδαξαν τὰ παλαιολιθικὰ εὐρήματα κυρίως τῆς Θεσσαλίας. Τρομακτικοὶ κατακλυσμοὶ καὶ σεισμικαὶ δονήσεις, ποὺ ἀνεστάτωνον τότε χωρὶς διακοπὴν τὴν γῆν, ἐσταμάτησαν τὴν ζωὴν τοῦ παναρχαίου ἐκείνου κόσμου. Πότε ἀκριβῶς ἐνεφανίσθησαν οἱ πρωτόγονοι αὐτοὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν χώραν μας καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ζωὴ των δὲν γνωρίζομεν. Ὅπωςδὴποτε ὅμως θὰ ἔζησαν πολὺ πρὸ τοῦ 6000 π.Χ.

Νεολιθική ἐποχή (6000 - 3000 π.Χ.). Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Ἀργολίδα κ.λπ.) εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ὀλίγον ἄργότερον εἰς τὴν Κρήτην ἀνευρίσκονται ἔχνη τῆς νεολιθικῆς περιόδου. Οἱ ἄνθρωποι τῶρα ἔχουν μάθει νὰ κατεργάζωνται διὰ λειάνσεως τὸν λίθον, τὸ ξύλον, τὰ κόκκαλα. Τὰ μέταλλα τοὺς εἶναι ἀκόμη ἄγνωστα. Ἀρχίζουν νὰ κατοικοῦν εἰς μικροὺς συνοικισμοὺς καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Εἶναι ἐπίσης γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

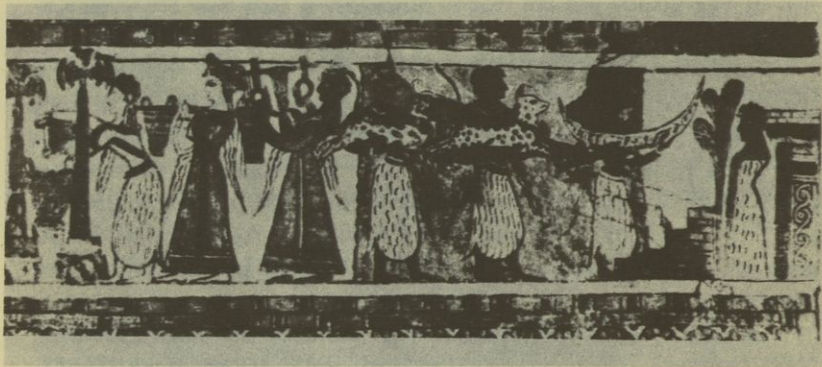
Οἱ νεολιθικοὶ αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Ἀνῆκον εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ οἱ ἱστορικοὶ τοὺς ὀνομάζουν Προέλληνες. Εἶναι οἱ Πελασγοὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων.

Αἰγαῖοι. Πολιτισμὸς τῶν Αἰγαιῶν. Κατὰ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (3000 π.Χ.) εἰσβάλλουν νέοι λαοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φέρουν τὸ πρῶτον μέταλλον, τὸν χαλκόν, καὶ ἐγκαινιάζουν τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς προΐστορίας, τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ.

Οἱ νέοι κάτοικοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. Ἰδιαιτέρως προώδευσαν αἱ Κυκλάδες. Σπουδαιότερον κέντρον τῶν Κυκλάδων ὑπῆρξεν ἡ Μήλος, ἡ ὁποία εἶχε συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κρήτην. Ἡ κρητικὴ ἐπίδρασις φαίνεται εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀγγείων ὄχι μόνον τῆς Μήλου ἀλλὰ καὶ τῆς νήσου Θήρας.

Πολύ ἔνωρις οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλάδων ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Μὲ τὰ πλοῖά των ἔταξιδευσαν εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Τὰ προϊόντα των ἦσαν παντοῦ περιζήτητα. Πρῶτοι αὐτοὶ ἤνοιξαν τὸν θαλάσσιον δρόμον πρὸς τὴν Δύσιν. Πρὶν ἀπὸ τοὺς Κρήτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Φοίνικας, οἱ Κυκλάδιοι, τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἐγνώρισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τὸν προελληνικὸν αὐτὸν κόσμον τοῦ Αἰγαίου οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸν των Αἰγαίων πολιτισμόν. Οἱ Αἰγαῖοι ἀνήκουν εἰς ἰδιαιτέρον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν Μεσογειακὴν φυλὴν.

Κρήτες προσφέροντες σπονδὴν, μόσχους καὶ πλοῖον εἰς νεκρόν.

Ἡ ΚΡΗΤΗ. Ἡ εὐφορος γῆ, τὸ γλυκὺ κλίμα, πρὸ πάντων ὅμως ἡ προνομιοῦχος γεωγραφικὴ τῆς θέσις κατέστησαν συντόμως τὴν Κρήτην κυρίαρχον δύναμιν μεταξύ τῶν Αἰγαίων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς ἴσῃν σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἡ Κρήτη κατεῖχεν ἰδεώδη θέσιν διὰ τὴν ἀναπτύσσει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τὸ ἐμπόριόν της καὶ τὴν ἐλέγχῃ μὲ τὸν στόλον της τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἐπίσης ἡ γέφυρα ἐπικοινωνίας μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ. Ἡ νῆσος, ἰδίως τὸ ἀνατολικὸν της μέρος, κατῳκεῖτο ἀπὸ πυκνὸν πληθυσμόν. Εἰς τὰ

βόρεια και νότια παράλια είχαν δημιουργηθή πολλοί συνοικισμοί. Αί πόλεις ήταν άνοχύρωτοι. Δέν έφοβούντο έπιδρομήν ούτε από την ξηράν ούτε από την θάλασσαν. Οί πολεμικοί στόλοι τών Κρητών εκυριάρχουν εις την Μεσόγειον.

Λαός με πάθος πρὸς την θάλασσαν οί Κρήτες προώδευσαν γρήγορα εις την ναυτικήν τέχνην και ύπῆρξαν διδάσκαλοι τών Φοινίκων και τών Έλλήνων εις τὰ ναυτικά. Τὰ ναυπηγεία των ήταν φημισμένα. Όπως οί Κυκλάδιοι διεκρίνοντο και αύτοί διὰ τὸ έμπορικόν των δαιμόνιον. Τὰ προϊόντα τῆς κρητικῆς γῆς (λάδι, κρασί, σῦκα κ.λπ.) και τὰ είδη τῆς μεταλλοτεχνίας (όπλα, έργαλεία, κοσμήματα, οίκιακά σκεύη) μετεφέροντο εις όλα τὰ σημεία τοῦ Αἰγαίου και τῆς Μεσογείου. Μεγάλην φήμην είχαν άποκτήσει και τὰ έργα τῆς άγγειοπλαστικῆς των.

Αί σχέσεις τών Κρητών με τοὺς ξένους λαούς δέν ήταν πάντοτε φιλικαί. Άλλοτε έπεκοινωνουν μαζί των ως φίλοι και άλλοτε ως κατακτηταί. Γραπτὰ μνημεία, άρχαιολογικά εύρήματα και μυθικά παραδόσεις, μάς πληροφοροῦν ότι οί Κρήτες είχαν κάμει αισθητήν την παρουσίαν των εις την Αἴγυπτον, την Φοινίκην, την Κύπρον, τὸν Λίβανον και την Παλαιστίνην. Τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Άσίας τοὺς γνώριζον επίσης. Με τὰς Κυκλάδας και τὰς άκτὰς τῆς ήπειρωτικῆς Έλλάδος είχαν τακτικήν επικοινωνίαν. Τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Πελοποννήσου Μυκῆναι και Τίρυνς έδέχθησαν την επίδρασίν των. Ό μῦθος περὶ φόρου έπτά νέων και έπτά νεανίδων εις τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα εκ μέρους τών Άθηναίων μαρτυρεῖ στενήν σχέσιν τών Κρητών με την Άττικήν. Τὰ κρητικά πλοία έφθανον άκόμη έως την Λιβύην πρὸς νότον και τὰ παράλια τῆς Ισπανίας πρὸς δυσμάς. Ό υλικὸς πλοῦτος τῆς Κρήτης ηὔξανε καταπληκτικῶς και παραλλήλως εξέλισσετο ό πολιτισμός της.

ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ. Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ή Κρήτη είχε φθάσει εις μεγάλην άκμήν. Οί ήγεμόνες τών ισχυροτέρων πόλεων άνεγείρουν μεγαλοπρεπή ανάκτορα. Εις την Κνωσὸν και την Φαιστόν, τὰς δύο παλαιότερας πόλεις όλοκλήρου τῆς Εύρώπης, τὰ ανάκτορα άποτελοῦν μεγάλα οίκοδομικά συγκροτήματα. Γύρω από μίαν κεντρικήν αύλήν πολύπλοκοι διάδρομοι οδηγοῦν εις τὰ βασιλικά διαμερίσματα, εις αίθούσας ύποδοχῆς, γραφεία, βωμούς, εργαστήρια και άποθήκας.

Ἐνάκτορον Κνωσοῦ. Ἀνατολική πτέρυξ. Ὁ κορμὸς τῶν κιόνων λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω.

Τὰ κτήρια ἦσαν πολυώροφα καὶ ἐχρησίμευον ὡς κατοικία ὄχι μόνον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ πολυαρίθμου προσωπικοῦ αὐλικῶν, θεραπόντων, δούλων, τεχνιτῶν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος. Ὑπῆρχεν ἐπίσης εἰς τὰ ἀνάκτορα σύστημα διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων πολὺ ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Οἱ Ἕλληνες ἐνεθυμοῦντο ἄργότερον τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ τὰ ὠνόμαζον « Λαβύρινθον ». Κατὰ τὴν ἀντίληψίν των, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὰ περίπλοκα ἐκεῖνα ἀνάκτορα ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτος χωρὶς τὴν βοήθειαν ὁδηγοῦ. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀντίληψιν ἐπλασαν τοὺς μύθους τοῦ Λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου, ἀνθρώπου μὲ κεφαλὴν ταύρου.

Περὶ τὸ 1700 π.Χ. ἰσχυροὶ σεισμοὶ κατέρριψαν εἰς ἑρείπια τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς πόλεις τῆς Κρήτης. Μία δευτέρα γενικὴ καταστροφή σημειώνεται περὶ τὸ 1500 π.Χ. Τὴν φορὰν αὐτὴν ὠφέιλετο εἰς

τήν τρομακτικήν ἔκρηξιν τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας. Πελώρια κύματα ἔφθασαν μέ μεγάλην ταχύτητα εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Κρήτης καί ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἀνῆρπασαν ὅλους τοὺς παραλίους συνοικισμούς. Σεισμοὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφὴν.

Ἀπὸ τότε ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς ἀρχίζει νὰ παρακμάζη. Μόνον ἡ Κνωσὸς διέρχεται μίαν νέαν περίοδον ἀκμῆς, ποὺ διαρκεῖ ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη. Αἱ ἄλλαι πόλεις ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν τῆς. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν τελευταῖον αὐτὸν αἰῶνα οἱ ἡγεμόνες τῆς Κνωσοῦ δὲν ἦσαν Κρῆτες. Τὸν βασιλικὸν θρόνον κατεῖχον ξένοι πρίγκιπες, οἱ Ἀχαιοί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κρήτης, οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐγκατεστάθησαν κυρίαρχοι εἰς τὴν Κνωσόν.

Πηλίνη πινακίς μέ ἑλληνικὴν γραμμικὴν γραφήν.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ. Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονός ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρητικῆς γραφῆς. Πράγματι ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκατάληπτος γραμμικὴ γραφὴ τῶν πηλίνων πινακίδων, ποὺ εὐρέθησαν θαμμέναι ὑπὸ τὰ εῤῥείπια τοῦ τελευταίου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο γραφὴ ἑλληνικὴ. Ἡ ἀνεύρεσις παρομοίων πινακίδων εἰς τὰς Μυκῆνας, τὴν Πύλον καὶ ἄλλα κέντρα τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβεβαίωσαν τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἀνακάλυψιν.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Πρὶν ἀπὸ μερικὰς δεκαετίας δὲν ἐγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὸν κόσμον ποὺ ἔζησε καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Κρήτην. Μόλις τὸ 1893 ὁ Ἀγγλος ἀρ-

Τύπος γυναικός της Κρήτης. 'Από τοιχογραφίαν της Κνωσού. ('Η λεγομένη « Παρισιάνα »).

μαρτυροῦν ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἔζησεν ἕνας χαρούμενος λαός. Ἐδῶ ἀπεικονίζονται σκηναὶ συμποσίων καὶ χορῶν, ἐκεῖ παριστάνονται θρησκευτικαὶ πομπαί, ἀγῶνες καὶ ταυρομαχίαι. Ἡ ζωὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὑπαίθρου εἰλκυσαν ἰδιαιτέρως τοὺς Κρητὰς καλλιτέχνας. Ἀνθρωποὶ τοῦ ἀγροῦ, ζῶα καὶ φυτὰ, ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος τοῦ θα-

Κρητικὰ ἀγγεῖα μὲ ἀπλὰ σχέδια καὶ ὠραίαν διακόσμησιν ἀπὸ τὸν φυτικὸν καὶ θαλάσσιον κόσμον.

χαιολόγος Ἔβανς καὶ ἀργότερον ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ξένοι σοφοὶ ἀνέσκαψαν τὰ ἐρείπια τῆς Κρήτης καὶ ἔφεραν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἕνα προϊστορικὸν κόσμον μὲ πολιτισμὸν γεμᾶτον φῶς καὶ ζωηρὰ χρώματα, ποτισμένον μὲ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς ἀπλᾶς οἰκίας, εἰς τὰ ἔργα τέχνης καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἐργαστηρίων τῶν οἱ Κρητὲς ἀπετύπωσαν τὸν ζωηρὸν καὶ εὐθυμον χαρακτῆρά των. Ὅλαι αἱ παραστάσεις ποὺ διεσώθησαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐρειπωμένων οἰκοδομημάτων ἢ εἰς τὰ πολύχρωμα σκεύη τῆς ἀγγειοπλαστικῆς δὲν εἶναι παρὰ στιγμιότυπα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ

Ἀκροβατικά γυμνάσια ἐπὶ ταύρου. (Τοιχογραφία ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ).

λασσίου βυθοῦ, εὐρίσκονται μὲ πολλὴν φυσικότητα ἀπεικονισμένα εἰς τὰ ἔργα των.

Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Κρήτη, παρὰ τὰς καταστροφὰς ποὺ ὑπέστη, ἐδοκίμασε καὶ μακρὰς περιόδους εὐημερίας. Εἰς τὸ διάστημα αὐτῶν τῶν περιόδων ἐδημιούργησεν ἐκεῖνον τὸν λαμπρὸν πολιτισμόν, ποὺ δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πρῶτος πραγματικὸς πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Ἐνῶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Κρήτης ἐκτιζον τὰ πρῶτα μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορά των, ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον, κατεκλύζετο ἀπὸ νέους πληθυσμούς. Ἡ γλῶσσά των ἦτο Ἑλληνικὴ. Ἀνῆκον εἰς μίαν μεγάλην οἰκογένειαν λαῶν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγονται οἱ σπουδαιότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, Γερμανοί. Εἰς τὴν χώραν μας κατῆλθον ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ὅπου περιεπλανῶντο ἐπὶ αἰῶνας. Ἦσαν πολυάριθμοι καὶ καλῶς ὠπλισμένοι. Πρῶτοι αὐτοὶ ἔφερον ἵππους. Ἡ ἐπικράτησίς των δὲν συνήνητσε μεγάλην δυσκολίαν. Γρήγορα ἐπέβαλον καὶ τὴν γλῶσσάν των.

2000 π. Χ.

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ Ἕλληνες, οἱ Ἀχαιοί, ὅπως ὠνομάζοντο, ἔμα-

θαν πολλά από τούς παλαιούς κατοίκους, τούς Αιγαίους, οί όποιοί ἦσαν περισσότερο προωδευμένοι. Ἰδρυσαν πόλεις, ἔκτισαν ανάκτορα διά τούς ἡγεμόνας των καί ἡσχολοῦντο μέ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὡς λαός πολεμιστῶν οἱ Ἀχαιοὶ ἔτρεφον ἰδιαίτεραν ἀγάπην πρὸς τούς ἵππικούς ἀγῶνας καί τὰς πολεμικάς περιπτετείας.

Μυκηναῖοι πολεμισταί. (Ἀπό ἀγγεῖον τῶν Μυκηνῶν).

ΜΥΚΗΝΑΙ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ. Περί τὸ 1600 π.Χ. τὸ σημαντικώτερον ἀχαικὸν κράτος, τὸ κράτος τῶν Μυκηνῶν, εἶχεν ἀποκτήσει μέγα ὄνομα. Οἱ Μυκηναῖοι συνηγωνίζοντο τούς Κρήτας εἰς τὸν πολιτισμόν. Τὰ ἦθη, ἡ θρησκεία καί πρὸ πάντων ἡ τέχνη τῶν Μυκηναίων εἶχον ἤδη δεχθῆ εἰς μέγαν βαθμόν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ σχέσεις Κρήτης καὶ Μυκηνῶν γίνονται πολὺ στεναί.

Ὀλίγον ἀργότερον οἱ Μυκηναῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ συμμετοχὴ των εἰς τούς ἀγῶνας τῶν Φαραῶ κατὰ τῶν βαρβάρων Ὑκσῶς, ὑπῆρξε πολύτιμος. Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ ἀμοιβὴ των. Ἐπιστρέφοντες ἔφεραν μαζί των μεγάλας ποσότητας χρυσοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνῶν ἔθεωροῦντο ὅτι ἔπλεον εἰς τὸν χρυσόν. Ὁ

Ὁμηρος ὀνομάζει τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἀχαιῶν « πολύχρυσον Μυκῆνην ». Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔφεραν καὶ ἐν νέον ὄπλον, τὸ πολεμικὸν ἄρμα.

Περὶ τὸ 1500 π.Χ. μετὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῆς Κρήτης Μυκηναῖοι καταλαμβάνουν τὴν νῆσον καὶ γίνονται ἡγεμόνες της. Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλα τὰ ἀρχαῖα κράτη ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Μυκηνῶν.

1500 π.Χ.

Ὁ περιπετειώδης χαρακτήρ των ὥθει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πρὸς ἄλλας τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις. Κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸν στόλον των καὶ ἄλλοτε ὡς ἔμποροι, ἄλλοτε ὡς θαλασσοπόροι κινουνται πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Μεσογείου. Τὰ ἀρχαῖα προϊόντα (λάδι, κρασί, ἔργα κεραμικῆς καὶ μεταλλοτεχνίας κ.λπ.) εὐρίσκουν ἀγορὰς ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Ἀκόμη καὶ μονίμους ἐγκαταστάσεις ἐπιχειροῦν οἱ Ἀχαιοὶ εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κύπρον καὶ τὰς μικρασιατικὰς ἀκτὰς.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν εἶχεν ἐξαπλωθῆ σχεδὸν εἰς ὅλκληρον τὴν Ἑλλάδα. Σπουδαῖα κέντρα του ἦσαν αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Τίρυνς εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ

Ἡ Πύλη τῶν λεόντων. Ἡ εἰσοδος εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν μὲ τὰ ἐκατέρωθεν Κυκλώπεια τείχη.

αί Θῆβαι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἢ Ἰωλκὸς εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Περισσότε-
ραν ὁμως φήμην καὶ ἀκτινοβολίαν εἶχεν ὁ πολιτισμὸς τῶν Μυκηνῶν.
Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαιολόγοι ὀλόκληρον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν
ὠνόμασαν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Πρὶν ἀπὸ ἑνα περίπου αἰῶνα (1876) ὁ γερμανὸς σοφὸς Ἑρρί-
κος Σλήμαν, παρακινήθεις ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Ὅμηρον,
ἦλθεν εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν
Μυκηνῶν. Ἀνεκάλυψε τότε τάφους μυκηναίων βασιλέων μὲ ἐκπλη-
κτικούς θησαυροὺς μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας (χρυσοῦς κοσμήματα,
πολυτίμους λίθους, χρυσοποίκιλτα ὅπλα, ἀργυρὰ καὶ χάλκινα ἀγγεῖα
κ.λπ.). Οἱ Μυκηναῖοι εἰς τὴν τέχνην ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρη-
τικοῦ πολιτισμοῦ. Σήμερον γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ μυκηναϊκὸς πολι-
τισμὸς ὀφείλει μὲν πολλὰ εἰς τὴν Κρήτην, ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ ση-
μαντικὰς διαφορὰς ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Οἱ βασιλεῖς

τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεὶδὴ ἐφοβοῦντο
ἐχθρὶκὰς ἐπίδρομάς, πολὺ συχνὰς
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐκτιζόν τὰ ἀ-
νάκτορά των ἐπάνω εἰς ὠχυρωμέ-
νας ἀκροπόλεις. Τὰ πελώρια τεί-
χη τῶν ἀκροπόλεων ἐκτισμένα μὲ
ὑπερμεγέθεις ὀγκολίθους χωρὶς ἀμ-
μοκονίαν τόσῃ ἐντύπωσιν ἐπρο-
ξένησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους
Ἕλληνας, ὥστε τὰ ἐθεώρησαν ὡς
ἔργα μυθικῶν γιγάντων, τῶν Κυ-
κλώπων, καὶ τὰ ὠνόμασαν Κυκλώ-
πεια. Εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τί-
ρυνθος τὸ πάχος τῶν τειχῶν φθάνει
εἰς δύο μέρη μέχρι 17,5 μέτρα. Ἐν-
τὸς τῶν τειχῶν ὑπῆρχον στενοὶ
διάδρομοι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν
των ἡνοίγοντο μικρὰ δωμάτια.

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα. (Τοιχογραφία
ἀνακτόρου τῆς Τίρυνθος).

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λαβυρινθώδη ἀνάκτορα τῆς Κρήτης, εἶναι ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνακτόρου συνεκεντροῦτο γύρω ἀπὸ ἐν κεντρικὸν κτήριον μὲ ἓνα ὄροφον.

Ἐγχειρίδιον Μυκηναϊκόν. (Παράστασις κυνηγίου λεόντων μὲ ἐπικολλήσεις χρυσοῦ καὶ ἀργύρου).

Τοῦτο εἶχε σχῆμα ὀρθογώνιον καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρία μέρη, τὴν αἴθουσαν, τὸν πρόδομον καὶ τὸ κυρίως μέγαρον. Ἡ αἴθουσα ἦτο στοὰ μὲ δύο κίονας ἀνοικτὴ πρὸς τὴν αὐλήν. Ὁ πρόδομος ἦτο δωμάτιον πρὸ τοῦ κυρίως μεγάρου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κυρίως μεγάρου εὕρισκετο χαμηλὴ κυκλικὴ ἐστία, διὰ νὰ θερμαίνῃ καὶ συγχρόνως νὰ φωτίζῃ, διότι παράθυρα δὲν ὑπῆρχον. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ μεγάρου ἔφερον οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τὴν

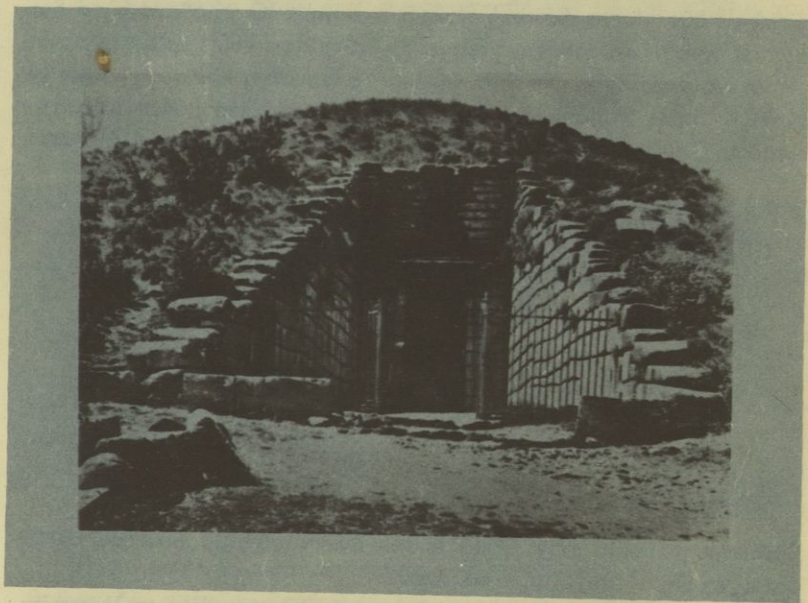
Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

βορεινὴν πατρίδα των. Ἀπὸ αὐτὸν ἀνεπτύχθη βραδύτερον τὸ ὠραῖον σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν πρωτίστως λαὸς γενναίων πολεμιστῶν.

Όταν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Κρηῖτας ἐθαύμασαν τὴν τέχνην των. Εἰς τὰς τοιχογραφίας ὅμως τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς μυκηναϊκῆς γλυπτικῆς καὶ μεταλλοτεχνίας εἰκονίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκηναὶ μάχης, κυνηγίων, παρατάξεις πολεμιστῶν, ἄρματα καὶ ἵπποι. Ἐδῶ ἔχομεν νὰ κάμωμεν προφανῶς μὲ λαόν, τὸν ὁποῖον ἡὺ-χαρίστουν ὑπερβολικὰ αἱ πολεμικαὶ περιπέτειαί.

Καὶ εἰς ἄλλας ἀντιλήψεις διέφερον οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τοὺς Κρηῖτας. Οἱ Κρηῖτες ἐνδιέφέροντο περισσότερο διὰ τὴν καλὴν ζωὴν εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Οἱ Ἀχαιοί, ὅπως ἀκριβῶς οἱ Αἰγύπτιοι, ἤθελον νὰ περνοῦν εὐχάριστα καὶ μετὰ θάνατον. Διὰ τοῦτο οἱ νεκροὶ ἐχρειάζοντο εἰς τὸν τάφον ὅλα τὰ προσωπικά των ἀντικείμενα : τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη διὰ νὰ πίνουν, τὰ ὅπλα των διὰ νὰ μάχωνται, τὰ κοσμήματά των διὰ νὰ ἐπιβάλλωνται. Οἱ τάφοι τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν ἄλλοτε λαξευμένοι εἰς τὸν βράχον καὶ ἄλλοτε κτιστοὶ ὑπὸ τὴν γῆν μὲ πέτρινον θόλον. Οἱ θολωτοὶ τάφοι προωρίζοντο διὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς πρίγκιπας.

Θολωτὸς τάφος. Ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως.

ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ. Περί τὸ 1100 π.Χ. ἐσήμανε τὸ τέλος τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου. Τρομερὰ καταστροφή ἐπληξεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἦσαν σπάνια εἰς τὴν χώραν μας αἱ ἀναστατώσεις κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (1400 - 1100 π.Χ.). Ἐξ αἰτίας τῆς πίεσεως ἄλλων λαῶν ἀπὸ βορρᾶ διάφοροι Ἑλληνικοὶ λαοί, Ἡπειρώται, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, ἠναγκάζοντο νὰ μετακινοῦνται νοτιώτερον καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέας περιοχὰς πρὸς ἐγκατάστασιν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ μετακινήσεως λαοῦ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων, οἱ ὅποιοι κατὰ κύματα κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ 1100 π.Χ., προεκάλεσε τὴν μεγαλυτέραν ἀναστάτωση εἰς τὴν χώραν.

1100 π.Χ.

Οἱ Δωριεῖς, λαὸς ποιμενικός, συγγενὴς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔφερον σιδηρὰ ὄπλα καὶ ἦσαν ρωμαλεώτεροι τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος ἔφθασαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Διέβησαν τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ἄλλα δωρικά φύλα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φωκίδος καὶ τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ἠλείας. Αἱ μυκηναϊκὰ ἀκροπόλεις δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ὀρμὴν των, αἱ πόλεις τῶν Ἀχαιῶν ἐπυρπολήθησαν. Ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος ἔγινε δωρικὴ πλὴν τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου διετηρήθησαν οἱ Ἀχαιοί. Ἡ ἰσχυροτέρα δωρικὴ φυλὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα τῆς Λακωνικῆς. Εἶναι οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Παντοῦ οἱ Δωριεῖς κατέστρεφον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἐζήτησαν νέαν πατρίδα εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ἄλλοι ποὺ ἔμειναν ἔγιναν δουλοπάροικοι ἢ εἰλωτες, ὅπως τοὺς ὠνόμαζον οἱ Σπαρτιᾶται.

Ἀργότερον αἱ λεπτομέρειαι τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως εἶχον λησμονηθῇ καὶ οἱ Δωριεῖς, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὸν μυθικὸν ἥρωα Ἡρακλέα, ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων ἦτο κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν Εὐρυσθεύς.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΟΝ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δωρικῆς εἰσβολῆς δὲν ἐβράδυνον νὰ φανοῦν. Ὅπου ἐγκατεστάθησαν οἱ Δωριεῖς ἡ πρόοδος ἐσταμάτησεν, ἡ τέχνη ὥπισθοδρομήσεν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπανῆλθον εἰς τὰς πρωτογόνους συνηθείας. Τὰ ἀγγεῖα τῶρα εἶναι χονδροειδῆ καὶ μεγάλα μὲ ἀτέχνους παραστάσεις ἢ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (κύκλους, γραμμὰς κ.λπ.) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κομψὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις. Ἡ θαλασσοκρατία περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Ἠκολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων πρὸς τὰς νήσους καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια.

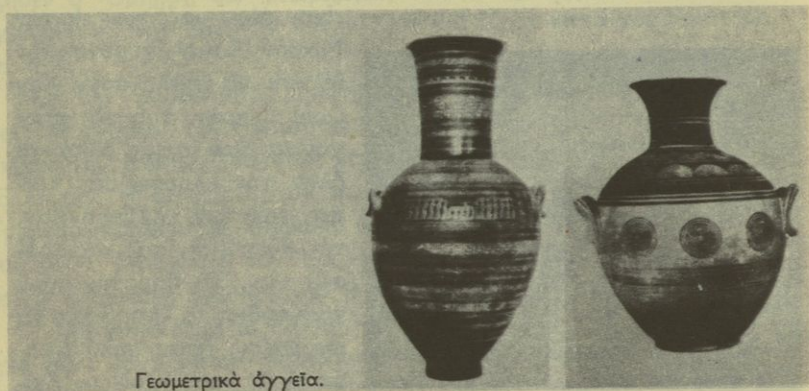
Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Βοιωτίαν Αἰολεῖς, Ἀχαιοὶ δηλαδὴ ποὺ ὠμίλου τὴν αἰολικὴν διάλεκτον, διέπλευσαν τὸ Αἰγαῖον καὶ κατέλαβον τὰς νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον. Ἐκ τούτων ὁρμώμενοι μετὰ μακροῦς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχώριους ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἱδρυσαν αἰολικὰς ἀποικίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Σπουδαιοτέρα αἰολικὴ ἀποικία ἦτο ἡ Μυτιλήνη εἰς τὴν Λέσβον.

Ἄλλοι ἄποικοι μὲ τὸ ὄνομα Ἴωνες ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰ βορειοανατολικά παράλια τῆς Πελοποννήσου κατέλαβον τὰς βορείους Κυκλάδας, ἔπειτα τὰς μεγάλας νήσους Χίον καὶ Σάμον καὶ τέλος τὰς ἀπέναντι τῶν νήσων τούτων μικρασιατικὰς ἀκτὰς. Δώδεκα ἰωνικαὶ πόλεις ἤκμασαν τότε (Ἴωνικὴ δωδεκάπολις), αἱ ὅποια βραδύτερον ἠνώθησαν εἰς ὁμοσπονδίαν, τὸ « κοινὸν τῶν Ἰώνων » μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Χίος. Ἡ Σμύρνη, ἀποικία αἰολικὴ κατ' ἀρχάς, κατελήφθη ἀπὸ τοὺς γείτονας Ἴωνας καὶ περιελήφθη εἰς τὴν ἰωνικὴν δωδεκάπολιν.

Τέλος Δωριεῖς ἄποικοι κατέλαβον τὰς νήσους Κύθηρα, Μῆλον, καὶ Θήραν, ἔπειτα τὴν Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ τὴν νότιον παραλίαν τῆς Καρίας. Εἰς τὴν Καρίαν ἱδρυσαν τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασ-

σόν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν Κῶ καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Ρόδου ἀπετέλεσαν σύνδεσμον, τὴν δωρικὴν ἐξάπολιν, μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὸ Τριόπιον ἄκρωτήριον.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἔγινε τώρα τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἄποικοι δὲν ἡσθάνθησαν ποτὲ ὡς ξένοι εἰς τὰς νέας χώρας των. Τὴν νέαν των πατρίδα ἔβλεπον ὡς προέκτασιν τῆς πατρικῆς ἑλληνικῆς γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἠγάπησαν. Ἐκαλλιέργησαν τὰ εὐφορα ἐδάφη της, ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ προώδευσαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἦσαν ἀσφαλεῖς. Ὁ στόλος των συνηγωνίζετο τοὺς Φοίνικας, διέπλεε τὸ Αἰγαῖον καὶ παρεῖχεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς νέους κατοίκους. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν ἐν τούτοις ὁ κίνδυνος ἐπιθέσεως ἦτο μεγαλύτερος. Μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς εἶχον σχέσεις καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ αὐτοὺς.

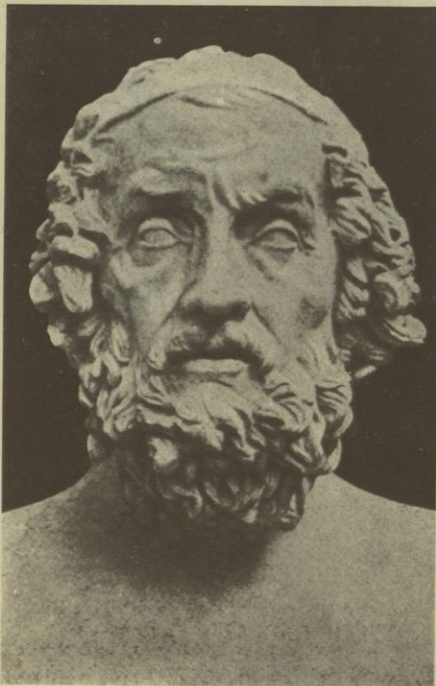

Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΦΥΛΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὰς μεταναστεύσεις παρουσιάζονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀχαιοὺς, τοὺς Ἴωνας, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Αἰολεῖς. Αἰολεῖς ὠνομάσθησαν οἱ Ἀχαιοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὠμίλουν τὴν Αἰολικὴν διάλεκτον. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ὠνομάσθησαν κατόπιν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅσοι δὲν ἦσαν Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Παρέμεινεν ὁμως καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ τοῦτο ἐθεωρήθησαν οἱ Αἰολεῖς ὡς ἀποτελοῦντες τετάρτην φυλὴν.

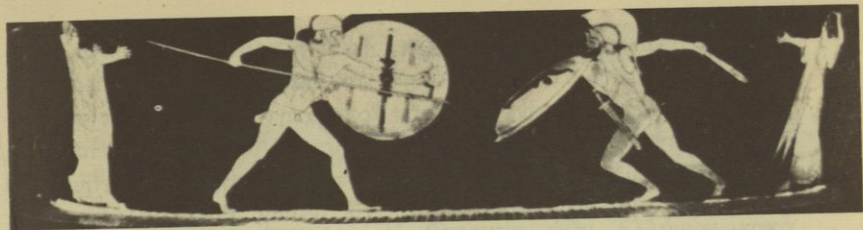
Ἐπειδὴ τὰ διάφορα ἑλληνικὰ φύλα εἰς διαφόρους χρόνους κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τόπους ποικίλους κατὰ τὸν φυσικὸν σχηματισμὸν καὶ τὸ κλίμα, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ τοπικαὶ διάλεκτοι. Αἱ κυριώτεραι διάλεκτοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι τρεῖς, ἡ αἰολικὴ, ἡ ἰωνικὴ καὶ ἡ δωρικὴ. Ἐκ τῆς ἰωνικῆς κατόπιν προῆλθε καὶ τετάρτη διάλεκτος, ἡ ἀττικὴ, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων. Αἱ διαφοραὶ ὅμως τῶν διαλέκτων δὲν ἦσαν τόσον μεγάλαι ὥστε οἱ ὁμιλοῦντες τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ μὴ δύνανται νὰ κατανοήσουν τὰς ἄλλας. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα ἐκάστης φυλῆς δὲν ἐθεωροῦντο ὅτι ἀνῆκον εἰς μόνην αὐτὴν, ἀλλὰ εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὰ ἐθαύμαζον καὶ τὰ ἐμάνθανον.

ΤΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Οἱ Ἕλληνες

εἶχον φέρει μαζί τῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὄχι μόνον τὴν θέλησιν νὰ θεμελιώσουν νέαν ζωὴν μακρὰν ἀπὸ τὰς προγονικὰς τῶν ἐστίας, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων τῶν, τὴν θρησκείαν, τὰς συνηθείας, τὰς παραδόσεις τῶν. Τὰ δημοτικὰ τῶν τραγούδιων, τὰ ἔπη, ὅπως τὰ ὠνόμαζον, ἦσαν πολὺ ἀγαπητὰ εἰς τοὺς ἀποίκους, διότι τοὺς ὑπενθύμιζον τὰ ἥρωικὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν προγόνων τῶν. Οἱ αἰοδοί, δηλαδὴ οἱ τραγουδισταὶ τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ἐπεδείκνυν τὴν τέχνην τῶν εἰς τὰς αὐλὰς

Ὁ Ὅμηρος.

Μονομαχία Ἀχιλλέως καὶ Ἑκτορος. (Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου).

τῶν βασιλέων, τὰ συμπόσια καὶ τὰς λαϊκὰς πανηγύρεις μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν συγκινήσεων καὶ ἐθνικῆς ὑπερφανείας.

Ἀπὸ τὸν κύκλον αὐτὸν τῶν τραγουδιῶν ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῶν αἰώνων, ὁ Ὅμηρος, διὰ νὰ συνθέσῃ τὰ δύο μεγάλα ἔπη του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Πότε καὶ ποῦ ἔζησεν ὁ Ὅμηρος, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον καὶ ἔζησε κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα π.Χ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἡ Ὀδύσεια περιγράφει τὰς θαλασσίας περιπλανήσεις τοῦ πανούργου βασιλέως τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ ἐπλούτισε τὰ γεγονότα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μὲ πολλοὺς θρύλους καὶ μυθικὰς διηγήσεις. Ἐν τούτοις αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Ἑρρίκου Σλήμαν εἰς τὴν Τροίαν ἀπέδειξαν ὅτι αἱ διηγήσεις ἐκεῖναι εἶχον ἱστορικὴν βάσιν.

Πράγματι περὶ τὸ 1200 π.Χ. τὸ μικρασιατικὸν κράτος τῆς Τροίας ἦτο πολὺ ἰσχυρὸν καὶ προωδευμένον. Ἐπροστατεύετο ἀπὸ ἰσχυρὰ τεῖχη καὶ περιέκλειε μεγάλους θησαυροὺς. Τὴν δύναμιν καὶ τὰ πλούτη του ὤφειλεν εἰς τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου εὕρισκετο, ἔκλειε τὸν ἐμπορικὸν δρόμον πρὸς τὸν Εὐξεῖνον Πόντον καὶ ἠνάγκαζε τοὺς διερχομένους ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων νὰ πληρώνουν βαρεῖς φόρους.

Ἐναντίον τοῦ ἀπαραδέκτου αὐτοῦ ἀποκλεισμοῦ οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον πολεμικὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνονος. Μετὰ δεκαετεῖς ἀγῶνας ἡ Τροία ἐκυριεύθη καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (1184 π.Χ.). Οἱ θριαμβευταὶ Ἕλληνες εἰσέδυσαν εἰς τὸν Εὐξεῖνον Πόντον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν πρώτην ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν των μὲ τοὺς λαοὺς τοῦ βορρᾶ.

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ. Τὰ ἔπη τοῦ Ὅμηρου εἶναι ποιητικά ἀριστουργήματα. Οἱ Ἕλληνες τὰ ἐθαύμαζον καὶ τὰ περιέβαλλον μὲ μεγάλην ἀγάπην. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ Ὅμηρικά ποιήματα ἦσαν τὸ κυριώτερον σχολικὸν βιβλίον. Ἄν δὲν ἐσφύζοντο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶναι δηλαδὴ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἱστορικαὶ πηγαί. Αἱ διηγήσεις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ὀδυσσεὺς πάντοτε ἐφρονημάτιζον τοὺς Ἕλληνας. Παρουσιάζουν τὸν ἑλληνισμόν ἠνωμένον εἰς κοινούς ἀγῶνας καὶ συμβολίζουν τὴν ἐφευρετικότητά καὶ τὸν ἥρωικόν καὶ ἀκατάβλητον χαρακτῆρα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ. Μὲ τὴν καθοδὸν τῶν Δωριέων ἐσταμάτησαν πλέον αἱ ἐπιδρομαὶ ἑλληνικῶν φύλων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐξ ἄλλου οἱ Ἕλληνες ἄποικοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ποὺ ἀνεπτύχθη ἐκεῖ. Σιγὰ - σιγὰ ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται εἰς τὰς πόλεις ἡ κοινωνία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ Ὅμηρικά ποιήματα.

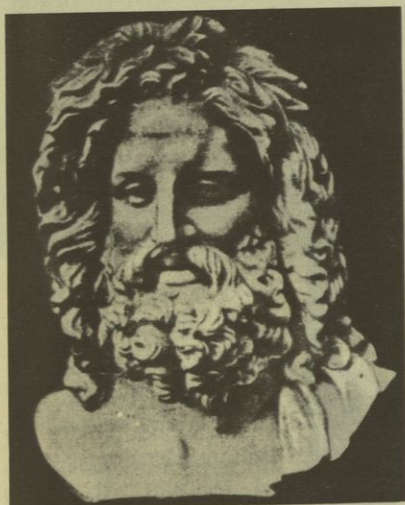
Οἱ Ἕλληνες τῶν Ὅμηρικῶν χρόνων (9ου καὶ 8ου αἰῶνος π. Χ.) ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς ἢ ἀρίστους, ὅπως ἐλέγοντο, καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς κατεγίνοντο μὲ τὰ πολεμικά καὶ συμμετεῖχον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὸν λαὸν προήρχοντο οἱ γεωργοί, οἱ ποιμένες καὶ οἱ τεχνῖται.

Τὸ κράτος ἐκυβέρνηα ὁ βασιλεὺς. Ἡ ἐξουσία του ἦτο κληρονομική (πατριαρχικὴ βασιλεία). Εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἐβοηθεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ εὐγενεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν, περιώρισαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους (ἀριστοκρατία).

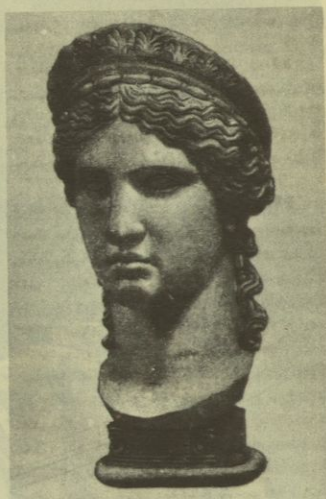
Οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ οἰκιακὴ βιοτεχνία ἦτο ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἐνδύματα, ἔπιπλα, σκεύη καὶ ἀγροτικά ἐργαλεῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὸν οἶκον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἡ πλέον σκληρὰ ἐργασία δὲν ἔθεωρεῖτο ἐντροπή. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅλοι ἐφρόντιζον νὰ εἶναι καλοὶ πολεμισταί. Ἐλάτρευον τοὺς ἥρωας καὶ ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὴν σπουδαιότεραν ἀρετὴν.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι λατρεία τῶν φυσικῶν δυνάμεων.

Κεφαλὴ τοῦ Διός.

Ἡ Ἥρα.

Κατὰ πρῶτον εἶχον θεοποιηθῇ τὰ δύο κυριώτερα στοιχεῖα τῆς φύσεως, ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. Βαθμηδὸν ἡ φυσιολατρία περιέλαβεν ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἥλιον, ὠκεανόν, ποταμούς, πηγάς, ἀστραπάς, ἀνέμους κ.λπ. Εἰς τοὺς θεοὺς των οἱ Ἕλληνες ἔδωσαν ἀργότερα ἀνθρωπίνην μορφήν. Τοὺς ἐφαντάσθησαν ὡς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μεγαλυτέρους, ὡραιότερους καὶ ἰσχυροτέρους. Ἐπροσωποποίησαν ἀκόμη καὶ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις. Ὁ Ζεὺς π.χ. προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, ἡ Ἀθηνᾶ τὴν σοφίαν κ.λπ. Διὰ τοὺς θεοὺς των ἐπλάσαν πολλοὺς ὡραίους μύθους, οἱ ὅποιοι φανερῶνουν

τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δώδεκα ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν κατοικίαν των εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὄρη, τὸν Ὀλύμπον. Διὰ τοῦτο ἐλέγοντο Ὀλύμπιοι.

Ἀνώτερος ὅλων, πατὴρ καὶ βασιλεὺς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εἶναι ὁ Ζεὺς, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ δύναμις του εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ αἱ βουλαὶ του ἀνεξιχνίαστοι. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διός, θεὰ τοῦ γάμου. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς Ποσειδῶν εἶναι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν μὲ τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ σείει τὴν γῆν. Ἡ Ἀθηνᾶ, κόρη τοῦ Διός, ἐξεληθούσα πάνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς του, εἶναι ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Κρατεῖ

ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος. Ὁ Ἀπόλλων εἶναι ὁ ὠραιότερος ἐξ ὅλων, θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Παίζει τὴν κιθάραν, τὴν δὲ μουσικὴν του συνοδεύουν μὲ τὸ ᾠσμὰ των αἱ Μοῦσαι, αἱ κόραι τοῦ Διός, καὶ τοιοῦτοτρόπως φαιδρύνουν τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἄρτεμις εἶναι ἡ παρθένος θεὰ τῆς σελήνης, τοῦ κυνηγίου καὶ τῶν δασῶν. Ὁ Ἄρης, νέος γιγαν-

Ὁ Ἀπόλλων.

2
 τόσωμος, ἀγριωπὸς καὶ πάνοπλος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πολέμου. Εἶναι μισητός, διότι τοῦ ἄρέσουν αἱ φιλονικίαι καὶ ἡ αἵματοχυσία. Ὁ Ἥφαιστος εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μεταλλοτεχνίας. Εἶναι χωλὸς καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια ἐργαστήριά του κατασκευάζει τοὺς κεραυνούς τοῦ Διός. Ἡ Ἀφροδίτη ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἄφρον τῆς θαλάσσης μὲ κάλλος ἀπαράμιλλον. Εἶναι ἡ θεὰ τῆς γυναικείας ὠραιότητος. Ἡ Δημήτηρ, ἀδελφὴ τοῦ Διός, εἶναι ἡ θεὰ τῆς γεωργίας καὶ τῆς γονιμότητος τῆς γῆς. Ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα καὶ κρατεῖ τὸ κηρύκειον. Εἶναι ὁ θεὸς τοῦ ἐμπορίου (κερδῶς) καὶ τῶν γραμμάτων (λόγιος). Ὁ Ἑρμῆς συνώδευε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην (ψυχοπομπός). Ἡ Ἑστία, θεὰ καὶ προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας μὲ ἰδιαίτερον δι' αὐτὴν βωμόν.

ΑΛΛΟΙ ΚΑΤΩΤΕΡΟΙ ΘΕΟΙ. ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ. Η ΛΑΤΡΕΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν ἐπίστευον καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους κατωτέρους θεοὺς τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κάτω κόσμου. Ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διόνυσος,

ὁ θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Τὸν συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σείληνοί. Ἡ Περσεφόνη, κόρη τῆς Δήμητρος, ὀνομαζομένη καὶ Κόρη, ἦτο ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως. Τὴν εἶχεν ἀρπάσει ὁ Πλούτων καὶ ἦτο σύζυγός του εἰς τὰ ὑπόγεια βασίλεια τοῦ Ἄδου, ὅπου ἔμενε μόνον ἕξ μῆνας καὶ κατόπιν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γῆν. Ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος. Τὴν εἴσοδον τοῦ Ἄδου φυλάσσει ὁ Κέρβερος, κύων τρομερός. Εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τὰ δάση καὶ τὰς πηγὰς κατῴκουν αἱ Νύμφαι. Κάθε δένδρον καὶ κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεόν του. Εἰς τὰ βᾶθη τῆς θαλάσσης κατοικοῦν αἱ νηρηΐδες, θαλάσσιαι θεότητες προστατεύουσαι τοὺς πλέοντας.

Οἱ θεοὶ ὅμως κατήρχοντο καὶ εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἐζήλευον τὴν ὡραίαν ζωὴν των. Ἐνίοτε μάλιστα ἐνυμφεύοντο γυναῖκας θνητὰς καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν ἐγεννῶντο

παιδιὰ μὲ ὑπερανθρώπους ἰδιότητα. Εἶναι οἱ ἥρωες ἢ ἡμίθεοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς των, διότι ἐπίστευον ὅτι ἐξηκολούθουν νὰ ζοῦν εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἠδύναντο νὰ τοὺς ὠφελήσουν ἢ νὰ τοὺς βλάψουν. Ἐκάστη οἰκογένεια ἐτίμα τοὺς νεκροὺς προγόνους της διὰ νὰ τυγχάνῃ τῆς προστασίας των. Τοὺς ἔθαπτον συνήθως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας.

Ἡ Ἄρτεμις.

Θυσία εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς των μὲ ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, διὰ τὰ ἔχουν τὴν εὐμένειάν των ἔκαμνον ὅ,τι θὰ προεκάλει τὴν εὐχαρίστησίν των. Ἔδιδον δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς δῶρα, καρπούς, ἀγγεῖα, κοσμήματα κ.ἄ. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐθυσιάζον πρὸς τιμὴν των ζῶα. Μὲ τὴν θυσίαν σκοπὸν εἶχον ἄλλοτε μὲν τὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν καὶ ἄλλοτε τὰ τὸν παρακαλέσουν διὰ τὰ ἐπιτύχουν κάτι. Ἡ παράκλησις αὕτη ἐλέγετο προσευχή. Μὲ θυσίας λοιπὸν καὶ προσευχὰς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς των.

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Οί τρεῖς αἰῶνες μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων ὑπῆρξαν διὰ τὴν Ἑλλάδα περίοδος ἀναμονῆς καὶ ἐσωτερικῆς ὁργανώσεως. Ἀπὸ τὸ 800 π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἐνεφανίσθησαν πάλιν ἀκμαῖοι καὶ δυνατοί. Ἦρχισαν νὰ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν μὲ διαρκῶς μεγαλυτέραν ὁρμὴν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ περιέργειαν καὶ φιλομάθειαν « κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν », ὅπως ἔλεγον. Διὰ τοῦτο θεωροῦνται ὡς οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἀντιπάλους εἶχον τοὺς Φοίνικας, τοὺς ὁποίους ὁμως κατάρθωσαν νὰ ἐκτοπίσουν καὶ νὰ μείνουν αὐτοὶ κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα ἐπανελήφθη ἡ ὁρμὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀποικισμὸν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξάπλωσιν των εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐζείνου Πόντου καὶ τῆς Μεσογείου. Οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Τὰ αἷτια τοῦ δευτέρου ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἀπὸ τὸν 8ον μέχρι τοῦ 6ου αἰῶνος εἶναι τὰ ἑξῆς :

- 1) Ἡ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν προϊόντων τῆς γῆς διὰ τὴν διατροφήν των.
- 2) Αἱ πολιτειακαὶ μεταβολαὶ εἰς τινὰς πόλεις ἠνάγκαζον τὰς πολιτικὰς μερίδας, αἱ ὁποῖαι ἡττῶντο, νὰ ἐκπατρίζωνται καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέαν πατρίδα καὶ
- 3) Τὸ φύσει ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ ἀποικοὶ ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πόλεως των ἔπειτα ἀπὸ ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Ἡ μητρόπολις, ἡ πόλις δηλαδὴ ποὺ ἀπέστελλεν ἀποίκους, ἐπροστάτευεν ἐπισήμως τὸν ἀποικισμὸν. Διῶριζε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, τὸν οἰκιστὴν, ὅπως ἔλέγετο, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Οὗτος ἔφερε τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον οἱ ἀναχωροῦντες ἐλάμβανον ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας καὶ ὠδήγει τοὺς ἀποίκους εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐγκατασταθοῦν. Κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν των εἰς τὴν νέαν πατρίδα ἐτέλουν θρη-

σκευυτικήν τελετήν καὶ ἐποποθέτουν τὸ ἱερὸν πῦρ εἰς τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον ἔκτιζον. Ἡ ἀποικία εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Οἱ ἀποικοὶ ἐσέβοντο τὴν μητρόπολιν καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτάς τῆς ἢ τὴν ἐβοήθουν, ἐὰν ἐκινδύνευεν. Ἐνίοτε ὁμῶς ἡ ἀποικία ἤρχετο εἰς πόλεμον μὲ τὴν μητρόπολιν. Πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως ἐθεωρεῖτο μεγάλη ἀσέβεια.

Δύο εἶδη ἀποικιῶν ὑπῆρχον. Αἱ παλαιότεραι ἀποικίαι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες μετέβησαν διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, ἐλέγοντο ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Αἱ νεώτεραι, αἱ ὁποῖαι ἰδρύθησαν, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν τῆς μεγάλης παραγωγῆς, ἦσαν ἐμπορικοὶ σταθμοὶ καὶ ὠνομάζοντο ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ. Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐστράφησαν ἤδη κατὰ τὸν δον αἰῶνα πρὸς τὴν Δύσιν. Τὰ παράλια τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων καὶ τὸν ἐχθρικὸν συναγωνισμόν τῶν Καρχηδονίων, ἐκαλύφθησαν συντόμως ἀπὸ ἑλληνικὰς ἀποικίας. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι ἐτόλμησαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις των μέχρι Σικελίας. Κατέλαβον καὶ ἀπώκισαν τὴν Κέρκυραν διὰ νὰ διευκολύνουν τὸν πλοῦν των μεταξύ Πελοποννήσου καὶ Ἰταλίας. Κατόπιν Κορίνθιοι καὶ Κερκυραῖοι ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον.

Ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας ἀρχαιοτάτη ἦτο ἡ Κύμη κτισθεῖσα ἀπὸ Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καμπανίας. Ὑπὸ τῆς Κύμης κατόπιν ἐκτίσθη ἡ Παρθενόπη (σήμερον Νεάπολις). Ἀχαιοὶ ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον ἔκτισαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος τὴν Σύβαριν καὶ τὸν Κρότωνα. Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας ἱδρυσαν τὴν πρώτην ἀποικίαν, τὴν Νάξον, εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σικελίας. Ἡ Νάξος βραδύτερον ἔκτισε νοτιώτερον τὰς πόλεις Κατάνην καὶ Λεοντίνους. Χαλκιδεῖς ἐπίσης ἱδρυσαν εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ πορθμοῦ μεταξύ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὁποία ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας καὶ μετωνομάσθη Μεσσήνη. Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ ὀνομαστὴ πόλις τῆς Σικελίας, μοναδικὴ ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν νῆσον, ἀνεπτύχθη τόσο πολύ, ὥστε ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα Δωριεῖς καὶ Ἴωνες συνηγωνίζοντο εἰς τὴν ἵδρυσιν ἀποικιῶν ἐπὶ τῶν Ἱταλικῶν καὶ Σικελικῶν ἀκτῶν. Τότε ἀκριβῶς ἡ Σπάρτη ἵδρυσεν τὸν Τάραντα, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἐνῶ Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν εἰς τὴν νότιον παραλίαν τῆς Σικελίας τὴν Γέλαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ὁ Ἀκράγας. Ὀλόκληρος ἡ Κάτω Ἱταλία ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν εἶχεν ὄψιν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Μεγάλη Ἑλλάς.

Περὶ τὸ 600 π.Χ. Ἴωνες θαλασσοπόροι ἀπὸ τὴν Φώκαιαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπροχώρησαν ἀκόμη δυτικώτερον καὶ ἐγκατέστησαν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας (σήμερον Γαλλίας). Ἡ Μασσαλία, ἀποικία τῶν Φωκαέων, ἔγινε σπουδαῖον ἑλληνικὸν κέντρον εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον καὶ οἱ Ἕλληνες

ναυτικοί τὴν ἐχρησιμοποιοῦν ὥς ὀρμητήριον καὶ σταθμὸν ἀνεφοδισμοῦ διὰ τὰ μακρινὰ μέχρι τῶν Ἑρακλείων στηλῶν (σήμερον Γιβραλτάρ) ταξιδιά των.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΟΥ. Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἀναζητοῦν καλυτέραν τύχην πρὸς βορρᾶν. Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, πλούσια εἰς ξυλείαν καὶ μέταλλα, ἐδέχθησαν τότε ἀποίκους ἀπὸ τὴν Ἑρέτριαν καὶ τὴν Χαλκίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος. Ἡ Ὀλυνθος, ἀποικία τῶν Χαλκιδέων, καὶ ἡ Ποτειδαία, τὴν ὁποίαν ἀργότερον ἱδρυσαν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης, ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὅλην τὴν θρακικὴν παραλίαν ἐκτίσθησαν ἄλλαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ κατελήφθησαν αἱ πρότερον ὑπὸ τῶν Φοινίκων κατεχόμεναι νῆσοι Σαμοθράκη καὶ Θάσος.

Ἀπὸ πολὺ ἔνωρις οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀντιληφθῇ τὴν σημασίαν τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὃ ὁποῖος διὰ μέσου τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου ὠδήγει πρὸς τὰ ἀφιλόξενα ἀλλὰ κερδοφόρα παράλια τοῦ Εὐξείνου. Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας εἶναι ἀπήχησις τῶν μακροχρονίων ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων νὰ προσεγγίσουν εἰς ἐκείνας τὰς γεμάτας μυστήριον περιοχάς. Τώρα ποῦ εἶχον ἀνάγκην μακρινῶν σταθμῶν διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐμπορίου, δὲν ἐβράδυνον νὰ ἀποικίσουν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς ὀμιχλώδους θαλάσσης τοῦ Εὐξείνου.

Λέσβιοι ἱδρύουν τὴν Σηστόν, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδὸν καὶ τὴν Κύζικον, Φωκαεῖς τὴν Λάμψακον, Μεγαρεῖς τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἀπέναντι αὐτῆς τὸ Βυζάντιον.

Ὀλίγον ἀργότερον τολμηροὶ ἔμποροι ἀπὸ τὴν Μίλητον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰσδύουν εἰς τὸν τρικυμιώδη Εὐξείνιον Πόντον καὶ κάμνουν τὴν ἀρχὴν τῶν μεγάλων ἀποικιστικῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας ὀργάνωσεν ἐκεῖ ἡ Μίλητος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα.

Εἰς τὰ νότια παράλια τοῦ Εὐξείνου, εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην Μιλήσιοι ἱδρύουν περὶ τὸ 630 π.Χ. τὴν Σινώπην, ἡ ὁποία τόσον πολὺ ἤκμασεν, ὥστε ἀπώκισεν ὅλην τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Σπουδαιόταται ἀποικίαι τῆς Σινώπης εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἦσαν ἡ Ἀμισὸς καὶ ἡ Τραπεζοῦς.

Πρὸς βορρᾶν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βαρβάρου Σκυθίας (νοτίου Ρωσίας) ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἡ Ὀλβία. Εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (σημ. Κριμαίαν) ἰδρύθησαν τὸ Παντικάπαιον (σημ. Κέρτς), ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τανάϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν.

Τέλος πρὸς δυσμὰς εἰς θέσιν ἐπικάειρον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου νοτίως τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ (σημ. Δουνάβεως) οἱ Μιλήσιοι ἰδρύουν τὰς πόλεις Ἰστρον, Τόμους (σημ. Κωνσταντῆζαν), Ὀδησσὸν (σημ. Βάρναν) καὶ Ἀπολωννίαν.

Τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Μιλησίων ἐξεμεταλλεύετο θαυμασίως τὰς πλουσίας εἰς πρώτας ὕλας περιοχὰς τοῦ Εὐξείνου. Ὅλαι αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου ἦσαν κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἐμπορικὰ κέντρα.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΑΦΡΙΚΗΣ. Τὸν πρὸς νότον θαλάσσιον δρόμον, γνωστὸν εἰς τοὺς προγόνους των Ἀχαιοὺς, δὲν περιεφρόνησαν οἱ Ἕλληνες τοῦ 7ου αἰῶνος. Ἐπὶ τοῦ φιλέλληνος Φαραῶ Ψαμμητίχου Μιλήσιοι ἵδρυσαν τὴν Ναύκρατιν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου. Ἡ πόλις ἐδέχθη βραδύτερον ἀποίκους ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς Μεσογείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον διεθνὲς κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας.

Τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν γειτονικὴν Λιβύην. Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἵδρυσαν ἐκεῖ τὴν ἀποικίαν τῆς Κυρήνης (631 π.Χ.), εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν. Ἡ Κυρήνη, λόγῳ τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν προϊόντων τῆς καὶ ἰδίως τοῦ σιλφίου, ὀνομαστῆς θεραπευτικῆς βοτάνης, ἀπέκτησε πλοῦτη καὶ ἔγινε συντόμως πολὺ ἰσχυρά.

Μὲ τὴν ἵδρυσιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην οἱ Ἕλληνες κατέφεραν καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν των Φοινίκων. Τὸν θαλάσσιον δρόμον ἀπὸ Φοινίκης μέχρι Γιβραλτάρ δὲν ἤλεγχον πλέον οἱ πονηροὶ Φοίνικες, ἀλλ' οἱ εὐφυεῖς Ἕλληνες.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ. Περί τὰ μέσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος τὸ πρὸς τὰς ἀποικίας ρεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἐσταμάτησεν. Ἐπὶ τρεῖς περίπου αἰῶνας ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ ὠμιλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσ-

σα καὶ ἐκυκλοφόρει τὸ ἑλληνικὸν νόμισμα. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία προώδευσαν ἀφαντάστως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐσημείωσε νέαν ἀκμήν. Μὲ τὰ ταξίδια καὶ τὰς ἐξερευνήσεις ἐξύπνησεν ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐπλουτίσθησαν μὲ νέας γνώσεις. Οἱ ἄποικοι ἔγιναν οἱ φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ξένας χώρας. Βάρβαροι λαοὶ (Σκύθαι, Φρύγες, Ἰλλυριοὶ κ.ἄ.) κατεκτήθησαν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ ζωντανὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τὴν διασποράν αὐτὴν ἐξῆλθε τονωμένον τὸ αἶσθημα τῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν. Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγή, ἡ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸς των οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἀποτελοῦν διὰ τοὺς ἀποίκους ἱερὰν κληρονομίαν καὶ σύμβολα τῆς ἐθνικῆς των ἐνότητος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Οἱ δύο πρῶτοι αἰῶνες μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλαδὴ ὁ 9ος καὶ ὁ 8ος αἰὼν π.Χ. ὀνομάζονται 'Ομηρικοὶ χρόνοι, διότι τὰ 'Ομηρικὰ ποιήματα ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν πηγὴν τῶν πληροφοριῶν μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ἡ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς 'Ομηρικοὺς χρόνους νὰ εἶναι χώρα γεωργικὴ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων, οἱ ὅποιοι εὕρισκοντο εἰς πρωτόγονον κατὰστασιν ἔφερον ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τοῦ 9ου καὶ 8ου αἰῶνος π.Χ. ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἱστορικοὺς « ἑλληνικὸς μεσαίων ».

Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον ἡ ζωὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πρωτόγονος. Εἰς τὰς ἐπὶ ὑψωμάτων ὠχυρωμένας ἀκροπόλεις κατῴκουν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Πέριξ ἔμενεν ὁ λαὸς καὶ μόνον ἐν καιρῷ πολεμικοῦ κινδύνου κατέφευγε πρὸς ἀσφάλειαν ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως. Ἐκ τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν προῆλθον βραδύτερον αἱ πόλεις ἰδίως εἰς θέσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κέντρα συγκοινωνιῶν. Τὸ ἐμπορίον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ναυτιλία δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτυχθῆ.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγίνε σπουδαία μεταβολή. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας ἐδημιουργήθη νέα τάξις, ἡ ἀστική, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ τεχνῖται. Ὅλοι αὐτοὶ συνεκentrώθησαν εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν μεγάλα ἀστικά κέντρα. Ἐκάστη πόλις ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα (πόλις - κράτος) καὶ εἶχε τὰ μέσα νὰ ἐξελιχθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν μορφήν τῆς πόλεως τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

Αἱ Κοινωνικαὶ Τάξεις. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους ἦτο διηρημένη εἰς δύο τάξεις ἀνθρώπων, τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους. Οἱ δούλοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἡ καλλιέργεια τῶν κτημάτων καὶ ἡ βοσκή τῶν ποιμνίων ἦσαν ἔργα τῶν δούλων.

Οἱ ἐλεύθεροι ἐξ ἄλλου διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, αἱ ὁποῖαι διέφερον πολὺ μεταξύ των, εἰς τοὺς γαιοκτημόνας εὐγενεῖς καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς ἐλέγοντο ἀνακτες, ἡγήτορες, βουλευφόροι, γέροντες. Ἡ λέξις γέρων δὲν ἐσήμαινε τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος. Δοῦλοι ὑπηρέτουν τοὺς εὐγενεῖς εἰς τὰς οἰκίας των. Μετὰ τῶν δούλων συνυπηρέτουν ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς τῶν πλουσίων καὶ πτωχοὶ ἐλεύθεροι, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο θῆτες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ γῆ ἀπετέλει τὸν κυριώτερον πλοῦτον. Ἡ Ἑλλάς ἦτο χώρα γεωργική.

Πλὴν τῶν γαιοκτημόνων εὐγενῶν καὶ τῶν θητῶν ὑπῆρχε καὶ τρίτη τάξις ἐλευθέρων, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο δημιουργοί. Αὐτοὶ ἤσκουν δημοσίᾳ τέχνην τινά, ἦσαν δηλαδὴ χαλκεῖς, σκυτοτόμοι, ᾠδοί, μάντις, ἱατροί, κήρυκες.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ἐπίστευον ὅτι ὁ βασιλεὺς κατήγετο ἀπὸ ἥρωα ἢ καὶ θεόν καὶ ὅτι ἐλάμβανε τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δία. Ὡς ἐκ τούτου τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἐθεωρεῖτο ἱερόν. Ἡ βασιλεία ἦτο μὲν κληρονομικὴ, ἀλλ' ἀπητεῖτο ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχη καὶ ἄλλα προσόντα σύνεσιν, σωματικὴν ρώμην καὶ πολεμικὴν ἀνδρείαν.

Ἡ δύναμις τῶν βασιλέων κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους δὲν ἦτο ἀπόλυτος, ὅπως κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν. Ὁ βασιλεὺς ἐξηκολούθει μὲν νὰ ἔχη κατὰ τὸν πόλεμον ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐν καιρῷ εἰρήνης ἡ δύναμις του περιορίζετο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Ὁ σάκις δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ σπουδαίαν ἀπόφασιν διὰ τὴν πόλιν προσεκάλει τοὺς εὐγενεῖς εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὁποῖον συνεζητοῦντο τὰ σοβαρὰ ζητήματα τῆς πόλεως καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις (βουλὴ γερόντων). Ἐνίοτε συνεκάλει καὶ τὸν λαόν εἰς ἐκκλησίαν (ἀγορὰ δήμου) διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρῶτος ὁ βασιλεὺς ἐξέθετε τὰ ἀποφασισθέντα, οἱ δὲ γέροντες ἦτοι οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως ἐδίδον τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις. Ψηφοφορία δὲν ἐγίνετο, ἀλλ' ὁ λαὸς διὰ βοῆς ἐπεδοκίμαζεν ἢ ἐξέφραζε τὴν ἀποδοκιμασίαν του, ἀν ἡ ἀπόφασις δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτόν.

Ὁ βασιλεὺς εἶχε καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία ὁμως ἦτο

περιωρισμένη. Σπανίως οί άνθρωποι προσέφευγον εἰς τόν βασιλέα διὰ νά λύσῃ τὰς διαφοράς των, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπεκράτει ἡ αὐτοδικία. Πάντες τότε ὥπλοφόρουσαν, διὰ νά δύνανται νά ὑπερασπίζουσαν τόν ἑαυτὸν των κατὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας. Τὸ ἀδίκημα καὶ ἰδίως ὁ φόνος ἐνδιαφέρει τὰς δύο οἰκογενείας, τοῦ ἀδικήσαντος καὶ τοῦ ἀδικηθέντος, καὶ ἡ τιμωρία διὰ τὸν φόνον ἦτο προσωπικὴ ὑπόθεσις τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος. Ὁ φονεὺς ἤδυνατο νά ἀποφύγῃ τὴν ἐκδίκησιν, ἂν ἡ οἰκογένεια τοῦ φονευθέντος ἐδέχετο νά λάβῃ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, ἄλλως ἠναγκάζετο νά φύγῃ μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ νά ζῇ ὡς φυγὰς.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἡ βασιλεία κατηργήθη εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα καὶ διτηρήθη μόνον εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ βασιλεία διτηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἀλλὰ τὰ δικαιώματά της περιωρίσθησαν κατὰ πολὺ. Ὅλη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν, τῶν ἀρίστων, ὅπως ἐλέγοντο. Τὸ οὕτω διαμορφωθὲν πολίτευμα ὀνομάζεται ἀριστοκρατικόν.

Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι ἤρχισαν νά προσοδεύουν οἰκονομικῶς καὶ ἤθελον νά λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἠναγκάσθησαν νά μοιρασθοῦν τὴν ἐξουσίαν μὲ αὐτοὺς, τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, καὶ τὸ πολίτευμα μετεβλήθη εἰς ὀλιγαρχικόν.

Ἡ ὀλιγαρχία ἦτο μισητὴ εἰς τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγὼν μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ πολλὰ ἐλληνικὰ κράτη ταρασσονται ἀπὸ στάσεις, δηλαδὴ πολιτικὰς ἐριδας. Εἰς πολλὰ μέρη ἐπικρατεῖ ὁ λαός, ὁ δῆμος, ὅποτε λαμβάνει εἰς χεῖράς του τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν.

Πολλάκις ὁμως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολιτικῶν ταραχῶν φιλόδοξοι ἄνδρες ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν ἔδειξαν εὐνοίαν πρὸς τὸν λαόν καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του κατάρθωσαν νά καταλάβουν τὴν ἀρχὴν καὶ νά γίνουν τύραννοι. Τὸ νέον πολίτευμα ὀνομάζεται τυραννίς.

ΟΙ ΝΟΜΟΘΕΤΑΙ. Ὁ λαὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πάλης του ἐναντίον τῶν εὐγενῶν διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν διοίκησιν, ἐπρο-

χώρησε κατὰ στάδια εἰς τὴν πλήρη πολιτικὴν τοῦ ἀποκατάστασιν· Κατ' ἀρχὰς ἐζήτει γραπτοὺς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον ἐρμηνείαν τῶν ἀγράφων ἐθίμων ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν δικαιοσύνην. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπῆρχετο συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων καὶ τότε ἀνετίθετο εἰς ἄνδρα ἐπιφανῆ κοινῆς ἐμπιστοσύνης νὰ ρυθμίσῃ τὰς διαφοράς των καὶ νὰ γράψῃ νόμους. Οἱ ἐπιφανεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ὠνομάσθησαν νομοθέται.

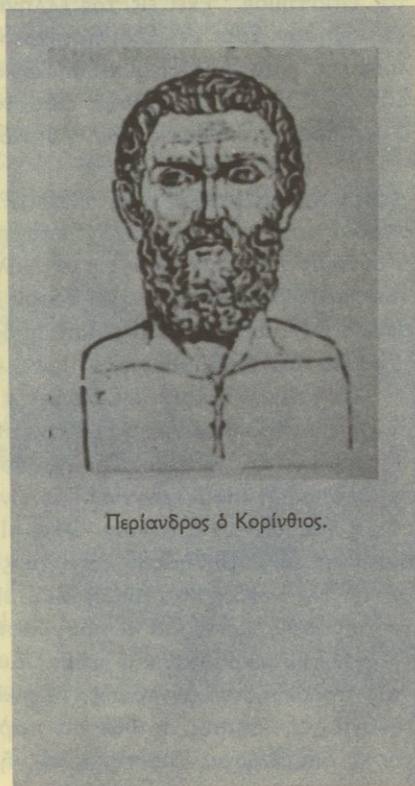
Ὡς ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὅποιος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἔθεσε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οἱ νόμοι του, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ αὐστηροί, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἠθικὴν τάξιν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Ἐξ ἄλλου μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ὁ Χαρώνδας, νομοθέτης εἰς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας. Ἡ νομοθεσία του ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ πολλὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἄλλοι ὀνομαστοὶ νομοθέται ἦσαν ὁ Πιττακὸς εἰς τὴν Μυτιλήνην, ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ γραπτὴ νομοθεσία εἰσῆχθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷται κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθιμα.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες διετύπωσαν εἰς συντόμους φράσεις χρησιμωτάτας διὰ τὸν βίον συμβουλὰς, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα. Εἰς αὐτὰ περιέλαβον τὸ καταστάλαγμα τῆς προσωπικῆς των πείρας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐκ μέρους των παρατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Οἱ ἐπισημότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ γνωστοὶ ὡς ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος : Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος. Τὸ ἀπόφθεγμα « Γνῶθι σαυτόν », δηλαδὴ νὰ ἐξετάσῃς καὶ νὰ γνωρίσῃς καλὰ τὸν ἑαυτόν σου, οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν τὸ ἔθεσαν ὡς προμετωπίδα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους ἀπεδείχθησαν ἄξιοι τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς βίας κατέλαβον. Ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των μὲ σύνεσιν, ἔκαμαν ἔργα μεγάλα καὶ ἔγιναν ὀνομαστοὶ μεταξὺ ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Φεῖδων εἰς τὸ Ἄργος, ὁ Πολυκράτης εἰς τὴν Σάμον, ὁ Κύμελος καὶ ὁ υἱὸς του Περίανδρος εἰς

τὴν Κόρινθον, ὁ Κλεισθένης εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι μεταξύ τῶν τυράννων, τοὺς ὁποίους πολὺ ἐπήνεσαν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν λαμπρὰν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας των.

Οἱ διάδοχοι ὅμως αὐτῶν ἐξώκειλαν εἰς κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν καὶ ἐπέβαλον καθεστῶτα βίας καὶ τρομοκρατίας. Νέοι πολιτικοὶ ἀγῶνες ἤρχισαν τότε ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν τυράννων καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ τῆς τυραννίδος, ἀρχίζει κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα καὶ φθάνει περίπου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος εἰς μὲν τὰς ἰωνικὰς πόλεις ἰδρύθησαν δημοκρατίαι, εἰς δὲ τὰς δωρικὰς ὀλιγαρχίαι.

Περικλῆς ὁ Κόρινθος.

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπομένων δύο αἰώνων (7ου καὶ 6ου) αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγνώρισαν μεγάλην ἀκμήν. Οἱ κάτοικοί των διεκρίθησαν ὡς δραστήριοι ἔμποροι καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Ἦσαν πρωταγωνισταὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν ἀποικιῶν. Ἠγάπων τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐκεῖ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγεννήθησαν τότε μεγάλοι ποιηταὶ καὶ μουσικοί, μαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι. Ἀπὸ ἐκεῖ μετεφυτεύθη ἀργότερον εἰς τὰ ἐδάφη τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος ὁ σπόρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. Οἱ Ἴωνες ἀπεδείχθησαν δραστηριώτεροι καὶ ἱκανώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποίκους. Τόση ἦτο ἡ δύναμις των ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον εἰς βάρος τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων. Ἡ αἰολικὴ Σμύρνη καὶ ἡ δωρικὴ Ἀλικαρνασσὸς ἐδέχθησαν ἰσχυράν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων καὶ ἔγιναν κέντρα ἰωνικά.

Τὸ ἰωνικὸν στοιχεῖον ὑπερεῖχε παντοῦ. Οἱ καλύτεροι ἔμποροι, οἱ ἐμπειρότεροι ναυτικοί, οἱ ἐξοχώτεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχνη ἐζῶν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Αἱ ἰωνικαὶ πόλεις ἐφημίζοντο διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισίν των. Ὁ ἰωνικὸς πολιτισμὸς ἐσκίαζε τὰς προόδους τῶν ἄλλων ἀποίκων. Οὔτε οἱ Αἰολεῖς οὔτε οἱ Δωριεῖς ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀμφισβητήσουν ἀπὸ τοὺς Ἴωνας τὰ πρωτεῖα. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς τελικῶς ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὠνομάσθησαν Ἴωνες καὶ ὁ γεωγραφικὸς ὅρος Ἰωνία περιέλαβεν ὁλόκληρον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Γενικῶς ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας προώδευσαν συντόμως. Μερικαὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς ὅπως ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Φώκαια παρουσίασαν ἐξαιρετικὴν ἀκμήν. Ἐπίσης διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως αἱ νῆσοι Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος.

Η ΜΙΛΗΤΟΣ. Μεγάλη και πλουσία ἐμπορικὴ πόλις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας ὑπῆρξεν ἡ Μίλητος. Κτισμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ κατεῖχε προνομιοῦχον γεωγραφικὴν θέσιν. Ἡ παραλία τῆς ἐυχημάτιζε τέσσαρας φυσικοὺς λιμένας, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Καρίας διηυκόλυνε τὸ ρεῦμα τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως ἦλθε γοργή. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Μιλήσιοι ἐσχεδίασαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των πέραν ἀπὸ τὴν στενὴν λεκάνην τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς γειτονικὰς περιοχὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἰκανότητά των ὀφείλεται ὁλόκληρος ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὐξείνου. Τὰ ἀγροτικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Μιλήτου (λάδι, κρασί, ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας) ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου ἕως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ἐγνώριζον συνεχῇ ζήτησιν καὶ συνεσώρευον εἰς αὐτὴν πλούτη.

Οἱ Μιλήσιοι δὲν ἦσαν μόνον ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Ἐφρόντιζον ἐξ ἴσου νὰ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Εἰς τὴν Μίλητον ἐγεννήθησαν οἱ τρεῖς μεγάλοι φιλόσοφοι Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξίμενης, ὁ ἱστορικὸς Ἑκαταῖος καὶ ὁ ποιητὴς Φωκυλίδης. Τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῶν Μιλησίων διετάρασσον ἐν τούτοις κατὰ διαστήματα ὀξεῖς πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοί. Πλούσια ἀριστο-

κρατικὰ γένη ἐνηλλάσσοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἕως ὅτου κατὰ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἀνέλαβεν ἡ δραστηρία τάξις τῶν ἐμπόρων.

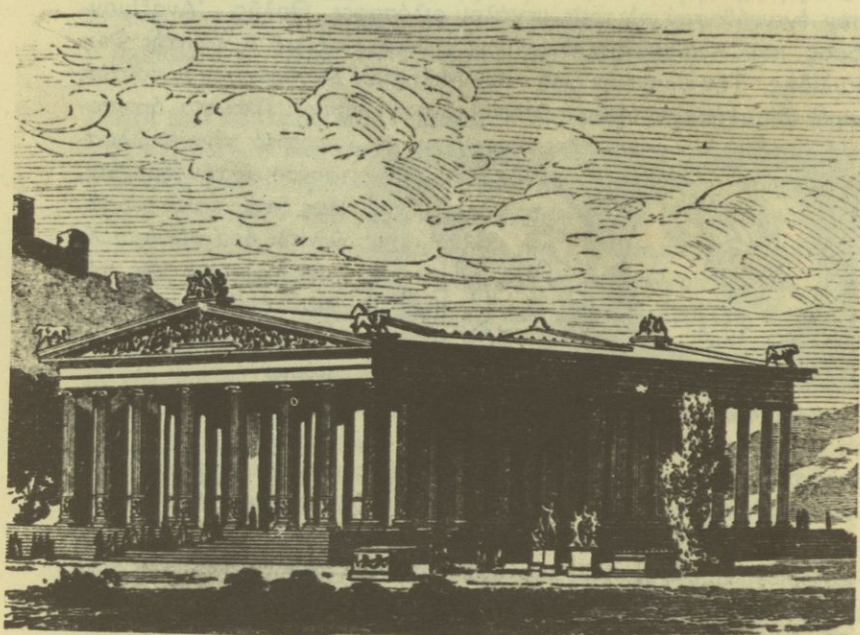
Νόμισμα Μιλήτου.

ΕΦΕΣΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΑΙΑ. Ἡ Ἐφεσος μὲ τοὺς τέσσαρας ναοὺς τῆς προστάτιδος τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος συνηγωνίζετο εἰς λαμπρότητα καὶ ἀκμὴν τὴν Μίλητον. Οἱ Ἐφέσιοι κατεγίνοντο μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τράπεζαί των ἦσαν ἀνοικταὶ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας τῆς Λυδίας καὶ τῆς Περσίας μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον στενὰς σχέσεις.

Ἡ Ἔφεσος ἐγέννησε καὶ μεγάλους φιλοσόφους καὶ ποιητάς. Ὁ βαθυστόχαστος φιλόσοφος Ἡράκλειτος καὶ ὁ γλυκὺς ποιητὴς Καλλίνος ἦσαν Ἐφέσιοι. Ἡ πλουσία Ἔφεσος ἔπεσεν ἀργότερον θῦμα τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεων τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου.

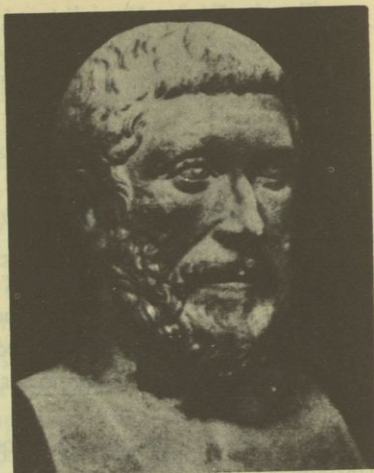
Ἡ Φώκαια, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑρμου ποταμοῦ, ἐφημίζετο διὰ τοὺς ἐφευρετικούς καὶ τολμηροὺς ναυτικούς της. Τὰ γοργοτάξιδα πλοῖα των, αἱ περίφημοι πεντηκόντοροι μὲ τὰ πενήντα κουπιά διέσχίζον ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον ἕως τὸ ἄλλο τὴν Μεσόγειον, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Πρῶτοι οἱ Φωκαεῖς ἐτόλμησαν νὰ ἰδρύσουν ἀποικίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας, τὴν Μασσαλίαν, καὶ πρῶτοι αὐτοί, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπέρασαν τὰς Ἡρακλείους στήλας (Γιβραλτάρ) καὶ ἀντιμετώπισαν τὸν ἀχανῆ ὠκεανόν.

Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον. (Ἀναπαράστασις).

ΣΑΜΟΣ ΚΑΙ ΧΙΟΣ. Ἡ Σάμος ἠκολούθησε τὴν πρόοδον τῶν πόλεων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Ὁ συναγωνισμὸς μὲ τὴν Μίλητον ἔφερε τοὺς Σαμίους ναυτικούς καὶ ἐμπόρους εἰς τὴν Προποντίδα, τὰς ἀκτὰς τῆς Κιλικίας, τὴν Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου, τὴν Κυρήνην καὶ τὴν Σικελίαν. Μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα ἡ Σάμος εἶχε συνάψει συμμαχίαν.

Ἀπὸ τὸ 533 π.Χ. τὴν νῆσον ἐκυβέρνηα ὁ Πολυκράτης, ὁ ὁποῖος συνεδύαζεν ἀρετὰς καὶ ἐλαττώματα. Ἦτο κυβερνήτης εὐφυῆς, δραστήριος μὲ μεγάλα σχέδια καὶ φιλοδοξίας.

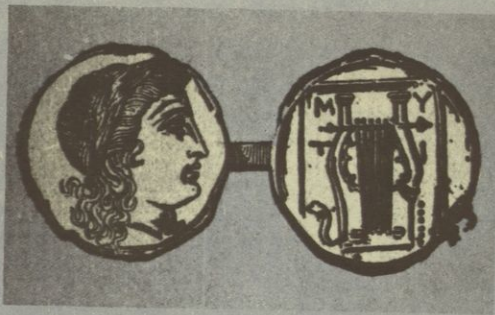
Ὁ Πυθαγόρας.

Ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο ἀπάνθρωπος εἰς τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους, αὐταρχικὸς καὶ ἀνήσυχος. Εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν καὶ ἐνέπνεε φόβον εἰς ὅσους ἀντετίθεντο εἰς τὴν πολιτικὴν του. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη τύραννος. Παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του ὁ Πολυκράτης εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς τύραννος μὲ ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν χώραν του. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Τὰ ὑφαντὰ τῆς νήσου ἐγιναν περιζήτητα. Ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια μεταλλουργίας ἐξήρχοντο θαυμάσια ἔργα τέχνης, ἰδίως ἀφ' οὗτο δύο Σάμιοι καλλιτέχναι, ὁ Ροΐκος καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν μεταλλοτεχνίαν τὴν μέθοδον νὰ χύνουν λυωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης. Ἡ πόλις τῆς Σάμου ἀπέκτησε μέγα ὑπόγειον ὕδραγωγεῖον καὶ ὁ λιμὴν τῆς ἐπροστατεύθη μὲ πρόχωμα ἀσυνήθων διαστάσεων. Μὲ βάσιν παλαιὰ σχέδια τοῦ Ροΐκου ἐκτίσθη τὸ Ἡραῖον, περίλαμπρος ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς Ἡρας. Τὰ ἔργα αὐτὰ γνωστὰ ὡς « ἔργα Πολυκράτεια » ἐξετέλεσαν Σάμιοι καὶ ξένοι μηχανικοὶ προσκληθέντες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως ἤλλαξε καὶ ἐνεκαινιάσθη νέα ἐποχὴ εὐημερίας διὰ τοὺς κατοίκους.

Εἰς τὴν Σάμον ἔζη τότε καὶ ὁ περίφημος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος Πυθαγόρας. Οὗτος καταγόμενος ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν μετὸν Πολυκράτην καὶ ἐγκατέλειπε τὴν νῆσον.

Παράλληλον πρὸς τὴν Σάμον ἀκμὴν εἶχε καὶ ἡ Χίος. Οἱ κάτοικοί της διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ βιομήχανοι. Ἦσαν οἱ πρῶτοι, ποὺ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀπαράιτητοι διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις των. Μὲ τὰς Ἑρυθρὰς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μικρασιατικῆς ἀκτῆς ἡ Χίος εἶχε στενὰς σχέσεις, ὅχι ὁμως πάντοτε φιλικὰς. Παρὰ τὰς συχνὰς πολιτικὰς μεταβολὰς οἱ Χίοι ἐκυβερνῶντο μετὰ καλοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπον εἰς τὸν Ἀθηναῖον νομοθέτην Σόλωνα.

Η ΛΕΣΒΟΣ. Ἡ αἰολικὴ Λέσβος μετὰ κυριωτέρας πόλεις τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν, ἐσημείωσεν ἰδιαιτέραν πρόοδον. Τὴν μεγαλύτεραν δραστηριότητα παρουσίασεν ἡ Μυτιλήνη. Ἦτο ἡ μόνη πόλις τῆς Λέσβου, ἡ ὁποία ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἐπεχείρησαν ὁμως μακρινὰ ταξίδια οἱ Μυτιληναῖοι. Περιορίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Τρωάδος. Ἐκτισαν τὰς πόλεις Μάδυτον καὶ Σηστὸν καὶ τὴν Αἶνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ.

Νόμισμα Μυτιλήνης.

Τὸ ὥραϊον κλίμα τῆς Λέσβου, ἡ ἀσφαλὴς γεωγραφικὴ της θέσις καὶ οἱ ἀνετοὶ ὄροι ζωῆς, ποὺ ἀνεπτύχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν προσδοφόρον καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἀπεμάκρυναν τοὺς Λεσβίους ἀπὸ

τὰ πολεμικά καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἀπολαύσεις. Δύο Λέσβιοι ποιηταί, ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφῶ ἔψαλλον εἰς τοὺς τρυφεροὺς στίχους των τὴν ἀμέριμνον ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν των. Μόνον αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ διέκοπτον τὴν ἀμεριμνησίαν των. Πράγματι συχναὶ ἦσαν αἱ διαμάχαι μεταξύ τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν. Δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ τύραννοι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Τότε οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο ὀξύτεροι καὶ διαταράσσετο ἡ ἡσυχία τῶν κατοίκων.

Τὸ 590 π.Χ. εἰς μίαν ἐξαιρετικὰ κρίσιμον στιγμὴν τὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ δίκαιος καὶ γενναῖος Πιπτακός. Καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐπιδείξει τὰς ἀρετάς του, ὅταν ἐνίκησεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν αἰολικὴν κτῆσιν τῆς Τροίας. Τώρα διωρίσθη αἰσυμνήτης, δηλαδὴ διαιτητῆς τῶν διαφορῶν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην εἰς τὴν νῆσον. Ἔθεσε σοφοὺς νόμους καὶ ἐκυβέρνησε τὴν πατρίδα του ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ συνέσιν καὶ ἀνιδιοτέλειαν. Δικαίως ἑθεωρήθη ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἡ μητροπολιτική Ἑλλάς, ὅπως καὶ ἡ μικρασιατική, παρέμειναν μέχρι τέλους χωρισμένες εἰς μικρὰ κράτη. Ἐκάστη πόλις ἔθετεν ὑπεράνω ὅλων τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν πολλὰ κρατίδια (πόλεις - κράτη), τὰ ὁποῖα δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθῶν καὶ νὰ ἀποτελέσουν κράτος ἐνιαῖον.

Δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα αἷτια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, τὰ ἑξῆς :

- 1) Ἡ μεγάλη κατάντησις τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὴν θάλασσαν εἶχε δημιουργήσει χώρους κλειστοὺς εἰς τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν κατοίκων μεταξύ των. Ἡ γεωγραφικὴ διάσπασις ἐπόμενον ἦτο νὰ φέρῃ καὶ τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.
- 2) Ἡ διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς πολίτας καὶ ὄχι, ὅπως γίνεται σήμερον, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους των (βουλευτάς, πληρεξουσίους κ.λπ.). Ἀλλὰ μὲ τοιοῦτου εἶδους προσωπικὴν διοίκησιν μόνον μικρὰ κράτη κυβερνῶνται.

Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὀφείλεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος νὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἐνιαῖον καὶ ἰσχυρόν.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἡ κατάστασις εἰς τὴν μητροπολιτικὴν Ἑλλάδα ἥλλαξε. Τὰ παλαιὰ ἰσχυρὰ μυκηναϊκὰ κέντρα παρεχώρησαν τὴν θέσιν των εἰς νέας πόλεις. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι προώδευσαν καὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. Ἄλλαι, ὅσαι ἔμειναν μέχρι τέλους γεωργικαί, καθυστέρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ δὲν ἔλαβον σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἡ Πελοπόννησος, ἕνεκα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κατὰ μέγα μέρος ἀκαταλλήλων διὰ τὴν ναυτιλίαν ἀκτῶν της παρέμεινε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεωργικὴ. Εἰς τὰς μεγάλας περιφέρειας της, Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν, Ἥλιδα, Ἀρκαδίαν καὶ Μεσσηνίαν ἀπὸ τῶν 8ον ἕως τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. ἡ πρόοδος δὲν ἦτο μεγάλη. Ἀντιθέτως συ-

χναί ἦσαν αἱ στάσεις τῶν παλαιῶν κατοίκων Ἀχαιῶν, διὰ τὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κατακτητῶν Δωριέων. Ἡ Σπάρτη εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἔγινε τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ Κόρινθος μαζί με τὴν Σικυῶνα, ἀπετέλεσαν τὰς μόνας ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι συνηγωνίσθησαν τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνας τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἰδρυσιν ἀποικιῶν.

ΤΟ ΑΡΓΟΣ. Ο ΦΕΙΔΩΝ. Τὸ Ἄργος εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος, εἰς τοὺς πρόποδας ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία ἐλέγετο Λάρισα. Κατὰ τὴν Δωρικὴν κατάκτησιν οἱ Δωριεῖς συνεβιβάσθησαν μετὰ τοὺς παλαιότερους κατοίκους τοῦ Ἀργους, τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ταχέως συνεχωνεύθησαν μετὰ αὐτοὺς. Οἱ Ἀργεῖοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν κληρονόμων τοῦ κράτους τῶν Μυκηνῶν. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ εἶναι ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. πρὶν ἢ Σπάρτη φθάσῃ εἰς τὴν μεγίστην τῆς δύναμιν, τὸ Ἄργος ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τροιζήν, ἡ Αἰγίνα, αἱ Κλεωναί, ὁ Φλιοῦς, ἡ Σικυὼν καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπετέλουν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας προϊστάτο τὸ Ἄργος.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἐβασίλευσεν εἰς τὸ Ἄργος ὁ Φεῖδων ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἡρακλειδῶν. Ὁ Φεῖδων συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας τοῦ ὅλην τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔγινε τύραννος. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ Ἄργος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ὁλόκληρος ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος διετέλει ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν του. Ὁ Φεῖδων ὑπήγαγε τὴν Κόρινθον εἰς τὴν ἀργολικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰσβαλὼν μετὰ στρατὸν εἰς τὴν Ἡλίδαν ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοὺς Ἡλείους τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

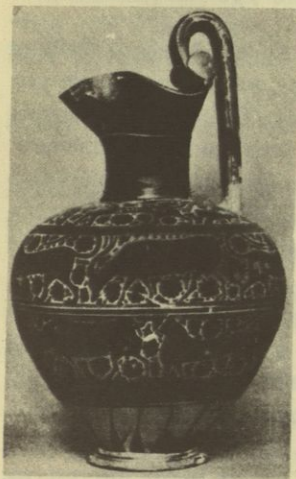
Πρῶτος ὁ Φεῖδων ἔκοψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίσματα ἰδρύσας νομισματοκοπεῖον εἰς τὴν Αἰγίναν, ἡ ὁποία ἦτο, μετὰ τὴν Κόρινθον, ἡ ἐμπορικωτέρα ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς ἀργολικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐπίσης, αὐτὸς πρῶτος ἐκανόνισε τὰ μέτρα τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν προΐοντων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φεῖδωνος τὸ Ἄργος ἔχασε διὰ παντὸς τὴν ἐξωτερικὴν του δύναμιν. Οἱ Σπαρτιάται ἀφῆρεσαν ἀπὸ τοὺς

Ἄργεῖους τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρεάτιν, οἱ δὲ Ἥλαιοι βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Οἱ Ἄργεῖοι παρὰ τὸν περιορισμὸν τῆς δυνάμεώς των διέτηρσαν τὰς ἀξιώσεις των περὶ ἡγεμονίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἀντίθεσίν των πρὸς τὴν Σπάρτην.

Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ. Ἡ Κόρινθος κατ'ῶκεῖτο ἤδη ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Τότε εἶχεν ἄραιον πληθυσμὸν καὶ ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων τῆς ἦτο ἡ γεωργία. Σημασίαν ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ ἡ Κόρινθος, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς μικρᾶς λωρίδος τοῦ Ἰσθμοῦ, ὁ ὁποῖος πράγματι δὲν ἐχώριζεν, ἀλλὰ ἤνωνε τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου μὲ τὸ Ἴόνιον καὶ τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Αὐτὸ συνέβη πολὺ ἀργότερον, τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἰσθμὸς καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Κορίνθου ἔγιναν τὸ σημεῖον, ὅπου συνητῶντο ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ μεσογειακὸς κόσμος. Ὁ ἐμπορικὸς δρόμος ἀπὸ τὴν βόρειον πρὸς τὴν νότιον Ἑλλάδα διήρχετο διὰ μέσου τῆς Κορίνθου καὶ τὰ πλοῖα, ὅσα κατηυθύνοντο πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς ἐχρησιμοποιοῦν πολὺ συχνὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἰσθμοῦ. Οἱ δύο λιμένες τῆς Κορίνθου, τὸ Λέχαιον ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ αἱ Κεγχρεαὶ ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὰ δύο ἅκρα τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀπέκτησαν μεγάλην κίνησιν. Ὡραία ξυλίνη λεωφόρος, ὁ περίφημος Δίολκος, ἤνωνε τοὺς δύο λιμένας καὶ οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξιδιὸν των ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην ἔσυρον τὰ πλοῖά των ἐπάνω εἰς τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειάν της.

Κορινθιακὸν ἀγγεῖον. (Οἰνοχόη).

Τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου, ἡ ὁποία ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου, ἐπροστάτευεν ἡ ἀκρόπολις της, ὁ Ἀκροκόρινθος. Σειρὰ τειχῶν περιέβαλλε τὴν πόλιν, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα ἦσαν τὰ Μακρὰ

τείχη. Αὐτὰ τὰ τείχη ἤνωνον τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ. ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ἡ Κόρινθος εἶχε τὴν ἰδίαν πολιτικὴν ἐξέλιξιν μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἔκυβερνήθη ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῶν Βακχιαδῶν, ἐδοκίμασεν ἐν συνεχείᾳ καὶ τοὺς τυράννους. Ὁ Κύψελος περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος, ἱδρυσε δυναστείαν τυράννων, γνωστὴν ὡς δυναστείαν τῶν Κυψελιδῶν. Εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Περιάνδρος, ἡγεμὼν εὐφυῆς καὶ δραστήριος, ἓνας ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰ 44 ἔτη τῆς τυραννίδος του (627 - 583 π.Χ.) ἡ Κόρινθος ἐξειλήχθη εἰς μεγάλην δύναμιν. Ὁ στόλος τῶν Κορινθίων ἐφωδιάσθη μὲ νέα εὐκίνητα πλοῖα, τὰς τριήρεις, καὶ ἔκυριάρχησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ κορινθιακὰ προϊόντα (εἶδη πολυτελείας, ὑφαντά, ἀγγεῖα, ἀρώματα κ.λπ.) κατέκτησαν τὰς ξένας ἀγοράς.

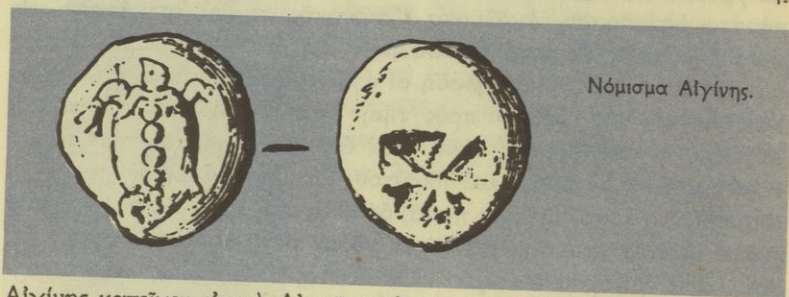
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς Συρακούσας, τὰς πρώτας ἀποικιακὰς κτήσεις τῆς Κορίνθου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Βακχιαδῶν, νέαι ἀποικίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν ἀκαρνανικὴν καὶ ἡπειρωτικὴν παραλίαν ἢ Λευκάς, τὸ Ἀνακτόριον, ἢ Ἀμβρακία, ἢ Ἀπολλωνία. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τυράννου ἐστράφη περισσότερον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Περικαλλεῖς ναοὶ ἐστόλισαν τὴν πόλιν, ὠραῖα οἰκοδομήματα ἐκτίσθησαν, ἀγάλματα ἐξαιρετικῆς τέχνης ἐστήθησαν εἰς τοὺς δημοσίους χώρους. Πανελλήνιον φήμην ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τὰ Ἴσθμια, δηλαδὴ οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἴσθμόν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Γενικῶς ἡ Κόρινθος πολυάνθρωπος, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, ἐδοκίμασε τότε περίοδον εὐημερίας, δυνάμεως καὶ πλούτου. Εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν δὲν ἔδαπανῶντο τόσον μεγάλα ποσά, ὅσον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ πλουθεῖν ἄλλου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπεδίδοντο τόσον πολὺ εἰς τὰς διασκεδάσεις. Διὰ τοῦτο ἡ παροιμία ἔλεγεν « Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον », δηλαδὴ δὲν ἡμπορεῖ ὁ καθένας νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν τυράννων ἡ Κόρινθος ἔπαυσε νὰ παίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Εὕρισκετο πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν.

Η ΣΙΚΥΩΝ. Εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων δυτικῶς τῆς Κορίνθου ἡ Σικυὼν δὲν ὑστέρησεν ἀπὸ τὴν γείτονά της. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ὁ Ὀρθαγόρας ἐξέβαλεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν Δωριέων καὶ ἔγινε τύραννος. Ἀπὸ τότε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς αἰῶνος ἡ Σικυὼν ὑπὸ τοὺς Ὀρθαγορίδας ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθησαν τὸ ἐμπόριον, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. Ἐπὶ Κλεισθένους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ., ἡ πόλις ἔγινε κέντρον φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

Η ΑΙΓΙΝΑ. Ἡ ἄγονος νῆσος Αἶγινα κατ'οικεῖτον ἀπὸ Δωριεῖς. Περί τὸ 750 π.Χ. ὁ τύραννος τοῦ Ἄργους Φεΐδων ὑπεχρέωσε τοὺς Αἰγινήτας νὰ γίνουν ὑπήκοοί του. Τότε ἰδρύθη εἰς τὴν νῆσον τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἀποτυπώματα χελώνης καὶ ὠνομάζοντο διὰ τοῦτο χελῶναι. Γενικῶς ἡ βιομηχανία τοῦ μετάλλου ἤκμασε πολὺ εἰς τὴν Αἶγιναν. Εἰς τὰ ἐργαστήριά της εἰργάζοντο χιλιάδες δούλων καὶ τὰ προϊόντα τῆς μεταλλοτεχνίας μετεφέροντο ἀπὸ τοὺς τολμηροὺς Αἰγινήτας ναυτικούς εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Συγχρόνως ἡ Αἶγινα, ἐπειδὴ ἔσπερειτο τῶν ἀπαραιτήτων ἀγαθῶν διὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν της, ἦτο ἡναγκασμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν σιτηρὰ καὶ ἄλλα εἶδη διατροφῆς. Ὁ λιμὴν της ἦτο ἐλεύθερος εἰς ὅλους. Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς

Αἰγίνης κατεῖχεν εἰς τὸ Αἰγαῖον τὰ πρωτεῖα. Δὲν ἐπεχείρησαν ὁμως οἱ Αἰγινῆται ἀποικιστικὰς ἐξορμήσεις. Ἦρκοῦντο νὰ μεταφέρουν διὰ τῶν πλοίων των τὰ ἐμπορικὰ φορτία καὶ νὰ διατηροῦν καλὰς σχέσεις μὲ ὅλους. Κόσμημα τῆς νήσου ἀπετέλεσε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ὁ ὠραῖος ναὸς τῆς προστάτιδός της Ἀφαίας Ἀθηνᾶς.

Ἡ Αἰγίνα εἶχε σοβαροὺς ἀνταγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἔφερε τελικῶς εἰς τὴν παρακμὴν.

ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ. Τὴν μεγάλην ἀκμὴν τῶν παρουσίασαν τὰ Μέγαρα κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα. Τότε ἱδρυσαν καὶ τὰς ἀποικίας τῶν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκράτουν τὰς κλεῖδας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Οἱ Μεγαρεῖς ἦσαν καλοὶ γεωργοί, σπουδαῖοι τεχνῖται κεραμικῶν ἔργων καὶ φημισμένοι ὑφαντουργοί. Περισσότερον ὁμως διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Περί τὸ 640 π.Χ. τὴν ἐξουσίαν κατέλαβεν ὁ τύραννος Θεαγένης. Ἀργότερον τὰ Μέγαρα περιεπλάκησαν εἰς πολέμους πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Μίλητον διὰ νὰ ἐξασθελήσουν τελικῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Ἀθηναίων.

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἀνεπτύχθησαν καὶ εἰς τὰ Μέγαρα ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Μεγαρεῖς ἦσαν ὁ φιλόσοφος Εὐκλείδης καὶ ὁ ποιητὴς Θεόγνης, τὸ δὲ θεατρικὸν εἶδος τῆς κωμωδίας φαίνεται ὅτι εἰς τὰ Μέγαρα εἶχε κάμει μεγάλας προόδους.

Ἡ ΕΥΒΟΙΑ. Εἰς τὴν Ἴωνικὴν Εὐβοίαν ἐξεχώριζον ἤδη ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. δύο πόλεις : ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Τὸ Ληλάντιον πεδῖον, ἡ εὐφορος δηλαδὴ πεδιάς πού κεῖται μεταξὺ Χαλκίδος καὶ

Νόμισμα Χαλκίδος.

Ἐρετρίας, ἔδιδεν εἰς τοὺς πλουσίους γαιοκτῆμονας, τοὺς ὀνομαζομένους ἵπποβότας, ὕλικὸν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα τίποτε δὲν ἐσκίασε τὴν ἁρμονικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν τῶν δύο πόλεων. Τὰ πλούσια ἀργιλοφόρα καὶ χαλκοφόρα μεταλλεῖα τῶν ἔδωσαν εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ τοὺς Ἐρετρίεις τὰ μέσα

νά αναπτύξουν αξιόλογον μεταλλουργικήν βιομηχανίαν. Τὰ προϊόν-
τα της (ὅπλα, ἀγγεῖα καὶ τρίποδες) ἐκυκλοφόρουν παντοῦ.

Πολὺ ἔνωρὶς ἐπεχείρησαν τολμηρὰς ἀποικιστικὰς ἐξορμήσεις. Οἱ
Χαλκιδεῖς προηγήθησαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς
Δύσεως. Ἐγκατεστάθησαν, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια
τῆς Σικελίας, καὶ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν ἱδρυσαν τὴν Κύμην καὶ τὸ
Ρήγιον. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἐρετρίεις ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Κερκύρας
καὶ μαζί μὲ τοὺς Χαλκιδεῖς ἀπώκισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας καὶ
τῆς Χαλκιδικῆς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος τὸ Ληλάντιον πεδίου ἀπὸ ἀσή-
μαντον ἀφορμῆν ἐγίνε θέατρον σκληρῶν πολεμικῶν συγκρούσεων με-
ταξὺ Ἐρετρίας καὶ Χαλκίδος. Ὁ πόλεμος ἐτάραξεν ὁλόκληρον τὴν
Ἑλλάδα καὶ εἶχε καταστρεπτικὰς συνεπείας καὶ διὰ τὰς δύο πόλεις.
Αἱ ἀποικιακαὶ ἐγκαταστάσεις των εὐρέθησαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς
ὁρέξεις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ἡ Εὐβοία, ὅπως ἡ Αἰγίνα, ἔκοψεν ἰδικόν της νόμισμα καὶ εἰσή-
γαγεν ἰδικὰ της μέτρα καὶ σταθμά. Τὸ νομισματικὸν καὶ μετρικὸν της
σύστημα παρέλαβον κατόπιν καὶ αἱ δύο μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις,
ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι.

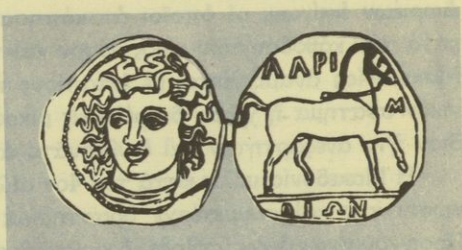
ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΙ ΦΩΚΙΣ. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Εὐβοεῖς οἱ Βοιωτοὶ δὲν
εἶχον ἐπίδοσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Αἱ ἀκταὶ τῆς Βοιω-
τίας, τὰς ὁποίας περιβρέχει πρὸς βορρᾶν ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου καὶ
πρὸς νότον ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἦσαν ἐντελῶς ἀκατάλληλοι διὰ
τὴν προσέγγισιν πλοίων. Ἡ μεγάλη βοιωτικὴ πεδιάς ἦτο ἀρκετὴ
διὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν καὶ ἡ πλουσία ἐσοδεῖα της ἱκανοποιεῖ
ἀπολύτως τὰς ἀνάγκας τῶν Αἰολέων κατοίκων.

Ἡ Βοιωτία, μολονότι γεωργικὴ, ἐγνώρισεν ἐξαιρετικὴν ἀνθισιν
τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπὸ τὴν μυκηναϊκὴν ἤδη ἐποχὴν
εἶχεν ἀναπτύξει αξιόλογον πολιτισμὸν, ποὺ συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν
κάθοδον τῶν Δωριέων. Τώρα αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας, αἱ Θῆβαι, ὁ
Ὀρχομενός, αἱ Πλαταιαί, ἡ Τάναγρα κ.ἄ. ἡμιλλῶντο εἰς πλοῦτον
καὶ δύναμιν. Ἡ ἰσχυροτέρα ἐξ ὅλων, αἱ Θῆβαι, ἐπρωτοστάτησεν
εἰς τὴν ἱδρυσιν ὁμοσπονδίας ἡ κοινοῦ ὅπως ἐλέγετο, τῶν βοιωτι-
κῶν πόλεων. Τὸ κοινὸν διηύθυνον οἱ Βοιώταρχοι, δύο ἀρχηγοὶ ἐκλε-
γόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος.

Ἡ Φωκίς ἦτο ἀσήμαντος ἀγροτική περιφέρεια. Ἐν τούτοις τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσεῖλκυεν εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν γωνίαν προσκυνητὰς ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ξένας χώρας. Ἐκεῖ, εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ Παρνασσοῦ, ἔσπευδον ἰδιῶται καὶ ἄρχοντες, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ ἀπάντησιν εἰς τὰ ζητήματά των.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ. Ἡ Θεσσαλία φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ πατρίς τῶν παλαιότερων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἤκμασεν ἐκεῖ ἡ Ἰωλκός, τὸ ὀρμητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν.

Ἡ θεσσαλικὴ πεδιάς εἶναι εὐφορος καὶ πλουσία καὶ διὰ τοῦτο ἡ Θεσσαλία παρέμεινε πάντοτε γεωργικὴ. Τὴν ἐκυβέρνηων μεγαλοκτηματῖαι εὐγενεῖς. Τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν ἐκαλλιέργουν οἱ πενέσται, δηλ. οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι παρέμειναν μετὰ τὴν δωρικὴν εἰσβολήν. Μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου ἐκάλυπτον τὰ σιτηρὰ, ἐνῶ τὴν περιοχὴν διέτρεχον καλῶς γυμνασμένοι πολεμικοὶ ἵπποι.

Νόμισμα Λαρίσης.

Ἰσχυραὶ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι ἦσαν οἱ Ἀλευάδαι τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπάδαι τῆς Κραννῶνος. Ἡ Θεσσαλία δὲν εἶχε μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραννῶν, αἱ Φεραὶ εἶναι γεωργικαὶ κωμοπόλεις. Ἀργὰ αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας προῖστατο κατόπιν ἐκλογῆς μετὰ τῶν εὐγενῶν ὁ Ταγός. Οὗτος εἶχεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν κατὰ τὸν πόλεμον καί, ἀναλόγως μὲ τὰς ἱκανότητάς του, ἤμποροῦσε νὰ ἀσκή τὰ δικαιώματά του ἰσοβίως.

Οἱ Θεσσαλοὶ εὐρίσκοντο εἰς συνεχῇ ἐπαφὴν μὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ νότου. Ἦδη ἀπὸ τὸν βὸν αἰῶνα ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἡ Θεσσαλία ἔμεινεν ὀπίσω εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Ἡ Μακεδονία ἐχωρίζετο ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν διὰ τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας διέσχιζον ὑψηλὰ ὄρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠπλοῦντο εὐφοροὶ πεδιάδες. Διὰ μέσου τῶν ὀρέων ἔρρεον ποταμοί, οἱ ὅποιοι καθίστων τὰς ὄρεινὰς κοιλάδας ἐξαιρετικὰ προσφόρους εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Οἱ Μακεδόνες δὲν ἠσθάνθησαν ποτὲ ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ παραθαλάσσιαι περιοχαὶ ἐστεροῦντο καλῶν λιμένων. Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας οἱ Μακεδόνες ἐζησαν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Ἦσαν ἀπόγονοι τῶν Δωριέων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους των κατὰ τὴν κάθοδόν των πρὸς νότον καὶ παρέμειναν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀναμιχθέντες μὲ ἐντοπίους πληθυσμούς. Κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύστημα ἡ χώρα διηρέθη εἰς μικρὰ κρατίδια. Ἐκαστον κρατίδιον ἦτο ἀνεξάρτητον καὶ ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ ἰδικὸν τοῦ βασιλέα.

Ἡ Μακεδονία μόλις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσίν της καὶ συμμετέσχε δραστηρίως εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους. Προηγουμένως ὅμως ὑπῆρξεν ὁ κυματοθραύστης, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον συνετρίβησαν ἄλλεπάλληλοι ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομαὶ βαρβάρων, ποὺ ἠπειλοῦν τὴν Ἑλλάδα. Οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστοίχισαν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν καθυστέρησίν των εἰς τὸν πολιτισμὸν. Μὲ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ Μακεδόνες ἐγίναν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της, τὸν ὅποιον οἱ ἴδιοι ἀργότερον διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔκαμαν κτῆμα ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Νόμισμα Ἀκαρνανίας.

ΗΠΕΙΡΟΣ — ΑΙΤΩΛΙΑ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ.

Οἱ Ἑπειῶται, ὅπως οἱ Μακεδόνες, ἀπομονωμένοι μέσα εἰς τὰ δύσβατα ὄρη των, ἐζησαν μακρὰν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἐν τούτοις εὐρίσκοντο εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς Μακεδόνας, μὲ τοὺς ὁποίους τοὺς συνέδεον κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ θρῦλοι ἐθεώρουν τὴν Ἑπειρον ὡς κοιτίδα τῆς ἑλλη-

νικῆς φυλῆς. Πράγματι ἀπὸ τὴν Ἑπειρον ἐπέρασαν σχεδὸν οἱ περισσότεροι ἑλληνικοὶ λαοί. Εἰς τὰς νέας ἐστίας τῶν μὲ συγκίνησιν ἐνεθυμοῦντο τὸ περίφημον μαντεῖον τῆς Δωδώνης, τὸ ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν μαντεῖον. Ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν ψίθυρον τῶν φύλλων τῆς ἱερᾶς δρυὸς οἱ ἱερεῖς τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἐμάντευον τὰς θελήσεις τοῦ θεοῦ καὶ ἔδιδον χρησμούς εἰς τοὺς προσφεύγοντας ἀπὸ κάθε γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς προσκυνητάς.

Πρὸς νότον τῆς Ἑπέιρου αἱ περιοχαὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας παρουσίαζον τὰ ἴδια μὲ τὴν Ἑπειρον χαρακτηριστικά. Γεωργικαὶ καὶ κτηνοτροφικαὶ παρέμεναν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας εἶχον τὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῆς μητροπόλεως. Ἡ ἐξουσία περιήλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, ἔπειτα εἰς τοὺς τυράννους καὶ τέλος εἰς τὸν λαόν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ ἐν πολίτευμα εἰς τὸ ἄλλο δὲν ἐγίνεν ὁμαλῶς. Προηγέθησαν συγκρούσεις καὶ ἐσημειώθησαν ταραχαί, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν ἀναστατώσεις εἰς τὰς πόλεις. Οἱ πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοὶ ἐβοήθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ρητορικῆς, ἡ ὁποία ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ βραδύτερον μετεφυτεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοὺς σοφιστάς.

Μαζὶ μὲ τὴν ρητορικὴν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τοῦ Πυθαγόρου εἰς τὸν Κρότωνα καὶ τοῦ Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου εἰς τὴν Ἑλέαν τῆς Ἰταλίας εἶχον πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀνέδειξαν σπουδαίους ἄνδρας, μετὰ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν θέσιν κατέχουν οἱ φιλόσοφοι Παρμενίδης καὶ Ἑμπεδοκλῆς. Τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἔλαβον ἐπίσης ἀνάπτυξιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν Ἰώνων σοφῶν, ἐγκατεστημένων εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Δύσεως.

Παραλλήλως ἦνθησαν καὶ αἱ τέχναι. Εἰς τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως ἐπικρατεῖ ὁ βαρὺς δωρικός ρυθμός. Τὰ σφζόμενα μνημεῖα προδίδουν τὴν προσπάθειαν τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ὑπὲρ τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἁρμονίας, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἠγάπων τὸ κολοσσιαῖον, τὸ βαρὺ καὶ τὸ πολυτελές.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ: ΚΥΜΗ. Ἡ Κύμη, ἡ ἀρχαιότερα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Δύσεως, ἀπετέλεσε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἦτο εὐκολος ἡ ζωὴ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς κατοίκους τῆς πόλεως. Οἱ βάρβαροι γείτονές των Τυρρηνοὶ ἦσαν διαρκὴς ἀπειλὴ καὶ αἱ συγκρούσεις τῶν πολεμικῶν των μὲ τοὺς στόλους τῶν Καρχηδονίων ἦσαν συχναὶ καὶ πεισμα-

τώδεις. Ἐν τούτοις οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης εἶχον ἑξαιρετικά ὥργανωμένον εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον.

Προϊόντα τῆς Ἰταλίας, ἰδίως σῖτος, μετεφέροντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὰ προϊόντα (ἀγγεῖα, σκεύη, ὅπλα κ.λπ.) ἐγέμιζον τὰς ἰταλικὰς ἀγοράς. Οἱ ἐμπορικὸι δρόμοι τῆς Ἰταλίας ἔφερον τοὺς Κυμαίους εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τυρρηνοὺς, τοὺς Λατίνους καὶ ἄλλους ἐγχωρίους. Οἱ Κυμαῖοι ἔγιναν διδάσκαλοί των. Τοὺς ἐδίδαξαν τὸ ἀλφάβητον τῆς Χαλκίδος καὶ τοὺς ἐμήσαν εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἡ Κύμη εἶχε γίνει πρόδρομος τῆς Ρώμης.

ΣΥΒΑΡΙΣ — ΚΡΟΤΩΝ — ΤΑΡΑΣ. Ἀπὸ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας σπουδαιότερα ἦσαν ἡ Σύβαρις, ὁ Κρότων καὶ ὁ Τάρας.

Ἡ Σύβαρις εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἀπέκτησε γρήγορα τὴν φήμην πλουσίας καὶ πολυανθρώπου πόλεως. Τὰ πλούτη τῆς ὥφειλεν εἰς τὴν καταπληκτικὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους τῆς. Ὁ σῖτος καὶ ἡ ἄμπελος κατελάμβανον ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς καλλιεργησίμου γῆς καὶ ἀπέδιδον πολλὰ εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ Συβαρίται εἶχον ἀναπτύξει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς των καὶ τὰς πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαιτέροι δεσμοὶ τοὺς συνέδεον μὲ τοὺς Μιλησίους.

Περίφημοι διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἦσαν αἱ ἑορταὶ τῆς Συβάρεως. Οἱ Συβαρίται ἡγάπων ὑπερβολικὰ τὴν χλιδὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησαν κακὸν ὄνομα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερα, ἐξ αἰτίας πολιτικῶν διαφορῶν, περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον μὲ τὴν γειτονικὴν πόλιν Κρότωνα. Ἡ Σύβαρις ὑπέκυψε καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (510 π.Χ.).

Ὀλίγον νοτιώτερον ὁ Κρότων, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς σημερινῆς χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, διετήρησε τὸν αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀχαιῶν ἀποίκων του. Οἱ Κροτωνιᾶται ἐπλούτησαν ἀπὸ τὰς εὐφόρους γαίας των καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ δὲν παρυσύρθησαν ποτὲ εἰς τὴν τρυφηλὴν ζωὴν. Ἠγάπησαν τὸν ἀθλητισμὸν καὶ διεκρίθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Τὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀποσπᾶσει ὁ Ὀλυμπιονίκης

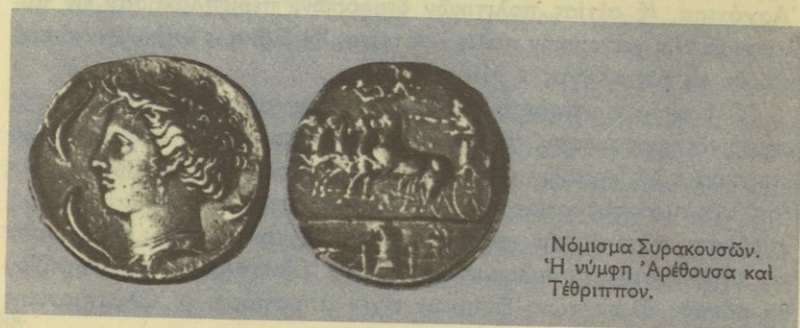
Νόμισμα Κρότωνος.

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρχαιότητος. Διὰ τὴν ὑπερφυσικὴν του δύναμιν διηγήθησαν πολλά.

Ἐπὶ τοῦ Λακινίου ἀκρωτηρίου οἱ ἄποικοι ἔκτισαν πρὸς τιμὴν τῆς Ἑρας ναόν, ὃ ὁποῖος ἔγινε τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ. τὴν πόλιν ἐκυβέρνην οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐκεῖ φιλοσόφου Πυθαγόρου. Κατήγοντο ἀπὸ ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας καὶ διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐξουσίαν.

Ὁ Τάρας εἰς τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἦτο ἀποικία δωρική. Οἱ Λάκωνες κάτοικοί του εἶχον φέρει μαζί των τοὺς θεοὺς καὶ τὰς συνθεαίς τῆς πατρίδος των. Μὲ τὴν ἐργατικότητά των ἡ πόλις ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν. Οἱ Ταραντίνοι ἔκαλλιέργουν τὴν γῆν, ἥσκουν τὴν ἀλιεῖαν καὶ εἶχον ἀναπτύξει σημαντικῶς τὴν βιομηχανίαν ἔργων ἀγγειοπλαστικῆς. Περίφημα ἔξ ἄλλου ἦσαν τὰ ὑφαντουργεῖά των καὶ τὰ ἐργαστήρια βαφῆς τῶν ὑφασμάτων. Ἡ παραγωγή πορφύρας ἀπὸ θαλάσσια κογχύλια ἦτο ἀποκλειστικὴ εἰδικότης τῶν Ταραντίνων. Διεξήγον ἐμπόριον μὲ ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ κατέβαλλον κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πρόοδον καὶ τὴν διαρκῆ ἀκμὴν τῆς πόλεως των.

Αἱ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ : ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ. Αἱ Συρακούσαι εἶναι ἡ μόνη ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ πόλις ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π.Χ.) καὶ πολὺ ταχέως ἔγινεν ἡ πολυανθρωποτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀνεπτύχθησαν πολὺ τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ αἱ τέχναι. Συρακούσιοι τεχνῖται κατεργάζοντο τὸν σίδηρον, τὸν

χαλκὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ἔμποροι ἐξῆγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σῖτον καὶ οἶνον, ναυτικοὶ διέσχιζον ἀφόβως τὴν θάλασσαν τῆς Μεσογείου. Ἡ μικρὰ νῆσος Ὁρτυγία ἐπροστάτευε τὸν μεγάλον λιμένα τῶν Συρακουσῶν, ἐνῶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκτεταμένον τεῖχος περιβάλλον τὰ πέντε μεγάλα τμήματα τῆς πόλεως, παρείχεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς κατοίκους. Αἱ Συρακοῦσαι ἐφημίζοντο διὰ τοὺς ὠραίους ναοὺς, τὰ θέατρα καὶ τὰ γυμναστήρια. Τὰ θαυμάσια νομίσματά των ἦσαν ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τέχνης.

Αἱ Συρακοῦσαι προωρισμέναι νὰ ἔχουν τὴν ἡγεσίαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου ἔρριψοκινδύνευσαν μαζί των εἰς σκληροὺς πολέμους πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς. Τὴν πόλιν ἐκυβέρνησεν ἡ ἀριστοκρατία τὴν ὁποίαν διεδέχθησαν ἀργότερον (5ον αἰῶνα π.Χ.) οἱ τύραννοι. Ὁ Γέλων καὶ ὁ Ἰέρων ἦσαν ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς τυράννους τῆς ἀρχαιότητος.

ΣΕΛΙΝΟΥΣ — ΓΕΛΑ — ΑΚΡΑΓΑΣ. Ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς νήσου, ἐστραμμέναι πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Καρχηδόνας, ἤκμαζον αἱ πόλεις Σελινοῦς, Γέλα καὶ Ἀκράγας. Ἡ δυτικωτέρα ἐξ αὐτῶν, ἡ Σελινοῦς, ἰδρύθη τὸ 629 π.Χ. ἀπὸ Μεγαρεῖς. Εἶχε δύο λιμένας, διπλὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐτέμνετο ἀπὸ ὠραίας λεωφόρους μὲ θαυμάσιον ἀποχευτικὸν σύστημα. Τὰ περίχωρά της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἐλαιόδενδρα. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἐφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προκαλοῦν σήμερον τὰ ἐρείπια ἐννέα μεγάλων ναῶν, χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως.

Δωρικαὶ ἦσαν αἱ δύο ἄλλαι πόλεις, Γέλα καὶ Ἀκράγας. Τὴν Γέ-

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελινούντος.

λαν ἔκτισαν τὸ 690 π.Χ. Κρήτες καὶ Ρόδιοι. Ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ προώδευσε ταχέως. Ἡ γεωργία ἦτο ἡ κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων της. Ἡ ἔλλειψις καλοῦ λιμένος δὲν ἡμπόδισε τὴν Γέλαν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐμπορικῶς.

Ὁ Ἀκράγας, ἀποικία τῶν Ροδίων, εἰς τὸ μέσον μεταξύ Γέλας καὶ Σελινούντος, ἀπέκτησε πλούτον ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας. Αἱ ἀγοραὶ τῆς Μεσογείου καὶ αὐταὶ ἀκόμη τῆς ἀντιπάλου Καρχηδόνας ἐπρομηθεύοντο οἶνον καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὸν Ἀκράγαντα. Εἰς τὴν πόλιν συνεσωρεύοντο θησαυροί, οἱ ὅποιοι τὴν ἐστόλισαν μὲ ὠραῖα κτήρια, ναοὺς καὶ θέατρα. Μετὰ τὰς Συρακούσας ὁ Ἀκράγας ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Σικελίας. Ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἀγριότητά του ἔγινεν ὁ Ἀκραγαντίνος τύραννος Φάλαρις (6ος αἰὼν π.Χ.).

Η ΣΠΑΡΤΗ

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ. Οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ ἰσχυροτέρα δωρική φυλή, ἐγκατεστάθησαν, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα τῆς Λακωνικῆς. Ἡ Λακωνικὴ εἶναι στενὴ καὶ ἐπιμήκης πεδιάς μεταξύ δύο ὑψηλῶν ὄρεων μὲ ἀποτόμους κατωφερείας, τοῦ Ταῦγέτου πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ Πάρνωνος πρὸς ἀνατολὰς. Ἡ πεδιάς αὕτῃ ἔχει μορφὴν κοιλώματος καὶ διὰ τοῦτο «κοίλη Λακεδαίμων» ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Διὰ μέσου τοῦ κοιλώματος ρεεὶ ὁ μικρὸς ποταμὸς Εὐρώτας.

Τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς ἦτο ἀρκετὰ εὐφορον καὶ παρῆγε σιτηρά. Εἰς τοὺς λόφους τῆς ἐφύετο ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὄρη τῆς ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐπειδὴ ὁμως αἱ ἄκται τῆς δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας, διὰ τοῦτο δὲν ἀνεπτύχθησαν ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ χώρα ἔμεινε γεωργικὴ. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἰδρῦθη τὸ ἰσχυρότερον στρατιωτικὸν κράτος τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σπάρτην.

Ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα καὶ ὁ Ταῦγετος.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗΣ. Οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Εὐρώτα ὠνομάσθησαν Σπαρτιᾶται. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ κυρίαρχοι, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπετέλουν τὸν διαρκῆ στρατὸν τῆς πολιτείας καὶ ἡσυχολοῦντο μόνον μὲ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. Ἐζῶν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των, διότι κάθε Σπαρτιᾶτης εἶχε τὸν κλῆρόν του, τὸν ὅποιον, ἐπειδὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν, δὲν ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ.

Ἡ Λακωνικὴ ἐμοιράσθη εἰς κλήρους (κομμάτια γῆς) μεταξὺ τῶν νικητῶν. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι Ἀχαιοί, οἱ ὅποιοι ὑπεδουλώθησαν, ἔγιναν εἰλωτες, δηλαδὴ δοῦλοι τῶν νέων των κυρίων καὶ κατενέμῃθησαν εἰς κάθε κλῆρον περισσότεροι τοῦ ἐνὸς μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν τὸν κλῆρον τοῦ κυρίου των καὶ νὰ παραδίδουν εἰς αὐτὸν ὠρισμένον ποσὸν ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καρπῶν. Οἱ εἰλωτες ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ψилоί, δηλαδὴ ἐλαφρῶς ὥπλισμένοι, δι' ἀνδραγαθίαν δὲ ἠδύναντο νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τότε κατετάσσοντο εἰς τοὺς νεοδαμῶδεις, δηλαδὴ εἰς τὴν τάξιν τῶν νέων πολιτῶν.

Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς ἐγκατεστάθησαν ὡς μικροῖδιοκτῆται εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη καὶ ἔζων εἰς μικρὰς κωμοπόλεις. Ἦσαν ἐλεύθεροι πολῖται καὶ ὑπεχρεοῦντο εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν περίοικοι, ἡσυχολοῦντο δὲ μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. Σπαρτιᾶται καὶ περίοικοι ἦσαν Δωριεῖς καὶ ὠνομάζοντο μὲ τὸ κοινὸν ὄνομα Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ εἰλωτες ἦσαν πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς, τοὺς ὁποίους ἐμίσουν. Ὁ κίνδυνος ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τῶν εἰλώτων καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς ἀπόκτησιν νέων χωρῶν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς τὴν καθαρῶς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας των. Ἡ Σπάρτη ὠμοίαζε μὲ διαρκῆς στρατόπεδον.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ. Οἱ Ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους καὶ τὴν αὐστηρὰν νομοθεσίαν του εἰς ἓνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν Λυκοῦργον. Περὶ τοῦ βίου του διηγήθησαν πολλοὺς μύθους καὶ μάλιστα, ὅτι τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἡ Πυθία, ὅταν ὁ Λυκοῦργος μετέβη εἰς τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἀπόλλωνος. « Τί νὰ σὲ ὀνομάσω θεὸν ἢ ἄνθρωπον »

εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ Πυθία καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι τοῦ θᾶ ἀναδείξουν τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν. Σήμερον ὁ Λυκοῦργος θεωρεῖται μυθικὸν πρόσωπον. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης δὲν εἶναι ἔργον ἐνὸς νομοθέτου, ἀλλὰ διήλθε μακρὸν στάδιον ἀναπτύξεως, ἕως ὅτου λάβῃ τὴν ὀριστικὴν του μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Ἡ Σπάρτη εἶχε δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν παράδοσιν κατήγοντο ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα. Οἱ δύο βασιλεῖς κατ' ἀρχὰς συνεκέντρωσαν ὅλας τὰς ἐξουσίας, θρησκευτικὴν, στρατιωτικὴν, δικαστικὴν. Εἰς τὸν πόλεμον ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ εἶχον μεγάλην δύναμιν. Πολὺ ἔνωρις ὅμως ἡ ἐξουσία των ἐξησθένε-σε καὶ διετῆρσαν μόνον τιμητικὰ δικαιώματα. Προήδρευον εἰς τὴν γερουσίαν, εἶχον διπλὴν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, μεγαλύτερον κλῆρον καὶ μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. Ὅλοι ἐσηκώνοντο ἐνώπιόν των καὶ ὅταν ἀπέθνησκον ἐθάπτοντο μὲ μεγάλην ἐπισημότητα.

Ἡ Γερουσία. Τὸ κράτος κυβερνᾷ συμβούλιον γερόντων, ἡ σπαρτιατικὴ « γερουσία ». Τὴν γερουσίαν ἀπετέλουν 28 ἰσόβια μέλη ἀπὸ τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Τὰ μέλη τῆς γερουσίας ἐξέλεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κτηματίας.

Ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ὠνομάζετο Ἀπέλλα καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαίθριον καὶ ἔργον εἶχε νὰ ἀποφασίζῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἐκλέγῃ τοὺς γέροντας εἰς τὴν γερουσίαν, τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς παιδονόμους, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν τῆς Σπάρτης καὶ νὰ ψηφίζῃ τοὺς νόμους. Αἱ ἀποφάσεις της ἐλαμβάνοντο μόνον διὰ βοῆς χωρὶς συζήτησιν.

Λυκοῦργος.

Οἱ Ἐφοροὶ. Εἰς τὴν Σπάρτην τὴν ἀνωτέραν ἐξουσίαν εἶχον οἱ 5 ἔφοροι. Ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον ἀστυνομικὰ καθήκοντα, κατόπιν ὁμως συνεκέντρωσαν ὅλην τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔγιναν παντοδύναμοι. Ἐπέβλεπον τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὁποίους ἠδύναντο νὰ παύουν, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους ἠδύναντο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην, τοὺς πολίτας διὰ νὰ τηροῦν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐρχονται εἰς διαπραγματεύσεις μὲ ξένους καὶ νὰ συνοδεύουν τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν διὰ νὰ τὸν ἐπιβλέπουν. Τέλος οἱ ἔφοροι εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων.

Η ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ. Ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Σπάρτην εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν στρατιωτικὸν της χαρακτῆρα. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του ἀνήκειν εἰς τὴν πολιτείαν. Τὰ νεογέννητα παιδιὰ ἐξητάζοντο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὅσα εὗρισκοντο ἀσθενικὰ καὶ ἀνάπηρα δὲν ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανον δηλαδὴ τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Τὰ ὑγιᾶ καὶ ἀρτιμελῆ ἀπεδίδοντο εἰς τὴν μητέρα των, ἡ ὁποία τὰ ἀνέτρεφεν μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὰ παρελάμβανε ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε νὰ τὰ ἀναθρέψῃ, ὅπως ἤθελεν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδων ὑπὸ τῆς πολιτείας σκοπὸν εἶχε νὰ κάμῃ τὰ σώματά των εὖρωστα μὲ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ τὴν σκληραγωγίαν διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται. Συνήθιζον νὰ ὑπομένουν εὐκόλως τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος, τὸν καύσωνα, τὴν ἀγρυπνίαν. Ἐβάδιζον ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρουν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος. Διὰ νὰ συνήθιζον νὰ ὑποφέρουν κάθε σωματικὸν πόνον ἀγογγύστως, εἰς ὥρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον μέχρις αἵματος. Ἐπέτρεπον εἰς αὐτὰ ἀκόμη καὶ νὰ κλέπτουν ἰδίως φαγώσιμα, διὰ νὰ συμπληρῶνουν τὴν τροφήν των. Τοιοῦτοτρόπως ἐσυνήθιζον εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ πολέμου. Ἐὰν ὁμως συνελαμβάνοντο νὰ κλέπτουν ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀνεπιτηδεϊότητά των. Ἐκοιμῶντο καθ' ὁμάδας εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς κλῖνας ἀπὸ καλάμια, τὰ ὁποία ἔκοπτον ἀπὸ τὰς ὀχθὰς τοῦ Εὐρώτα. Ἐγυμνάζοντο συνεχῶς εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον

Ἡ καθαρῶς στρατιωτικὴ ἀγωγή τῶν παίδων περιώριζε τὴν πνευματικὴν των μόρφωσιν. Ἐμάνθανον μόνον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοὺς ἀποδιδομένους εἰς τὸν Λυκοῦργον καὶ ἡσκοῦντο εἰς τὸ νὰ ᾄδουν πατριωτικὰ ᾠσματα καὶ νὰ χορεύουν χοροὺς πολεμικοὺς. Ὅταν κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐχόρευον ἐσχηματίζοντο τρεῖς χοροί, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων. Καὶ οἱ μὲν γέροντες ἐχόρευον καὶ ἔψαλλον πρῶτοι :

Ἡμεῖς ἤμεθα κάποτε γενναῖα παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἔψαλλον :

Τώρα εἴμεθα ἡμεῖς, καὶ ἂν θέλῃς, μπορεῖς νὰ δοκιμάσῃς.

Καὶ οἱ παῖδες ἀπήντων :

Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροί σας.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι οἱ νέοι νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται ὡς ἀγάλματα καὶ σιωπηλοὶ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ συντόμους φράσεις σπουδαίας σκέψεως. Αὐτὸ ἐλέγετο λακωνισμός.

Καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο δημοσίᾳ, ὅπως οἱ νέοι. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτὰ ὁμοίως καὶ εἶχον ὡς μόνον ἔνδυμα ἓνα χιτῶνα, ποῦ ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων, διὰ νὰ ἔχουν ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀνδρῶν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες περιώριζον τὰς γυναῖκας εἰς τὴν οἰκίαν. Μὲ τὴν ἀνατροφήν αὐτὴν αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἐγίνοντο δυναταὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναῖαι εἰς τὴν ψυχὴν, πραγματικαὶ γυναῖκες πολεμιστῶν, αἱ ὁποῖαι ἐθεώρουν ὡς καθήκον νὰ παρορμοῦν τοὺς ἄνδρας των εἰς τὴν μάχην. Ἡ μήτηρ, ὅταν παρέδιδε τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν της, τοῦ ἔλεγεν : « Ἡ τὰν ἡ ἐπὶ τὰς », δηλαδή ἡ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν νεκρόν.

Ο ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἦτο στρατιώτης καὶ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἦτο δι' αὐτὸν πανήγυρις. Ἐθεώρει καθήκόν του νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ πατρίδος. Κατὰ τὴν μάχην ἔμενε σταθερὸς εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἡ ἐνίκη ἢ ἔπιπτε νεκρός. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως ἐθεωρεῖτο ὡς μεγάλη ἐντροπὴ καὶ ὁ « τρέσας », ὅπως ἐλέγετο ὁ δειλός, ποῦ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν μάχην ἢ ἔριπτε τὴν ἀσπίδα

Σπαρτιάται όπλίται.

του, περιεφρονείτο από όλους.

Τò κύριον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἀποτελοῦν οἱ όπλίται, οἱ όποιοι ἔφερον ἀμυντικά καί ἐπιθετικά όπλα. Ὡς ἀμυντικά όπλα εἶχον τὸ κράνος διὰ νὰ προφυλάττη τὴν κεφαλὴν καί τὸ πρόσωπον, τὸν θώρακα διὰ νὰ προφυλάττη τὸ στήθος, τὰς κνημίδας διὰ νὰ προφυλάττουν τοὺς πόδας καί ἀσπίδα στρογγύλην διὰ νὰ προστατεύη τὸ σῶμα. Ὡς ἐπιθετικά όπλα εἶχον δόρυ μακρὸν καί ξίφος βραχύ.

Οἱ όπλίται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε τὸ δεξιὸν ἐκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίζετο ἐν συμπαγὲς τεῖχος, ἡ σπαρτιατικὴ φάλαγξ, ἡ όποία ἐβάδιζεν εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἦχον αὐλοῦ, ἐνῶ ἔψαλλε τὸν παιᾶνα, πολεμικὸν ἐμβατήριον. Ἡ Σπάρτη ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις ἔμεινεν ἀτείχιστος, διότι ὡς τεῖχη ἐχρησίμευον ἡ ἀνδρεία καί τὰ στήθη τῶν πολιτῶν τῆς.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ. Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν πολὺ ὀλιγαρκεῖς, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλουν πολὺ τὰ λεγόμενα συσσίτια. Ὅλοι δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους ἔτρωγον μαζί καί διέμενον ἀνὰ 15 εἰς σκηνὰς καί ὄχι εἰς τὰς οἰκίας των. Τὰ κοινὰ αὐτὰ δεῖπνα ἐλέγοντο συσσίτια. Τὸ φαγητὸν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Ἡ κυριωτέρα τροφή των ἦτο ὁ μέλας ζωμός ἀπὸ χοιρινὸν κρέας, ξίδι καί ἄλάτι. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔβαπτον τὸν κρίθινον ἄρτον των. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ συσσίτια ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, ἀκόμη καί διὰ τοὺς βασιλεῖς.

Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν συσσιτίων ὁ καθένας ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συνεισφέρει ἀνάλογον ποσὸν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του. Ὅταν κα-
νεῖς λόγῳ πενίας δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρέχῃ τὴν εἰσφοράν διὰ τὴν
κοινὴν τροφήν, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἡ κοινὴ αὐτὴ
ζωὴ τῶν νέων τῆς Σπάρτης συνετέλει καὶ εἰς τὴν μεταξύ των ἀνά-
πτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλίας.

Ὁ βίος τῶν Σπαρτιατῶν, καθὼς βλέπομεν, ἦτο καθαρῶς στρα-
τιωτικός. Ὅλα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνατροφή παιδων, ἔθιμα, νόμοι,
σκοπὸν ἔχουν νὰ κάμουν τοὺς πολίτας σκληραγωγημένους καὶ ἀν-
δρείους στρατιώτας. Διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ μὲ ξένας συνηθείας ἡ αὐστηρὰ
στρατιωτικὴ ἀγωγή τῶν πολιτῶν ἀπηγορεύοντο εἰς τοὺς Σπαρ-
τιάτας τὰ ταξίδια ἔξω τῆς χώρας των. Καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι
ἐπεσκέπτοντο τὴν Σπάρτην, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μείνουν πολὺν χρό-
νον. Τὴν ἀποδημίαν καθίστα ἀδύνατον καὶ τὸ νόμισμα τῆς Σπάρτης,
τὸ ὅποιον ἦτο σιδηροῦν. Λόγῳ τοῦ βάρους του ἦτο δύσχρηστον
καὶ δυσμετακόμιστον, ὥς τοιοῦτον δὲ οὐδεμίαν κυκλοφορίαν εἶχε
πέραν τοῦ Σπαρτιατικοῦ κράτους. Ἡ χρῆσις τῶν σιδηρῶν νομισμά-
των ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τοὺς πολίτας νὰ μὴ εἶναι φιλάργυροι
καὶ νὰ ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον. Μὲ τὸν
τρόπον αὐτὸν τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν τῆς ἡ Σπάρτη ἔγινε μεγάλη
δύναμις καὶ διετηρήθη ἀκμαία, ὅταν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις πε-
ριῆλθον εἰς παρακμήν.

ΟΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ. Ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπεκτείνῃ
τὰ ὅριά της, διότι ὁ πληθυσμὸς της εἶχεν αὐξηθῇ καὶ ἦτο ἀναγκαῖα ἡ

ἀπόκτησις νέου ἐδάφους πρὸς διανομήν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ στρατιωτική τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωγή ἡσθάνετο τὸν πόλεμον ὡς ἀνάγκην. Ἡ κατακτητική των ὁρμὴ ἐστράφη πρὸς δυσμὰς ἐναντίον τῆς γειτονικῆς καὶ εὐφόρου Μεσσηνίας. Ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι πόλεμοι κατὰ τὸν 8ον καὶ τὸν 7ον αἰῶνα οἱ ὅποιοι ὀνομάζονται Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

Κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον (743 - 724 π.Χ.) οἱ Μεσσήνιοι μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρήσουν τὴν ὑπαίθρον ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄχυρόν φρούριον τῆς Ἰθώμης καὶ ἐκεῖ ἐξηκολούθησαν ἀντιστάμενοι ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀριστόδημον. Οἱ Σπαρτιᾶται κατῴρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἰθώμην μετὰ εἰκοσαετῇ γενναίαν ἄμυναν τῶν Μεσσηνίων καὶ νὰ γίνουν κύριοι ὁλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πλουσία πεδιάς της ἐμοιράσθη εἰς κλήρους μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐγίναν εἰλωτες.

Ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀρχίζει ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645 - 622 π.Χ.). Οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ Ἀριστομένους, ὁ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ περιῆλθον εἰς φοβερὰν ἐσωτερικὴν κρίσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τοὺς ἔσωσεν ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς Τυρταῖος. Μὲ τὰ ἐνθουσιώδη πολεμικὰ τραγούδια του ἠλέκτρισε τὴν ψυχὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐξήγειρε τὸ πατριωτικὸν των φρόνημα. Εἰς τὰ τραγούδια αὐτὰ ὑμνεῖται ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία καὶ ὁ ἥρωικὸς θάνατος τοῦ νέου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης. « Εἶναι ὥραϊον πρᾶγμα, λέγει ὁ Τυρταῖος, νὰ σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ ἓνα παλληκάρι ποὺ πολεμáει σάν γενναῖος ἄνδρας ».

Καὶ ἄλλοῦ λέγει :

« Ἡ ἀνδρεία εἶναι τὸ καλύτερον καὶ ὥραιότερον στολίδι καὶ αὐτὸ ἀξίζει νὰ φέρῃ ἓνα νέο παλληκάρι ».

Οἱ Σπαρτιᾶται ὥρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ τοὺς ἐνίκησαν μετὰ μακροὺς ἀγῶνας. Τότε ὁ ἥρωικὸς Ἀριστομένης μὲ πολλοὺς ὁπαδοὺς του ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς πατρίδος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατέφυγον εἰς τὴν Ζάγκλην τῆς Σικελίας, ὅπου εὗρον νέαν πατρίδα καὶ τὴν μετωνόμασαν Μεσσηνίαν. Ἄλλοι

μετέβησαν και ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ὅσοι ἔμειναν ἐγιναν εἰλωτες καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς τῶν Σπαρτιατῶν.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μεσσηνίας ἢ κατακτητικὴ ὁρμὴ τῆς Σπάρτης ἐστράφη κατὰ τῶν βορείων γειτόνων τῆς Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων, ἀλλὰ συνήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Ἡ Σπάρτη μετέβαλε τότε τὴν κατακτητικὴν πολιτικὴν τῆς καὶ προσεπάθησε νὰ αὐξήσῃ μὲ συμμαχίας τὴν δύναμιν τῆς. Πολλοὶ λαοὶ καὶ πολλαὶ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος, ἡ Σικυὼν καὶ ἄλλαι πλὴν τοῦ Ἀργεῶς ἐγιναν σύμμαχοί τῆς. Εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτὴν προσεχώρησαν καὶ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ νῆσος Αἴγινα. Κάθε πόλις τῆς συμμαχίας εἶχε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς, ἀλλ' ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ἀκολουθῇ τὴν Σπάρτην εἰς τὸν πόλεμον. Τοιουτοτρόπως ἰδρύθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία κατὰ τὸν βὸν αἰῶνα π.Χ., ἡ ὁποία ἀπέβη ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις, τὴν ὁποίαν διέθετον οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τὴν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν διηύθυε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπων τῶν συμμαχικῶν πόλεων.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΑΤΤΙΚΗ. Ἡ Ἀττική εἶναι μικρά τριγωνική χερσόνησος εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀπολήγει εἰς τὸ Σούνιον ἄκρωτήριον. Τὰ ὄρη Πάρνης καὶ Κιθαιρῶν χωρίζουν τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, καὶ τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου τὴν βρέχουν ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξὺ τῶν ὁρέων τὰ ὁποῖα τὴν διατέμνουν σχηματίζονται 4 πεδιάδες, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεσογείων, τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Ἐλευσίνος. Πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνονται ὁ Ὑμηττὸς καὶ τὸ Πεντελικόν, ὄρη ὀνομαστά, τὸ πρῶτον διὰ τὸ μέλι του καὶ τὸ δεύτερον διὰ τὰ μάρμαρά του.

Τὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Κηφισὸς καὶ Ἰλισὸς, οἱ ὅποιοι σήμερον εἶναι χεῖμαρροι, εἶχον περισσότερα ὕδατα. Τὸ ἔδαφός τῆς δὲν εἶναι γόνιμον καὶ εἰς τοὺς λόφους τῆς ἐκαλλιιεργεῖτο ἡ ἄμπελος καὶ ἐφύετο ἡ ἑλαιά. Αἱ ἀκταὶ τῆς ἔχουν καλοὺς λιμένας καὶ καθὼς εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἀττικὴ ἦτο προσωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ θαλάσσιου δρόμου ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς δυτικῆς Μεσογείου θαλάσσης. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοί τῆς, γεωργοὶ κατ' ἀρχὰς ἐστράφησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐγίναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Τὸ γλυκὺ κλίμα τῆς Ἀττικῆς, ἡπιώτερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐπέδρασεν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἔκαμε ζωηροὺς, δραστηρίους καὶ εὐφυεῖς.

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς φθάνουν μέχρι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις τῆς Ἀττικῆς ἀπετέλουν ἀνεξάρτητα κρατίδια. Ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ σπουδαιότερον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον.

Οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἀττικὴν εἶναι οἱ Ἴωνες, συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἦνῶσαν πρῶτον τοὺς κατοίκους τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα ἠνάγκασαν καὶ τοὺς ἄλλους κατοίκους τῆς Ἀττικῆς νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰς Ἀθήνας. Κατέλυσαν τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς χωριστὰς κυβερνήσεις τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἱδρυσαν κοινὰς ἀρχὰς εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐξηνάγκασε τοὺς εὐγενεῖς γαιοκτῆμονας, οἱ ὅποιοι μέχρι τότε ἔζων πλησίον τῶν κτημάτων των νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ χωρία των καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν περίξ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν ἑορτὴν, τὰ Συνοίγια. Τότε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν συνθήειαν τῶν Ἰώνων διηρέθησαν εἰς τέσσαρας φυλάς.

Τὸν συνοικισμόν τῶν Ἀθηνῶν ἐπέτυχε κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Θησεύς, ὁ ὅποιος εἶναι διὰ τοὺς Ἴω-

νας ὅ,τι εἶναι ὁ ἥρωας Ἡρακλῆς διὰ τοὺς Δωριεῖς. Ὁ Θησεὺς μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς. Ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπήλλαξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἐπτά νέων καὶ ἐπτά νεανίδων ποὺ ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γεωργοὶ κατ' ἀρχάς, ἔγιναν, ὅπως εἶδομεν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Δύο μεγάλοι λιμένες ἀνεπτύχθησαν τότε εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, τὸ Φάληρον κατ' ἀρχάς καὶ ὁ Πειραιεὺς κατόπιν. Ὁ Πειραιεὺς τόσον ἐμεγάλωσεν ὥστε ἔγινεν ἡ δευτέρα μετὰ τὰς Ἀθήνας πόλις τῆς Ἀττικῆς.

Πολιοῦχος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν ἐλάτρευσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἔπλασαν τὸν μῦθον τῆς φιλονικίας τῆς μὲ τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνα. Τὴν διαφορὰν τῶν ἔλυσαν οἱ ἄλλοι θεοί, οἱ ὁποῖοι ἐδικαίωσαν τὴν Ἀθηνᾶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀθηνᾶ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς αἰ Ἀθῆναι ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ προήγαγον εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότερον πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ἀνώτατος ἀρχων τῆς χώρας ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηεν τὸ κράτος μὲ συμβούλιον εὐγενῶν, τὸν Ἄρειον Πάγον. Ὡς τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἀναφέρεται ὁ Κόδρος, ὁ ὁποῖος, ὅταν οἱ Δωριεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐθυσιάσθη ἐκουσίως, διὰ νὰ μὴ ὑποδουλωθῇ ἡ πατρίς του.

Τοὺς βασιλεῖς διεδέχθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ γαιοκτῆμονες εὐνεεῖς. Ἀπὸ τὸ 683 π.Χ. ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐννέα ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ ἀρχων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάζετο τὸ ἔτος (ἐπώνυμος ἀρχων), ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐξουσία περιωρίσθη εἰς θρησκευτικὰ μόνον καθήκοντα, ὁ πολέμαρχος διὰ τὰ πολεμικά, καὶ οἱ ἑξ θεσμοθῆται διὰ τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις. Τὸ παλαιὸν συμβούλιον τοῦ βασιλεῖος, ὁ Ἄρειος Πά-

γος, έξηκολούθησε νά ύπάρχη. 'Απετελείτο άπό τούς διατελέσαντας άρχοντας, οί όποιοι μετά τήν λήξιν τής άρχής των έγίνοντο ισόβια μέλη τοῦ 'Αρείου Πάγου.

'Ο 'Αρειος Πάγος εξέλεγε τούς άρχοντας, είχε τήν έποπτείαν τής διοικήσεως διά τήν εκτέλεσιν τών νόμων, απέφασζε περί όλων τών σπουδαίων ύποθέσεων τής πολιτείας καί έδικαιούτο νά τιμωρή πάντα παρεκτρεπόμενον.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ. Ο ΚΥΛΩΝ. Τό πολίτευμα τών 'Αθηνών ήτο άριστοκρατικό, διότι όλη ή διοίκησης τής πόλεως συνεκεντρώθη εις τās χείρας τών εύγενών ή εύπατριδών. Τό άλλο πλῆθος τό όποϊον άπετελείτο άπό γεωργούς, έμπόρους, ναυτικούς, τεχνίτας καί χειρώνακτας δέν έλάμβανε μέρος εις τήν διοίκησην. 'Η κατάστασις τών γεωργών ήτο άθλία. 'Οσοι έξ αύτών ήσαν άκτήμονες καί ειργάζοντο ως εργάται εις τά κτήματα τών εύπατριδών ήσαν ύποχρεωμένοι νά πληρώνουν ως ένοίκιον εις τούς κυρίους τό 1 / 6 άπό τό εισόδημά των καί έλέγοντο εκτημόριοι ή πελάται. 'Αν ό κύριος τής γῆς δέν έλάμβανε τό μίσθωμα, ήδύνατο νά πωλήση ως δούλους καί τούς γεωργούς καί τά παιδιά των.

'Αλλά καί ή θέσις τών μικροκτηματιών γεωργών δέν ήτο εύχάριστος, ιδίως ένεκα τών σκληρών νόμων περί δανείων. Τά δάνεια έδίδοντο μέ ύποθήκην τά σώματα τών δανειζομένων. 'Οσοι έξ αύτών δέν ήδύναντο νά πληρώσουν τό χρέος των έγίνοντο δοῦλοι τών δανειστών. Οί μικροκτηματíαι γεωργοί εύρίσκοντο εις τήν ανάγκην νά δανείζωνται κατά τούς χρόνους τής κακής έσοδείας. 'Ωσαύτως οί τεχνίται ήσαν ύποχρεωμένοι νά συνάπτουν δάνεια κατά τήν έποχήν τής άνεργίας. 'Ως εκ τούτου καί οί γεωργοί καί οί τεχνίται έδυσφύρουν πολύ κατά τών εύγενών. Τήν δυσარέσκειαν αύτήν επέτεινεν ή πλήρης στέρσις πολιτικών δικαιωμάτων καί ή άπονομή τής δικαιοσύνης ύπό τών εύγενών κατά παλαιά άγραφα έθιμα σύμφωνα μέ τά συμφέροντά των.

'Από τόν 7ον αἰώνα π.Χ. παρουσίασε σημαντικήν πρόοδον ή ναυτιλία καί τό έμπόριον. 'Η 'Αττική έπαυσε νά είναι γεωργική χώρα. Οί έμποροι, οί ναυτικοί καί οί βιοτέχναι έπλούτισαν καί δέν ήνείχοντο τήν μειονεκτικήν των θέσιν άπέναντι τών εύγενών. 'Ολος λοιπόν ό λαός ήτο δυσηρεστημένος εναντίον των.

Ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν προεκλήθησαν ἐσωτερικαὶ ταραχαί. Ὁ λαὸς ἐζήτει κυρίως γραπτοὺς νόμους καὶ ἐστασίαζε. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὁ Κύλων, πλούσιος Ἀθηναῖος εὐπατρίδης, διὰ νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηναίων. Πρὸς τοῦτο βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπαδῶν του καὶ τοῦ πενθεροῦ του Θεαγένους, τυράννου τῶν Μεγάρων, κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ Ἀλκμεωνίδης ἄρχων Μεγακλῆς τὸν ἐπολιόρκησεν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἐξηγέρθη, ὅπως ἠλπίζεν ὁ Κύλων, καὶ ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν. Ὁ Κύλων καὶ ὁ ἀδελφὸς του διέφυγον, οἱ ὀπαδοὶ του ὁμως ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Μεγακλέα. Παρὰ τὴν συνθήκην οἱ περισσότεροι ἐσφάγησαν ἐνῶ κατήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ πρᾶξις αὕτῃ ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβεια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη Κυλώνειον ἄγος. Ἐπειδὴ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμὸς πρὸς ἀποτροπὴν του οἱ Ἀλκμεωνίδαι οἱ ὅποιοι εἶχον θεωρηθῇ ὡς ἐναγεῖς δηλ. κατηραμένοι, κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν. Πλὴν τούτου ἐκλήθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ σοφὸς γέρων Ἐπιμενίδης, ὁ ὁποῖος μὲ θυσίας ἐκαθάρισε τὴν πόλιν.

636 π. Χ.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ. Ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ οὐδόλως μετεβλήθη καὶ μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος. Αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθουν καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον ἠναγκάσθησαν οἱ εὐπατρίδαι νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ ἀναθέσουν τὸ 621 εἰς τὸν εὐπατρίδην Δράκοντα νὰ συντάξῃ νέους νόμους.

621 π. Χ.

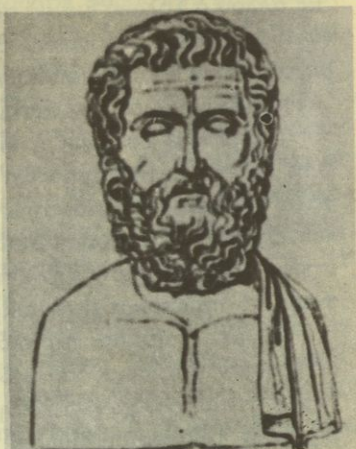
Ὁ Δράκων μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν, ἔδωσε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅσους ἠδύναντο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ὀπλιζόμενοι μὲ ἰδικὰ των ἐξοδα. Ἀπέκλεισε δηλαδὴ τοὺς θήτας καὶ τοὺς δούλους. Τοὺς νόμους του, οἱ ὅποιοι περιελάμβανον τὰ ἕως τότε ἄγραφα ἔθιμα, ἐχάραξεν εἰς λιθίνας πλάκας καὶ τὰς ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἀλλὰ τότε ἐφάνη πόσον τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἦσαν αὐστηρά. Διὰ τοῦτο οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐγράφησαν μὲ αἷμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην. Καὶ σήμερον, ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἓνας νόμος εἶναι πολὺ αὐστηρὸς, τὸν ὀνομάζομεν Δρακόντειον νόμον.

Ο ΣΟΛΩΝ. Οί νόμοι τοῦ Δράκοντος δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν. Ἀντιθέτως ἐστερέωσαν τὴν μεγάλην ἀνισότητα μεταξύ εὐπατριδῶν καὶ λαοῦ. Τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν ἤϋξανον καὶ ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ

τὰ πληρώσουν, ἐ-
γίνοντο δοῦλοι.

594 π.Χ.

Διὰ τοῦτο αἱ τα-
ραχαὶ ἐξηκολούθουν καὶ ἡ πόλις πε-
ριῆλθεν εἰς κίνδυνον. Τότε αἱ ἀντιμα-
χόμεναι μερίδες κατώρθωσαν νὰ συν-
εννοηθοῦν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα
ἄρχοντα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν
(594), διὰ νὰ μεταβάλῃ τὸ πολίτευμα
καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνδιαλλαγὴν των.

Ὁ Σόλων.

Ὁ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μετρίαν περιουσίαν καὶ τὴν σοφίαν του ἦτο ἀρεστός εἰς τὸν λαόν. Εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πείραν, διότι, ὅταν ἦτο νέος, ἔκαμε πολ-
λὰ ταξίδια καὶ ἐγνώρισε τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους διαφόρων χωρῶν. Ἐκτὸς τούτου μὲ τὰ πατριωτικὰ του ποιήματα εἶχεν ἐξεγείρει τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ εἶχε γίνει αἷτιος νὰ ἀνακτήσουν τὴν Σαλαμίνα ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς. Μὲ τοὺς στίχους του: « Ἄς πᾶμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμεν γιὰ τὸ ἀγαπημένο μας νησί καὶ νὰ βγά-
λωμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν μεγάλη ντροπὴ » τόσοσιν πολὺ ἐνεθουσίασε τοὺς συμπολίτας του, ὥστε ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Μεγαρέων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἀνέκτησαν τὴν νῆσον.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ. Πρῶτον νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Σό-
λωνος ἦτο ἡ κατάργησις ὅλων τῶν χρεῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων
καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δανεισμοῦ μὲ ὑποθήκην τὰ σώματα τῶν δα-
νειζομένων. Ὁ νόμος αὐτὸς ὠνομάσθη σεισάχθεια, ἥτοι ἀπόσεισις
τοῦ βάρους, τὸ ὅποιον ἐπίεζε τὸν λαόν. Συγχρόνως διὰ νὰ διευκο-
λύνῃ τὰς συναλλαγὰς καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ζημιωθέντας ἀπὸ τὴν
σεισάχθειαν εὐπόρους μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα. Ἡ μνᾶ
ἀντὶ τῆς τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν ποῦ εἶχε, ἐτιμᾶτο τῶρα 100 δραχμάς.

Ἐξ ἄλλου ὁ Σόλων, διὰ τὴν συγκρατήσιν τὰς πλεονεκτικὰς τάξεις τῶν εὐγενῶν, ὥρισε διὰ νόμου ἀνώτατον ὅριον κτηματικῆς περιουσίας μεγαλύτερον τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐπετρέπετο νὰ ἔχῃ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀττικὴ ἐγένετο χώρα μικροκτηματιῶν.

Μέχρι τοῦ Σόλωνος ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις ἐστηρίζετο εἰς τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπεκλείετο ἡ προαγωγή εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπέκτων μεγαλύτεραν περιουσίαν. Ὁ Σόλων κατήργησε τὴν παλαιὰν διαίρεσιν καὶ διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις μὲ βάσιν τὴν κτηματικὴν τῶν περιουσίαν, δηλαδὴ μετέτρεψε τὸ πολίτευμα εἰς τιμοκρατικόν.

Ἡ νέα διαίρεσις περιελάμβανε: 1) τοὺς πεντακοσιομεδίμνους μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμνων σίτου, οἴνου ἢ ἐλαίου. (Ὁ μέδιμνος ἦτο μέτρον χωρητικότητος ἴσον πρὸς 48 περίπου χιλιόγραμμα.) 2) Τοὺς τριακοσιομεδίμνους ἢ ἱππεῖς μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα 300 μεδίμνων ἀπὸ τὰ ἴδια προϊόντα. 3) Τοὺς διακοσιομεδίμνους ἢ ζευγίτας μὲ εἰσόδημα 200 μεδίμνων καὶ 4) τοὺς θήτας μὲ εἰσόδημα κάτω τῶν 200 μεδίμνων ἢ μὲ κανὲν εἰσόδημα. Ἀνάλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάταξις τῶν ἐμπόρων μὲ βάσιν τὰ ἔσοδά των εἰς χρήμα. Δι' αὐτοὺς ἐλήφθη ὡς βάσις ἡ δραχμή, ἡ ὁποία ὑπελογίσθη ἴση πρὸς ἓνα μέδιμνον. Ὅσοι ἀνῆκον εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ὀπλίται καὶ ὡς ἱππεῖς, οἱ ζευγίται ὡς ὀπλίται καὶ οἱ θήτες ὡς ψιλοὶ ἢ ὡς ναῦται.

Ὁ Σόλων ἀναλόγως τῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἕκαστος καθώρισε τὰ φορολογικὰ βάρη καὶ τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Αἱ τρεῖς ἀνώτεραι τάξεις ἔφερον ὅλα τὰ βάρη τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες. Μόνον οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐξελέγοντο ἀπὸ τοὺς πεντακοσιομεδίμνους καὶ τοὺς ἱππεῖς. Οἱ θήτες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

Ὁ Σόλων ἔκαμε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κυρίαρχον σῶμα τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. Ὅλοι οἱ πολῖται καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων ἡλικίας ἄνω τῶν 20 ἐτῶν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Αὕτῃ ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστάς, ἐζήτει παρ' αὐτῶν εὐθύνας μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἀρχῆς των, ὥριζε τοὺς φόρους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Ἡ ἐκκλη-

σία τοῦ δήμου συνήρχετο τρεῖς τοῦλάχιστον φορές τὸν μῆνα μέχρι μὲν τοῦ 5ου αἰῶνος εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τὸν 5ον δὲ αἰῶνα εἰς τὴν Πνύκα. Πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὸν λόγον, οἱ μεγάλοι-τεροι ὁμως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἶχον προτεραιότητα.

Ὁ Σόλων διετήρησε τὴν βουλήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδρύσει ὁ Δράκων, ἀλλὰ τὴν διωργάνωσε συστηματικώτερον. Ἡ βουλή ἦτο ἐν συμβούλιον ἀπὸ 400 μέλη ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐξελέγοντο κατ' ἔτος καὶ ἐξέδιδε πρόβουλεύματα περὶ παντὸς ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἡ βουλή δηλαδὴ ἦτο ἀρχὴ προβουλευτικῇ.

Μέγα βῆμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν εἶναι ἡ ἰδρυσις ὑπὸ τοῦ Σόλωνος μεγάλου λαϊκοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἡλιαία. Εἰς τὴν Ἡλιαίαν, ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ θῆτες. Ἀποτελεῖτο ἀπὸ 6000 δικαστὰς κληρουμένους κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Δὲν συνεδρίαζον ὅλοι ὁμοῦ, ἀλλὰ διηροῦντο εἰς δέκα τμήματα ἐκ 500 δικαστῶν ἕκαστον, ἔμενον δὲ καὶ 1000 ὡς ἀναπληρωματικοί. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀρχόντων ἐπετρέπετο ἔφεσις εἰς τὴν Ἡλιαίαν καὶ ἡ κρίσις τῆς ἦτο τελεσιδίκος.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἡ πόλις ἐταράσσετο ἀπὸ στάσεις, μερικοὶ δὲ πολῖται ἦσαν ἀδιάφοροι, ὁ Σόλων ἔθεσε νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκρῦσσετο ἄτιμος, δηλαδὴ ἔστρεφετο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν στάσιν ἐτήρει οὐδετερότητα. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν ἠθέλησε νὰ προφυλάξῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν πονηρῶν. Ἐπίσης ὑπεχρέωνε τοὺς γονεῖς νὰ μορφώνουν τὰ τέκνα των καὶ ἐπέβαλεν εἰς ἕκαστον Ἀθηναῖον νὰ ἔχῃ ἐν ἐπάγγελμα.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐγράφησαν εἰς τετραγώνους ξυλῖνας στήλας στενουμένας πρὸς τὰ ἄνω καὶ στρεφομένας περὶ ἄξονα, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο κύρβεις καὶ ἐτοποιητήθησαν εἰς τὴν βασιλείον στοάν. Οἱ πολῖται ὠρκίσθησαν ὅτι θὰ τοὺς τηρήσουν. Ἀλλ' ὁ Σόλων μὲ τὴν νομοθεσίαν του ὡς δίκαιος διαιτητὴς δὲν ἤρεσεν εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἀντιπάλων μερίδων. Ὁ λαὸς ἠλπίζεν ἀναδασμὸν τῆς γῆς, οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐδυσφόρουν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν χρεῶν. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις πρὸς μεταβολὴν τῶν νόμων του ὁ Σόλων ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἀποδημίαν του ἡ ὁποία διήρκεσε 10 ἔτη, ἐπεσκέφθη πολλὰς χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Λυδίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου συνηντήθη μὲ τὸν βασιλέα Κροῖσον.

Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ. Μετά την αποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔμειναν ἡσυχοί. Κατόπιν αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν. Τρία κόμματα, οἱ Πεδιακοί, οἱ Παράλιοι καὶ οἱ Διάκριοι διεμορφώθησαν τότε, τὰ ὅποια ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὰ μέρη εἰς τὰ ὅποια κατῴκουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτά. Τὸ κόμμα τῶν Πεδιακῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν μεγάλων ἰδιοκτητῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὴν εὐφορον πεδιάδα τοῦ Κηφισοῦ. Οἱ Πεδιακοὶ ἦσαν δυσηρεστήμενοι ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐπεδίωκον τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος εἰς ὀλιγαρχικόν. Εἰς τὸ κόμμα τῶν Παραλίων ἀνήκον οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοί, οἱ ἐπαγγελματίαι καὶ ἐκ τῶν ἀγροτῶν, ὅσοι ἀπέκτησαν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος μετρίαν περιουσίαν. Αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν μέσσην τάξιν καὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλκμεωνίδην Μεγακλέα ἦσαν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. ὠνομάσθησαν « Παράλιοι » ἐπειδὴ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ νοτιοανατολικά παράλια τῆς Ἀττικῆς. Τὸ τρίτον κόμμα τῶν Διακρίων περιέλαβεν ὅσους μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἔχασαν τὴν περιουσίαν των καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι κατῴκουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς ὄρεϊνὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς. Αὐτὰ τὰ μέρη ὠνομάζοντο Διακρία. Οἱ Παράλιοι ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐπεδίωκον τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον ἀναδασμὸν τῆς γῆς. Ἀρχηγὸν εἶχον τὸν εὐπατρίδην Πεισίστρατον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ φιλοδοξίαν τοὺς ἐκολάκευεν.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος, ἀλλ' ἱκανὸς πολιτικὸς καὶ στρατηγός. Εἶχε διαπρέψει εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος. Μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους τοῦ ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ. Ἐπέτυχεν νὰ τοῦ δοθοῦν κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου πεντήκοντα σωματοφύλακες διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους.

560 π. Χ.

Μὲ τοὺς σωματοφύλακας αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ἡῤ-ξησεν εἰς 400 κατῴρῳσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν (560). Δὲν παρέμεινεν ὁμως ἐπὶ πολὺν χρόνον, διότι Πεδιακοὶ καὶ Παράλιοι συνεννοήθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ τὸν ἐκδιώξουν. Μετά τινα χρόνον συμφιλιωθεὶς μὲ τὸν Μεγακλέα, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα ἔλαβε σύζυγον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ἐξεδιώχθη διὰ δευτέραν φορὰν

καὶ ἔμεινε πολλὰ ἔτη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς. Μὲ μισθοφορικὸν στρατὸν ἰδικόν του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑρετριέων κατάρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν (546) τὴν ὁποῖαν διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Ἀθηναῖος ἵππεύς.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ἜΡΓΑ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ.

Ὁ Πεισίστρατος ἥσκησε φιλειρηνικὴν πολιτικὴν. Ἐνίσχυσε τὴν ναυτικὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ

Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἐσταθεροποίησε τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὸ Σίγειον καὶ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τροίας. Ἐβοήθησε τὸν Μιλιτιάδην, θεῖον τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος Μιλιτιάδου, νὰ ἀποικίσῃ τὴν θρακικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἰμβρον. Μὲ τὴν πολιτικὴν του αὐτὴν ὁ Πεισίστρατος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν κυριαρχίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρξεν ἡπία καὶ δικαία. Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του δὲν ἐφάνη ἐκδικητικός. Μόνον τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους ἐξώρισεν. Ἐκυβέρνησε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ τίποτε δὲν ἐπεδίωξε διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐδάνειζεν εἰς τοὺς γεωργοὺς χρήματα διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ πληρώνουν τακτικὰ τὸν φόρον. Διὰ νὰ μὴ καταβαίνουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραμελοῦν τοὺς ἀγροὺς των ὥρισε τοὺς κατὰ δῆμους δικαστάς, οἱ ὅποιοι περιήρχοντο τὴν χώραν καὶ διέλυον τὰς διαφοράς των. Ἡ σῶφρων πολιτικὴ του συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ὅτου αἰῶνος τὸ ἔμποριον καὶ ἡ βιομηχανία.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ ἔργα. Ἀνέθεσεν εἰς φίλους

του ποιητὰς νὰ συλλέξουν καὶ καταγράψουν τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε ἀπηγγέλλοντο κατὰ τμήματα ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις μετεβάλλοντο. Κατεσκεύασεν ὁδούς καὶ ὑδραγωγεῖα καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ὁποῖος συνεπληρώθη μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (138 μ. Χ.) ἀπὸ τὸν φιλέλληνα Ρωμαῖον αὐτοκράτορα Ἀδριανόν. Τότε ἰδρύθη βιβλιοθήκη καὶ κατεσκευάσθησαν ἡ κρήνη Καλλιρρόη, ἡ νέα ἀγορά, ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου. Οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἔργα γλυπτικῆς μιμοῦνται τὴν ἰωνικὴν τέχνην. Εἰς τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ἔδωκε λαμπροτέραν μορφήν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν μουσικῶν ἀγώνων. Γενικῶς ὁ Πεισίστρατος μὲ τὴν δημοκρατικὴν μᾶλλον παρὰ τυραννικὴν διοίκησιν του ἐπέτυχεν νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν καλυτέραν ἀνάμνησιν διὰ τὴν ἐποχὴν του.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου (527 π.Χ.) ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν ὁμαλῶς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰππίαν, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησε μὲ σύνεσιν καὶ πραότητα, ὅπως ὁ πατήρ του. Ὅταν ὅμως μετὰ τινα ἔτη δύο εὐγενεῖς νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν ἀδελφόν του Ἰππαρχον, ὁ Ἰππίας ἔγινε σκληρότατος. Τότε οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην ἐπολιόρκησαν τὸν Ἰππίαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν (510 π.Χ.). Τοιοῦτοτρόπως αἱ Ἀθῆναι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίδος.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἤρχισαν πάλιν ταραχαί. Ἰδίως ἐστασίαζον οἱ φίλοι τῶν τυράννων ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ὑπὸ τὸν Ἀλκμεωνίδην Κλεισθένην. Ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτὸν τῶν κομμάτων ὑπερίσχυεν ὁ Κλεισθένης (507 π.Χ.), ὁ ὁποῖος μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον.

Καὶ πρῶτον ἐχορήγησεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἐγχωρίους καὶ ξένους, πολιτικὰ δικαιώματα. Ἡ παλαιὰ διαίρεσις εἰς 4 φυλάς, ἡ ὁποία ἦτο ἀριστοκρατικὴ καὶ ἐξυπηρετεῖ τοπικὰ συμφέροντα, κατηργήθη. Τώρα ὁ Κλεισθένης διήρρεσεν ὅλην τὴν Ἀττικὴν

εἰς δέκα φυλάς. Ἐκάστη φυλὴ περιελάμβανε δέκα δήμους. Μὲ τὴν νέαν δηλαδὴ διαίρεσιν ἡ Ἀττικὴ εἶχεν 100 δήμους. Διὰ τὴν ἀναμείξιν τοῦς πολίτας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ διάκρισις μεταξύ των, εἰς ἑκάστην φυλὴν περιέλαβε πολίτας ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, παραλίους, πεδιακοὺς καὶ διακρίους.

Ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν ἡύξησεν ὁ Κλεισθένης εἰς πεντακοσίους ἀντὶ τετρακοσίων. Ἐκάστη φυλὴ ἐξέλεγε 50 βουλευτὰς ἀπὸ τοὺς δημότας τῆς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ 36 ἡμέρας. Τὸ ἔτος εἶχε διαιρεθῇ εἰς 10 τμήματα. Κυρίαρχον σῶμα ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Καθώρισεν ἐπίσης νὰ ἐκλέγωνται κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, ἓνας ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Οἱ στρατηγοὶ ἀπετέλουν τὸ κυριώτερον ἀξίωμα τῆς πολιτείας.

Ὁ Κλεισθένης διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς τυραννίδος ἔθεσε τὸν περὶ ἐξοστρακισμοῦ νόμον. Πᾶς πολίτης, ὁ ὅποιος διὰ τὴν μεγάλην πολιτικὴν του δύναμιν καθίστατο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, ἐξωρίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τὸ εἶχεν ἡ ἐκκλησία. Κατ' ἀρχὰς ὁ νόμος ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Πεισιστράτου. Βραδύτερον ὅμως ἔγινε κατάχρησις ἐκ μέρους τῶν κομμάτων καὶ συνήθως ἐξωστρακίζετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀσθενεστεροῦ κόμματος. Μὲ τὴν μεταρρυθμίσειν τοῦ πολιτεύματος ἔγινε πλήρης δημοκρατικὴ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Αἱ τολμηραὶ μεταβολαὶ τοῦ Κλεισθένους ἡρέθισαν τοὺς ἀριστοκρατικούς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς των Ἰσαγόρας ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης δύο φορὰς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀπέτυχεν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Κλεισθένου καὶ κατάρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ. δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ὀνομάζονται Ἀχαιοί, Δαναοί, Ἀργεῖοι. Μόνον ἐν μέρος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Φθίας εἰς τὴν νότιον Θεσσαλίαν, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Ἀχιλλεύς, ὀνομάζει ὁ Ὀμηρος Ἕλληνας.

Τὸ ὄνομα Ἕλληνες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Σελλούς ἢ Ἐλλούς, οἱ ὅποιοι κατέκουν τὴν Ἐλλοπλίαν τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἔκειτο ἡ Δωδώνη μὲ τὸ περίφημον μαντεῖόν της. Ἐκεῖθεν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐξηπλώθη μέχρι τῆς Φθίας. Μὲ τὰς μεταναστεύσεις ἤρχισε νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν ἔγινε μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ.

Οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ τὴν διαίρεσίν των εἰς φυλὰς ἔπλασαν τὸν μῦθον τοῦ Ἕλληνος ὡς κοινοῦ προγόνου ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Τοῦ Ἕλληνος υἱοὶ ἦσαν ὁ Δῶρος, ὁ Αἰῖλος καὶ ὁ Ξούθος. Ἐκ τοῦ Ξούθου ἐγεννήθησαν ὁ Ἀχαιὸς καὶ ὁ Ἴων. Δῶρος, Αἰῖλος, Ἀχαιὸς καὶ Ἴων ἦσαν οἱ παλαιοὶ πρόγονοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων, τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἰόνων. Οἱ Ἕλληνες ὅλους τοὺς ξένους λαοὺς τοὺς ὠνόμασαν βαρβάρους.

ἨΘΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶδομεν, ἔμειναν χωρισμένοι εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας καὶ ποτὲ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποτελέσουν ἐνιαῖον κράτος. Παρὰ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν καὶ τὴν ἐξάπλωσίν των εἰς ἀπομεμακρυσμένας καὶ ποικίλας χώρας εἶχον πλήρη συνειδήσιν ὅτι ἀνῆκον εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος. Ἀδιάσπαστοι ἠθικοὶ δεσμοὶ συνέδεον τοὺς Ἕλληνας τόσον στενῶς μεταξύ των, ὥστε ὅλοι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὡς μέλη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Τοιοῦτοι δεσμοὶ ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, τὰ κοινὰ ἔθη καὶ ἔθιμα ἢ ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος « τὸ ὁμαιμον καὶ τὸ ὁμόγλωσσον καὶ τὰ κοινὰ τῶν θεῶν ἰδρύματα καὶ αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὁμότροπα ἔθη ».

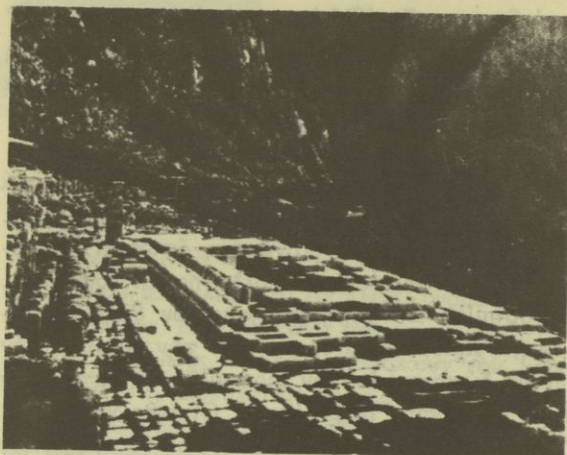
Ὁ πνευματικὸς σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων ποτὲ δὲν ἔλειψε καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν διατήρησιν του συνετέλεσε πολὺ ἡ θρησκεία μὲ τὰ ἀποτελεσματικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετε. Τὰ μέσα αὐτὰ ἦσαν τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτιονίαι καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

ΜΑΝΤΕΙΑ. Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα προεμήνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Τοιαῦτα σημεῖα ἦσαν ἀσυνήθη φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως αἱ ἀστραπαί, αἱ βρονταί, οἱ σεισμοί, αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο διοσημίαι. Διὰ τὴν ἐξηγήσιν των ὁμως ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρα ἱκανότης. Ὡρισμένοι ἄνθρωποι μὲ τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν εἶχον τὴν χάριν νὰ δύνανται ἐκ τῶν διοσημιῶν νὰ κατανοοῦν τὴν θέλησιν των καὶ νὰ προλέγουν τὰ μέλλοντα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐλέγοντο μάντεις. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα τῶν θυσιαζομένων ζώων καὶ ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν δηλ. τῶν σαρκοφάγων ὀρνέων, προσεπάθουν νὰ μάθουν τὴν θεῖαν θέλησιν. Ἡ μαντικὴ τέχνη εἶχε σπουδαίαν ἐπίδρασιν εἰς τὸν δημόσιον καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Κυρίως ὁμως τὴν θέλησιν τῶν θεῶν διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ἐμάνθανον οἱ Ἕλληνες εἰς ἱεροὺς τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀοράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Αὐτοὶ οἱ ἱεροὶ τόποι ὠνομάζοντο μαντεῖα καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰ ἄνθρωποι ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ λάβουν χρησμόν.

ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ. Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀρχαιότερον ἐξ ὅλων ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς εἰς τὴν Δωδώνην τῆς Ἡπείρου. Ἀλλὰ τὸ ὀνομαστότερον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔκειτο εἰς τὰς νοτίους κλιτύς τοῦ Παρνασσοῦ ἐν μέσῳ ἀποτόμων βράχων καὶ ἦτο ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐκ τῶν βράχων ἀνέβλυζον πηγαὶ δροσεροῦ ὕδατος, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα ἦτο ἡ Κασταλία. Ἡ ἱέρεια, ἡ ὁποία ἔλεγε τοὺς χρησμούς, ὠνομάζετο Πυθία. Προηγουμένως ἐλούετο εἰς τὴν Κασταλίαν πηγὴν, κατόπιν ἐμάσα φύλλα δάφνης καὶ στεφανωμένη προσήρχετο εἰς τὸ ἱερόν.

Ἐκεῖ ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος τοποθετημένου ὑπεράνω χάσματος,

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ
τοῦ Ἀπόλλωνος
εἰς Δελφούς.

ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ τὰ φύλλα τῆς δάφνης ἔφερον τὴν Πυθίαν εἰς ἔκστασιν καὶ ἔλεγε λόγους ἀσαφεῖς. Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ παριστάμενοι ἱερεῖς καθήρτιζον τοὺς χρησμούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἔμμετροι, σύντομοι καὶ συνήθως διφοροῦμενοι.

Οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἄνδρες συνετοί, πεπειραμένοι καὶ εὐφυεῖς. Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ διὰ τῶν χρησμῶν παρῆχον εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι προσέφευγον εἰς τὸ μαντεῖον τὰς καταλλήλους συμβουλὰς. Διὰ τοῦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔγινε ταχέως πανελλήνιον καὶ σπουδαῖον κέντρον ἐθνικῆς ἐνόητος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ φήμη του ἦτο τεραστία. Ὄχι μόνον Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ ξένοι ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ ζητήσουν χρησμόν, ἔφερον δὲ πλουσιώτατα δῶρα. Αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ ἀφιερῶματα ἦσαν τόσον πολλὰ, ὥστε οἱ Δελφοὶ ἐστολίσθησαν ταχέως μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς. Οἱ θησαυροὶ ἦσαν οἰκοδομήματα τῶν διαφόρων πόλεων, τὰ ὁποῖα ἐκτίζον διὰ νὰ φυλάσσουν ἐντὸς αὐτῶν τὰ ἀφιερῶματά των εἰς τὸν θεόν.

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑΙ. Εἰς μερικὰ κεντρικὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος προσήρχοντο διὰ νὰ προσφέρουν θυσίας ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ὅπου εὑρίσκετο τὸ ἱερόν, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ πόλεων, οἱ πε-

ρίοικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἐλέγοντο. Διὰ τοῦτο τὴν διοργάνωσιν τῶν κοινῶν ἐορτῶν καὶ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἱεροῦ εἶχον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν γειτονικῶν πόλεων. Τοιοῦτο-τρόπως ἐδημιουργήθη μεταξὺ τῶν πόλεων αὐτῶν ἐν εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος κατὰ μικρὸν ἔφερε καὶ τὴν πολιτικὴν των ἑνωσιν, ὑπὸ μορφὴν σημερινῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς σύνδεσμος εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν.

Ἀμφικτιονίαι ὑπῆρχον πολλαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ ἀμφικτιονία τῶν δώδεκα ἰωνικῶν πόλεων καὶ ἡ ἀμφικτιονία τῆς δωρικῆς ἐξαπόλεως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίσης ἡ ἀμφικτιονία περὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Δῆλον κ.ἄ. Ἀλλ' ἡ ἐπισημοτέρα ἐξ ὅλων ἦτο ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, τῆς ὁποίας μετεῖχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, δηλαδὴ τὸ

Ἡ Πυθία καθήμενη ἐπὶ τοῦ τρίποδος χρησιμοδοτεῖ.

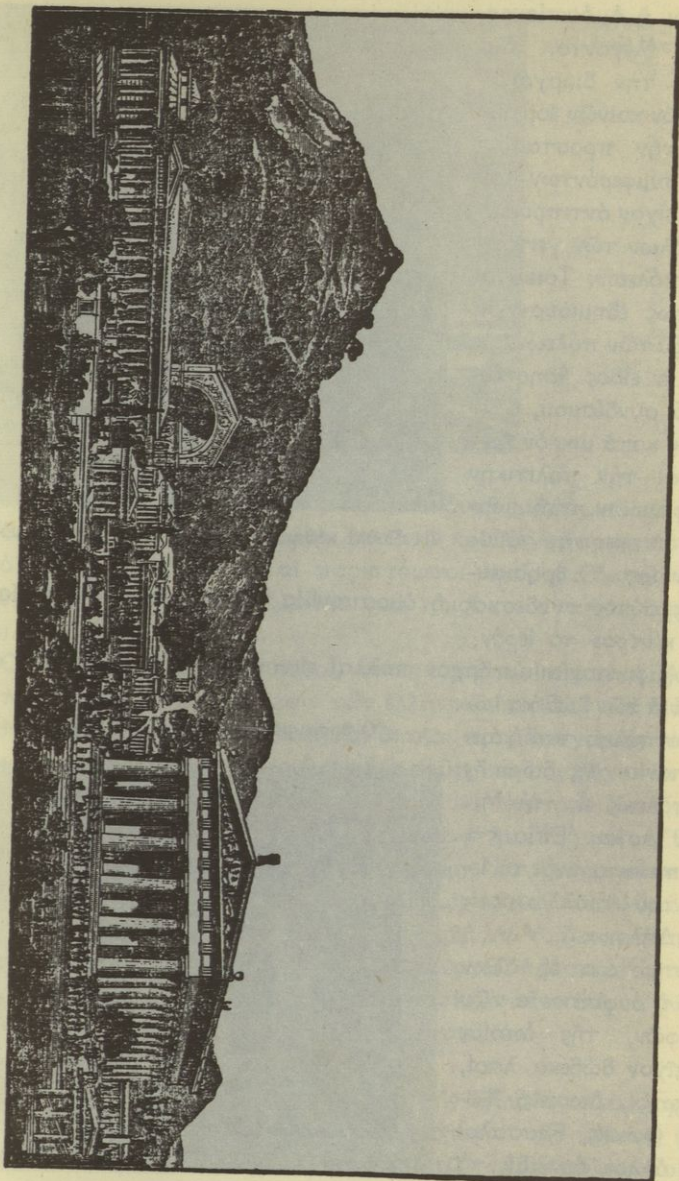
ἡ ὁμοσπονδία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ

ἡ ὁμοσπονδία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ

Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφοὺς.

Ἄπομνηστος τοῦ Ὀδυσσεύς. (Ἀναπαράστασις).

μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Τόσον ἦτο τὸ ἀξίωμά της μεταξύ τῶν Ἑλλήνων ὥστε τὴν δελφικὴν ἀμφικτιονίαν ἐνόουν, ὅταν ἔκαμον λόγον περὶ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου.

Ἐκαστος λαὸς ἔστειλε κατ' ἔτος εἰς τὸ συνέδριον δύο ἀντιπροσώπους ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο ἱερομνήμων καὶ ὁ ἕτερος πυλαγόρας. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον συνήρχετο δύο φορές τὸ ἔτος, τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν Ἀνθήλην παρὰ τὰς Θερμοπύλας. Εἶχε τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς του, διηύθυνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἠδύνατο νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὴν ἱερὰν περιουσίαν. Πολλάκις ἐπενέβαινεν ὡς διαιτητὴς καὶ ἐφρόντιζε νὰ λύῃ τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξύ τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ συνέδριον. Ἦτο δηλαδὴ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον εἰς τὴν ἐποχὴν του ἐν εἶδος Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ τελοῦν εἰς διαφόρους πόλεις θρησκευτικὰς πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐπανηγύριζον, ἀλλὰ καὶ οἱ περίοικοι. Κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις εἰς τὰ πανελλήνια ἱερὰ συνέρρεον ἑορτασται ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἢ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, νὰ ψάλουν τὰ τραγούδια τῆς ἰδιαίτης των πατρίδος, νὰ σύρουν τοὺς χοροὺς της, νὰ ἀγωνισθοῦν τέλος μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς εὐγενεῖς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀθλητικοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας εἴλκυον περισσότερον τὴν Ἑλληνικὴν νεότητα, ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην καὶ κατέστησαν συντόμως Πανελλήνιοι. Διὰ νὰ ἀγωνισθῇ κανεὶς εἰς αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ εἶναι Ἕλλην. Οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον δικαίωμα συμμετοχῆς. Ἡ νεανικὴ χάρις, τὸ κάλλος, ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν προεκάλουν τὸν θαυμασμόν ὄλων.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Πύθια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν, 2) τὰ Ἴσθμια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμόν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ διετίαν, 3) τὰ Νέμεα, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ

Διὸς κατὰ διετίαν καὶ 4) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων κήρυκες ἐκήρυσσον ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, τὴν ἐκεχειρίαν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειπον τὰς ἐριδας καὶ τὰ μίση των καὶ ἔσπευδον εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν ἀγώνων. Ἐκεῖ ἡσθάνοντο τὴν ἀδελφικὴν συγγένειαν μεταξύ των, ἐθυσίαζον εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς, ἐστεφάνωνον τοὺς ἰδίους ἥρωας, ἤκουον τοὺς ποιητάς, τοὺς ἱστορικοὺς, ἐθαύμαζον τοὺς καλλιτέχνας.

Οἱ ἀγῶνες δὲν ἦσαν χρηματικοί, ἀλλὰ στεφανίται, δηλαδὴ ὡς βραβεῖα ἐδίδοντο εἰς τοὺς νικητὰς ἀπλοὶ στέφανοι, οἱ ὅποιοι ἐσυμβόλιζον τὴν ἠθικὴν σημασίαν τῆς νίκης. Ἐξαιρετικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις τῶν ξένων ἀπὸ τὰ βραβεῖα αὐτά. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία συνέπεσε μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, οἱ Πέρσαι ἐξεπλάγησαν, ὅταν ἐπληροφορήθησαν, ὅτι τὸ βραβεῖον διὰ τὸ ὁποῖον διηγωνίζοντο οἱ Ἕλληνες ἦτο ἀπλοῦς κλάδος ἐλαίας. Ἐμειναν ἱστορικοὶ οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἀπηύθυνε τότε πρὸς τὸν Μαρδόνιον κάποιος ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀξιώματόςχους : « Παπαῖ, Μαρδόνιε, ἐπὶ ποίους ἀνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμᾶς, οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιοῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς ; » (Ἡρόδοτος).

ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας. Ἡ ἰδρυσις των ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡρακλέα. Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ λαμπροτέρα ἀπὸ τὰς πανελληνίους ἑορτάς.

Ἡ Ὀλυμπία κεῖται εἰς τὴν Ἥλιδα, ἐκεῖ ὅπου ἐνώνονται οἱ ποταμοὶ Ἀλφειὸς καὶ Κλάδεος μεταξύ κοιλάδος καὶ καταφύτων λόφων. Εἰς τὸν ἱερὸν χώρον τῆς Ὀλυμπίας, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Ἄλτις, ὑψοῦτο μαρμάρινος ὁ μεγαλοπρεπεῖς ναὸς τοῦ Διός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἡ Ἄλτις εἶχε γεμίσει ἀπὸ ναοῦς, ἡρώα καὶ ἀγάλματα, διότι κάθε πόλις ἐφιλοτιμήθη νὰ ἰδρύσῃ ἐκεῖ κατὶ τὸ ἰδιαίτερον. Βορειοδυτικῶς τῆς Ἀλτεως ἦτο τὸ στάδιον, ὅπου

Σκηναι από τούς 'Ολυμπιακούς αγώνας.

έτελουῦντο οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ ἱερεῖς ἐθυσίαζον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ οἱ Ἑλλανοδίκαι, δηλαδὴ οἱ κριταὶ τῶν ἀγώνων, οἱ ὅποιοι ἦσαν Ἑλλεῖοι, ὠρκίζοντο ὅτι θὰ εἶναι δίκαιοι καὶ ἀμερόληπτοι εἰς τὸ ἔργον των. Τέλος οἱ ἀγωνισταὶ ἔδιδον ἐνόρκως τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἐγυμνάσθησαν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλου.

Αἱ ἐπόμεναι τρεῖς ἡμέραι διετίθεντο εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγω-

νισμάτων. Τὸ ἀγωνιστικὸν πρόγραμμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπλουτί-
ζετο καὶ περιέλαβεν ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα: δρόμον,
πάλην, ἄλμα, δισκοβολίαν, ἀκόντισιν, πυγμαχίαν, πυγμὴν καὶ πά-
λην. Θεαματικά ἦσαν τὰ ἀγωνίσματα τῆς ἵπποδρομίας καὶ τῆς
τεθρίππου ἄρματοδρομίας. Ὁ ἀγὼν ἦτο σκληρός. Οἱ Ὀλυμπιονί-
και ἐχειροκροτοῦντο ἐνθουσιωδῶς καὶ οἱ ἴδιοι ἠσθάνοντο μεγάλην
τιμὴν διὰ τὴν νίκην των.

Κατὰ τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν ἡμέραν ἐγίνετο ἡ ἀπονομὴ
τῶν βραβείων. Παῖς ἀμφιθαλής, τοῦ ὁποῦου δηλαδὴ καὶ οἱ δύο γο-
νεῖς εὐρίσκοντο ἐν ζωῇ, ἔκοπτεν ἀπὸ τὴν παλαιοτάτην ἀγριελαίαν
τῆς ἱερᾶς Ἑλβετος, τὸν κότινον, ὅπως ἐλέγετο, 17 κλάδους, διὰ νὰ
κατασκευασθοῦν οἱ στέφανοι τῶν νικητῶν εἰς τὰ 17 ἀγωνίσματα τὰ
ὁποῖα ἐβραβεύοντο. Οἱ στέφανοι ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τραπέζης πρὸ
τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός. Ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους
ἐξεφώνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ. Ὁ νικητὴς προσήρ-
χετο καὶ οἱ Ἑλλανοδίκαι ἐπέθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν στέφανον,
ἀνέγραφον δὲ τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του εἰς τοὺς
ἐπιστήμους καταλόγους. Τοῦτο ἀπετέλει μείστην δόξαν καὶ δι' αὐτὸν
καὶ διὰ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ὀλυμπιονίκαι ἐώρταζον τὴν νίκην των
μὲ θυσίας καὶ ἐπινίκια συμπόσια.

Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἦτο μέγα γεγονός.
Ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν συμπολιτῶν του εἰσῆρχετο εἰς τὴν
πόλιν ἐν πομπῇ ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ
ἵπποι καὶ κατέθετε τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναὸν τοῦ πολιοῦχου
θεοῦ. Μερικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκρή-
μνιζον μέρος τοῦ τείχους διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητὴς.
Μὲ αὐτὸ ἠθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιοῦτους ἀθλη-
τάς, δὲν χρειάζεται τείχη. Καθ' ὅλον του τὸν βίον ὁ Ὀλυμπιονίκης
ἔθεωρεῖτο πρόσωπον ἱερόν, ἐτρέφετο ἀπὸ τὸ δημόσιον, ἦτο ἀπηλ-
λάγμενος παντὸς φόρου καὶ εἶχε τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὰς ἑορτάς καὶ
εἰς τὸ θέατρον. Εἰς τὴν Σπάρτην εἶχε καὶ τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὴν
μάχην πλησίον τοῦ βασιλέως ὡς ὑπάσπιστῆς του.

Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς. Οἱ Ἕλληνες εἶ-
χον τὰς Ὀλυμπιάδας ὡς βάσιν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν κοινῆς χρονο-
λογίας. Αἱ Ὀλυμπιάδες ἤρχιζον ἀπὸ τὸ 776 π.Χ., διότι ἀπὸ τότε
ἤρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ. ΤΟ ΗΡΩΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΕΠΟΣ. Τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἐξύμνησε τοὺς ἥρωας βασιλεῖς καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὰς αὐλὰς των, εἶναι τὸ ἥρωικὸν ἔπος. Κορυφαῖος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους ὑπῆρξεν ὁ Ὅμηρος. Αἱ μακραὶ εἰς στίχους διηγήσεις του ἔτερπον τοὺς ἀκροατάς, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον εἰς τοὺς παλαιούς μύθους καὶ ἠὲ χαριστοῦντο νὰ ἀκούουν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν προγόνων τῶν βασιλέων των. Μέτρον τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους εἶναι τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον.

Ἐνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους ἀνεπτύχθη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Βοιωτίαν, νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως μετὰ χαρακτηριστὰ διδακτικόν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη διδακτικὸν ἔπος. Ἡ βασιλεία εἶχε καταλυθῇ καὶ τὴν ἐξουσίαν εἶχον εἰς χεῖράς των οἱ γαιοκτῆμονες εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπῆζον τὸν λαόν. Εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν ἐποχὴν ἐγεννήθη τὸ διδακτικὸν ἔπος. Ἔργον του δὲν εἶναι νὰ τέρψη καὶ νὰ συγκινήσῃ, ὅπως τὸ ἥρωικόν, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν τεχνικὴν του τελειότητα ὀφείλει εἰς τὸν δεῦτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ὁ Ἡσίοδος ἐγεννήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. εἰς τὴν Ἀσκραν τῆς Βοιωτίας, ὅπου μετώκησεν ὁ πατὴρ του ἐκ τῆς Κύμης τῆς Αἰολίδος.

Εἰς τὸ ἓνα ἐκ τῶν ποιημάτων του, τὴν «Θεογονίαν», ὁ Ἡσίοδος διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος καὶ πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Εἰς τὸ ἄλλο ποίημά του μετὰ τὸν τίτλον «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» ὁ ποιητὴς συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του νὰ ζῇ ἐντίμως διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀξίαν ἐξυμνεῖ.

Ὁ Ἡσίοδος λέγει ὅτι ἡ ἐποχὴ του εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Αἰδῶς καὶ ἡ Νέμεσις ἀπέπτησαν ἐκ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς θεοὺς. Γλῶσσα καὶ μέτρον τοῦ διδακτικοῦ ἔπους εἶναι τὰ ἴδια μετὰ τοῦ ἥρωικοῦ.

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. συνέβησαν

*Αρπα και λύρα.

εις την κυρίως Ἑλλάδα καθὼς καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεγάλοι πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ μεταβολαί. Ἡ βασιλεία ἐξέλιπε σχεδὸν παντοῦ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔλαβον εἰς χεῖράς των οἱ εὐγενεῖς. Σφοδροὶ ἀγῶνες ἐπηκολούθησαν μεταξύ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ ὅποιος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας εἶχεν εὐπορήσει καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν.

Εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἀναπτύσσεται τὸ αἶσθημα τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων στρέφεται εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐχρειάζετο νέα ποιήσεις διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν, ποιήσεις προσωπικῆς, ἡ ὁποία ὠνομάσθη λυρική, ἀπὸ τὸ κυριώτερον τῶν συνοδευόντων αὐτὴν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν λύραν. Ὁ 7ος καὶ ὁ 6ος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ λυρική ποιήσις ἐνεκα τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν φύλων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκαλλιεργήθη, ἔλαβε διαφόρους μορφάς. Τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι ἡ ἔλεγεια, ὁ ἱαμβος, ἡ ὦδὴ καὶ ἡ χορική ποιήσις. Ἐκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων ἔχει ἰδιαιτέρα μέτρα καὶ συστήματα μετρικά, ἡ δὲ μουσικὴ συνδέεται μὲ αὐτὰ στενῶς.

ΕΛΕΓΕΙΑ - ΙΑΜΒΟΣ - ΩΔΗ. Ἡ ἔλεγεια κατ' ἀρχὰς ἦτο ὅσμα θρηνῶδες,

συνοδευόμενον ὑπὸ αὐλοῦ, ἔπειτα δὲ ἔλαβε ποικίλον περιεχόμενον καὶ ἔκφρασιν. Ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Ἴωνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰς μεγάλας πολιτικές καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀπὸ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα κατὰ τὰς πολιτικές μεταβολὰς ἐγίνε χρήσις τοῦ εἵδους αὐτοῦ τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

Ὁ ἐλεγειακὸς ποιητὴς ἐκφράζει ἰδίας σκέψεις καὶ αἰσθήματα λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς περιπετείας τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ποίησίν του ἀφθονοῦν αἱ γνῶμαι καὶ τὰ ἀποφθέγματα, διὰ τοῦτο ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις λέγεται καὶ γνωμική.

Ἡ ἐλεγεία εἶναι ποίημα σύντομον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ διστίχα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται μέχρι τέλους τοῦ ποιήματος καὶ φέρουν τὸν τύπον μικρᾶς στροφῆς. Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ διστίχου εἶναι δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ ὁ δεῦτερος δακτυλικὸν πεντάμετρον. Ἔνεκα τῆς ἐπικῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἔπους εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ἀπὸ τὴν ἐλεγείαν ἀργότερον ἀνεπτύχθη τὸ ἐπίγραμμα. Ἀναλόγως τῆς ὑποθέσεως ἡ ἐλεγεία ἦτο πολεμική, πολιτική, ἠθικὴ κ.λπ. Πολεμικὰς ἐλεγείας ἐποίησαν ὁ Καλλίνος ὁ Ἐφέσιος περὶ τὸ 650 π.Χ. καὶ ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ποιητὴς Τυρταῖος κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Ὁ ποιητὴς Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος μὲ ἐλεγείας ἔψαλλε τοὺς πόθους του καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς νεότητος. Πολιτικὰς ἐλεγείας ἐποίησαν ὁ περίφημος νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων καὶ ὁ Θέογνις ὁ Μεγαρεὺς (540 - 470 π.Χ.), φανατικὸς ἀριστοκρατικός.

Ὁ Ἰαμβος εἶναι σατιρικὴ ποίησις διὰ τῆς ὁποίας σκώπτονται τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ σκοπὸν τὴν ἠθικὴν των βελτίωσιν. Ἐνίοτε ἡ ποίησις αὕτῃ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ποιητῶν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν προσωπικῶν των ἐχθρῶν. Περὶφημος ἱαμβογράφος ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος (725 - 650 π.Χ.). Συνέθεσεν ἱάμβους μὲ τοὺς ὁποίους ἐξεδικήθη τοὺς ἐχθροὺς του καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς ἀπόγνωσιν. Πολλοὶ νεώτεροι ποιηταὶ ἐμιμήθησαν τὸν Ἀρχίλοχον, μετὰξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος.

Τὴν τελείαν μορφήν τῆς λυρικῆς ποιήσεως χαρακτηρίζει ἡ θερμὴ ἐκδήλωσις τῶν ἀτομικῶν τοῦ ποιητοῦ συγκινήσεων, χαρᾶς, λύπης, ἀγάπης, μίσους, φιλίας. Ἡ ποίησις αὕτῃ εἶναι προσωπικὴ, τὴν ἐκαλ-

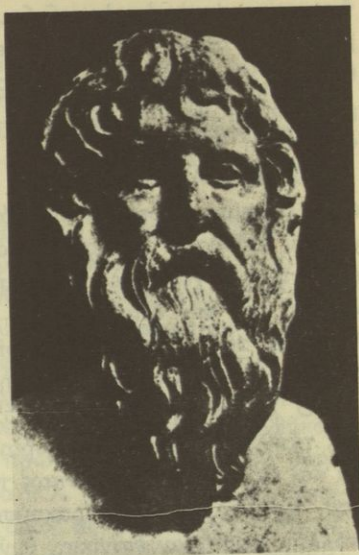
Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ.

λιέργησαν δὲ οἱ Αἰολεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων οἱ Λέσβιοι. Οὐσιῶδες στοιχεῖόν της εἶναι ἡ μουσικὴ, μορφὴ δὲ ποιητικὴ ἡ ῥοδή, προσωρισμένη νὰ ψάλλεται. Γλῶσσα τῆς ῥοδῆς εἶναι ἡ αἰολικὴ διάλεκτος, ὃ δὲ ρυθμὸς γοργὸς καὶ ζωηρὸς. Ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφώ καὶ ὁ Ἀνακρέων. Ὁ Ἀλκαῖος περὶ τὸ 600 π.Χ. ἐγεννήθη εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἀνῆκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Τὰ πολιτικοῦ περιεχομένου ποιήματά του ὠνόμασαν στασιωτικά.

Ὀλίγον νεωτέρα τοῦ Ἀλκαίου εἶναι ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Ἑρεσσὸν τῆς Λέσβου. Τὰ ποιήματά της ἔχουν τόσην συναισθηματικότητα, χάριν καὶ περιπάθειαν, ὅσην οὐδενὸς ἄλλου ποιητοῦ. Ἡ Σαπφώ ἦτο μεγάλῃ ποιήτρια. Ἐθαυμάσθη καὶ ἐτιμήθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὀνομασθεῖσα δεκάτῃ Μοῦσᾳ, Λεσβία ἀηδῶν καὶ ἀδελφῇ τῶν Χαρίτων.

Ὁ Ἀνακρέων ὁ Τήνιος (περὶ τὸ 560 π.Χ.) ὕμνησε τὴν νεότητα, τὸν οἶνον, τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου καὶ γενικῶς τὴν καλὴν ζωὴν.

ΤΟ ΧΟΡΙΚΟΝ ᾄΣΜΑ. Χορικὸν ᾄσμα λέγεται, τὸ ᾄσμα τὸ ᾄδόμενον ὑπὸ χοροῦ. Θέμα ἔχει τὴν πανηγυρικὴν ἐξύμνησιν τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων, τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς ἀγῶνας καὶ πανηγύρεις. Δὲν ἐκφράζει, ὅπως ἡ κυρίως λυρική ποίησις, τὰ πάθη καὶ τὰ συναισθήματα ἐνὸς προσώπου, ἀλλὰ διερμηνεύει τὰς ιδέας καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ πλήθους. Τὸν χορὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ᾄσματος συνώδευεν ὁ αὐλός, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεи δημοφιλὴς ἀπὸ τὰς διονυσιακάς ἑορτάς. Ὁ χαρακτήρ τοῦ χορικοῦ ᾄσματος εἶναι μεγαλοπρεπέστερος ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ποιητικὴ μορφή καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ ὥδή, ἀλλ' αἱ στροφαὶ τῆς εἶναι μεγάλαι καὶ τεχνικαί, ᾄδονται δὲ ὑπὸ χοροῦ, ὁ ὁποῖος ὀρχεῖται συνήθως περὶ βωμὸν μεμέτρα καὶ ρυθμοὺς ποικιλωτάτους.

Ὁ Ἀνακρέων.

Ἡ χορική ποίησις ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς καὶ κατόπιν διεδόθη, λόγῳ τοῦ γενικοῦ χαρακτήρός της, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Διάλεκτον ἔχει τὴν δωρικὴν μὲ πολλοὺς ἐπικούς καὶ αἰολικούς τύπους. Αἱ ὥδαι τῆς ἔχουν διάφορα ὀνόματα ἕνεκα τοῦ ποικίλου περιεχομένου των, παιᾶνες, ὕμνοι, προσόδια, παρθένια, ἐγκώμια, ἐπινίκια, ἐπιθαλάμια, σκόλια καὶ διθύραμβοι. Ὁ παιᾶν ἦτο ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα θριαμβευτικὸς διὰ τὴν νίκην, ἐψάλλετο δὲ εἰς ἑορτάς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν χορικὴν ποίησιν διεκρίθησαν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Στησίχορος, ὁ Ἀρίων, ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος καὶ ὁ ἐπισημότερος ὄλων, ὁ Πίνδαρος.

Ὁ Ἀλκμάν (630 π.Χ.) ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας ἐξησεν εἰς τὴν Σπάρτην. Τὰ χορικά του συνωδεύοντο ἀπὸ αὐλὸν καὶ εἶχον μεγάλην διάδοσιν. Ἐγραψε ποικίλα ποιήματα, ὕμνους, παιᾶνας κ.λπ.

Ὁ Στησίχορος ὁ Ἰμεραῖος (ἀπὸ τὴν Ἰμέραν τῆς Σικελίας)

ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. Μὲ τὴν γόνιμον καὶ τολμηράν φαντασίαν του ἀνύψωσε τὴν ᾠδὴν εἰς περίτεχνον εἶδος προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν, τὴν ἐπωδὸν. Ἀπὸ τοὺς χορούς του, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἤσκει καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀγαπητοί, ὠνομάσθη Στησίχορος.

Ὁ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου) εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ διθυράμβου, χορικοῦ ᾄσματος ἀφιερωμένου εἰς τὸν Διόνυσον. ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν μὲ τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησε τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του. Ἐκ τοῦ διθυράμβου προῆλθεν ἡ τραγωδία, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος (556 - 468 π.Χ.) διέμεινεν εἰς τὰς αὐλὰς πολλῶν φιλομούσων τυράννων ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπως τοῦ Θήρωνος εἰς τὸν Ἀκράγαντα καὶ τοῦ Ἰέρωνος εἰς τὰς Συρακούσας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, διθυράμβους, σκόλια καὶ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς πεσόντας κατὰ τὰς μάχας τῶν Περσικῶν πολέμων.

Ὁ Πίνδαρος (515 - 446 π.Χ.) εἶναι ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν. Ἦτο Θηβαῖος ἀπὸ εὐπορον καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἐγραψεν ἐπινικίους ᾠδὰς, αἱ ὁποῖαι καὶ διεσώθησαν. Εἰς αὐτὰς ἔξυμνεῖ τοὺς νικητὰς τῶν τεσσάρων πανελληνίων ἀγώνων μὲ πυκνότητα ἰδεῶν καὶ μεγίστην ποιητικὴν ἑξαρσιν. Διὰ τοῦ Πινδάρου ἡ λυρικὴ χορικὴ ποίησις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην τῆς ἀκμῇν.

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ. Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς ἐκαλλιέργησαν τὸν ποιητικὸν λόγον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς λαοὺς εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν των, κατὰ τὴν ὁποίαν παρουσιάζει μεγάλην δύναμιν ἢ φαντασίαν. Ὅταν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου προήχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ κρίσις, ἔστρεψαν περισσότερον τὴν προσοχὴν των εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἡ ποίησις. Τότε ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται ὁ πεζὸς λόγος.

Ὅπως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πεζοῦ λόγου προηγήθησαν οἱ Ἴωνες. Τὰ πρῶτα ἔργα δη-

λαδὴ τοῦ πεζοῦ λόγου ἐγράφησαν εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον. Αὕτῃ ἐγίνε κατὰ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. γλώσσα κοινή, ἡ ὁποία ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Διὰ τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου, τῆς πρώτης κοινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, μετεδόθησαν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ. ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ. Τὸ ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς της εἰς πεζὸν λόγον τὸ ἐξεπλήρωνεν ἡ ἐπικὴ ποίησις μὲ τὰς μυθῶδεις καὶ φανταστικὰς διηγήσεις. Μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πεζοῦ λόγου ἀνεφάνη καὶ τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ὕλικόν, δηλαδὴ ἐπιγραφαὶ διάφοροι, ἀναγραφαὶ τοῦ γένους καὶ τῶν πράξεων τῶν διαφόρων ἀρχόντων, ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας, συνθήκαι, νόμοι καὶ ἄλλαι δημόσιαι πράξεις. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἱστορικὴν ὕλην ἤρχισαν νὰ ἐρευνοῦν ἀπὸ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἴωνες πρὸς συγγράφην διαφόρων γεγονότων. Τὸ ὕλικόν ὅμως αὐτὸ τὸ ἐπλούτισαν μὲ προφορικὰς παραδόσεις καὶ μὲ ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς ὠνόμασαν λογογράφους, διότι τὴν ἱστορικὴν διήγησιν ἐκάλεσαν λόγον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπικὰς ἀφηγήσεις. Οἱ λογογράφοι ἀπέβλεπον κυρίως πρὸς τέρψιν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐχώριζον τὸ θαυμαστὸν ἀπὸ τὸ φυσικόν, τὸ μυθῶδες ἀπὸ τὸ πραγματικόν, τὸ ψευδὲς ἀπ' τὸ ἀληθές. Τὸ κριτικὸν πνεῦμα τῶν δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἄρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς διὰ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἱστορικός, ὁ Ἡρόδοτος. Τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἦσαν πλήρη λέξεων καὶ φράσεων ποιητικῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελοῦν μετὰβασιν ἀπὸ τὸν ποιητικὸν λόγον εἰς τὸν πεζόν. Οἱ λογογράφοι ἦσαν Ἴωνες, ἔζησαν μετὰ τὸν 600 π.Χ. καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων καὶ περιγραφὰς τῆς γῆς.

Ἐπιστημότερος ἐκ τῶν λογογράφων ἦτο ὁ Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545 - 475 π.Χ.). Ἐταξίδευσεν πολὺ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πείραν. Ἐγράψε δύο μεγάλα ἔργα, τὰς « Γενεαλογίας » καὶ τὴν « Γῆς περίοδον », δηλαδὴ περιήγησιν τῆς γῆς. Εἰς τὰς « Γενεαλογίας » ἀφηγεῖτο, ἀπὸ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἐντεῦθεν, τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων μυθολογικῶν οἰκογενειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας συνέδεον οἱ Ἕλληνες τὸ ἀπώτερον παρελθόν των. Ἡ « Γῆς περίοδος » περιλαμβάνει ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὰς πολλὰς χώρας, τὰς ὁποίας

περιηγήθη. Μὲ τὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ ὁ Ἑκαταῖος ἔγινεν ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς γεωγραφίας.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν παλαιότητα ἀκόμη ἐποχὴν ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου. Μὲ τὴν ζωηρὰν καὶ δροσερὰν φαντασίαν των ἔπλασαν περὶ αὐτοῦ θελκτικωτάτους μύθους. Ὅταν ὅμως προώδευσαν πνευματικῶς, δὲν ἤρκοῦντο πλέον εἰς τὰς περὶ κόσμου ἑρμηνείας τῶν μύθων.

Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες τῶν ἰωνικῶν πόλεων προσεπάθησαν νὰ εὗρουν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο φιλόσοφοι καὶ ἐπειδὴ ἡσχολοῦντο μὲ τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως ὠνομάσθησαν φυσικοὶ φιλόσοφοι. Τῶν φιλοσόφων τούτων διεκρίθησαν τρεῖς σχολαὶ ἡ Ἰωνικὴ, ἡ Πυθαγόρειος καὶ ἡ Ἑλεατικὴ. Τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος. Τρεῖς Μιλήσιοι φιλόσοφοι ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης. Ἐκ τούτων ὁ Θαλῆς (624 - 548 π.Χ.) ὡς ἀρχικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων ἐθεώρει τὸ ὕδωρ, ὁ Ἀναξίμανδρος (616 - 545 π.Χ.), ὁ ὅποιος εἶχε γνώσεις ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς παρεδέχετο ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸ ἄπειρον καὶ ὁ Ἀναξίμενης (585 - 528 π.Χ.) τὸν ἀέρα. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν ἀνῆκε καὶ ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος (535 - 475 π.Χ.), ὁ ὅποιος ἐπίστευεν ὅτι τὸ πῦρ εἶναι ἡ μόνη ἀρχικὴ αἰτία τῶν ὄντων. Τὰς σκέψεις του διέτύπωσεν εἰς σύντομα καὶ δυσκολονόητα ἀποφθέγματα καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη σκοτεινὸς φιλόσοφος. « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει » εἶπεν ὁ Ἡράκλειτος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου τίποτε δὲν εἶναι μόνιμον καὶ σταθερόν.

Ἡ Πυθαγόρειος σχολή, ἡ ὁποία ἰδρύθη εἰς τὸν Κρότωνα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀπὸ τὸν Σάμιον Πυθαγόραν προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν.

Τὴν Ἑλεατικὴν σχολὴν ἰδρυσεν εἰς τὴν Ἑλέαν τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (582 - 480 π.Χ.), ὁ ὅποιος ἐπίστευεν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἓν ὃν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ θεός (πανθεῖσμός). Μαθητὴς του ὑπῆρξεν ὁ Παρμενίδης ὁ Ἑλεάτης (540 - 470 π.Χ.), ὁ ἐπιστημότερος τῶν Ἑλεατῶν. Κατ' αὐτὸν μόνον ἡ νόησις μᾶς παρέχει τὴν ἀλήθειαν, ἐνῶ αἱ αἰσθήσεις εἶναι πηγὴ πάσης πλάνης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Ἡ πορεία τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀπὸ τὰς πρώτας τοῦ ἐκδηλώσεως παρουσιάζει μεγαλειώδη ἐξέλιξιν πρὸς τὰ ἄνω.

Κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν ἐπικὴν ποίησιν ἐξύμνησε τὰς ἀνδραγαθίας τῶν πολεμιστῶν καὶ τὰς περιπετείας τῶν θαλασσοπόρων ἢ διετύπωσε χρησίμους διὰ τὸν βίον συμβουλὰς. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ποιητικὴν διατύπωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν συναισθημάτων του. Συνέθεσεν ὕμνους διὰ νὰ ἐξάρη τὰ μεγάλα πολεμικὰ γεγονότα καὶ ψδὰς διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγώνων.

Ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε τὴν ποίησιν διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὥραϊον ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κόσμου τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ διατυπώσῃ εἰς πεζὸν λόγον.

Τοιοτοτρόπως τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα μὲ τὴν ἀσύγκριτον δημιουργικότητά του ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου αἰῶνος π.Χ. νὰ κατέχῃ τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδον τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ ὅλων τοὺς συγχρόνους λαούς.

Ὁ Ἡράκλειτος.

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΗΔΙΚΟΙ Ή ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Οἱ Πέρσαι ἀπετέλουν ἓνα ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀνατολικούς λαούς. Ἦσαν Ἰνδοευρωπαῖοι, ὅπως εἰδομεν, μὲ προηγμένον πολιτισμόν. Οἱ Πέρσαι δὲν ἐπῆζον τοὺς διαφόρους λαούς τοῦ ἀπεράντου κράτους των. Ἦσαν μάλιστα ἀνεκτικοὶ ἀπέναντί των καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς των ἀντιλήψεις.

Ἡ θρησκεία τῶν Περσῶν εἶναι θρησκεία ἠθική. Βαθεῖα εἶναι ἡ πίστις των εἰς τὸν ἀγαθὸν θεόν, τὸν Ἄχουρα Μάσδα, τὸν θεὸν τοῦ φωτός. Ἡ πίστις ἐβοήθησε τοὺς βασιλεῖς των εἰς τὸν ἀγῶνά των ἐναντίον τοῦ ψεύδους. Ἡ περσικὴ θρησκεία ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους. Οἱ Πέρσαι δὲν ἐθεοποίησαν τοὺς βασιλεῖς των, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους.

Ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τῶν Περσῶν. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς : « Οἱ Πέρσαι μορφώνουν τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸν πέμπτον ἔτος μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ, τὰ διδάσκουν δὲ τρία πράγματα μόνον : νὰ ἱππεύουν, νὰ τοξεύουν καὶ νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν... Ὡς τὸ αἰσχροτέρον πρᾶγμα θεωροῦν τὸ ψεῦδος, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ νὰ ὀφείλῃ κανεὶς χρέος. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, πρὸ πάντων ὁμως, ὅπως λέγουν, διότι κατ' ἀνάγκην ἐκεῖνος, πού ὀφείλει, συμβαίνει νὰ λέγῃ καὶ κάποιον ψεῦμα ».

Ἐπίσης ἔργα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι τὸ εὐρὺ ὁδικὸν δίκτυον, τὸ ὅποιον ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ ἔφθανεν ἕως τὰ Σοῦσα, καθὼς καὶ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως τοῦ Δαρείου. Ἐξ ἄλλου τὰ σωζόμενα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειάν των εἶναι οἱ καλύτεροι μάρτυρες τοῦ περσικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ πολιτισμὸς ὁμως τῶν Περσῶν καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολι-

κῶν λαῶν δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ καὶ ἐξέλιπε μαζί μὲ τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδημιούργησε. Τοῦτο συνέβη, διότι τὰ κράτη των πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς παρέμειναν στάσιμα. Διετήρησαν μέχρι τέλους τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα καὶ τὴν ἰδίαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν εἶχον ἀποκτήσει συνείδησιν τῆς ἀξίας των καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας.

Διάφοροι τῶν Περσῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἐλεύθερος πολιτικός των βίος καὶ αἱ πλούσιαι φυσικαὶ ἀρεταὶ των ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς ὑψηλὸν καὶ γενναῖον φρόνημα. Ὅ,τι κυρίως τοὺς ἀπησχόλει ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας των καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ των κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ πολιτισμός, τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξαν, εἶναι αἰώνιος καὶ πανανθρώπινος.

Τὸ μέγα καὶ ἀπέραντον περσικὸν κράτος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. ἐπεχείρησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διεξαγάγουν ἀγῶνα φοβερὸν καὶ ἀνισὸν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Παρὰ τὴν ἀνισότητά τοῦ ἀγῶνος ἡ νίκη των ὑπῆρξε περιφανής. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὸ συντριπτικὸν κτύπημα τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε κατόπιν κατώρθωσαν νὰ συνέλθουν.

Τὴν μεγαλειώδη αὐτὴν καὶ τιτανικὴν πάλην Ἑλλήνων καὶ Περσῶν θὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. Ἀφ' ὅτου τὸ περσικὸν κράτος ἐξηπλώθη μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ βλέψεις τῶν Περσῶν βασιλέων ἐστράφησαν πρὸς τὴν Μεσόγειον. Εἶχον τὴν γνώμην ὅτι, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλὲς τὸ ἀπέραντον κράτος των, ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία περιέβρεχε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς αὐτοκρατορίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκυριάρχουν οἱ Ἕλληνες. Ἦτο ἀνάγκη ἐπομένως ὁ μικρὸς ἀλλὰ δραστήριος αὐτὸς λαὸς νὰ ἐξαφανισθῇ ἢ νὰ συγχωνευθῇ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀπῆρτιζον τὴν ἰσχυρὰν περσικὴν αὐτοκρατορίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἐκίνητοποίησαν ὅλας τὰς ὑλικὰς των δυνάμεις, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν μὲ ἀνεπαρκῆ πολεμικὴν προπαρασκευήν, ἀλλὰ μὲ ψυχὴν καὶ φρόνημα ἀκατάβλητον.

Μὲ τοὺς Μηδικοὺς ἢ Περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα

περίοδος τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Οἱ μεγάλοι πρόγονοί μας μὲ τὸν ἀπαράμιλλον ἥρωισμόν των ἔσωσαν τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Ἀσιάτας. Διὰ τοῦτο τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀποτελοῦν σπουδαιότατον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 6ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ. Ο ΔΑΡΕΙΟΣ.

Ὁ Δαρεῖος Α' ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Διήρесе αὐτὸ εἰς εἴκοσι διοικητικὰς περιφερείας, τὰς σατραπείας, καὶ εἰς ἐκάστην διώρισε διοικητὴν, τὸν σατράπην, μὲ μεγάλα δικαιώματα. Ἐφήρμοσε δηλαδὴ σύστημα διοικήσεως, τὸ ὁποῖον σήμερον λέγομεν ἀποκεντρωτικόν. Ὁ σατράπης ἀπέστελλε τοὺς εἰσπραττομένους φόρους εἰς τὰ Σοῦσα καὶ εἶχε πάντοτε ἔτοιμον στρατὸν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως. Ὁ περσικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ φοινικικά, αἰγυπτιακὰ καὶ πλοῖα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπιθεωρηταὶ περιοδεύοντες εἰς τὰς σατραπείας ἀνέφερον εἰς τὸν βασιλέα περὶ τῆς διοικήσεως τῶν σατραπῶν. Τοιουτο-

τρόπως ὁ Πέρσης μονάρχης εἶχε πάντοτε ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ κράτους του.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας κατεσκεύασεν ὁδούς, αἱ ὁποῖαι συνέδεον τὴν πρωτεύουσαν Σοῦσα μὲ τὰς σατραπείας, εἰς ὠρισμένας δὲ ἀποστάσεις ὑπῆρχον καταλύματα, οἱ λεγόμενοι σταθμοί. Εἰς αὐτοὺς ἔμενον πάντοτε ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, εἶδος ταχυδρόμων, οἱ ὁποῖοι μετέδιδον τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως.

Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ ἐμπόριον ἔκοψε χρυσᾶ καὶ ἀργυ-

Δαρεῖος Α'. (Ἀπὸ περσικὸν ἀνάγλυφον).

ρᾶ νομίσματα. Μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων εἶχον οἱ δαρεϊκοί, χρυσᾶ νομίσματα μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Δαρείου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου ἡ Περσία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα δύναμις. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν τὸν Δαρεῖον «μέγαν βασιλέα», ἐξηκολούθησαν δὲ νὰ ὀνομάζουν τοιοῦτοτρόπως ὁλοὺς τοὺς μετ' αὐτὸν Πέρσας βασιλεῖς.

Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις ὑπὸ τοὺς Πέρσας.

Αἱ ἰωνικαὶ πόλεις, καθὼς εἶδομεν, μετὰ τὴν κατάρκτησιν τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Κύρου ἐγίναν καὶ αὐταὶ ὑπήκοοι τῶν Περσῶν. Αἱ ἐπισημότεραι μετὰ αὐτῶν ἦσαν ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Σμύρνη.

Οἱ Ἕλληνες τῶν ἰωνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι τότε ἤκμαζον, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κροίσου εἶχον αὐτονομίαν. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τοὺς Πέρσας ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς περσικοὺς νόμους. Ὁ Δαρεῖος διώρισεν εἰς τὰς ἰωνικὰς πόλεις ἐμπίστους τοῦ Ἑλλήνας ὡς διοικητὰς μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο τύραννοι. Οὗτοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκτελοῦν πιστῶς τὰς ἐντολάς του. Αἱ ἰωνικαὶ πόλεις ἔφερον βαρέως τὸν περσικὸν ζυγὸν καὶ ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἀποτινάξουν.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν σκυθῶν. Ὁ Δαρεῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἀπέραντον κράτος του μὲ νέας κατακτήσεις. Κατὰ τὸ ἔτος 514 π.Χ. ἐξεστράτευσε μὲ μεγάλας δυνάμεις ἑναν-

Πέρσαι πολεμισταί. (Παράστασις ἐπὶ βερνικωμένων πλίνθων εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Σούσων).

τίον τῶν Σκυθῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημερινὴν νότιον Ρωσίαν. Ὁ στόλος του ἀποτελούμενος ἀπὸ ἰωνικὰ καὶ νησιωτικὰ σκάφη ἔπλευσεν εἰς τὸν Δούναβιν διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ γέφυραν. Ἐπὶ τοῦ στόλου ἐπέβαινον οἱ τύραννοι τῶν ἰωνικῶν πόλεων μὲ τοὺς ὁποίους συνεστράτευσεν ἀναγκαστικῶς καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς θρακικῆς χερσονήσου Ἀθηναῖος Μιλτιάδης.

Ὁ Δαρεῖος διῆλθε διὰ τῆς Θράκης, καθυπέταξε τὰς θρακικὰς φυλὰς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Δούναβιν, ὅπου εὔρεν ἐτοιμὴν τὴν γέφυραν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Σκυθίαν. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του ὁμως ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως. Τοῦτο ἐπληροφορήθησαν οἱ Ἕλληνες οἱ φυλάσσοντες τὴν γέφυραν εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τότε ὁ Μιλτιάδης προέτρεψε νὰ τὴν διαλύσουν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπετύγχανον τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἀντέδρασε καὶ ἡ γέφυρα διετηρήθη.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀπέτυχε καὶ ὁ ἴδιος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Σκύθας διέβη τὴν γέφυραν καὶ διὰ τῆς Θράκης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ Θράκη ὁμως, αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καθὼς καὶ ἡ Μακεδονία ἔγιναν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Πέρσας.

Η ΙΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. Ὁ Ἰστιαῖος εἶχεν ἀποκτήσει τὴν εὐνοίαν τοῦ Δαρείου, ἀλλὰ κατόπιν ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἐνεκα τῆς μεγάλης δυνάμεώς του καὶ ὁ Δαρεῖος τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα διὰ νὰ τὸν ἔχῃ δῆθεν σύμβουλόν του. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐκυβέρνηα τὴν Μίλητον ὁ γαμβρὸς του Ἀρισταγόρας ὡς ἐπίτροπος αὐτοῦ.

Ὁ Ἀρισταγόρας παρακινήθεις ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου ἔπεισε τὰς ἰωνικὰς πόλεις νὰ ἐπαναστατήσουν. Κατὰ συμβουλήν του ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζουιν στρατόν. Συγχρόνως ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Κατ' ἀρχὰς ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' οἱ διστακτικοὶ Σπαρτιᾶται ἡρνήθησαν τὴν ζητουμένην συνδρομήν. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ἐστράφη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτοὶ ὡς ὁμόφυλοι τῶν Ἰώνων καὶ ὡς φίλοι καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ἔστειλαν 20 πλοῖα μὲ ὀλίγον στρατόν. Εἰς αὐτὰ προσέθε-

σαν άλλα 5 οί Ἑρετριεῖς. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς ἦλθον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἠνώθησαν μετὰ τοὺς ἐπαναστάτας.

Ὅλοι μαζί ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, πρωτευούσης τῆς σατραπείας, καὶ τὰς ἐκυρίευσαν εὐκόλως. Ἡ ἀκρόπολις ὁμως ἀντέστη. Ἐνῶ οἱ ἐπαναστάται ἐπολιορκούν τὴν ἀκρόπολιν αἰφνιδία πυρκαϊὰ κατέκαυσε τὴν πόλιν. Οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσουν. Κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἐνικήθησαν πλησίον τῆς Ἐφέσου ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς ἐγκατέλειψαν τοὺς Ἴωνας, οἱ ὅποιοι ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα μόνοι.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Πέρσαι ἔλαβον δραστήρια μέτρα καὶ ὁ Περσικὸς στόλος κατέστρεψε τὸν ἰωνικὸν παρὰ τὴν νῆσον Λάδην, πλησίον τῆς Μιλήτου. Μετ' ὀλίγον οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν καὶ ἔκαυσαν τὴν Μίλητον. Ἡ λύπη

τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Μιλήτου ὑπῆρξε μεγάλη. Ὅταν ἀργότερον ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τὸ δράμα τοῦ ποιητοῦ Φρύνιχου «Μιλήτου ἄλωσις», ἡ συγκίνησις των ὑπῆρξε τόση, ὥστε «εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον», κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, «καὶ ἐξημίωσαν Φρύνιχον χιλίαις δραχμαῖς ὡς ἀναμνήσαντα οἰκεία κακά».

Ἡ ἰωνικὴ ἐπανάστασις εἶχε θλιβερὸν τέλος. Κατέστρεψε τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐγένεν ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Ο ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΤΥΧΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ὁ Δαρεῖος ὠργίσθη πολὺ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν βοήθειάν των πρὸς τοὺς Ἴωνας. Τὸ πάθος του αὐτὸ διηγείρε συνεχῶς καὶ ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὴν αὐλήν του ἑκπρωτος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Ἰππίας.

Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ 492 π.Χ. ἔστειλεν ἐναντίον της τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον μετὰ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. Ὁ στόλος του, ἐνῶ ἔπλεε πλησίον τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, κατελήφθη ἀπὸ τρικυμίαν καὶ κατεστράφη. Ἀλλὰ καὶ ὁ στρατὸς του ἐδοκιμάσθη πολὺ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου εἶχε σοβα-

492 π.Χ.

----- Τοπεία Μαρδονίου
----- Τοπεία Δαιρίδος & Ἀρταβέρου
----- Τοπεία = ἐφθον

ράς άπωλείας. Ός έκ τούτου ό Μαρδόνιος ήναγκάσθη νά έπιστρέψη άπρακτος.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΕΩΝ. ΜΑΡΑΘΩΝ. Ό Δαρείος έπέμεινε εις τήν πραγματοποίησιν τών σχεδίων του νά ύποτάξη τήν Έλλάδα καί διέταξε νά έτοιμασθῇ νέος στρατός καί στόλος. Τόν στρατόν αυτόν συνήθροισε καί έπεβίβασε εις 600 πολεμικά πλοία καί πολλά φορτηγά τήν άνοιξιν τοῦ 490 π.Χ.

Άρχηγούς τῆς έκστρατείας διώρισε τόν Δάτιν καί τόν Άρταφέρνην. Αὐτοί ήκολούθησαν διαφορετικήν όδόν άπό τόν Μαρδόνιον. Έπλευσαν διά τοῦ Αίγαίου πελάγους καί τών ελληνικών νήσων καί έφθασαν εις τήν Εὔβοιαν, όπου έκυρίευσαν καί κατέστρεψαν τήν Έρέτριαν. Ύστερον έπλευσαν εις τήν Άττικήν καί άπεβιβάσθησαν εις τόν Μαραθώνα κατὰ συμβουλήν τοῦ γέροντος Ήππίου, τόν όποιον είχαν μαζί των ως σύμβουλον.

Οί Άθηναίοι ήτοιμάσθησαν νά τοὺς άποκρούσουν. Έστειλαν άμέσως εις τήν Σπάρτην τόν ταχυδρόμον Φειδιππίδην διά νά ζητήσῃ βοήθειαν. Ό Φειδιππίδης ώμίλησεν εις τοὺς έφόρους μέ πνεῦμα πανελληνιον: « Λακεδαιμόνιοι, είπεν, οί Άθηναίοι σᾶς παρακαλοῦν νά τοὺς βοηθήσετε καί νά μή άδιαφορήσετε νά ύποδουλωθῇ άπό άνδρας βαρβάρους άρχαιοτάτη ελληνι-

Έλλην όπλίτης.

κή πόλις» (Ἡρόδοτος). Οἱ Σπαρτιᾶται ἐβράδυναν διὰ θρησκευτικούς λόγους νὰ κινητοποιηθοῦν. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν αὐθορμήτως ὅλην τὴν δύναμίν των ἐκ 1.000 ὀπλιτῶν.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς ἐν ὄλῳ 10.000 παρετάχθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀπέναντι τῶν Περσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δέκα στρατηγῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχεν ὁ Μιλτιάδης. Ἐπρεπε νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον, εἶπεν ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον καὶ τὴν γνώμην του αὐτὴν κατώρθωσε ταχέως νὰ τὴν ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου, ἐνὸς ἐκ τῶν 10 στρατηγῶν, ὅλοι ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχιστράτηγον τὸν Μιλτιάδην. Ὁ Μιλτιάδης ἐφήρμοσε τὸ ἐξῆς στρατηγικὸν σχέδιον. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τιμῆς ἕνεκα παρέταξε τοὺς Πλαταιεῖς. Διὰ νὰ ἐξισώσῃ τὸ μήκος τῆς παρατάξεώς του πρὸς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς μὲν τὸ κέντρον ἐτοποθέτησεν ὀλίγους ἄνδρας, ἀντιθέτως δὲ ἐπύκνωσε τὰς πτέρυγας.

Ὅταν ἐδόθη τὸ σύνθημα οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, ὥστε οἱ Πέρσαι τοὺς ἐνόμισαν τρελλοὺς. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά. Οἱ Ἀθηναῖοι διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν Περσῶν καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῶν πλοίων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἐπέτυχον μόνον νὰ κυριεύσουν 7 πλοῖα. Ἀπὸ τοὺς Πέρσας 6.000 ἔπεσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ἀθηναῖοι δὲ ἐφονεύθησαν 192.

Ὁ περσικὸς στόλος διηυθύνθη πρὸς τὸ Φάληρον μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι θὰ εὕρισκε τὰς Ἀθήνας χωρὶς ὑπερασπιστὰς καὶ θὰ τὰς κατελάμβανεν εὐκόλως. Ὁ Μιλτιάδης ἐννοήσας τὸ ἐχθρικὸν σχέδιον ἔσπευσεν ἀμέσως μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρετάχθη πλησίον τῆς φαληρικῆς ἀκτῆς. Οἱ Πέρσαι ὅταν εἶδον ἀπὸ μακρὰν νὰ ἀστράπτουν ὑπὸ τὸν λαμπρὸν φθινοπωρινὸν ἥλιον τὰ νικηφόρα ὅπλα τῶν Ἀθηναίων, ἔφυγον ἐντροπιασμένοι εἰς τὴν Ἀσίαν.

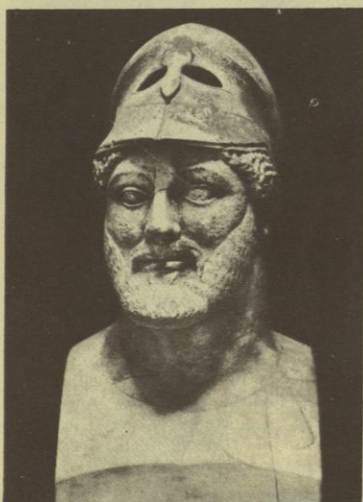
Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας 2.000 Σπαρτιᾶται, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Ἐν τούτοις ἐπεσκέφθησαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ μέγα κατόρθωμά.

Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς. Ἐξαιρετικῶς ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ

εὐφυῆς σχέδιόν του ἔγινεν αἴτιος τῆς νίκης. Μοναδικὴν ἐπίσης τιμὴν ἀπένειμαν καὶ εἰς τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους. Ἐπειδὴ ἐθεώρησαν ὑπέροχον τὴν ἀνδρείαν των ἔθαψαν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης. Εἰς κοινὸν τάφον ἔθεσαν τοὺς νεκροὺς Ἀθηναίους, εἰς ἄλλον τοὺς Πλαταιεῖς καὶ εἰς τρίτον τοὺς φονευθέντας δούλους. Πλησίον τῶν τάφων ἀνήγειραν τρόπαιον ἀπὸ λευκὸν λίθον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐχάραξαν ἐπιγράμμα, τὸ ὁποῖον ἔγραψεν εἰς αἰώνιον ἔπαινον τῆς ἀρετῆς των ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης ὁ Κεῖος :

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσόφρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

Ἡ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. Ἡ σημασία τῆς νίκης τοῦ Μαραθῶνος ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐν πρώτοις ἐνέπνευσε θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐξ ἄλλου ἀνύψωσε τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποκτήσουν τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς, τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν αὐτοὺς πολλὰκις εἰς νέους θριάμβους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀπέδωσαν μεγάλας τιμὰς εἰς τὸν πρωτεργάτην τῆς νίκης Μιλτιάδην.

Ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνεψιὸς ἄλλου Μιλτιάδου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Πεισιστράτου ἱδρυσεν ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν εἰς τὴν θρακικὴν χερσόνησον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θεῖου του ἔγινεν αὐτὸς κύριος τῆς χερσονήσου, ἔφυγε δὲ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων. Ὁ Μιλτιάδης ἐγνώριζε τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θρακικὴ χερσόνησος εἶχεν

Μιλτιάδης.

ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Πέρσας. Διὰ τὴν πείραν του αὐτὴν καὶ τὴν στρατηγικὴν του ἀξίαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξέλεξαν ἓνα ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν.

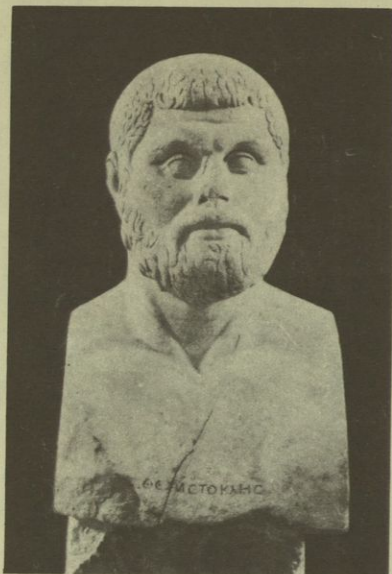
Ἄλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησεν ὁ Μιλτιάδης, ἐμεγάλωσε τὴν φιλοδοξίαν του. Τὸ τέλος του ὑπῆρξε θλιβερόν. Παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀτυχῇ ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς νήσου Πάρου κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ἐπληγώθη βαρέως. Οἱ ἐχθροὶ του τὸν κατηγόρησαν τότε, ὅτι ἐξηπάτησε τοὺς συμπολίτας του καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὡς ποινὴν πρόστιμον 50 ταλάντων. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην του ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς. Τὸ πρόστιμον ἐπλήρωσε βραδύτερον ὁ υἱὸς του Κίμων.

Ἀριστείδης.

ἈΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο νέοι καὶ ἑξοχοὶ ἄνδρες κυριαρχοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Ἦσαν ἀντίπαλοι. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς τῶν δημοκρατικῶν.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἐκ φύσεως συντηρητικὸς καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς νεωτερισμοὺς εἰς τὴν πολιτείαν. Δὲν εἶχε τὴν εὐρείαν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν ἥρεμον, εὐθὺν καὶ δίκαιον χαρακτῆρά του. Ἦτο προσέτι ἀφιλοχρήματος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Τὴν πατρίδα του ὑπηρετήσεν ὄχι ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος. Παροιμιώδης ἦτο ἡ δικαιοσύνη του διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπωνομάσθη δίκαιος. Ὅταν εἰς τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν ἠκούσθη ὁ στίχος τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου « οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει », ὅλοι οἱ θεαταὶ ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὸν Ἀριστείδην. Ὁ Ἀριστείδης διεξήγαγε σφοδρούς, ἀλλ' εὐπρεπεῖς πολιτικούς ἀγῶνας πρὸς τὸν ἀντίπαλόν του,

Θεμιστοκλής.

τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος κατῴρθωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ.

Ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἀριστείδην ὑπῆρξεν ὁ Θεμιστοκλής, εἰς ἐκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἦτο πολὺ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν προβλεπτικόν του νοῦν, τὸν ὁποῖον συνῴδευεν ἔκτακτος δραστηριότης. Κατὰ τὸν μέγαλον Ἀθηναῖον ἱστορικὸν Θουκυδίδην «Ὁ Θεμιστοκλής ἦτο ἄξιος θαυμασμοῦ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀπεδείχθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ἡ μεγάλη ἀξία τῆς μεγαλοφυΐας του».

Μόνον ὁ Θεμιστοκλής ἐθεώρει τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὡς ἀρχὴν νέων ἀγώνων πρὸς τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο προβλεπτικώτατα ἐζήτηι ἐνίσχυσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως. Μόνον μὲ ἰσχυρὸν στόλον, ἔλεγεν, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποκρούσουν τὸν μέγαν περσικὸν κίνδυνον. Εἰς τὸ πρόγραμμά του συνήντησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς ἀριστοκρατικούς. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐφοβοῦντο ὅτι μὲ τὴν στρατολογίαν τῶν θητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦταν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν δημιουργίαν ἰσχυροῦ στόλου, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ θὰ ἀπέκτων μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν εἰς βάρος τῆς ἰδικῆς των.

Ὁ Θεμιστοκλής κατῴρθωσε νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἀριστείδην καὶ τότε ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ναυτικὸν του πρόγραμμα. Ὁχύρωσε τὸν φυσικὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Μὲ τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου κατεσκεύασε 200 τριήρεις καὶ ἔκαμε τὰς Ἀθήνας τὴν ἰσχυροτέραν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγαλοφυοῦς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς δραστηριότητός του ἐφάνησαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἡ πρόβλεψις τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεδείχθη ὀρθή. Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη μὲν ἀπὸ τὴν ἦτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐπέμεινεν ὁμως εἰς τὸ σχέδιόν του περὶ ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προπαρασκευῶν ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ξέρξης (485 π.Χ.) ὁ ὁποῖος ἦτο ἀλαζών, ἀνόητος καὶ δειλός.

Ὁ Ξέρξης διέταξε γενικὴν καθ' ὅλον τὸ κράτος στρατολογίαν καὶ ἐτοιμασίαν πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν πλοίων μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια. Μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεκεντρώθη τεραστία δύναμις, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1.700.000 πεζοῦς, 80.000 ἵππεις, 1207 πολεμικά καὶ 3000 μεταγωγικά. Ὁ Ξέρξης ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μεγάλης στρατιᾶς καὶ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰς Σάρδεϊς τὴν ἀνοιξιν τοῦ 480 π.Χ. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ στενὸν μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου διέβη τὰς γεφυράς, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατασκευασθῇ ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν του καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν Εὐρώπην.

480 π.Χ.

Κατόπιν ἐβάδισε διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας χωρὶς νὰ συναντήσῃ καμμίαν ἀντίστασιν. Ἡ τεραστία στρατιὰ ἐσκόρπιζε παντοῦ τὸν τρόπον καὶ τὴν ἀπόγνωσην.

ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΣΘΜΟΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅταν ἔμαθαν τὰς ἐτοιμασίας τοῦ Ξέρσου, ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἔλαβον τὸν χρησμόν, ὅτι μόνον τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ τοὺς σώσουν. Διάφοροι ἐρμηνεῖαι ἐδόθησαν, ἀλλ' ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι ξύλινα τεῖχη ἦσαν τὰ πλοῖα. Ἀπεφάσισαν τότε ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὅπλα, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των καὶ ὁλοκλήρῳ τῆς Ἑλλάδος.

Συγχρόνως Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται συνεκάλεσαν πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅπου ὅλοι σχεδὸν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους. Τὸ ἔθνος διὰ πρώτην φοράν παρουσιάσθη ἡνωμένον εἰς μίαν δύναμιν πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἔνωσις αὐτή, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθυσίασαν τὰ πρωτεῖα των. Ἐδέχθησαν νὰ γίνουν οἱ Σπαρτιᾶται ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνος ὅχι μόνον κατὰ ξηράν, ἀλλὰ

481 π.Χ.

καὶ κατὰ θάλασσαν, μολονότι αὐτοὶ εἶχον τὸν ἰσχυρότερον στόλον.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ συνεδρίου ἀπεφάσισαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν διὰ θαλάσσης στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία κατέλαβε θέσεις ἐπικαίρους εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτὸ τῆς ἀμύνης ἐγκατελείφθη, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφοβήθησαν μήπως περικυκλωθοῦν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν. Ὁ στρατὸς ἐπεβίβασθη ἐκ νέου εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Τότε ἀπεφασίσθη νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ περσικὴ προέλασις. Συγχρόνως ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ βορειότερον ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἀρτεμίσιον, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν εἰσόδον τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

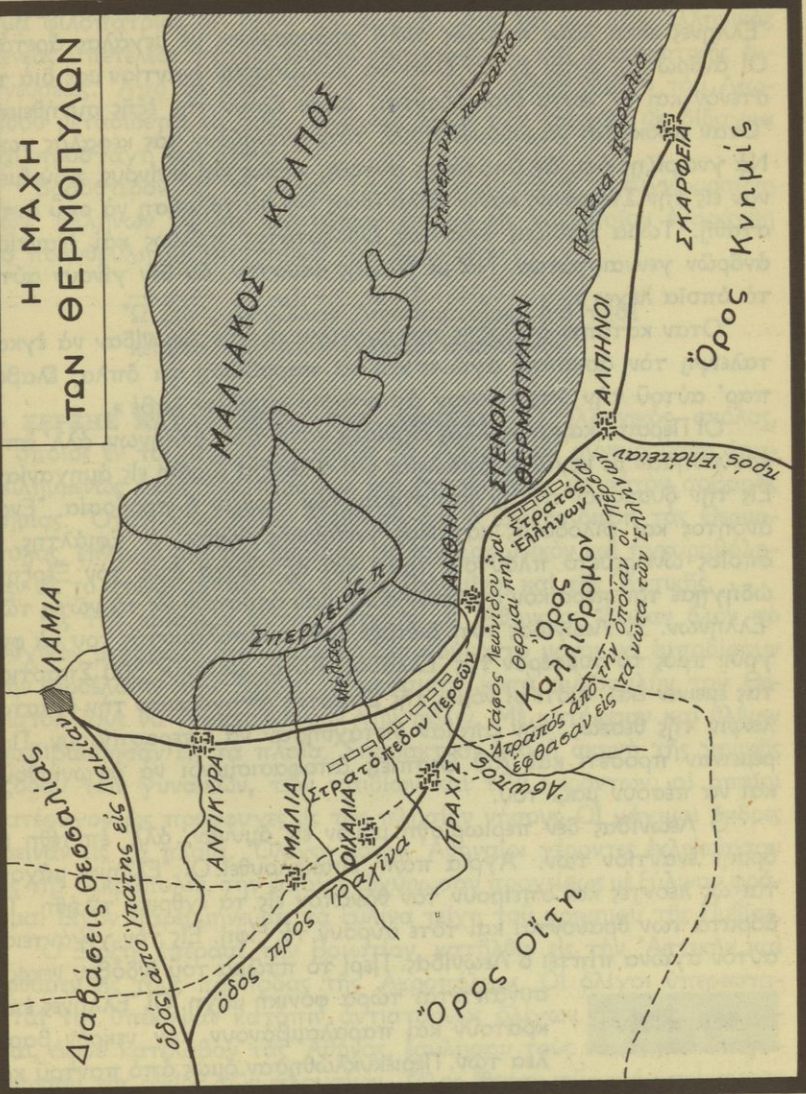
Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7000 Ἕλληνας κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν περσικὴν προέλασιν σμυφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πανελληνίου συνεδρίου.

Ἐξ ἄλλου στόλος ἀπὸ 300 πολεμικὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 150 ἦσαν ἀθηναϊκὰ, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου περιέμενε τὸν περσικὸν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἔμαθεν, ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Λεωνίδα κατεῖχον τὸ στενὸν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν κάθοδόν του πρὸς νότον. Πλησίον τοῦ στενοῦ ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα Θερμοπύλαι. Σήμερον δὲν ὑπάρχει πλέον στενόν, διότι μετεβλήθη τὸ σχῆμα τῆς παραλίας ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Σπερχειοῦ.

Ὁ Ξέρξης ἐνόμισεν ὅτι οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες φρουροὶ θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, μόλις θὰ ἐβλεπον τὴν μυρμηκίαν τοῦ στρατοῦ του. Ἠπατήθη ὅμως καὶ ἔστειλεν ἕνα κατάσκοπον ἱππέα νὰ ἴδῃ πόσοι ἦσαν καὶ τί ἔκαμνον. Ὁ ἱππεὺς ἐπέστρεψε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὀλίγοι Σπαρτιᾶται ἐφύλασσον ἐκεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἐγυμνάζοντο καὶ ἄλλοι ἐκτενίζοντο. Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τότε τὸν ἐξόριστον βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Δημάρατον, ὁ ὁποῖος ἠκολούθει τὸν περσικὸν στρατὸν ὡς σύμβουλος τοῦ βασιλέως καὶ ἐζήτησε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

ὅσα συνέβαινον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Δημάρατος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ ἀπήντησε: «Βασιλεῦ, οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς πτωχὸς ἀλλὰ προικισμένους μὲ μεγάλας ἀρετάς. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν ἔλθει νὰ πολεμήσουν ἐναντίον μας διὰ τὸ στενὸν καὶ δι' αὐτὸ ἐτοιμάζονται. Διότι ἔχουν τὴν ἐξῆς συνήθειαν. Ὅταν πρόκειται νὰ κινδυνεύσουν, τότε στολίζουν τὰς κεφαλὰς των. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι, ἂν ὑποτάξῃς αὐτούς, καθὼς καὶ ἐκείνους, ποῦ ἔμειναν εἰς τὴν Σπάρτην, κανὲν ἄλλο ἔθνος δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ σοῦ ἀντισταθῇ. Τώρα βαδίζεις ἐναντίον ἐνδοξοτάτης πόλεως καὶ ἐναντίον ἀνδρῶν γενναιοτάτων. Νὰ μὲ θεωρῇς ψεύστην, ἂν δὲν γίνουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγω».

Ὅταν κατόπιν ὁ Ξέρξης παρήγγειλεν εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄσκοπον ἀγῶνα καὶ νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ἔλαβεν παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν «μολὼν λαβέ».

Οἱ Πέρσαι ἔκαμαν πολλὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μὲ μεγάλας ἀπωλείας καὶ ὁ Ξέρξης εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προδοσία. Ἐνας ἀνόητος καὶ φιλόδοξος κάτοικος γειτονικῆς κώμης, ὁ Ἐφιάλτης, ὁ ὁποῖος ὠνειρεύετο πλοῦτον, τιμὰς καὶ ἀξιώματα ἀπὸ τὸν Ξέρξην, ὠδήγησε τὸν περσικὸν στρατὸν ἀπὸ μίαν ἀτραπὸν εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ φύγουν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸς μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας ἔμεινεν ἐκεῖ, διότι οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπηγόρευον τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θέσεως, τὴν ὁποῖαν διετάχθησαν νὰ ὑπερασπίσων. Παρέμειναν προσέτι καὶ 700 Θεσπιεῖς ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ πέσουν μαζὶ του.

Ὁ Λεωνίδας δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς ἄμυναν, ἀλλ' ἐπετέθη μὲ ὀρμὴν ἐναντίον των. Ἀγρία πάλη ἐπακολουθεῖ. Οἱ Ἕλληνες μάχονται ὥς λέοντες καὶ σπείρουν τὸν θάνατον εἰς τὰ ἐχθρικά πλήθη. Τὰ δόρατά των θραύονται καὶ τότε σύρουν τὰ ξίφη. Εἰς τὸν γιγάντειον αὐτὸν ἀγῶνα πίπτει ὁ Λεωνίδας. Περί τὸ πτῶμα τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ συνάπτεται τῶρα φονικὴ μάχη. Οἱ Ἕλληνες ἐπικρατοῦν καὶ παραλαμβάνουν τὸν νεκρὸν βασιλέα των. Περιεκυκλώθησαν ὁμως ἀπὸ παντοῦ καὶ πολεμοῦντες μὲ ὅ,τι μέσον εἶχον ἔπεσαν ὅλοι μεταξύ σωροῦ ἐχθρικών πτωμάτων.

480 π.Χ.

Ἡ ἥρωικὴ θυσία τῶν ὀλίγων ἀγωνιστῶν τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος ἔμεινεν αἰώνιον καὶ ἀσύγκριτον παράδειγμα φιλοπατρίας δι' ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ τὰς κατόπιν ἑλληνικὰς γενεὰς ἀπετέλεσε πηγὴν ἐθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ πατριωτικῆς ἐμπνεύσεως. Ἀπὸ τὰ βάρη τῶν αἰώνων τὸ « μολὼν λαβὲ » τοῦ Λεωνίδου μεταδίδεται εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλων τῶν ἐποχῶν ὡς διδάγμα καὶ προσταγὴ καὶ χρέος.

Βραδύτερον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐθυσιάσθησαν, ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων ὕψωσε κενοτάφιον ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἐχαράχθη τὸ πολυθρύλητον ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου :

ᾧ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ παρέπλεε τὸ Ἀρτεμίσιον συνεκρούσθη ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν περσικὸν καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν σοβαρὰς ζημίας. Ὅταν ὁμως ἦλθεν ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, ἔπλευσε διὰ τοῦ Εὐρίπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ὅλον τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖόν των. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο μόνοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τοῦ Ξέρξου, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Μὲ κατήφειαν καὶ θλίψιν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα. Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ σκηνὴ τῆς γενικῆς ἐξόδου τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων καὶ τῶν γερόντων, οἱ ὁποῖοι κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὰς πλησίον νήσους. Οἱ μάχιμοι ἄνδρες ἔμειναν εἰς τὰ πλοῖα. Ὀλίγοι μόνον Ἀθηναῖοι γέροντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσαν προχείρως μὲ ξύλινον φράγμα. Εἶχον παρερμηνεύσει τὰ ξύλινα τείχη τοῦ χρησμοῦ τῆς Πυθίας.

Ὁ Ξέρξης ἐπέρασε τὴν Βοιωτίαν, κατήλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ ὀλίγοι ὑπερασπισταὶ τῆς ὑπέκυσαν κατόπιν ἀντιστάσεως ὀλίγων ἡμερῶν. Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ κατέλαβον τὰς Ἀθήνας, ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ ἀπεγύμνωσαν τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων. Τέλος ἔθεσαν πῦρ καὶ κατέκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑ. Ὁ περσικὸς στόλος, ἀφοῦ παρέπλευσε τὴν Εὐβοίαν καὶ τὸ Σούνιον, ἐστάθμευσεν εἰς τὸ Φάληρον. Τότε οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμίνα συνήλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ νὰ ἀποφασίσουν, τί ἔπρεπε νὰ κάμουν εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν. Ἄλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεφώνησαν.

Οἱ Πελοποννήσιοι προέτειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ἦτο ὁ στρατός, διότι ἂν ἐνικῶντο εἰς τὴν Σαλαμίνα διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκλεισθῶν εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριξεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου τὰ βαρέα καὶ δυσκίνητα σκάφη τῶν Περσῶν δὲν θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ κινηθῶν. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι ὁ Εὐρυβιάδης εἰς τὴν ἔξαψιν τῆς συζητήσεως ἐσήκωσε τὴν ράβδον του διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀτάραχος ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἐκράτησεν ἀκίνητον μὲ τὴν ἀπάντησίν του «πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ».

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ξέρξης μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτὸν νὰ κλείσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας καὶ νὰ καταστρέψῃ ὅλα τὰ πλοῖα τῶν, διέταξε τὸν στόλον τὴν ἰδίαν νύκτα νὰ τοὺς κυκλώσῃ. Τὴν κύκλωσιν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ναύαρχους ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἐπίτηδες μὲ μικρὸν πλοιάριον ἀπὸ τὴν Αἰγίαν, ὅπου ἦτο ἐξόριστος. Τότε οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσουν. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ λαμβάνουν καταλλήλους θέσεις ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι ὄρους Αἰγάλεω περιστοιχισμένος ἀπὸ τὰ ἄριστα περσικὰ τάγματα ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνου ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὸν ἀγῶνα.

Ἡ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ. Ἡ πρῶα τῆς ἐπομένης ἡμέρας, 22ας Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π.Χ. εὔρε τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους ἀντιμέτωπους. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 180 ἀθηναϊκά, ὁ δὲ περσικὸς ἀπὸ 1000. Πρῶτα ὥρμησαν οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα :

Ὡ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παιδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὰ φοινικικά πλοῖα καὶ κατόπιν ὅλος ὁ στόλος ἐπετέθη κατὰ τοῦ περσικοῦ. Ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ περσικοῦ στόλου ἡγωνίσθησαν γενναϊότατα, ἀλλ' ὁ χῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν ἐδυσκολεύοντο εἰς τὰς κινήσεις. Τὰ ἑλληνικά πλοῖα ἀντιθέτως ἦσαν μικρά καὶ εὐκίνητα, οἱ δὲ Ἕλληνες ἡγωνίζοντο μὲ μεγάλην τέχνην καὶ ἀσύγκριτον ἥρωισμόν.

Πρῶτοι ὑπερίσχυσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Φοίνικες, οἱ ὅποιοι παρέσυρον καὶ τὸν ὑπόλοιπον περσικὸν στόλον. Εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρων τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας ἐγέμισεν ἀπὸ συντρίμματα καὶ ναυάγια. Οἱ Πέρ-

σαι ἔφυγον πανικόβλητοι μὲ τόσῃ σπουδῇ, ὥστε ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων τὸ περσικὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὅποιον εἶχον ἀποβιβάσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἰς τὴν Ψυττάλειαν. Τὴν ἰδίαν ἑσπέραν ὁ Ἀριστείδης μὲ ὀλίγους Ἀθηναίους ὀπλίτας ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ἐρημόνησον καὶ τὸ ἐξῶντ' αὖτε.

Εἶχε νυκτώσει πλέον καὶ τὸ φῶς τῆς πανσελήνου ἔλαμψεν ὡς φωτοστέφανος εἰς τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ περσικοῦ στόλου εἶχε καταστραφῇ. Ἡ περίλαμπρος νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἥ ὅποια ὠφέιλετο κυρίως εἰς τὸ στρατηγικὸν δαιμόνιον τοῦ Θεμιστοκλέους, εἶχε κρίνει ὀριστικῶς τὸν ἀγῶνα.

ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ. Ὁ Ξέρξης ἐφοβήθη μήπως οἱ Ἕλληνες, ὡς κύριοι τῆς θαλάσσης, τὸν ἀποκλείσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διέταξε λοιπὸν τὸν στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ σώσῃ τὰς γεφύρας, τὰς ὁποίας ὑπῆρχε φόβος νὰ καταστρέψουν οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ἄφησεν εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἐπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν ταπεινωμένος καὶ πανικόβλητος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους, πρωτεργάτου τῆς νίκης, ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Λέγεται ὅτι, ὅταν ὀλίγον βραδύτερον προσῆλθεν ὡς θεατῆς εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅλοι τὸν ἐπευφήμησαν ἐνθουσιωδῶς, ὡς σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ

479 π.Χ., πρὶν ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπέδωξε νὰ κάμῃ συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιτύχῃ εὐκολώτερον τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διεβίβασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Α', τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι εἶχον παραλάβει μαζί των διὰ τῆς βίας, προτάσεις συμφερωτάτας. Ὑπεσχέθη νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς των καὶ γὰ αὐξήσῃ τὸ κράτος των εἰς ἑκτασιν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἔδωσαν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου: «Ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας» (Ἡρόδοτος). Παρεκάλεσεν μόνον τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλουν βοήθειαν τὸ ταχύτερον, διότι κατ' αὐτῶν θὰ ἐστρέφετο πρῶτον ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς προτάσεις τους.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ. Ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων τοῦ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐγκαταλειφθῇ καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν τοῦ προηγούμενου ἔτους ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς Πλαταιάς. Εἰς τὸν στρατὸν του προσετέθησαν καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον προσχωρήσει εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Σπαρτιάται ἐκινήθησαν δραστηρίως. Ὁ στρατὸς των ὑπὸ τὸν Πausanίαν ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καί, ἀφοῦ διήλθε τὸν Ἰσθμόν, ἠνώθη μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πλαταιεῖς, τῶν ὁποίων στρατηγὸς ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ὁ ἠνωμένος στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἀνερχόμενος περίπου εἰς 70.000 μὲ ἀρχιστράτηγον τὸν Πausanίαν ἤλθεν εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ἡ ὥρα τῆς μεγάλης συγκρούσεως ἐπλησίαζε.

Πρῶτος ὁ Μαρδόνιος ἐπετέθη κατὰ τῆς πτέρυγος τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Pausanίας τότε ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀντεπιθέσεως καὶ ὁ ἀγὼν ἤρχισε σφοδρὸς καὶ πεισματώδης. Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' ἐφάνησαν πολὺ κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὁποίους διὰ πρώτην φορὰν ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ πολεμήσουν μὲ ὅλας τὰς στρατιωτικὰς των δυνάμεις κατὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Μαρδόνιος μαχόμενος μεταξύ τῶν πρώτων ἐφονεύθη καὶ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν νὰ φεύγουν πανικόβλητοι. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τρέψει εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Θηβαίους ὀπλίτας. Οἱ Πέρσαι καταδιωκόμενοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς ξυλίνου τείχους, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ Μαρδόνιος ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου του. Ἀλλὰ καὶ τὸ τεῖχος ἐκυριεύθη.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιὰς ὑπῆρξεν ἀποφασιστική.

Ὁ περσικὸς στρατὸς εἶχεν ὀριστικῶς συντριβῆ καὶ κάθε κίνδυνος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἶχεν ἐκλείπει. Οἱ Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν των. Ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσουν τοὺς ἀρχηγούς, οἱ ὁποῖοι συνεβούλευσαν τὴν συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς διέφυγε τὸν θάνατον.

479 π. Χ.

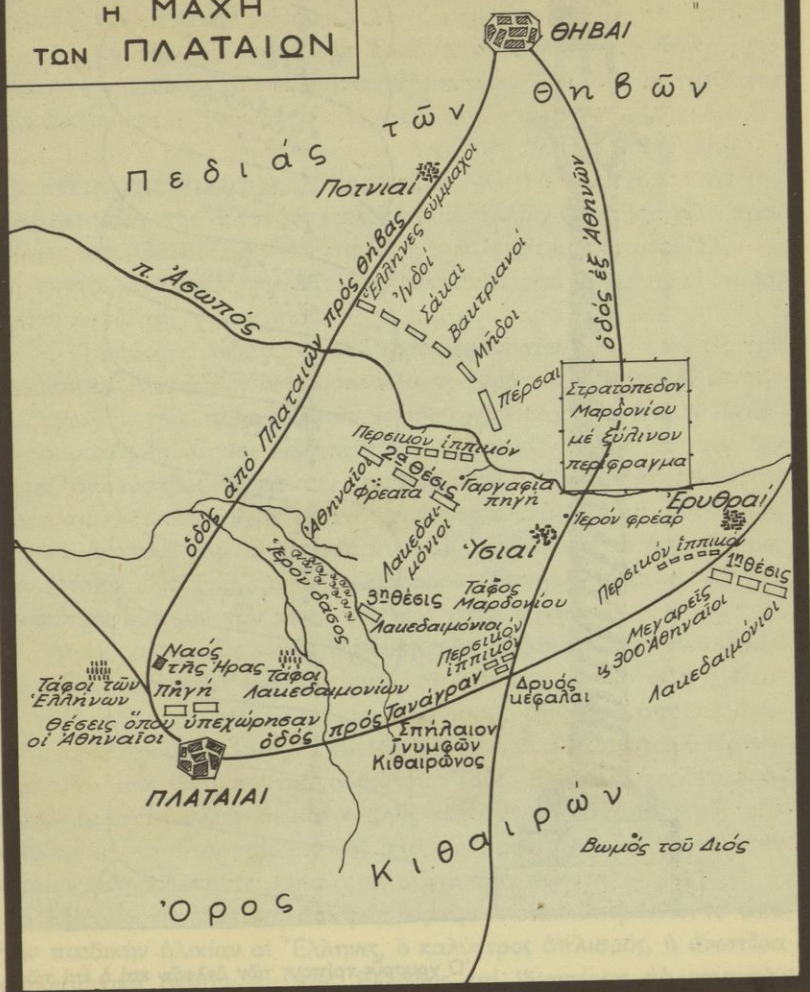
Ἀπὸ τὰ πλούσια λάφυρα οἱ Ἕλληνες κατεσκεύασαν καὶ ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν χρυσοῦν τρίποδα, ὁ ὁποῖος ἐστηρίζετο ἐπὶ τρικεφάλου χαλκίνου ὄφεως. Ἐπίσης μέγα μέρος τῶν λαφύρων ἔδωσαν εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν.

Οἱ σύμμαχοι δὲν παρέλειψαν νὰ τιμήσουν καὶ τοὺς Πλαταιεῖς. Ἡ πόλις των ἐκηρύχθη ἱερὰ καὶ ἀπαράβιαστος, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ τελοῦνται κατὰ πενταετίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης πανελλήνιοι ἀγῶνες, τὰ Ἑλευθέρια.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΥΚΑΛΗΣ ΚΑΙ Ἡ ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΜΕΡΑΝ. Τὴν ἡμέραν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Σάμου.

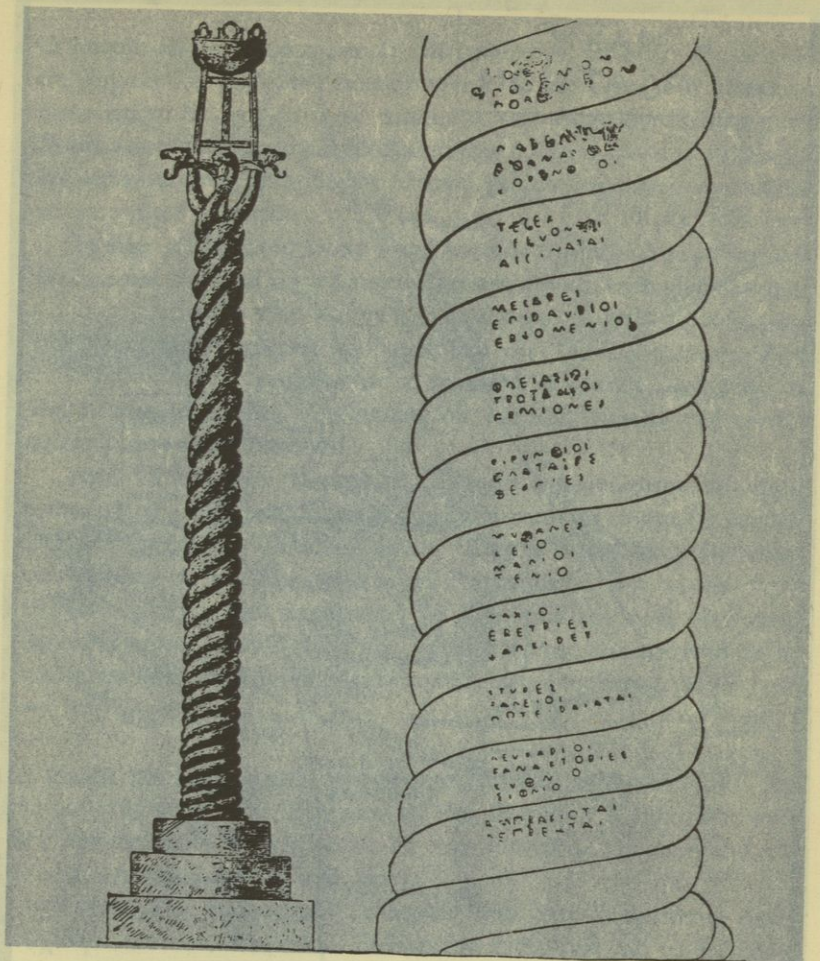
Ὁ ἠνωμένος στόλος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην καὶ τὸν Ἀθηναῖον Ξάνθιππον ἐνανυλόχει εἰς τὴν Δῆλον. Ἐκεῖ ἔφθασαν πρέσβεις ἀπὸ τὴν Σάμον καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξάνθιππος ἔπλευσαν εἰς τὴν Μυκάλην, ὅπου ἦτο ἡγκυροβολημένος ὁ περσικὸς στόλος. Μόλις ἔμαθον οἱ Πέρσαι ὅτι ἔρχονται ἐναντίον των οἱ Ἕλληνες ἔσυραν τὰ πλοῖά των εἰς τὴν ξηράν, ὅπου εἶχον συγκεντρώσει ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν. Οἱ Ἕλληνες μὲ ὀλίγον στρατόν, τὸν ὁποῖον ἀπεβίβασαν, ἐνίκησαν καὶ διεσκόρπισαν τοὺς τε-

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ

τραπλάσιους βαρβάρους καὶ κατέκαυσαν τὸν στόλον τῶν.

Ἐξ ἴσου βαρὺν ἀγῶνα μετὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἶχον ἀναλάβει καὶ οἱ Ἕλληνες ἄποικοι τῆς Σικελίας ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων, οἱ ὅποιοι ἐν συνεννοήσει μετὰ τοὺς Πέρσας ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Ὁ χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελφῶν καὶ ἡ ἐπὶ τῶν σπειρῶν τῶν ὄψεων ἐπιγραφὴ.

Πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου συνηνώθησαν τότε ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Γέλων καὶ τοῦ Ἀκράγαντος Θήρων. Εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Ἰμέραν ἐνίκησαν τὸν πολυπληθέστερον στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐπυρπόλησαν τὸν στόλον των. Λέγεται ὅτι ἐν μόνον πο-

λεμικὸν πλοῖον ἐσώθη καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν θαλασσοκράτειραν Καρχηδόνα τὴν μεγάλην συμφορὰν.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας συνέπεσε κατὰ τὴν παράδοσιν μὲ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σαλαμῖνος.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ μέγας ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐτελείωσε μὲ πλήρη θρίαμβον τῶν προγόνων μας. Θαυμάζομεν καὶ ἀποροῦμεν πῶς κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ συντρίψουν τοὺς ἰσχυροτάτους στρατοὺς καὶ στόλους, οἱ ὁποῖοι ἦλθον κατὰ τῆς χώρας των.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐφάνησαν κατώτεροι εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, ἄπειροι δὲ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Πράγματι ἐνῶ ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐπολέμησε μὲ ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν, οἱ ἀρχηγοὶ του δὲν εἶχον τὴν εὐστροφίαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶν. Ὁ Ξέρξης, ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς του δειλίας, ἐφάνη ἀνίκανος ἀκόμη καὶ νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συστάσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Δημαράτου, τὸν ὁποῖον εἶχε μαζί του ὡς σύμβουλον. Ἐστηρίζετο μόνον εἰς τὴν τεραστίαν δύναμιν του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἄλλος σπουδαῖος λόγος τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐλεύθερος ἐθνικὸς των βίος. Τοὺς διαφόρους λαοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀποτελεῖτο ὁ περσικὸς στρατὸς, συνέδεε μόνον ἡ τυφλὴ ὑποταγὴ εἰς τὴν παντοδύναμον θέλησιν τοῦ αὐθέντου. Τοὺς Ἕλληνας ἀντιθέτως ἠγωνεῖν ἢ κοινὴ φυλετικὴ καταγωγὴ καὶ ἐκίνει ἢ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ στοργὴ πρὸς τὴν ἁγόνον γῆν, τὴν ὁποῖαν ἐκληροδότησαν εἰς αὐτοὺς οἱ πατέρες των.

Ἐξ ἄλλου ἡ σωματικὴ ἀσκησις, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπεβάλλοντο ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν οἱ Ἕλληνες, ὁ καλύτερος ὀπλισμὸς, ἡ ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ναυτικὸν ὑπῆρξαν σοβαρώτατοι παράγοντες τῆς νικηφόρου ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι παρουσίασαν κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον ἀρχηγούς τοῦ στόλου των ἄνδρας ἐξόχους. Εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου οἱ ἄνδρες τῶν περσικῶν πλοίων ἠγωνίσθησαν γενναϊότατα, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Θεμιστοκλέους. Οὗτος ἀντελή-

φθη ἐγκαίρως, ποῦ θὰ ἐκρίνετο ὁ ἀγὼν καὶ ἐκεῖ συνεπύκνωσε τὸ ἡμισυ τῆς δυνάμεώς του. Ἀντιθέτως οἱ Πέρσαι ὄχι μόνον ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν ναυτικὴν τέχνην, ἀλλ' ἐστεροῦντο καὶ ἐνιαίας διοικήσεως κατὰ τὴν ὥραν τῆς ναυμαχίας. Πλὴν τούτου ὁ περσικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πλοῖα καὶ πληρώματα, τὰ ὅποια ἔδιδον οἱ ἄλλοεθνεῖς ὑπήκοοι τοῦ κράτους (Φοίνικες, Ἴωνες κ.λπ.). Δὲν ὑπῆρχεν ἐπομένως ὁ ἀπαραίτητος διὰ τὴν νίκην ἐνθουσιασμός καὶ ἡ δρᾶσις τῶν πληρωμάτων εἶχεν ὡς κίνητρον τὸν φόβον ἢ τὴν ἐπίδειξιν.

Πρωτίστως ὁμως ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων, ὀφείλεται εἰς τὸ ὑψηλὸν των φρόνημα καὶ εἰς τὴν πίστιν των εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀμυντικῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἔγινεν ἡ ἀρχὴ νέας καὶ μεγάλης ἐποχῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Ὁ νικηφόρος ἀμυντικὸς ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς αὐτοπεποίθησιν καὶ τοὺς κατέστησεν ὑπερηφάνους. Δὲν ἐβράδυνεν ὁμως νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀντιζηλία μεταξύ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των πρωτεργάτας τῆς νίκης. Αὐτοὶ ἐκέρδισαν τὴν πρώτην νίκην εἰς τὸν Μαραθῶνα, εἰς αὐτοὺς κυρίως ὤφειλετο ἡ νίκη τῆς Σαλαμῖνος, αὐτοὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας θυσίας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξ ἄλλου ἐπίστευον, ὅτι μὲ τὸν πειθαρχικὸν καὶ γενναῖον στρατὸν των ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἡ συνεργασία τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τὰς νίκας των κατὰ τῶν Περσῶν δὲν διεσπάρθη. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ὑπὸ νέαν μορφήν. Ἐγένετο ἐπιθετικὸς. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ ἐκδίωξις τῶν Περσῶν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος διήρκεσε 30 ἔτη καὶ ἐτελείωσε μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν.

ΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὗρον αὐτὰς κατεστραμμένας. Ἀφοῦ ἐπεδόθησαν εἰς πρόχειρον ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐρείπιων, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ περιτειχίσουν τὴν πόλιν. Εἰς τοῦτο ἀντέδρασαν οἱ Σπαρτιᾶται, διότι δῆθεν τὰ τείχη ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὀρμητήρια τῶν Περσῶν εἰς ἐνδεχομένην ἐπιδρομὴν των.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδιά των καὶ ἡ πόλις ἐτειχίσθη. Ὄταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν

Σπάρτην συνεπλήρωσε τὰ ὀχυρωματικά ἔργα τῶν Ἀθηνῶν. Κατό-
πιν ὥχýρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ἰσχυρότατον
πολεμικὸν ναύσταθμον καὶ ἐμπορικὸν λιμένα ἀσφαλέστατον.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ. Κατὰ τὰς
ἀρχὰς τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν διοίκη-
σιν τοῦ Πausανίου ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαί-
ου πελάγους καὶ ἀπηλευθέρωσε τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀ-
σίας. Αἱ πόλεις αὗται μετὰ τῶν νήσων εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν.
Ἐπειτα ὁ συμμαχικὸς στόλος ἐπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, κα-
τόπιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον.
Τοιουτοτρόπως ἀποκατεστάθη ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ Εὐξεί-
νου πόντου καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πausανίας ἀπὸ τὰς μεγάλας τιμὰς καὶ τὴν δόξαν εἶχε γίνε-
ιν πολὺ ἐγῶιστῆς καὶ ὑπερήφανος. Δὲν ἤθελε νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νό-
μους τῆς πατρίδος του, ἤρχισε νὰ ζῇ πολυτελῶς καὶ κατεπίεξε τοὺς
συμμάχους. Διὰ τὴν διαγωγὴν του αὐτὴν οἱ Σπαρτιᾶται τὸν ἀνε-
κάλεσαν καὶ ἐπειδὴ ἀπεδείχθη, ὅτι εὕρισκετο εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν
Ξέρξην, τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Τοιοῦτον οἶκτρον τέλος εἶχεν
ὁ νικητὴς τῶν Πλαταιῶν Πausανίας.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ νικητὴς τῆς Σαλαμῖνος, ἀπέθανεν ἐπίσης ἀ-
δόξως. Βίαιος τὸν χαρακτήρα, ταχέως περιῆλθεν εἰς ὀξεῖαν ἀντί-
θεσιν πρὸς τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Ἀλλὰ καὶ ἡ Σπάρτη
εἰργάζετο διὰ τὴν ἐξόντωσίν του, διότι τὸν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον ἀν-
ταγωνιστήν.

Τὸ 472 π.Χ. ἐπεκράτησαν εἰς τὰς
Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὀ-
ποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κίμων, υἱὸς
τοῦ Μιλτιάδου, φίλος τῶν Σπαρτια-
τῶν. Ὁ Κίμων κατόπιν συνεννόη-
σεως μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικούς ἐ-
χθροὺς τοῦ Θεμιστοκλέους κατῴρ-
θωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ (470 π.Χ.).

Ὁστρακον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους
καὶ τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Σπαρτιᾶται τὸν κατηγορήσαντες εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὥς δῆθεν συνένοχον τοῦ Πausανίου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Συγχρόνως ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπεδίωξαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἡναγκάσθη τότε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαδεχθῇ τὸν Ξέρξην. Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν ἐδέχθη μὲ ἐξαιρετικὰς τιμὰς, τοῦ παρεχώρησε μάλιστα καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ συντηρῇται ἀπὸ τὰς προσόδους των. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν Μαγνησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ διέμενεν, ἀπέθανεν ἐκ νόσου, ὅπως λέγει ὁ Θουκυδίδης, τὸ 459 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν. Οἱ συγγενεῖς του μετεκόμισαν τὰ ὀστέα του κρυφίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς.

Ἡ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Πausανίου οἱ σύμμαχοι ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν των. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς συμμαχίας. Τοὺς ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννησίοι. Τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἐξηκολούθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον διώρισαν ἀρχηγὸν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, τὴν ὀργάνωσιν τῆς συμμαχίας. Ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ καθώρισε τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ ἢ τῶν πλοίων ἢ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ δίδῃ ἐκάστη πόλις διὰ τὴν συμμαχίαν μὲ τόσῃ ἀμεροληψίᾳ, ὥστε δὲν ἠκούσθη κανὲν ἀπολύτως παράπονον.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἶχεν ἔδραν τὴν νῆσον Δῆλον, ὠνομάσθη συμμαχία τῆς Δήλου. Εἰς τὴν συμμαχίαν ἔλαβον μέρος ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἕλληνες τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀντιπρόσωποι αὐτῶν συνήρχοντο κατὰ περιόδους εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἀπεφάσιζον μὲ ἰσοψηφίαν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας. Εἰς τὴν νῆσον ὑπῆρχε καὶ τὸ κοινὸν ταμεῖον, οἱ διαχειρισταὶ τοῦ ὁποῖου ὠνομάζοντο ἑλληνοταμίαι καὶ ἦσαν Ἀθηναῖοι. Τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας συμμαχικῆς εἰσφορᾶς ἦτο κατ' ἀρχὰς 460 τάλαντα. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ

478 π.Χ.

Κεφαλή του Κίμωνος.

Ἀριστείδης, ὁ δίκαιος ὄργανωτὴς τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας πτωχότατος.

Ὁ ΚΙΜΩΝ. Ὁ Κίμων εἶχε χάσει μικρὸς τὸν πατέρα του Μιλτιάδην. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του ὁ βίος του ἦτο ἄτακτος. Ἀργότερον ἀπέβαλε τὰς κακὰς συνηθείας καὶ μετεβλήθη εἰς πολίτην χρηστὸν καὶ γενναϊόφρονα. Κατὰ σύστασιν τοῦ Ἀριστείδου ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

Πρῶτος ὁ Κίμων ὥρμησε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ παρέσυρε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς, πολιτικός του ἀντίπαλος, προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ προελαύνοντος Ξέρξου. Νέος ἀκόμη ἐπολέμησε μὲ γενναϊότητα εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος.

Ὁ Κίμων εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξεν ἀδωροδόκητος καὶ πρὸς τοὺς συμπολίτας του πολὺ γενναϊόδωρος. Τὴν περιουσίαν του ἔκαμε κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ. Εἰς τοὺς τρόπους ἦτο ἀπλοῦς, σοβαρὸς καὶ ἀπεστρέφετο τὴν πολυλογίαν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα. Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου (470 π.Χ.) ὁ Κίμων ἐγινεν ὁ ἀδιαφιλονίκητος ἡγέτης τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς καὶ διέπρεπεν ὡς πολιτικός καὶ ὡς στρατηγός.

Κατ' ἀρχὰς ἀπληθεύησεν ὅλας τὰς πόλεις τῶν θρακικῶν παραλίων καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Μετὰ ταῦτα ἐστράφη κατὰ τῆς νήσου Σκύρου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Δόλοπες, φοβεροὶ πειραταί. Ὁ Κίμων ἐνίκησε τοὺς πειρατὰς καὶ κατέλαβε τὴν Σκύρον, ὅπου ἐγκατέστησεν Ἀθηναίους κληρούχους.

**ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΜΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. ΚΙΜΩΝΕΙΟΣ ΕΙΡΗ-
ΝΗ.** Ὁ Κίμων, ἀφοῦ ἔστερέωσε τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸ Αἰ-
γαῖον, ἐστράφη κατὰ τῶν Περσῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας,
διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἐκεῖ ἑλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν.

Ὁ Κίμων ὡς ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐξεδίωξε τὸ 467 π.Χ. τοὺς Πέρσας ἀπὸ διαφόρους πόλεις τῶν παραλίων τῆς Καρίας καὶ Λυκίας. Τὸν περσικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 200 πολεμικὰ πλοῖα κατὰ τὸ πλεῖστον φοινικικά, κατέστρεψεν εἰς ἀπο-
φασιστικὴν ναυμαχίαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐ-
ρυμέδοντος ποταμοῦ εἰς τὴν Παμφυλίαν. Ἀμέ-
σως κατόπιν ἀπεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν ξηρὰν
καὶ διεσκόρπισε τὸ παρατεταγμένον εἰς τὴν παραλίαν περσικὸν τῶν
Περσῶν.

467 π.Χ.

Ὁ Κίμων ἀπέθανε τὸ 449 π.Χ. πολιορκῶν τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου
(σημερινὴν Λάρνακα). Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀθηναϊκὸς στό-
λος ἐνίκησε τὸν περσικὸν μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν παρὰ τὴν Σαλα-
μῖνα τῆς Κύπρου. Τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον φό-
βον ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς Πέρσας, ὥστε εἰς τὸ Αἰγαῖον ἔπαυσεν ὁ πλοῦς
περσικῶν πλοίων καὶ ὁ περσικὸς στρατὸς ἀπε-
σύρθη ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀ-
σίας. Ἐκ τούτου προήλθεν ὁ θρύλος, ὅτι συνω-
μολογήθη εἰρήνη μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ
ὄνομα Κιμώνειος εἰρήνη.

449 π.Χ.

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΩΝ. Ἡ παράτασις
τοῦ πολέμου ἔστενοχώρει τοὺς συμμάχους, οἱ ὅποιοι ἦσαν κατὰ τὸ
πλεῖστον φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐξέλιπεν
ὁ κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν Περσῶν, ὅσαι πόλεις ἔδιδον πλοῖα καὶ ἄν-
δρας προέτειναν νὰ δύνουν ἀντὶ τούτων μόνον χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι
δὲν ἔφεραν ἀντίρρησην. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ κατεσκευάσαν. ἱσχυρὸν
στόλον, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πληρώματα ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ
μισθοφόροι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπῆλθε βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὴν
ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Δι' αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν εἰς τὴν πραγμα-
τικότητα κυρίαρχοι τῶν συμμάχων τῶν.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου αἱ συμμαχικαὶ πόλεις εὐρέθησαν
εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσαρμόσουν τὰ πολιτεύματά των πρὸς τὸ πο-

λίτευμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔχασαν καὶ τὴν αὐτονομίαν των. Μόνοι αἱ νῆσοι Χίος, Λέσβος, Σάμος παρέμειναν πραγματικοὶ σύμμαχοι. Τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον μετεκομίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μόνη πλέον ἢ ἐκκλησία τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων ἀπεφάσιζε διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων του.

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη τὸ μέγα ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, τὴν Εὐβοίαν, τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Συγχρόνως ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περιέλαβε τὰ Μέγαρα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Λοκρίδα.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Εἶδομεν, ὅτι ἡ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἐξεδηλώθη ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Ἡ ἴδρυσις καὶ ὀργάνωσις τοῦ μεγάλου ἀθηναϊκοῦ κράτους προεκάλεσε μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὄξυν ἀνταγωνισμόν διὰ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐφόσον τὰς Ἀθήνας ἐκυβέρνην οἱ ἀριστοκρατικοὶ αἱ σχέσεις Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἦσαν καλαί. Οἱ Σπαρτιαῖται εἰς ὅλας τὰς διαπραγματεύσεις των μὲ τὸν Κίμωνα ἔδειξαν πνεῦμα διαλλακτικόν. Ὁ Κίμων ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο ὑπεστήριξεν αἴτησιν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ ἀποστολῆς βοηθείας, ὅταν ἐπιέζοντο ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τὸ τρίτον μεσσηνιακὸν πόλεμον (466 - 455 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρὸς ἐνίσχυσιν 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κίμωνα, ἀλλ' οἱ Σπαρτιαῖται τοὺς ἀπέπεμψαν μετ' ὀλίγον μὲ διαφόρους προφάσεις. Οἱ δημοκρατικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνος τὸν διέβαλον ὡς αἴτιον τῆς προσβολῆς καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐξορίαν του (461 π.Χ.).

Ἡ μοιραία σύγκρουσις Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἔγινεν εἰς τὴν Τάναγραν τῆς Βοιωτίας (457 π.Χ.). Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιαῖται. Καίτοι ὁμως νικηταὶ ἔκριναν φρόνιμον νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἄλλου ἀνεκάλεσαν τὸν Κίμωνα ἐκ τῆς ἐξορίας κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους καὶ αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ

Κίμωνος, ανέκτησαν την επιβολήν των. Ἡ Βοιωτία ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Τὴν Βοιωτίαν ἠκολούθησαν κατόπιν ἡ Φωκίς καὶ ἡ Λοκρίς. Τὸ 455 π.Χ. παρεδόθη ἡ Αἶγινα καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος παραπλεύσας τὴν Πελοπόννησον ἔκαυσε τοὺς λιμένας τῶν Σπαρτιατῶν, Μεθώνην καὶ Γύθειον. Ἡ Σπάρτη ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ πενταετὴ εἰρήνην (451 π.Χ.).

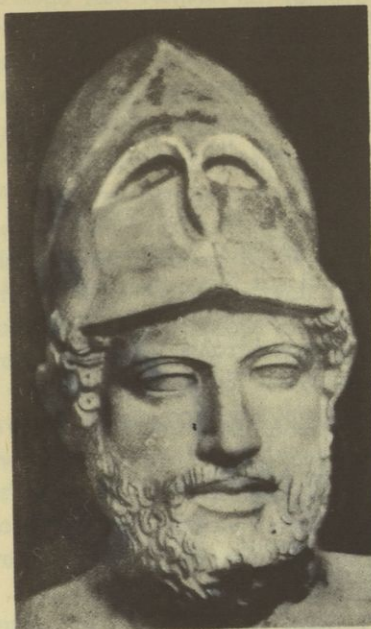
Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Κορώνειαν (447 π.Χ.) ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατήσαντας Βοιωτοὺς. Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ Μεγαρεῖς ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Καθ' ὑποκίνησιν τῆς Σπάρτης ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Εὐβοία. Κατὰ τῆς νήσου ἐστάλη ὁ Περικλῆς καὶ τὴν ἐξηνάγκασε νὰ ἐπανελθῇ εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐν τῷ μεταξύ σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἐλευσίως.

Τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου ἀπεμάκρυνεν ὁ Περικλῆς. Δι' ἐνεργειῶν του συνωμολογήθη εἰρήνη διὰ 30 ἔτη μετὰ τὴν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Εἶναι αἱ τριακοντού-
445 π.Χ.

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ. Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῆς Μυκάλης, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιάς τοῦ Κλεισθέους. Ἦρχισε τὸ πολιτικὸν του στάδιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου. Εἶχεν ἰσχυρὸν πολιτικὸν ἀντίπαλον τὸν Κίμωνα, τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ἐπὶ κεφαλῇ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πολιτικοῦ Ἐφιάλτου.

Σοβαρὸς καὶ ἀτάραχος ὁ Περικλῆς οὐδέποτε ἐκολάκευσε τὸν λαόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἤσκει μεγάλην ἐπιρροήν μετὰ τὴν συναρπαστικὴν εὐγλωττίαν του. Διὰ τὴν εὐφράδειαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ παραστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδιδε μεγαλυτέραν ἐπιβολήν τὸ κράνος, καὶ τὸν ἥρεμον χαρακτῆρά του οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίασαν μετὰ τὸν Δία καὶ τὸν ὠνόμασαν Ὀλύμπιον. Οἱ ποιηταὶ ἔλεγον ὅτι, ὅταν ὠμίλει ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας, ἦστραπτεν, ἐβρόντα καὶ συνεκλό-νιζε τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Περικλῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐξελέγετο κατ' ἔτος στρατηγὸς καὶ ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἐξουσία του ἐντὸς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὡφείλετο εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν προσωπικότητά του. Ὁ

Περικλῆς.

Θουκυδίδης ἐξαίρων τὰ μεγάλα πολιτικά προσόντα τοῦ Περικλέους λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ πολιτεία « ἐγένετο τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή ».

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ.

Ὁ Περικλῆς, διὰ νὰ μὴ νοθεύεται τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα μὲ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν, εἰσήγαγε διὰ νόμου τὸν ἐκκλησιαστικόν, δικαστικόν καὶ βουλευτικόν μισθόν. Εἰς τοὺς πολίτας δηλαδὴ, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἢ ἐκληρώνοντο δικασταὶ ἢ ἐξελέγοντο βουλευταί, ἐδίδετο ἀποζημίωσις.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν συμπολιτῶν τοῦ ἐφρόντισεν ὁ Περικλῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τῷ θεάτρῳ ἦτο λαϊκὸν σχολεῖον. Ἐπρεπε λοιπὸν οἱ πολῖται ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κοινωνικῶν τάξεων νὰ δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Πρὸς τοῦτο μὲ εἰδικὸν νόμον ὑπεχρέωσεν ὁ Περικλῆς τὴν πολιτείαν νὰ πληρώνῃ εἰς κάθε πτωχὸν τὸ ἀντίτιμον τοῦ εἰσιτηρίου διὰ τὸ θέατρον. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐλέγοντο θεωρικά.

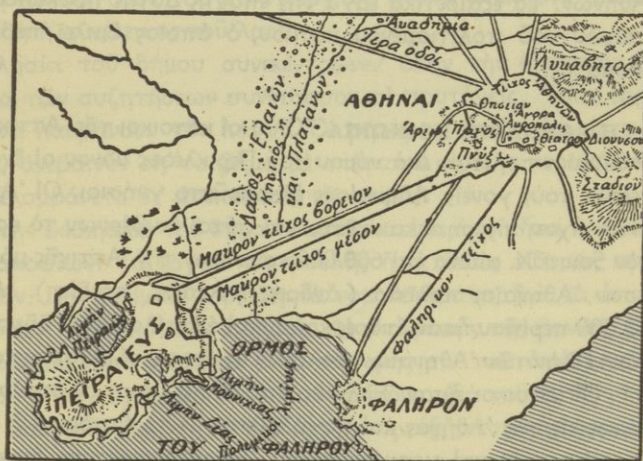
Ὁ Περικλῆς εἶχε πρόγραμμα νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔπαυεν ἡ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη μὲ ἀντιζηλίας καὶ πολέμους μεταξὺ των. Κατόπιν προτάσεώς του ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐψήφισε νὰ προσκληθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ Περικλέους οἱ Σπαρτιᾶται ἀντέδρασαν καὶ τὸ σχέδιόν του ἐνανάγησε.

Μεγάλην ἐπίσης σημασίαν ἔδιδεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν κατὰ θά-

λασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν με κάθε τρόπον προσεπεί-
θησε νὰ αὐξήσῃ. Διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἔλεγε : « Μέγα
τὸ τῆς θαλάσσης κράτος » (Θουκυδίδης). Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ συν-
δέσῃ στενότερον καὶ ἀσφαλέστερον τὰς Ἀθήνας με τὴν θάλασσαν.
Καὶ ὁ Κίμων προηγουμένως εἶχε δεῖξει παρομοίαν φροντίδα. Ἐκτίσε
δηλαδὴ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕως τὸν Πειραιᾶ ἅφ' ἐνὸς καὶ μέχρι τοῦ (Πα-
λαιοῦ) Φαλήρου ἅφ' ἑτέρου τὰ λεγόμενα μακρὰ τεῖχη, τὸ βόρειον
καὶ τὸ νότιον ἢ Φαληρικόν, ὅπως ὠνομάζοντο. Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ
ἐξασφαλίσῃ καλύτερον τὸν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τειχῶν εὐρύν διὰ
δρομὸν ἔκτισε τὸ λεγόμενον μέσον τεῖχος. Εἰς τὸν χώρον μεταξὺ τῶν
τειχῶν ἠδύνατο νὰ εὕρσκουν ἀνέτως ἄσυλον εἰς περίπτωσιν ἐχθρι-
κῆς ἐπιδρομῆς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς με ὅλην τὴν κινητὴν περιου-
σίαν των.

Καὶ διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηναίων ἐφρόντισεν ἐπίσης ὁ Περικλῆς. Ἐστόλισε τὴν Ἀκρόπολιν μὲ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν εἰς αὐτόν, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα ἀφθαρτον δόξαν.

Σχέδιον τῶν μακρῶν τειχῶν.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Η ΛΑΜΠΡΑ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει διὰ τὴν Ἑλλάδα περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Οἱ Ἕλληνες ἀνοικοδομοῦν τὰς πόλεις των ἀνεγείρουν τοὺς ναοὺς των καὶ κτίζουν ἄλλους ὠραιότερους, καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε.

Ἡ μεγαλτέρα καὶ σημαντικώτερα πρόοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι τότε ἐφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς. Ὁ σπουδαιότερος δημιουργὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου ὑπῆρξεν ὁ Περικλῆς, ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἑναρξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὴν ὠνόμασαν αἰὼνα τοῦ Περικλέους. Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἐξαιρετικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ περὶ ἑλληνικοῦ θαύματος.

α) **Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.** Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Διὰ νόμου τοῦ Περικλέους μόνον οἱ ἔχοντες ἀφοτέρους τοὺς γονεῖς Ἀθηναίους ἐθεωροῦντο γνήσιοι. Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται εἶχον πλήρη δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνην τὸ κράτος. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ἐπὶ 600.000 κατοίκων τῆς Ἀττικῆς μόνον 140.000 ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται (ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία). Ἀπὸ αὐτοὺς 30.000 περίπου ἦσαν ἄνδρες καὶ αὐτοὶ ἀπετέλουν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ὑπῆρχον οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλα μέρη, οἱ ὁποῖοι ἔμενον μόνιμως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡσυχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον ἢ μὲ ἐργασίας βιομηχανικὰς καὶ χρηματιστικὰς. Ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὸ κράτος,

ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν οὔτε ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν ἀκίνητον περιουσίαν. Ἦσαν ὁμῶς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Ἐπλήρωνον φόρον, τὸ μετοίκιον, δώδεκα ἀττικὰς δραχμὰς ἑτησίως.

Οἱ δοῦλοι ἦσαν ἢ βάρβαροι ἀγορασμένοι μὲ χρῆμα ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ 200.000. Οἱ δοῦλοι ἔμενον εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων των καὶ ἔκαμνον διαφόρους ἐργασίας. Ἄλλοι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ ἐργαστάσια, ὅπου εἰργάζοντο μόνον διὰ τὴν τροφὴν των. Δὲν εἶχον κανὲν δικαίωμα. Ὁ κύριος μετεχειρίζετο τὸν δοῦλον, ὅπως ἤθελε, μόνον δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν φονεύσῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἡ θέσις τῶν δούλων ἐβελτιώθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας των καὶ τοὺς ὠνόμαζον οἰκέτας καὶ παῖδας. Ὅσοι δοῦλοι ἐμάνθανον γράμματα προσελαμβάνοντο ἀπὸ τὸ κράτος ὡς ὑπάλληλοι, ἰδίως λογισταί. Ἐπίσης δοῦλοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Σκύθαι, ἦσαν ὅλοι οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπηρεταί. Ἐφερον τόξον καὶ μαστίγιον καὶ ἐπέβλεπον τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τοὺς δημοσίους τόπους.

β) ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολίτευμα δημοκρατικόν. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον ἴσα δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνην τὸ κράτος. Κυρίαρχον ὄργανον τοῦ πολιτεύματος ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, δηλαδὴ ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνεκέντρωνεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Τὸ πρόγραμμα τῶν συζητήσεων συνέτασσον οἱ πρυτάνεις. Ὅλοι εἶχον δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον. Οἱ ῥήτορες, ὅπως ἐλέγοντο οἱ ὁμιλοῦντες, ἀνέβαινον εἰς τὸ βῆμα μὲ στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἡ ἀπόφασις ἐλαμβάνετο δι' ἀνατάσεως τῆς χειρός.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπουδαιοτέρα ἀρχὴ ἦτο ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων. Τὸ ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο, ὅπως εἶδομεν, προβουλευτικόν. Προητοίμαζε δηλαδὴ τὰ νομοθετήματα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἀπεφάσιζεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου. Αἱ ἀποφάσεις τῆς βουλῆς ἐλέγοντο προβουλευτά. Μόνον μετὰ τὴν ψήφισίν των ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐγίνοντο νόμοι τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο τὰ ψηφίσματα τῆς ἐκκλησίας ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐξῆς τυπικὴν φράσιν : « Ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ ».

Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἐκυβέρνην τὸ κράτος ἐπὶ 36 ἡμέρας καὶ ὠνομάζοντο τότε πρυτάνεις, ἡ φυλὴ των πρυτανεύουσα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς πρυτανεία. Ἡ σειρὰ τῶν πρυτάνεων ὠρίζετο διὰ κλήρου. Διὰ κλήρου ἐπίσης ἐξελέγετο καθ' ἐκάστην ἐκ τῶν πρυτάνεων ὁ πρόεδρος των, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων. Ὁ ἐπιστάτης ἐκράτει τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως, τὰς κλεῖδας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ προήδρευεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἦτο μὲ ἄλλους λόγους ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀθηναϊκὴν πολιτείαν. Οἱ πρυτάνεις ἐτρέφοντο δημοσίᾳ δαπάνῃ εἰς τὸ πρυτανεῖον, πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.

Ἄλλο σοβαρώτατον ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκκλησίας. Εἶχε δηλαδὴ ἡ βουλὴ καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν σήμερον ἀσκεῖ ἡ κυβέρνησις.

γ) Οἱ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. Οἱ δέκα στρατηγοί, ἦσαν οἱ ἐπιστημότεροι ἄρχοντες. Ἐξελέγοντο δι' ἐν ἔτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἓνας ἐξ ἐκάστης φυλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 487 π.Χ. καὶ ἐξῆς μόνον οἱ ἑννέα. Ὁ δέκατος στρατηγὸς ἐξελέγετο ἀδιακρίτως φυλῆς ἀπὸ ὅλων τούτων Ἀθηναίους πολίτας καὶ ἦτο τρόπον τινὰ ὁ ἀρχιστράτηγος. Ὁ οὕτως ἐκλεγόμενος στρατηγὸς ἦτο συνήθως ἢ σπουδαῖος πολιτικὸς ἢ ἐπιφανὴς στρατιωτικὸς, ὅπως π.χ. ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς.

Οἱ στρατηγοὶ καθὼς καὶ οἱ ταμίαι ἦσαν οἱ μόνον ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο διὰ ψηφοφορίας (αἶρετοί) καὶ ὄχι διὰ κλήρου (κυαμευτοί). Ἡ ἐπανεκλογή των ἐπετρέπετο χωρὶς κανένα περιορισμόν. Οἱ στρατηγοὶ ἐκτὸς τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ γενικῶς τῆς φροντίδος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας διηύθυνον καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἐδέχοντο τοὺς ξένους πρεσβευτὰς καὶ ἠδύναντο νὰ συνάπτουν συνθήκας. Ἐνίοτε ὁ λαὸς ἐχορήγει εἰς αὐτοὺς εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν καὶ τότε ἐλέγοντο στρατηγοὶ αὐτοκράτορες.

2. Αἱ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

α) Ὁ ΣΤΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρατὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ πεζοὺς καὶ ἵππεις. Οἱ πεζοὶ ἦσαν ἡ ἰσχυροτέρα καὶ πολυαριθμοτέρα δύναμις, ἐνῶ οἱ ἵππεις ἦσαν ὀλίγοι. Ἡ πολεμικὴ ἀξία τοῦ ἱππικοῦ

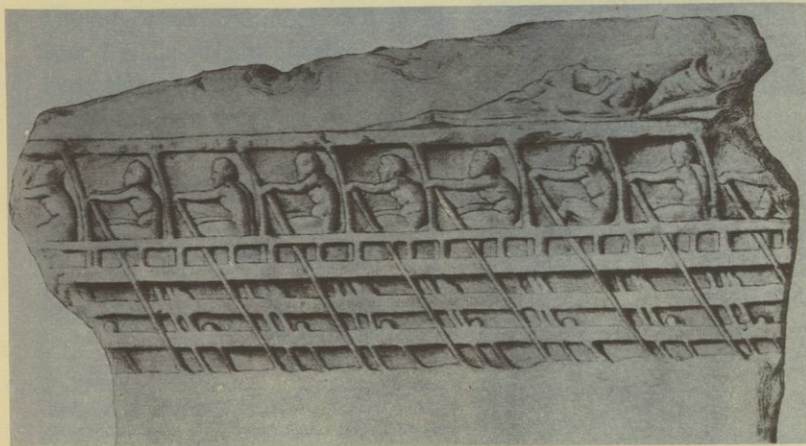
ήτο μικρά, αλλά διὰ τὴν λαμπρότητα, τὴν ὁποίαν προσέδιδον εἰς τὰς θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ τὰς λοιπὰς πανηγύρεις, ἐτίμων πολὺ αὐτὸ τὸ σῶμα οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ ὀπλῖται ἀνῆρχοντο εἰς 13.000 καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἰς τὰς μάχας.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ ἐκτεταμένου κράτους των εἰσήγαγον τὸ σύστημα τῆς κληρουχίας. Οἱ κληροῦχοι ἦσαν πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, τοὺς ὁποίους ἐγκαθίστα ἡ κυβέρνησις εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς φρουροὶ καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τοὺς συμμάχους. Εἰς τὴν νέαν των πατρίδα οἱ κληροῦχοι διετήρουν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου.

β) Ο ΣΤΟΛΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἐπεδόθησαν μὲ μεγαλύτερον ζῆλον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησαν. Πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν αἱ τριήρεις. Ἐκτὸς τῶν τριήρων ὑπῆρχον καὶ τὰ ὀπλιταγωγὰ ἢ ἵππαγωγὰ πλοῖα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἵππων. Τὰ φορτηγὰ πλοῖα ἔλεγοντο ὀλκάδες ἢ στρογγύλα πλοῖα ἢ ἀπλῶς πλοῖα. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, ὡς εἶδομεν, εἶχον οἱ στρατηγοί.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν τὸν Πειραιᾶ μέγαν πολεμικὸν λιμένα. Κατεσκεύασαν ἐκεῖ ναυπηγεῖα καὶ ὑπόστεγα ἐπὶ τῆς παραλίας, τοὺς

Τριήρης. (Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν).

λεγομένους νεωσοίκους. Εἰς αὐτοὺς ἀνεσύροντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ πλοῖα, διὰ νὰ μὴ ὑφίστανται φθορὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Πειραιεὺς ἦτο ὁ ναύσταθμος τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

3. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

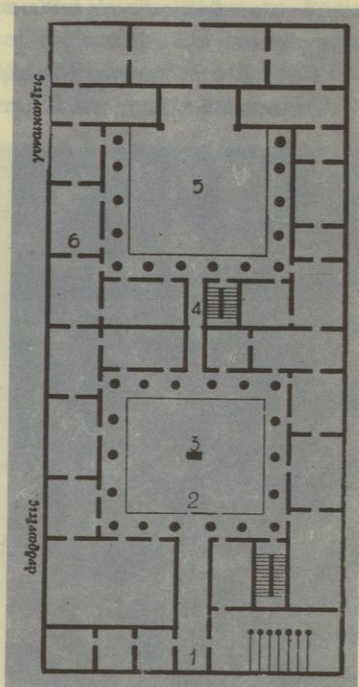
ΕΞΟΔΑ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὰς μεγάλας δαπάνας τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ διέθετον ἔσοδα, τὰ ὅποια προήρχοντο ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, τῆς νήσου Θάσου καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸν φόρον τῶν μετοίκων, ἀπὸ τὰ χρηματικά πρόστιμα κατὰ τὰς δίκας. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον εἰσόδημα εἶχε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰς χρηματικὰς εἰσφορὰς τῶν συμμάχων μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Αἱ χρηματικαὶ αὗται πρόσοδοι ἀνῆλθον ἐπὶ Περικλέους εἰς 600 τάλαντα. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν ἐσόδων ὑπῆρχον καὶ τὰ ἔκτακτα. Τὰ ἔσοδα αὐτὰ προήρχοντο ἀπὸ ἐκτάκτους ἐπιβαρύνσεις, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ἡ πολιτεία εἰς πλουσίους πολίτας.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία πλὴν τῶν δαπανῶν τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ εἶχε καὶ ἄλλα πρόσθετα ἔξοδα. Σοβαρὰ ποσὰ διετίθεντο διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ ἰδίως διὰ τὰ θεωρικά. Σημαντικὸν ἐπίσης ποσὸν ἐδαπάνα ἡ πόλις δι' ἡμερησίαν ἀποζημιώσιν τῶν ἀναπήρων τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ὠνομάζοντο ἀδύνατοι.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

1. Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Αἱ κατοικίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀκόμη καὶ τῶν πλουσιωτέρων δὲν παρῆχον τὰς ἀνέσεις τῶν σημερινῶν κατοικιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι προῖον τῆς μεγάλης τεχνικῆς προόδου τοῦ τελευταίου αἰῶνος. Ἐν τούτοις ἡ ἀθηναϊκὴ οἰκία ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων ἦτο ἀρκετὰ περιποιημένη. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς εἰς τὸν περίφημον Ἐπιτάφιόν του, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, ἐγκωμιάζει καὶ τὴν ιδιωτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων. « Καὶ ἐναντίον τῶν κόπων, λέγει, ἐφροντίσαμεν νὰ εὕρωμεν πλεῖστα μέσα ἀνακουφίσεως. . . μετὰ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν εὐπρεπεῖς ιδιωτικὰς κατοικίας ».

Γενικῶς αἱ οἰκίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἦσαν μικραὶ καὶ ἰσόγειοι, ἀλλ' ὑγιειναί, εὐάεροι καὶ εὐήλιοι. Οἱ τοῖχοι κατεσκευάζοντο ἀπὸ λίθους ἢ πλίνθους καὶ δὲν εἶχον παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Τὰ δωμάτια ἐλάμβανον φῶς καὶ ἀέρα ἀπὸ τὴν αὐλήν. Αἱ μεγαλύτεραι οἰκίαι ἀνῆκον εἰς τοὺς πλουσίους καὶ μερικαὶ ἐστολίζοντο μετὰ τοιχογραφίας. Ἡ ἀρχαία οἰκία ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιελάμβανε δύο εὐρύχωρα διαμερίσματα, τὸ διαμέρισμα τῶν ἀνδρῶν (ἀνδρῶν,

Σχῆδιον ἀρχαίας οἰκίας. 1. Εἰσόδος ἀπὸ τὸν δρόμον. 2. Περίστυλος αὐλῆς. 3. Εἰσόδος εἰς γυναικωνίτιν. 5. Περίστυλος αὐλῆς γυναικωνίτιδος. 6. Θάλαμοι.

άνδρωνίτις) και τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν (γυναικῶν, γυναικωνίτις). Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμὸς καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἑρκείου Διός.

Οἱ ἄνδρες τὰς περισσοτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας διήρχοντο ἐκτὸς τῆς οἰκίας εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου συνεζήτουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐνδιαφερόντων ζητημάτων. Αἱ γυναῖκες παρέμενον εἰς τὰς οἰκίας ἐργαζόμεναι.

2. Ἡ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ. Ἡ ἐνδυμασία ὅλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐφόρουσαν τὰ ἴδια περίπου ἐνδύματα. Τὰ συνήθη φορέματά των ἦσαν ὁ χιτῶν καὶ τὸ ἱμάτιον. Τὸν χιτῶνα ἐφόρουσαν κατὰσαρκα, ὅπως τὸ σημερινὸν ὑποκάμισον. Τὸ ἱμάτιον, εἶδος σημερινοῦ ἐπανωφορίου, ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ χιτῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχον πολὺ διὰ τὴν καλαισθητὸν ἐμφάνισίν των. Αἱ γυναῖκες ἰδίως διέθετον ὅλην τὴν ἐφευρετικότητά των εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ἐφόρουσαν τὰ ἐνδύματα αὐτὰ διὰ νὰ προσδίδουν ἰδιαίτην χάριν εἰς τὸ σῶμά των.

Καὶ τὰ ὑποδήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν πολὺ ἀπλά. Ἐφόρουσαν σανδάλια ἢ πέδιλα, τὰ ὅποια ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς δερμα-

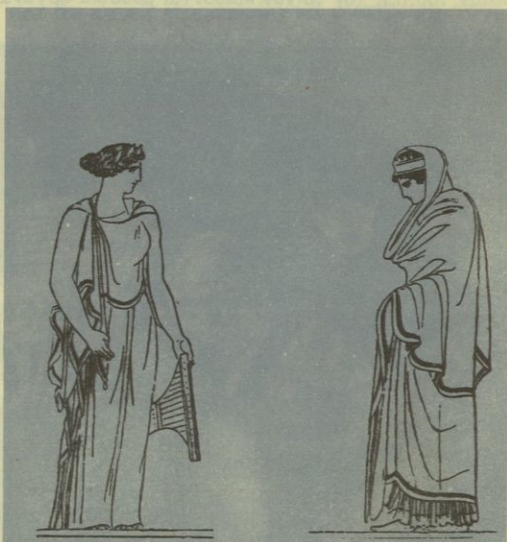
Ἄνθρωπος μὲ χιτῶνα καὶ
ἄνθρωπος μὲ ἱμάτιον.

τίνου πέλματος καὶ ἐδέοντο μὲ ἱμάντας εἰς τὰ σφυρά. Τὰ ἐκρησιμο-
ποιοῦν εἰς ἐπισήμους ἐμφανίσεις (ἐπισκέψεις, πανηγύρεις κ.λπ.),
διότι συνήθως ἄνδρες καὶ γυναῖκες περιεπάτουν ἀνυπόδητοι.

3. ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.

Τὰ παιδιά μέχρις ἑπτὰ ἐτῶν ἔμενον εἰς τὰ σπίτια των, ὅπου ἔπαι-
ζον, ὅπως σήμερον. Ὅταν ἐμεγάλωνον τὰ μὲν ἄρρενα ἐστέλλοντο
εἰς κατωτέρους διδασκάλους, διὰ νὰ διδαχθοῦν τὰ πρῶτα γράμματα,
τὰ δὲ κορίτσια ἡσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Σκοπὸς τῆς μορ-
φώσεως τῶν νέων εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἡ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν πνευ-
ματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων των, διὰ νὰ γίνουιν τέλειοι ἄν-
θρωποι, «καλοὶ καγαθοί», ὅπως ἔλεγον. Αἱ Ἀθηναίαι δὲν ἐπεδίωκον
μὲ τὴν μόρφωσιν νὰ παρασκευάσουσιν ἀποκλειστικῶς στρατιώτας,
ὅπως συνέβαινε μὲ τὴν Σπάρτην.

Τὰ σχολεῖα δὲν ἦσαν δημόσια, ἀλλὰ ἰδιωτικά, οἱ δὲ διδάσκαλοι
ιδιωταί, οἱ ὅποιοι ἐπληρῶνοντο ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ἐλέγοντο γραμ-
ματισταί (γραμματοδιδάσκαλοι) καὶ ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν, γρα-
φήν, ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν. Εἰδικοὶ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐλέ-
γοντο παιδοτρίβαι, ἐδίδασκον τὰ παιδιά τὴν γυμναστικὴν. Ἄλλοι

Γυνὴ μὲ χιτῶνα καὶ
γυνὴ μὲ ἱμάτιον.

ἐδίδασκον μουσικὴν καὶ ἔλεγοντο κιθαρισταί. Οἱ μαθηταὶ ἐμάνθανον καὶ νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα μεγάλων ποιητῶν, τὰ ὅποια ἀπεστήθιζον. Ἀπὸ τὸ δωδέκατον ἔτος ἐπεδίδοντο εἰς ἀσκήσεις εἰς τὰς παλαιόστρας καὶ τὰ δημόσια γυμνάσια (γυμναστήρια). Καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως συνεπλήρωνον τὴν μόρφωσίν των. Ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, δημόσια ἢ ἰδιωτικά, δὲν ὑπῆρχον. Οἱ ἔφηβοι ὅμως τῶν Ἀθηνῶν ἠδύναντο νὰ συμπληρώσουν τὴν μόρφωσίν των εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς ἀκόμη, διότι εἰς τὰς Ἀθήνας συνέρρεον τότε ὅλοι οἱ σοφοὶ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὴν σοφίαν των. Οἱ νέοι ἐν τούτοις τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν ὅσοι ἰδίως ἠσθάνοντο ἔλξιν πρὸς τὴν πολιτικὴν, προσέφευγον εἰς τοὺς λεγομένους σοφιστάς, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν πολιτικὴν τέχνην μὲ μεγάλα δίδακτρα.

Οἱ νέοι ἐστρατεύοντο εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ὅτε καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν. Μόλις ἐστρατεύοντο ἐλάμβανον ἀπὸ

Σχολεῖον. (Ἀπὸ ἀγγεῖον τοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος).

Εἰς τὸ μέσον ὁ διδάσκαλος μὲ ἀνοικτὸν τὸ βιβλίον ἀκούει τὸν μαθητὴν νὰ ἀπαγγέλλῃ ποίημα. Ἀριστερὰ ἄλλος διδάσκει μουσικὴν. Δεξιὰ ὁ δοῦλος παιδαγωγὸς ἀναμένει τὸν μαθητὴν διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰς τὸν τοῖχον κρέμονται μουσικὰ ὄργανα.

Παλαίστρα.

τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἔδιδον τὸν ἀκόλουθον ὄρκον :
« Δὲν θὰ ἐντροπιάσω τὰ ὄπλα μου τὰ ἱερά, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψω τὸν
σύντροφόν μου κατὰ τὴν μάχην, μὲ ὅποιον καὶ ἂν ταχθῶ εἰς τὴν ἰδίαν
γραμμὴν. Θὰ ὑπερασπισθῶ δὲ τὰ ἱερά καὶ τὰ ὄσια καὶ μόνος μου καὶ
μὲ πολλούς· τὴν δὲ πατρίδα μου δὲν θὰ τὴν παραδῶσω μικροτέραν,
ἀλλὰ μεγαλυτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ἀπὸ ὅσῃν θὰ τὴν παραλάβω.
Καὶ θὰ ὑπακούω προθύμως εἰς τοὺς ἐκάστοτε δικαστὰς καὶ θὰ συμ-
μορφοῦμαι μὲ τοὺς κειμένους νόμους καὶ μὲ οἷουσδήποτε ἄλλους θεσ-
πίσῃ ἀπὸ κοινοῦ ὁ λαός· καὶ ἂν κανεὶς προσπαθῇ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς
νόμους ἢ δὲν συμμορφοῦται μὲ αὐτούς, δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψω, ἀλλὰ θὰ
τοὺς ὑπερασπίσω καὶ μόνος καὶ μὲ πολλούς. Καὶ θὰ τιμῶ τὰ ἱερά τῆς
πατρίδος μου. Μάρτυρες δι' αὐτὰ ἄς εἶναι οἱ θεοὶ Ἄγλαυρος, Ἐνυά-
λιος, Ζεὺς, Αὐξώ, Θαλλώ, Ἥγεμόνη ».

Ἡ στρατιωτικὴ θητεία ἦτο διετής. Τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρα-
τοῦ ἀπετέλουν οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι ἦσαν βαρέως ὥπλισμένοι
καὶ προήρχοντο ἀπὸ τὰς τρεῖς εὐπορωτέρας τάξεις, τοὺς πεντακοσιο-
μεδίμνους, τοὺς ἵππεῖς καὶ τοὺς ζευγίτας. Ὡς ὀπλίται ἐστρατεύοντο
καὶ οἱ μέτοικοι. Ἐκτὸς τῶν ὀπλιτῶν εἰς τὸν στρατὸν ὑπηρέτουν καὶ οἱ
ἵππεῖς καὶ οἱ ψιλοί. Οἱ ἵππεῖς προήρχοντο ἀπὸ τὰς δύο ἀνωτέρας
τάξεις καὶ εἶχον μᾶλλον διακοσμητικὴν ἀποστολήν. Οἱ ψιλοὶ ἦσαν
ἐλαφρῶς ὥπλισμένοι (πελτασταί, σφενδονῆται, τοξόται) καὶ ἐλαμ-
βάνοντο ἀπὸ τὴν τελευταίαν τάξιν τῶν θητῶν.

4. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ. Ἡ Ἀττικὴ ἦτο χώρα ἀγρονος καὶ
οἱ Ἀθηναῖοι ἐστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὴν βιομηχανικὴν

Ἐσωτερικὸν σιδηρουργεῖον. (Ἀπὸ ἀγγείου). Δύο δοῦλοι ἐργάζονται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ ἐργαστηρίου. Μεταξὺ τοῦ δούλου καὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου εἰκονίζεται ἐπισκέπτης.

ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. αἱ Ἀθηναίαι εἶναι μεγάλη βιομηχανικὴ πόλις. Σπουδαίαν ἰδίως ἐξέλιξιν ἐσημείωσεν ἡ κεραμευτικὴ. Τὰ περίφημα ἀττικὰ ἀγγεῖα κυριαρχοῦν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Ἐκτὸς τῆς κεραμευτικῆς καὶ ἡ ναυπηγικὴ, ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων, τῶν ὀπλων, τῶν οἰκιακῶν ἐπίπλων, τῶν ὑφασμάτων, τῶν ἀρωμάτων εἶχον μεγίστην ἀνάπτυξιν.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου. Εἰς τοῦτο ἐβοήθει καὶ ἡ ἐπικαιροτάτη θέσις τοῦ Πειραιῶς, ὃ ὅποῖος εἶχε γίγει ὁ σπουδαιότερος λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν λαὸς ναυτικός, ἡ δὲ ναυτιλία ἔχει μεγάλην συγγένειαν μὲ τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ πρῶτοι ἔμποροι τῆς Ἑλλάδος.

Σπουδαίας ἐμπορικὰς συναλλαγὰς εἶχον ἰδίως μὲ τὰς χώρας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, διότι ἀπὸ ἐκεῖ πρὸ πάντων ἐπρομηθεύοντο τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀγορὴν Ἀττικὴν σῖτον. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν μάλιστα τὴν ἀνεμπόδιστον εἴσοδον εἰς τὸν Εὐξείνου, κατέλαβον τὴν θρα-

κικήν χερσόνησον καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν πάντοτε καλὰς σχέσεις μετὰ τὸν βασιλέα τῆς Θράκης.

Σίτον ἐπρομηθεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἐκτὸς τοῦ σίτου εὕρισκον ἐκεῖ τὰ περιζήτητα προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἰδίως μπαχαρικά. Καὶ μετὰ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας εἶχον ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι συναλλαγὰς. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον μεταλλεῖα, ἐπρομηθεύοντο ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἵδρυσαν καὶ περίφημον ἀποικίαν, τὴν Ἀμφίπολιν.

Εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἐξ ἄλλου οἱ Ἀθηναῖοι ἵδρυσαν ἀποικίαν, τοὺς Θουρίους, καὶ ἐξέτειναν τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς των μέχρι τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Τυρρηνίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισαν νὰ συναγωνίζωνται ἐπιτυχῶς τοὺς Κορινθίους, οἱ ὅποιοι εἶχον προηγῆθῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι μάλιστα ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τοιοιουτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα συνεκέντρωσαν εἰς χεῖρας των τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου. Νομίσματα παντὸς εἶδους ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγοράν. Διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν των καὶ διὰ τὴν χορήγησιν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν δανείων ἐδημιουργήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ καὶ τοῦ τραπεζίτου.

5. Αἱ Μεγάλαι ἑορταὶ καὶ Πανηγυρεῖς. Οἱ Ἀθηναῖοι σχετικῶς μετὰ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἶχον τὰς περισσοτέρας ἑορτάς. Αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο μετὰ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα. Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε διὰ νόμου νὰ δίδωνται χρήματα εἰς τοὺς ἀπόρους ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, διὰ νὰ μετέχουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἑορτάς καὶ νὰ μὴ δοκιμάζουν πικρίαν.

Τὰ Παναθήναια, ἡ μεγίστη ἀθηναϊκὴ ἑορτὴ, ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνὰ τέσσαρα ἔτη κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι προσήρχοντο ἄθροοι εἰς τὴν ἑορτήν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν τελετὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως. Ἡ ἑορτὴ διήρκει ἐξ ἡμέρας. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἐγίνοντο ἀγῶνες μουσικοὶ, ἀθλητικοὶ, ἵππικοί,

Παναθηναϊκὸς ἀμφορεύς.

άρματοδρομικοί, ναυτικοί. Τὸ βραβεῖον διὰ τὸν νικητὴν ἦτο ἀμφορεὺς μὲ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς μορίας, ὅπως ἐλέγοντο. Ἐπίσης ἐγίνετο ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνίκα ἡ φυλή, ἡ ὁποία παρουσίαζε τοὺς ρωμαλεωτέρους ἄνδρας ἢ τοὺς ἀκμαιοτέρους γέροντας. Κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τῶν Παναθηναίων ἐγίνετο λαμπαδηδρομία.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ θαυματικώτερον μέρος τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων, ἡ ὁποία ἐγίνετο τὴν τελευταίαν ἡμέραν. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιοῦχον θεὰν τὸν κίτρινον μάλλινον πέπλον, τὸν ὁποῖον εἶχον ὑφάνει εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ πομπὴ ἐξεκίνη ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπροχώρει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Προηγεῖτο πλοῖον κινούμενον ἐπὶ τροχῶν μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς κρεμασμένον εἰς τὸν ἰστόν του. Ἦκολούθουν οἱ

ἄρχοντες καὶ οἱ ἱερεῖς. Μετὰ τοὺτους αἱ κανηφόροι καὶ κατόπιν τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα. Ἦκολούθουν προσέτι ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων καὶ τῶν ξένων, γέροντες μὲ κλάδους ἐλαίας, οἱ μέτοικοι μὲ τὰς γυναῖκάς των. Τὴν μακρὰν συνοδείαν ἔκλειον ἵππεις, οἱ ὁποῖοι μὲ δυσκολίαν συνεκράτουν τοὺς ζωηροὺς ἵππους των. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως ὁ πέπλος κατεβιβάζετο καὶ μετεκομίζετο εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ἐπηκολούθουν θυσαῖαι καὶ γενικὴ εὐωχία. Τὴν πομπὴν ἀπηθανάτισαν εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του.

Τὰ Διονύσια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, θεοῦ τοῦ οἴνου καὶ τῆς βλαστήσεως. Ἐωρτάζοντο τὸν Μάρτιον μὲ μεγάλην εὐθυμίαν. Νέοι μετῃμφισμένοι εἰς σατύρους ἔλεγον πειρακτικούς λόγους εἰς οἶον-δήποτε χωρὶς νὰ παρεξηγῶνται. Ἦτο καὶ αὐτὸς τρόπος λατρείας πρὸς τὸν θεόν, ὁ ὁποῖος ἡγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν γέλωτα. Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐψάλλετο ἐνθουσιῶδες ᾠσμα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο διθύραμβος. Κατὰ τὰ Διονύσια ἐπαίζοντο εἰς τὸ θέατρον νέα δραματικά ἔργα.

Τὰ Ἑλευσίνια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης. Διήρουν 9 ἡμέρας. Κατὰ τὰς πρῶτας πέντε ἐγίνοντο καθαρμοί, θυσίαι καὶ προσευχαί. Τὴν ἕκτην μεγάλη πομπὴ ἐξεκίνει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ἔφθανεν εἰς τὴν Ἑλευσῖνα. Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας τοῦ Κηφισοῦ ἐγίνοντο οἱ λεγόμενοι γεφυρισμοί, πειράγματα δηλαδὴ καὶ ἀστεῖσμοι πρὸς τοὺς διαβάτας. Ἡ πομπὴ ἔφθανε τὴν νύκτα εἰς τὴν Ἑλευσῖνα καὶ τὸ πλῆθος διενυκτέρευεν εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὰς ἐπομένας νύκτας ἐγίνοντο μυστικαὶ τελεταὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, τὰ λεγόμενα Ἑλευσίνια μυστήρια.

6. Αἱ Λειτουργίαι. Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία διὰ τὰ ἀνακουφίζεσθαι ἀπὸ τὰς δαπάνας ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς εὐπόρους πολίτας ὠρισμένας ἐκτάκτους ὑποχρεώσεις. Αἱ ἰδιαιτέραι αὐταὶ ὑποχρεώσεις τῶν εὐπόρων Ἀθηναίων πολιτῶν ἐλέγοντο λειτουργίαι καὶ ἀπετέλουν τρόπον τινὰ εἰδικὴν φορολογίαν τῶν πλουσίων. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἀρχιθεωρία καὶ ἡ τριηραρχία.

Ἡ χορηγία ἦτο πολὺ δαπανηρὰ λειτουργία. Ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ὠνομάζετο χορηγός. Αὐτὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ εὕρῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα διὰ τὸν χορόν, ὁ ὁποῖος προωρίζετο διὰ τοὺς λυρικοὺς ἢ δραματικοὺς ἀγῶνας, νὰ τὰ μισθοδοτῇ καὶ νὰ τὰ συντηρῇ, ἐφ' ὅσον χρόνον ἤσκοῦντο. Ἐπὶ πλέον ὑπεχρεοῦτο νὰ εὕρῃ καὶ νὰ μισθοδοτῇ τὸν κατάλληλον χοροδιδάσκαλον. Ἐὰν τὸ δράμα ἐνίκα εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, ὁ χορηγὸς ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον ἀπλοῦν στέφανον ἀπὸ κισσόν. Πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης τοῦ ἀνέθετε χάλκινον τρίποδα μὲ ἀναμνηστικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα. Αὐτοὶ οἱ τρίποδες ἐλέγοντο χορηγικοὶ καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοὺς ἐτοποθέτουν, χορηγικά. Σφύζεται ὠραιότατον χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, τὸ ὁποῖον σήμερον ὀνομάζεται κοινῶς φανάρι τοῦ Διογέנוους.

Ὁ πολίτης, ὁ ὁποῖος ἀνελάμβανε τὴν λειτουργίαν τῆς γυμνασιαρχίας, ἐλέγετο γυμνασίαρχος. Αὐτὸς κατέβαλλεν ὅλα τὰ ἔξοδα διὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν διατροφὴν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς λαμπαδηδρομίας.

Ἡ ἀρχιθεωρία συνίστατο εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης διὰ τὰς

θεωρίας. Ἐλέγето δὲ θεωρία ἢ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων ἐκ μέρους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων εἰς τὰς πανελληνίους ἐορτὰς ἢ τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως εἰς τὴν Δῆλον. Οἱ ἀντιπρόσωποι ὠνομάζοντο θεωροί.

Ἐκ τῶν δαπανηροτέρων λειτουργιῶν ἦτο ἡ τριήραρχία. Ὁ τριήραρχος παρελάμβανεν ἀπὸ τὴν πολιτείαν κενὴν τριήρη καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ τὴν συντηρῇ ἐξ ἰδίων του.

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

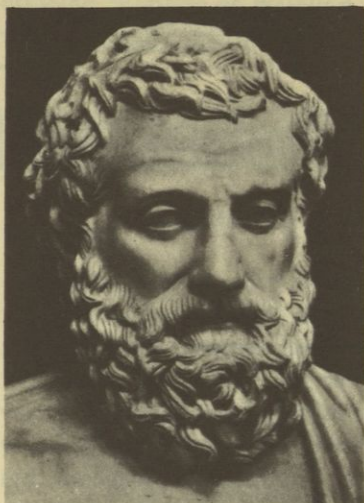
1. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΚΜΗ

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., μὲ τὸν ὅποιον συμπίπτει ἡ πολιτικὴ δράσις τοῦ Περικλέους, αἱ Ἀθῆναι ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ὅχι μόνον ἡ ὁμαδικὴ καὶ ἀτομικὴ δραστηριότης ὑπῆρξεν ἔντονος εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἔφθασεν εἰς μοναδικὴν τελειότητα. Δι' αὐτό, ὅταν λέγωμεν αἰὼν τοῦ Περικλέους, ἐννοοῦμεν τὴν λαμπροτέραν περίοδον ὃχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

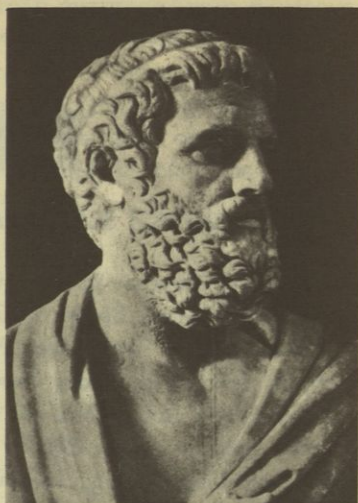
Η ΠΟΙΗΣΙΣ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἀνεπτύχθη τὸ καθαρῶς ἑλληνικὸν δημιούργημα, ἡ δραματικὴ ποίησις. Ἡ ποίησις αὕτη εἶναι ἔντεχνος συνδυασμὸς τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ συνδέεται στενῶς μὲ τὴν λατρείαν καὶ τοὺς μύθους τοῦ Διονύσου. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς μύθους αὐτοὺς ἄλλοι μὲν ἔχουν ὑπόθεσιν θλιβεράν, ἄλλοι δὲ φαιδράν, ἐγεννήθησαν δύο εἶδη δραματικῆς ποιήσεως, ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμῶidia. Οἱ ἐνδοξότεροι τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης.

Ὁ Αἰσχύλος ὑπῆρξε ποιητικὴ μεγαλοφυΐα καὶ τὰ ἔργα του δημιουργήματα ὑψηλῆς καὶ δυνατῆς ἐμπνεύσεως. Τὰ πρόσωπα τῶν τραγωδιῶν του εἶναι ὑπερφυσικά, δηλαδὴ δὲν συναντῶνται εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Μαραθωνομάχος, ἀλλὰ πρὸ πάντων Σαλαμινομάχος ὁ ἴδιος, ἔγραψε καὶ ἱστορικὴν τραγωδίαν, τοὺς Πέρσας, διὰ τὴν ἐξυμνήσῃ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Ἀγαπᾷ τὸ μέτρον καὶ τὴν ἁρμονίαν εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτήρων. Παρουσιάζει εἰς τὰ ἔργα του μορφὰς ἰδανικὰς, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ φροντίζουσιν νὰ φθάσουν οἱ ἄνθρωποι.

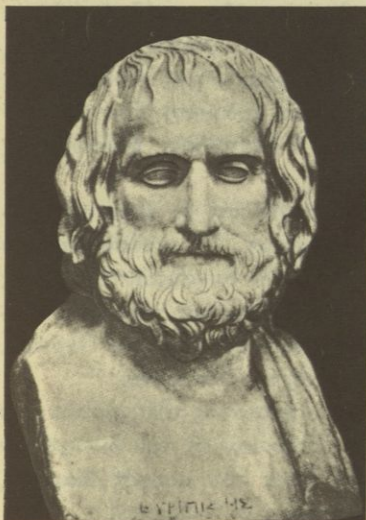

Αίσχυλος.

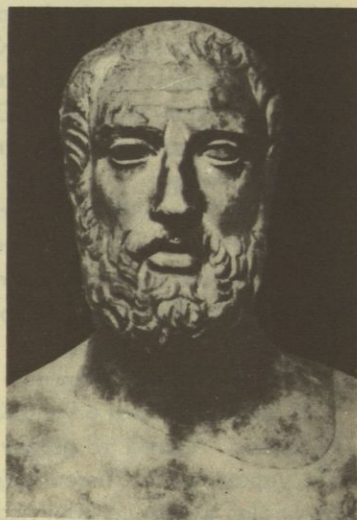

Σοφοκλής.

Εὐριπίδης.

Ἀριστοφάνης.

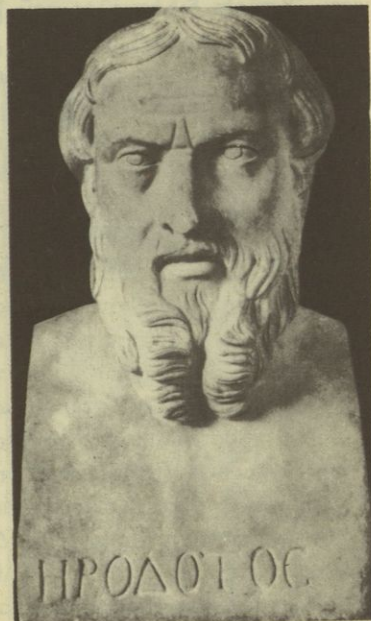
Ὁ Εὐριπίδης ἐμφανίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς τραγωδίας του, ὅπως πράγματι εἶναι καὶ ὄχι ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἐπειδὴ δὲ πολλὰκις ἐκφράζουν καὶ φιλοσοφικὰς ἰδέας ὠνομάσθη ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος.

Ἀπὸ τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς ἐξοχώτερος εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης. Τὴν σάτιράν του δὲν διέφυγεν οὔτε αὐτὸς ὁ Σωκράτης, τοῦ ὁποίου εἶχε παρεξηγήσει τὴν διδασκαλίαν. Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς διασύρει ὑπερβολικὰ τὸν Εὐριπίδην. Συντηρητικὸς εἰς τὰς ἀντιλήψεις του δὲν ἤδυνάτο νὰ ἀνεχθῇ καινοτομίας.

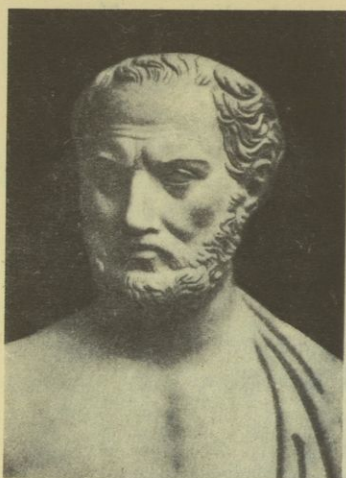
Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Πατὴρ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ὑπῆρξεν ὁ Ἡρόδοτος ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν (484 - 425 π.Χ.). Οἱ περσικοὶ πόλεμοι, μὲ τοὺς ὁποίους συμπίπτει ἡ παιδικὴ του ἡλικία, τὸν συνεκίνησαν πολὺ. Διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ τὰ αἷτια, τὰς ἀφορμὰς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν των. Συγχρόνως ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῇ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς ὑπῆκοοι τῶν Περσῶν, ἔλαβον μέρος εἰς τὴν τιτανικὴν πάλην Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Διὰ νὰ συγκεντρώσῃ πληροφορίας περὶ ὧν ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῇ, περιῆλθεν ὅλας τὰς τότε γνωστὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων, παρὰ τὴν προσπάθειάν του, καὶ ὁ Ἡρόδοτος εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱστοριογράφων. Γενικῶς ὅμως λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ διήγησίς του εἶναι ἀπλὴ καὶ εὐχάριστος. Τὸ ἔργον του ἔχει ἀξίαν, διότι ἀποτελεῖ τὴν πρῶτην ἐθνικὴν μας ἱστορίαν.

Ἡ ἱστορία λαμβάνει ἐπιστημονικὴν μορφήν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

Ἡρόδοτος.

Θουκυδίδης.

Περικλέους. Τότε έζησεν ό μεγαλύτερος ιστορικός του άρχαίου κόσμου, ό Θουκυδίδης, ό όποίος είναι ό πρώτος κριτικός ιστοριογράφος και ό έπισημότερος εκ των άρχαιοτέρων άττικων πεζογράφων. Συνέγραψε την ιστορίαν του Πελοποννησιακού πολέμου με μεγίστην άμεροληψίαν, σπανίαν κρίσιν και άπαράμιλλον εκφραστικήν δύναμιν. Διά τας άρετάς του αύτάς ό Θουκυδίδης θεωρείται ύπόδειγμα ιστορικού συγγραφέως.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Κατά τους χρόνους τής άκμής των Άθηνων μεταξύ άλλων φιλοσόφων ήλθεν εις τας Άθήνας και ό Άναξαγόρας από την Ίωνίαν. Υπήρξε διδάσκαλος του Περικλέους. Πρώτος αύτός εκήρυξεν, ότι ό νοϋς ζωογονεί, κινεί και ρυθμίζει τά πάντα. Κατά την θεωρίαν αύτην ό κόσμος παρουσιάζεται ως προϊόν λογικής δυνάμεως.

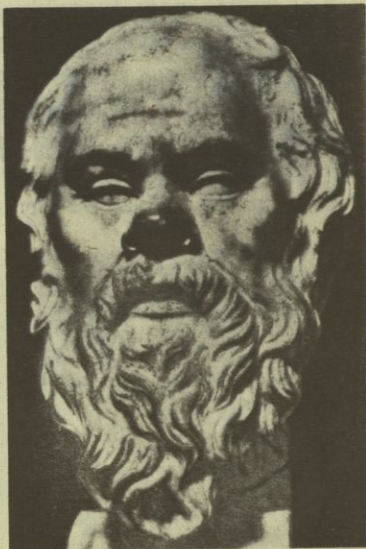
Άμέσως κατόπιν ένεφανίσθησαν οί σοφισται. Αυτοί ήσαν άνθρωποι εύρείας μορφώσεως και προήρχοντο ως επί το πολύ από τας άποικίας. Οί έπισημότεροι εξ αύτων ήσαν ό Γοργίας ό Λεοντίνος, ό Πρωταγόρας ό Άβδηρίτης, ό Ίππίας ό Ήλείος και ό Πρόδικος ό Κεϊος. Με τους σοφιστάς ή φιλοσοφία στρέφει την προσοχήν της εις τον έσωτερικόν άνθρωπον. Δέν ύπάρχει, έλεγον, αλήθεια παραδεκτή από όλους τους ανθρώπους. Άληθές είναι ό,τι συμφέρει εις τό άτομον και άγαθόν ό,τι τό ώφελεϊ. Εις τας Άθήνας, όπου είχον συρρεύσει κατά τό δεύτερον ήμισυ του 5ου αιώνος π.Χ., όπως είδομεν, ήσκουν, τό έπάγγελμα του διδασκάλου τής πολιτικής και τής ρητορικής. Ή προσπάθεια νά διαστρέφουν τά πράγματα με την ρητορικήν δεξιοτεχνίαν των (παρίστανον τό δίκαιον ως άδικον και άντιθέτως) και γενικώς ή νεωτερίζουσα διδασκαλία των άνεστάτωσε την συντηρητικήν άθηναϊκήν κοινωνίαν. Διά τουτο άργότερον έθεωρήθησαν ύπεύθυνοι τής παρακμής των Άθηνων.

Συγχρόνως σχεδόν με τους σοφιστάς παρουσιάσθη ό Σωκράτης

(469 - 399 π.Χ.). Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ πτωχοῦς γονεῖς, τὸν λιθοξόον Σωφρονίσκον καὶ τὴν μαῖαν Φαιναρέτην. Γράμματα ἔμαθεν ὀλίγα, ἀλλ' ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲ δυνατὸν νοῦν. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του, ταχέως ὁμως τὸ ἐγκατέλειψε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἣ ὁποία δι' αὐτοῦ ἔλαβε σπουδαίαν ἐξέλιξιν.

Ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης τοῦ Σωκράτους, ὅπως καὶ τῶν σοφιστῶν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σοφιστάς, ὁ Σωκράτης ἐδίδασκεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀλήθεια καὶ ἀγαθόν, τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀντιλαμβάνονται ὁμοίως. Δι' αὐτὸ σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας του ἔθεσε τὴν εὑρεσιν τῶν αἰώνιων νόμων, οἱ ὁποῖοι κανονίζουν τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ὁδηγοῦν νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κακόν. Ἐδίδασκεν ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀρετὴν καὶ ὄχι τὴν ἀπατηλὴν καὶ πρόσκαιρον ὑλικὴν εὐτυχίαν. Εἶναι δὲ ἀρετὴ κατὰ τὸν Σωκράτην ἡ γνῶσις. Ἡ πρώτη γνῶσις, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ γνῶθι σαυτόν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς σωκρατικῆς διδασκαλίας.

Πλήθος νέων, ἰδίως ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ ὠρίμων ἀνθρώπων τὸν ἠκολούθει διαρκῶς καὶ ἤκουε τὴν διδασκαλίαν του, διὰ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἔλαβε χρήματα. Ἐκτὸς ὁμως τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν καὶ φίλων ὁ Σωκράτης ἀπέκτησε καὶ ἐχθροὺς θανασίμους. Οἱ σοφισταὶ πρῶτοι, τῶν ὁποίων ἐπολέμησε τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πλάνην ἐθεώρουν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας, ἐπεδίωκον νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ὑπέβαλον ἐναντίον του μήνυσιν δι' ἀσέβειαν καὶ περὶ φρόνησιν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον τὸ 399 π.Χ.

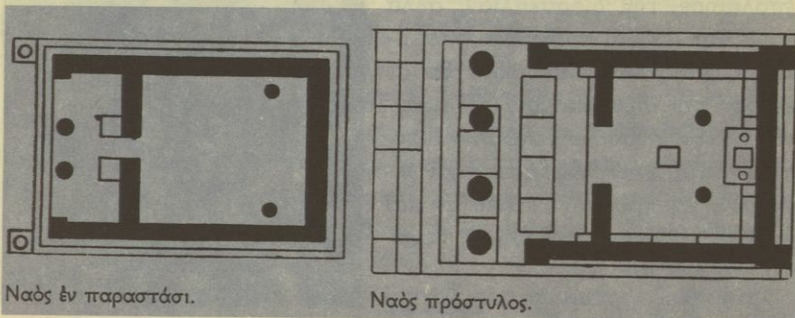
Σωκράτης.

2. Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

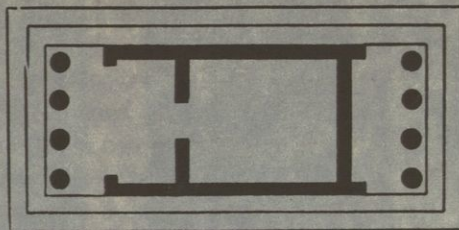
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους ἐξ ἴσου μὲ τὰ γράμματα ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ καλαὶ τέχναι, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔδωσεν, ὅπως γνωρίζομεν, ἀπὸ τοὺς μυκηναίκοις χρόνους ἐξαιρετὰ δείγματα σημαντικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τὰ φθάσῃ ὁμως εἰς τὴν τελειότητα τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., ἐπέρασεν ἀπὸ πολλὰ στάδια, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν κυρίως εἰς τοὺς ναοὺς.

Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν γενικῶς μικροὶ, διότι ἐθεωροῦντο ὡς κατοικίαι τῶν θεῶν καὶ δὲν ἐχρησίμευον ὡς τόποι συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, ὅπως σήμερον. Ἀπὸ τὴν μορφήν τῶν κίωνων διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, δηλαδὴ δύο διαφορετικὰ σχέδια κατασκευῆς ναῶν, τὰ ὅποια λέγονται ρυθμοί, τὸν δωρικὸν καὶ τὸν ἰωνικόν. Ὁ δωρικὸς ρυθμὸς εἶναι βαρὺς καὶ ἐπιβλητικὸς, ἐνῶ ὁ ἰωνικὸς εἶναι ἐλαφρότερος καὶ κομψότερος.

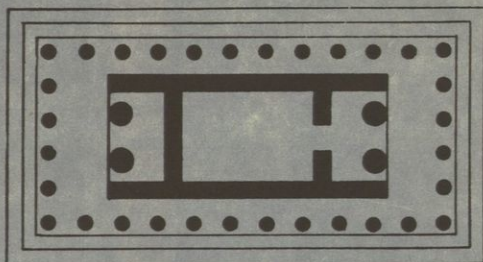
ΜΟΡΦΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΑΩΝ. Κατ' ἀρχὰς ὁ ναὸς ἦτο πολὺ ἀπλοῦς. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓν ὀρθογώνιον δωμάτιον τοῦ ὁποίου οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι ἐξεῖχον πρὸς ἀνατολὰς. Μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν τοίχων αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐλέγοντο παραστάδες, ἐτοποθετήθησαν δύο κίονες. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ναὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο μέρη. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἦτο ἡ εἴσοδος, ἐλέγετο πρόδομος ἢ πρόναος. Ὁ ὀπίσθεν τοῦ προνάου κλειστὸς χώρος ἐλέγετο σηκός. Εἰς τὸν σηκὸν ἐτοποθετεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Ὁ ναός, ὁ ὁποῖος εἶχεν αὐτὸ τὸ σχῆμα, ἐλέγετο ναὸς ἐν παραστάσι. Ἀργότερον κα-

Ναὸς ἀμφιπρόστυλος.

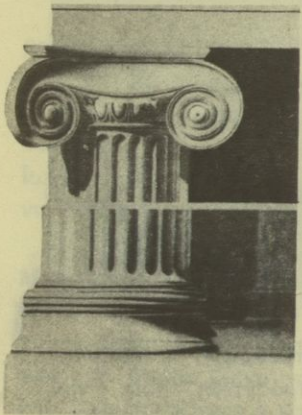
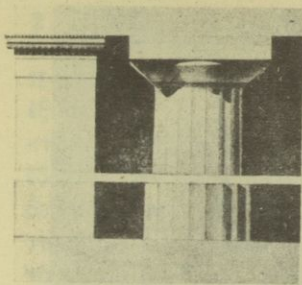

Ναὸς περίπτερος.

τεσκεύασαν στοὰν μετέσσαρας κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν. Ὁ τοιοῦτος ναὸς ἐλέγετο πρόστυλος. Χάριν συμμετρίας προσετέθη ὁμοία στοὰ καὶ πρὸς δυσμὰς, ὁ λεγόμενος ὀπισθόδομος, καὶ ὁ ναὸς ἐγένετο ἀμφιπρόστυλος. Ὁ τύπος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ διεμορφώθη ὀριστικῶς, ὅταν προσετέθη ὀλόγουρά του στοὰ ἀπὸ κίονας. Ἡ στοὰ τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους περίστας ἢ πτερὸν καὶ ὁ ναὸς μετὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ὠνομάσθη περίπτερος.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ καὶ οἱ κίονες στηρίζονται εἰς βάσιν λιθοκτιστον, τὸ κρηπίδωμα, τὸ ὁποῖον ἔχει βαθμίδας διὰ τὴν ἀνάβασιν. Πρὸ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε βωμός. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγίνοντο αἱ θυσίαι κατὰ τὰς τελετάς, ὅποτε ὁ λαὸς συνηθοῖζετο πέριξ τοῦ βωμοῦ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον στηρίζεται εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας μέχρι καὶ τῆς στέγης, λέγεται θριγκός. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπικλινής καὶ σχηματίζει εἰς τὰς στενὰς πλευρὰς τρίγωνα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἀετώματα. Καὶ τὰ δύο ἀετώματα ἐστολίζοντο μετὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα παρίστανον σκηνὰς ἀπὸ τοὺς μύθους τοὺς σχετικoὺς μετὰ τὸν θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ναὸς ἦτο ἀφιερωμένος.

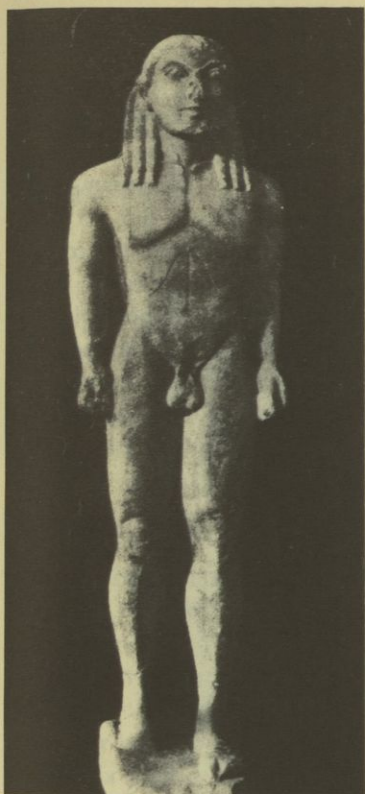

‘Ο δωρικός κίων στηρίζεται ἀπ’ εὐθείας εἰς τὸ κρηπίδωμα καὶ φέρει αὐλάκας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς ὀξεία ἄκρα. ‘Ο ἰωνικός κίων στηρίζεται εἰς ὠραίαν βάσιν, ἡ ὁποία λέγεται σπεῖρα. Εἶναι ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ καὶ ἔχει περισσοτέρας αὐλάκας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς στενὰς ταινίας. Τὸ κιονόκρανον τοῦ δωρικοῦ κίονος εἶναι πολὺ ἀπλοῦν, ἐνῶ τοῦ ἰωνικοῦ φέρει κοσμήματα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἔλικες. Βραδύτερον ἀπὸ τὸν ἰωνικὸν κίονα προῆλθεν ὁ πολυτελέστερος κορινθιακὸς μὲ καταστόλιστον κιονόκρανον. Ὅπως γίνεται φανερὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος, ὁ κίων αὐτὸς ἐχρησιμοποιήθη κατ’ ἀρχὰς εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Κορίνθου. Τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον ἔχει σχῆμα καλαθίου, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη καὶ τρίτος ρυθμός, ὁ κορινθιακός.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ. Ἡ γλυπτική εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ἔφθασεν εἰς τελειότητα, τὴν ὁποίαν κανεὶς λαός, ἀρχαῖος ἢ νέος, δὲν κατάρθωσε νὰ πλησιάσῃ. Εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτὴν ἔφθασεν ἡ γλυπτική ὕστερον ἀπὸ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους προσπάθειας.

Τὰ πρῶτα δημιουργήματα τῆς γλυπτικῆς ἦσαν ἄτεχνα εἰδῶλα ἀπὸ ξύλον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς, τὰς χεῖρας προσκεκολλημένas εἰς τὸ σῶμα καὶ τοὺς πόδας ἠνωμένους. Μὲ κορμούς δένδρων δηλαδὴ ἤρχισαν οἱ τεχνῖται νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα θεῶν, τὰ λεγόμενα ξόανα. Πρῶτοι οἱ Σάμιοι καλλιτέχνηι Ροῖκος καὶ Θεόδωρος τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων τὸν

Δωρικός, ἰωνικός καὶ κορινθιακός κίων.

Κοῦρος. (Μαρμάρινον ἀρχαῖκόν ἀγαλμα δωρικής τέχνης).

Κόρη. (Μαρμάρινον ἀρχαῖκόν ἀγαλμα ἰωνικής τέχνης).

ὀρείχαλκον. Ἡ τέχνη, ἡ ὁποία προηγήθη τῶν περσικῶν πολέμων, λέγεται ἀρχαῖκή καὶ περιλαμβάνει δύο αἰῶνας, τὸν 7ον καὶ τὸν 6ον.

Καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, τὴν δωρικήν καὶ τὴν ἰωνικήν. Ἡ δωρική προτιμᾷ νὰ παριστάνῃ ἀθλητὰς γυμνοὺς, δυνατοὺς εἰς τὸ σῶμα, σχεδὸν ὑπερφυσικοὺς. Χρησιμοποιεῖ κυρίως τὸν ὀρείχαλκον, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει ζωηρότερον τὸ σκληρὰ ῥωγυμένον ἀνδρικὸν σῶμα. Οἱ ἀνδριάντες αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἰδίαν μορφήν καὶ ὀνομάζονται κοῦροι.

Μαρμάρινον αντίγραφον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς. (Ἀθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου).

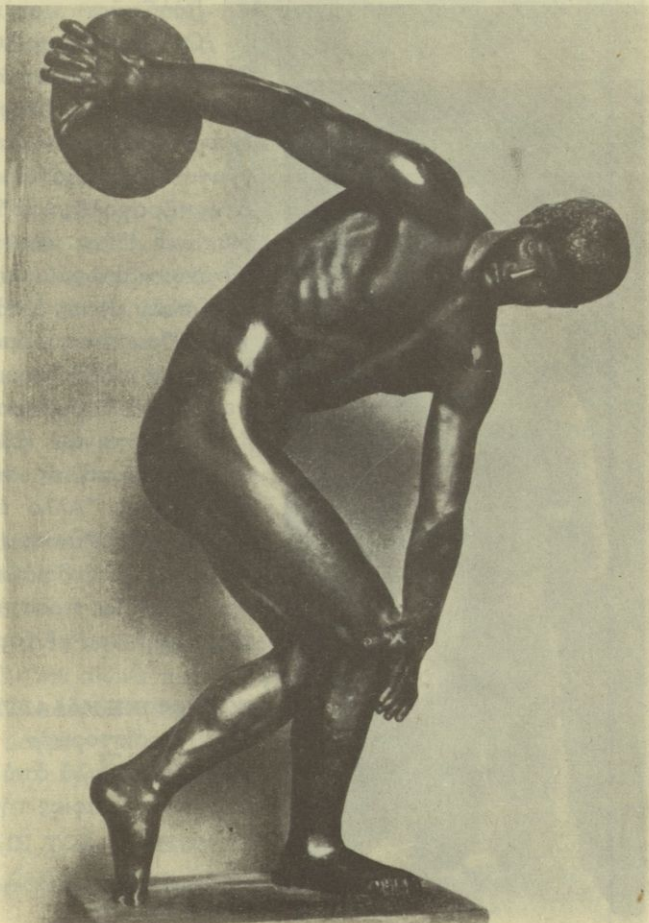
Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων καλλιτεχνῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Φειδίας, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο μόνον γλύπτης, ἀλλὰ καὶ ἀρχιτέκτων. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὀλίγον μετὰ τὸ 500 π.Χ. Τὰ ὀνομαστότερα ἔργα του εἶναι τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸ ἐπίσης χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἡ χαλκὴν Λημνία Ἀθηνᾶ. Πῶς ἀπεικονίζετο ὁ Ζεὺς τῆς Ὀλυμπίας σχηματίζομεν μικρὰν ἰδέαν ἀπὸ τὰ νομίσματα τῶν Ἡλείων. Εἰς τοὺς ἀρχαίους τόσσην ἐντύπωσιν ἔκαμνε τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε ἔλεγον, ὅτι ὁ Φειδίας ἀπέδωσε κατὰ τρόπον τέλειον τὴν μορφήν τοῦ Διὸς, διότι ὁ ἴδιος ὁ Ζεὺς κατέβη ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτέχνην.

Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἄνθρωποι εὐθυμοὶ. Ἐθαύμαζον τὴν εὐλυγισίαν, τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ σώματος καὶ παρέστησαν κατὰ προτίμησιν τὸ γυναικεῖον σῶμα. Ὡς ὑλικὸν μετεχειρίσθησαν τὸ μάρμαρον, διότι εἶναι καταλληλότερον, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν λευκὴν καὶ τρυφερὰν γυναικεῖαν σάρκα. Τὰς γυναικὰς παρίστανουν μὲ πλουσίαν ἐνδυμασίαν, μὲ ὥραϊον κτένισμα καὶ μὲ ἑλαφρὸν μειδίημα εἰς τὰ χεῖλη. Τὸ μειδίημα αὐτὸ εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τοὺς κούρους καὶ ὀνομάζεται ἀρχαϊκὸν μειδίημα. Τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα λέγονται κόραι.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΓΛΥΠΤΑΙ ΤΟΥ 5ου ΑΙΩΝΟΣ. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα ἔζησαν οἱ διασημότεροι γλύπται ὅλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἐξ αὐτῶν, ὁ Φειδίας, ὁ Μύρων καὶ ὁ Πολύκλειτος, ἔγιναν αἰώνια πρότυπα καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἀσυγκρίτου ἐμπνεύσεως.

Ἐξαιρετικῆς ἐπίσης τέχνης ἦτο καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν σηκὸν τοῦ Παρθενῶνος. Ἰδέαν τοῦ ἀγάλματος λαμβάνομεν ἀπὸ μαρμάρινον ἀντίγραφον, τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Βαρβακείου. Περιφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου ἦτο καὶ ἡ χαλκίνη Λημνία Ἀθηνᾶ. Ὡνομάσθη Λημνία, διότι τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν κληροῦχοι τῆς Λήμνου.

Ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος. (Ἀντίγραφον).

Ὁ Μύρων εἶναι Ἀθηναῖος ὀλίγον προγενέστερος τοῦ Φειδίου. Τὰ ἔργα του εἶναι ὀρειχάλκινα καὶ παρουσιάζουν μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις. Ἡ χαλκῇ βοῦς, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει εἰς μίαν πλατεῖαν τῶν Ἀθηνῶν, προεκάλει τὸν θαυμασμόν διὰ τὴν φυσικότητά της. Ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Μύρωνος ἦτο καὶ ὁ Δισκοβόλος, ἀθλητὴς ἑτοιμος νὰ ἐκσφενδονήσῃ τὸν δίσκον. Τὸν παριστᾷ εἰς μίαν στιγμιαίαν στάσιν, ἣ ὁποία δεικνύει ὅτι ὁ καλλιτέχνης κατῴρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν παράδοσιν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔργα του κίνησιν καὶ ζωὴν.

Ὁ Πολύκλειτος, νεώτερος τοῦ Φειδίου, κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα τῆς Κορινθίας. Ὡς ὑλικὸν ἐχρησιμοποίει τὸν ὀρείχαλκον καὶ ἔγινεν ὁ διασημότερος χαλκοπλάστης τῆς σχολῆς τοῦ Ἀργους. Παρίστανεν ἰδίως νέους ἀθλητὰς μὲ δυνατόν καὶ ὥραϊον σῶμα. Ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὰς ὀρθὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὰς ιδέας του αὐτὰς ἐφήρμοσεν εἰς τὸν περίφημον Δορυφόρον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη κανὼν καὶ ἐχρησίμευεν ὥς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς κατόπιν καλλιτέχνας. Ἄλλο ἐξάρετον ἔργον τοῦ Πολυκλείτου εἶναι ὁ Διαδόμενος. Ὁ ἀνδριὰς παριστᾷ ἔφηβον, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὴν κόμην του μὲ ταινίαν.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ.

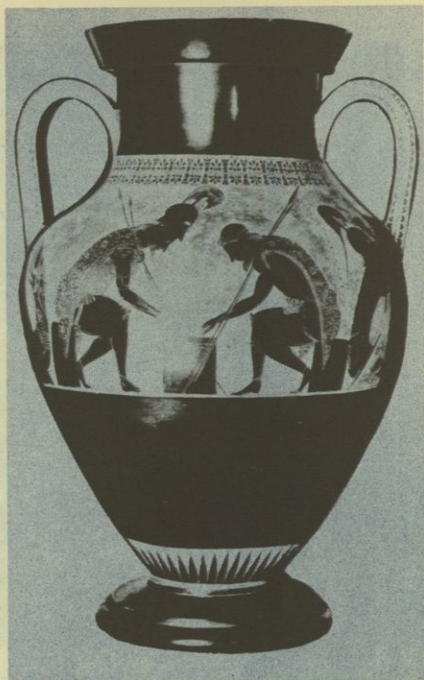
Τὴν προϊστορικὴν ζωγραφικὴν γνωρίζομεν καλὰ ἀπὸ τὰς περιφήμες τοιχογραφίας τῆς Κρήτης καὶ

Ὁ δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου. (Μαρμάρινον ἀντίγραφον).

τῆς Τίρυνθος. Αἱ γνώσεις μας ὁμῶς διὰ τὴν ἑλληνικὴν ζωγραφικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶναι πολὺ περιωρισμέναι. Δι' αὐτὴν ἔχομεν μόνον εἰδήσεις ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἀπὸ αὐτοὺς μανθάνομεν περὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξίας τῶν μεγαλυτέρων ζωγράφων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., τοῦ Πολυγνώτου, τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ Παρρασίου, διότι οὐδεὶς πίναξ αὐτῶν σφύζεται.

Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους διαφωτίζουν σημαντικώτατα αἱ ἀγγειογραφίαι. Οἱ ἀγγειογράφοι, καίτοι ἦσαν ἀπλοῖ τεχνῖται, μᾶς ἀφῆκαν ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα. Πολλὰ μάλιστα εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων ζωγράφων. Πλῆθος τοιούτων ἀγγείων ἔχουν διασωθῇ καὶ στολίζουν ὅλα τὰ μουσεῖα τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

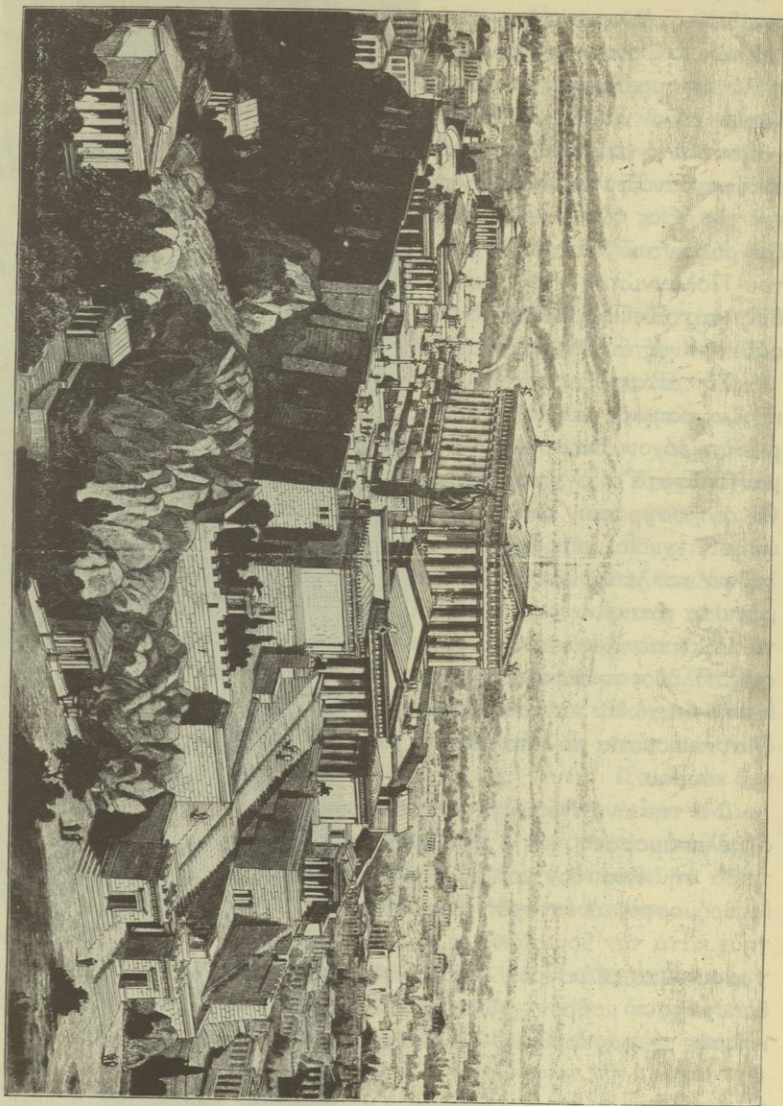
Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγγειογραφίας ἐπεκράτησαν δύο ρυθμοί, ὁ μελανόμορφος καὶ ὁ ἐρυθρόμορφος. Ὁ μελανόμορφος ἔχει πατρίδα τὴν Κόρινθον καὶ ἐκυριάρχησε κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. Ὁ ἐρυθρόμορφος ἀνεπτύχθη βραδύτερον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπεκράτησε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. Τὰ μελανόμορφα ἀγγεῖα φέρουν ζωγραφισμένας μὲ μαῦρον χρῶμα τὰς μορφάς. Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀντιθέτως ἔχουν μαῦρον χρῶμα εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου καὶ τὰς μορφάς ἐρυθράς. Τὰ ἐρυθρόμορφα εἶναι τὰ ὠραιότερα.

Μελανόμορφος ἀμφορεὺς. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς παίζουν πεσσοὺς. (Ἔργον τοῦ ὀνομαστοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου τοῦ 6ου αἰῶνος Ἐξηχίου).

Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἤτταν τῶν Περσῶν καὶ τὴν σωτηρίαν των ἀπέδωσαν εἰς τὴν πολιοῦχον Ἀθηναῖν,

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. (Ἀναπαράστασις).

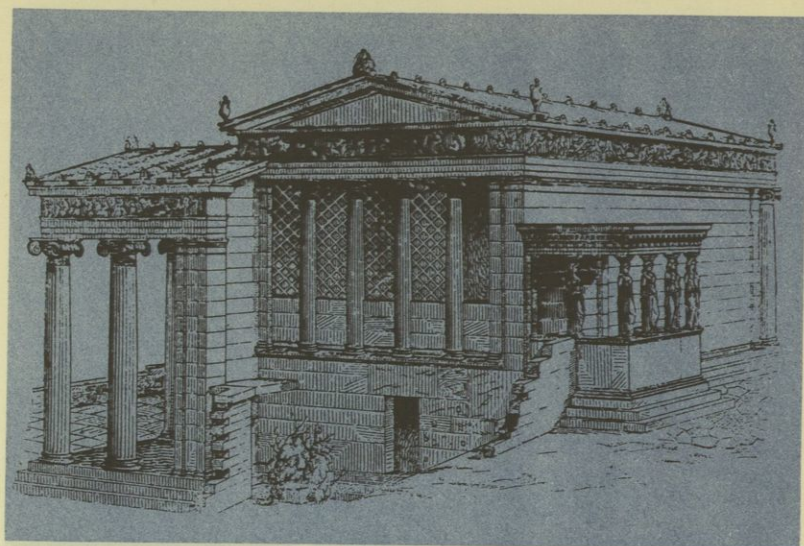

Παρθενών. (Ἀναπαράστασις).

εἰς τὴν ὁποῖαν ἦτο ἀφιερωμένη ἡ Ἀκρόπολις. Ἀπὸ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν θεάν ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τοὺς ἐρειπωμένους ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως πολυτελεστέρους καὶ ὠραιότερους. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Περικλῆς καὶ κατῴρθωσε μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Φειδίου νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ λαμπρότερον καλλιτεχνικὸν μνημεῖον ὅλων τῶν αἰώνων.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνερχόμεθα ἀπὸ τὴν δυτικὴν πλευράν, ὅπου σήμερον ὑπάρχει λιθινὴ κλίμαξ. Ὅταν ἀνέλθωμεν τὴν κλίμακα εὐρίσκόμεθα ἔμπροσθεν μεγαλοπρεποῦς εἰσόδου, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Προπύλαια. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν μαρμαρίνην στοὰν ἔκτισεν ὁ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς. Ταυτοχρόνως μὲ τὰ Προπύλαια ἐκτίσθη ὁ μικρὸς ἀλλὰ κομψότατος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἢ Ἀπτέρου Νίκης. Εἶναι ναὸς ἀμφιπρόστυλος ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, εὐρίσκεται δὲ δεξιὰ μας, πρὶν διέλθωμεν τὰ Προπύλαια, ἐπὶ προεξοχῇ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὅταν προχωρήσωμεν ἀπὸ τὰ Προπύλαια θὰ παρατηρήσωμεν

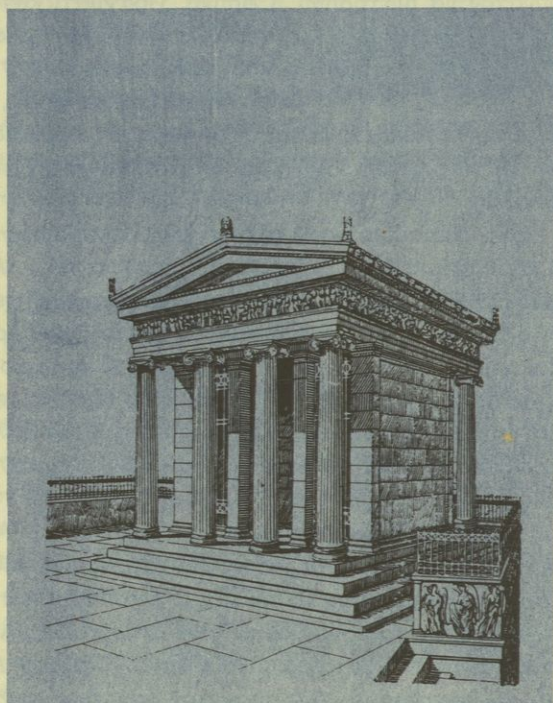
Τὸ Ἑρέχθειον. Στοὰ τῶν Καρυατίδων. (Ἀναπαράστασις).

ἀριστερά μας τμήματα βάσεως τοῦ κολοσσιαίου ὀρειχαλκίνου ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας. Τόσον μέγα ἦτο τὸ ὕψος του ὥστε οἱ παραπλέοντες τὸ Σούνιον ἐβλεπον τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατος τῆς θεᾶς. Καθὼς προχωροῦμεν δεξιὰ μας ὑפוῦται τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ σεβαστότερον μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ Παρθενών. Ὁ ναὸς αὐτὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ὁ Ἰκτίνος καὶ ὁ Καλλικράτης ἦσαν οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι περίπτερος δωρικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν σηκὸν τοῦ ὑπῆρχε τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Περίφημα διὰ τὴν ἀνυπέρβλητον τέχνην των εἶναι τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἀνάγλυφα μὲ τὰ ὁποῖα ἐστόλισαν τὸν ναὸν ἀπὸ παντοῦ ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του.

Ἀπέναντι τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος ὑπάρχει τὸ κομψότατον καὶ χαριτωμένον δημιούργημα τῆς ἀττικῆς τέχνης, τὸ Ἑρέχθειον, ναὸς ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν χώρον ὅπου ἰδρύθη, ἔγινε κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ φιλονικία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος

διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως. Τὸ λαμπρότερον τμῆμα τοῦ ναοῦ εὑρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, ἣ ὁποία ἔχει ἐστεγασμένην προεξοχήν ἐν εἰδει στοᾶς. Ἀντὶ κίωνων ἕξ ὠραῖαι κόραι μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν τῆς μικρᾶς κώμης τῆς Λακωνικῆς, τῶν Καρυῶν (σήμερον Ἀράχωβα), ὑποβαστάζουσιν τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Εἶναι αἱ περίφημοι Καρυάτιδες, ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα καὶ θελκτικώτερα γλυπτὰ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐμπνεύσει πλείστους ποιητὰς καὶ ζωγράφους ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Ὅπως βλέπομεν, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἶναι συγκεντρωμένα τὰ σεβαστότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος ἠσθάνετο ἐξαιρετικὸν σεβασμόν. Ὁ ἴδιος σεβασμὸς παρακινεῖ καὶ σήμερον τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ τῶν ἱερῶν ἐρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς
(Ἀπτέρου) Νίκης, ἰ-
ωνικοῦ ρυθμοῦ.
(Ἀναπαράστασις).

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ αὐθαίρετος διαγωγή τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς συμμάχους συνετέλεσεν, ὥστε νὰ γεννηθοῦν μίση καὶ τὰ παλαιὰ πάθη μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων νὰ ἐξαφθοῦν εἰς μέγαν βαθμόν. Τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐπωφελήθησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ παρουσιάσθησαν προστάται τῶν καταδυναστευομένων. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰρήνη. Πράγματι κατὰ τὸ ἔτος 431 π.Χ.

431 - 404 π.Χ.

ἡ τριακονταετής εἰρήνη κατελύθη καὶ ἤρχισε μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστὸς ὡς Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν 27 ἔτη. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐξήντησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν καταστροφὴν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ποτὲ πλέον δὲν ἠδυνήθη νὰ συνέλθῃ.

Τὸ σπουδαιότερον αἴτιον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτο ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς Σπάρτης. Ἡ ἀντίθεσις αὕτῃ ἠϋξήθη εἰς μέγαν βαθμόν μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐκτεταμένου καὶ ἰσχυροῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου των. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριαρχήσει εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Αἰγύπτου. Τοῦτο ἐγέννησε τὴν ἀντιζηλίαν καὶ τὸν φόβον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων των Κορινθίων.

Οἱ Κορίνθιοι ἀνησύχησαν πολὺ, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ εἰς τὰς ἀποικίας τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ οἱ Κορίνθιοι εἶχον τὸ μονοπώλιον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Αἱ προσπάθειά των νὰ ἀνταγωνισθοῦν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἔφερον κανὲν ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο οἱ Κορίνθιοι ἐπέδωκον τὸν πόλεμον.

Μόλις ἐδόθη ἡ πρώτη ἀφορμή ἤλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς τὸ τέλος κατῴρθωσαν νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν ἀνησυχίαν των διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν πάντοτε διστακτικοὶ νὰ ἀναλάβουν πόλεμον ἐναντίον των.

Ἀφορμὰς εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωσαν τὰ ἐξῆς γεγονότα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐπίδαμον (σημερινὸν Δυρράχιον), ἀποικίαν τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἔγινεν ἐπανάστασις. Οἱ Κορίνθιοι ἐπενέβησαν, ἀλλ' ἡ ἐπέμβασίς των κατέληξεν εἰς πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Κερκυραίων, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ ἐγνώριζον, ὅτι μὲ τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς Κερκυραίους παρεβίαζον τὴν τριακονταετῇ εἰρήνην, ἔκριναν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσεταιρισθοῦν ὡς σύμμαχον τὴν Κέρκυραν. Ἡ νῆσος εἶχεν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν καὶ εὕρισκετο εἰς ἐξαιρετικὴν θέσιν. Οἱ Κορίνθιοι, διὰ νὰ ἐδικηθοῦν τοὺς Ἀθηναίους, ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν Ποτεΐδαιαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἀλλὰ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Ποτεΐδαιαν καὶ τὴν ἐπολιόρησαν στενῶς.

Ἄλλη σοβαρὰ ἀφορμή τοῦ πολέμου ὑπῆρξε τὸ ψήφισμα τοῦ Περικλέους, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Μεγαρεῖς, σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεκλείοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

2. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΝ. Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατόπιν τῶν γεγονότων αὐτῶν οἱ Κορίνθιοι ἐπέτυχον νὰ συκληθῇ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸ συνέδριον ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εἰρηνοφίλων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος.

Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος ὠνομάσθη δεκαετὴς ἡ Ἀρχιδάμειος πόλεμος (431 - 421). Ἐλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν

περίοδον αὐτὴν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου ἦσαν ἀμφίβολα. Ἡ δευτέρα περίοδος περιλαμβάνει τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων (415 - 413), ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν τῶν.

Τὴν τρίτην περίοδον ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος Δεκελεικὸς πόλεμος (413 - 404), ὁ ὁποῖος ἐτελείωσε μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅλη ἡ Ἑλλάς διηρέθη εἰς δύο στρατόπεδα. Μὲ τὴν Σπάρτην εἶχε συνταχθῇ ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος, μερικάι πόλεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους ἡ Λευκάς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτὸς τῶν ὑπηκόων τῶν εἶχον ὡς συμμάχους τὴν Ναύπακτον, τοὺς Ἀκαρναῖας καὶ ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους τὴν Κέρκυραν, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον συμπαθείας καὶ μετὰ τῶν ὑπηκόων τῶν Ἀθηνῶν, διότι διεκήρυττον, ὅτι πολεμοῦν, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι κατήρχοντο εἰς τὸν πόλεμον μὲ ἀκμαίαις δυνάμεις. Ἰσχυρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν, ὑστέρουν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν δύναμιν κατὰ ξηράν.

3. ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΡΧΙΔΑΜΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΛΟΙΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 431 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κόπτῃ τὰ δένδρα καὶ νὰ καταστρέφῃ τοὺς ἀγρούς. Οἱ ἀγρόται κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους, εἶχον καταφύγει μέσα εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, ὅποθεν μὲ πόνον ψυχῆς παρηκολούθουν τὴν φθορὰν τῆς περιουσίας τῶν. Ὁ Περικλῆς εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι κατὰ ξηράν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ περιορισθοῦν μόνον εἰς ἀμυναν. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐληλάτει τὰ παράλια τῆς.

Ὁ Ἀρχίδαμος μόλις ἤρχισαν νὰ λείπουν αἱ τροφαὶ ἐγκατέλειπε τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίσης, ἀφοῦ ἐληλάτησε τὰ εὐφορώτερα παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐπανέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέρασε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου.

Κατά τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου τοὺς πρῶτους νεκροὺς τοῦ πολέμου, ὠρίσθη δὲ ὁ Περικλῆς ἐκ μέρους τῆς πόλεως νὰ εἴπη « ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα ». Ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τότε ὁ ἀθηναῖος πολιτικός, εἶναι πραγματικὸν ἀριστούργημα. Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους, ὅπως λέγεται, ἀποτελεῖ ὕμνον πρὸς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ τὸν πολιτισμὸν των. « Μόνη, λέγει, ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ ὅλας τὰς σημερινὰς πόλεις παρουσιάζεται εἰς τὰ μάτια τοῦ ἐρευνητοῦ ἀνωτέρα τῆς φήμης τῆς. . . Λοιπὸν χάριν τοιαύτης πόλεως αὐτοὶ ἐδῶ γενναίως μαχόμενοι ἐφενεύθησαν, ἐπειδὴ ἐθεώρησαν χρέος των νὰ μὴν τὴν ἀφήσουν νὰ χαθῇ, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ ὅσους μένουν εἰς τὴν ζωὴν δίκαιον εἶναι νὰ θέλῃ νὰ ὑποφέρῃ πρὸς χάριν τῆς ». (Θουκυδίδου, Περικλέους Ἐπιτάφιος).

Τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Περικλέα ἐλεηλάτησεν ἐκ νέου διάφορα μέρη τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλὰ τὸ ἔτος αὐτὸ συγχρόνως περίπου μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν φοβερὰ ἐπιδημικὴ νόσος, λοιμὸς, ἐνέσκηπεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ ἐπιδημία ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν λόγῳ τοῦ συνωστισμοῦ μεταξὺ τῶν μακρῶν τειχῶν ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Προσέβαλεν ὅλους χωρὶς διάκρισιν φύλου ἢ ἡλικίας. Ὁ Θουκυδίδης, ὁ ὁποῖος προσεβλήθη ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἐσώθη, τὸν περιγράφει μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν. Ἀπὸ τὰ συμπτώματα φαίνεται, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ὁ λοιμὸς διήρκεσε μὲ μικρὰς ὑποχωρήσεις καθ' ὅλον τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν πληθυσμὸν.

ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ. Ὁ Ἀρχίδαμος ἐφοβήθη, μήπως προσβληθῇ ὁ στρατός του ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἀπεχώρησε μὲ σπουδὴν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ κατάστασις ἀπὸ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν θροῦσιν τοῦ λοιμοῦ ἦτο σχεδὸν ἀπελπιστικὴ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ χάνουν τὸ ἡθικόν των. Εἰς τὴν ἀπόγνωσίν των ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Περικλέους, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν ὑπαίτιον τῶν συμφορῶν, καὶ ἀφῆρσαν ἀπὸ

αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Χωρὶς δυσφορίαν καὶ παράπονον ὁ Περικλῆς ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ-
το ἔχασεν ἀπὸ τὴν νόσον τοὺς δύο υἱοὺς του.

Ἡ ἀνικανότης τῶν διαδόχων τοῦ Περικλέους ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀρχήν. Προσεβλήθη ὁμως καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανε τὸ φθινόπωρον τοῦ 429 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν. Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἀνεπανόρθωτος συμφορά.

Μετὰ τὸν Περικλέα ἐπεκράτησαν πολιτικοί, οἱ ὅποιοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς προσωπικῆς των φιλοδοξίας. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐκλογὴν των εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα ἐκολάκευον τὰς ἀδυναμίας τοῦ λαοῦ. Οἱ πολιτικοὶ αὐτοὶ ὠνομάζοντο **δημαγωγοί**. Περιφημος δημαγωγὸς τῶν χρόνων αὐτῶν ὑπῆρξε ὁ Κλέων, ἄνθρωπος ἐμπαθέστατος καὶ τυχοδιώκτης. Κατήγετο ἀπὸ ταπεινὴν οἰογένειαν, ἀλλ' εἶχε πλουτίσει ὡς βιομήχανος βυρσοδέψης. Πλὴν τῶν χρημάτων διέθετε καὶ ρητορικὴν καὶ δημαγωγικὴν ἱκανότητα μοναδικήν. Μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπεβάλλετο εἰς τὸ πλῆθος καὶ τὸ παρέσυρεν εἰς τὰς ἰδέας του. Ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἀρχίδαμος δὲν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ λοιμοῦ, ἀλλ' ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Πλαταιῶν, τὰς ὁποίας ἐπολιόρκησεν. Ἐν τῷ μεταξύ ἔπεσεν ἡ Ποτείδαια καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (428) ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ Λέσβος. Ἡ Μυτιλήνη ἐπολιορκήθη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καί, ἀφοῦ προέβαλεν ἰσχυράν ἀντίστασιν, ἐκυριεύθη καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς. Ἡ Λέσβος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ διετὴ πολιορκίαν ἐκυρίευσαν τὰς Πλαταιάς καὶ διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς συμμάχους των Θηβαίους, ἐφόνευσαν τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστάς τῆς ἐνδόξου πόλεως. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ πόλεμος ἐγίνετο ἀγριώτερος.

Κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον σημαντικώτερον πολεμικὸν γεγονός ὑπῆρξε ἡ κατάληψις τῆς Πύλου καὶ τῆς Σφακτηρίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατέλαβε καὶ ὠχύρωσε τὸν λιμένα τῆς Πύλου (425). Ἐσχεδίαζε νὰ καταστήσῃ

ΠΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

ΙΟΝΙΟΝ
ΠΕΛΑΓΟΣ

Ὁδὸς πρὸς Ὀλυμπίαν

στρατόπεδον
τῶν Λακεδαιμονίων

Ὁδὸς πρὸς Μεσσηνίαν

Λαὸς Ἀθηναίων

ΠΥΛΟΣ

Ἄνω Κορυφασιόν

ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Ἀθηναίων πλοῖα ἀναβληθέντα

ἡ τοιαύτη βάση
τῶν Ἀθηναίων

Τροπαίον

Φρεσὶς τῶν
Λακεδαιμονίων

Πύλη

ἡ ἀπὸ τῆς
Πύλης

Ὁδὸς πρὸς Μεσσηνίαν

τὴν πόλιν ὀρηγνῆριον διὰ νὰ ἀποκλείσῃ ἐκ δυσμῶν τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς δυσηρεστημένους κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατοίκους τῆς. Οἱ Σπαρτιάται ἀντελήφθησαν τοὺς σκοποὺς του καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως ἀπεβίβασαν 420 ὀπλίτας εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Ὁ Δημοσθένης, ὅταν μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπολιόρκησε τοὺς 420 ὀπλίτας τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Σφακτηρίαν. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὀπλίτας αὐτοὺς ἀνῆκον εἰς τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενεῖας τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι προέτειναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, ἀλλ' αὐτοὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ πολιορκία παρετείνετο, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Πύλον τὸν ἴδιον τὸν Κλέωνα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑποσχεθῇ ὅτι ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἢ θὰ ἐφόνευεν ἢ θὰ ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας αἰχμαλώτους τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὴν Σφακτηρίαν Σπαρτιάτας.

Ὅταν ὁ Κλέων ἀπεβιβάσθῃ εἰς τὴν νῆσον, εὔρεν ὅλα ἔτοιμα διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Οἱ Σπαρτιάται ἐκυκλώθησαν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἐπολέμησαν μὲν γενναίως, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν. Ὁ Κλέων ἐντὸς 20 ἡμερῶν μετέφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του τοὺς 292 ἐπιζήσαντας Σπαρτιάτας ὀπλίτας τῆς Σφακτηρίας. Ἀπὸ τότε ὁ τυχοδιώκτης δημογῶγος ἔγινε παντοδύναμος. Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἠπέιλησαν ὅτι θὰ ἐθανάτωνον τοὺς αἰχμαλώτους.

ΝΙΚΙΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας, ἐξήγαγε τὴν πατρίδα του ὁ γενναῖος καὶ ἐξαίρετος στρατηγὸς Βρασίδας. Μὲ ὀλίγας δυνάμεις ἐπέρασε τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐκεῖ μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ βασιλέως Περδίκκα ἀπέσπασε πολλὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Χαλκιδικήν. Τέλος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος.

Κατὰ τοῦ Βρασίδου οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν Κλέωνα. Οἱ δύο

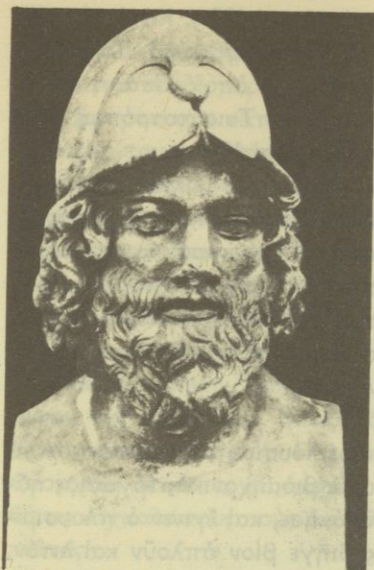
ἀντίπαλοι συνεκρούσθησαν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν (422). Κατὰ τὴν μάχην ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐνίκηθη καὶ ὁ Κλέων ἐφονεύθη. Τὴν ἰδίαν ὁμως τύχην εἶχε καὶ ὁ στρατηγὸς Βρασίδας, ὁ ὁποῖος ἐτάφη μὲ μεγάλας τιμὰς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀμφιπόλεως. Τοιοῦτοτρόπως ἔλειψαν οἱ δύο φιλοπόλεμοι ἀρχηγοὶ Βρασίδας καὶ Κλέων.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπερίσχυσε τότε τὸ κόμμα τοῦ Νικίου, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ἀμέσως διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Σπαρτιάτας περὶ εἰρήνης. Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου τὸ 421 π.Χ. ἔκλεισαν πεντηκονταετὴ εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀποδοθοῦν ἀμοιβαίως οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰρήνη αὕτη ἐγινε μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ Νικίου, διὰ ταῦτα ὠνομάσθη Νικίειος εἰρήνη.

Ο ΝΙΚΙΑΣ. Ὁ Νικίας κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ἀπὸ τὰ ἀργυρωρυχεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ ἀπὸ βιομηχανικὰς ἐργασίας ἡῦξσε τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἐκληρονόμησε, καὶ ἐγινεν ὁ πλουσιώτερος τῶν Ἀθηνῶν. Καίτοι πλούσιος διῆγε βίον ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ὡς πολίτης ἦτο ἐνᾶρετος καὶ συνετός. Ὁ Νικίας εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἄνδρας, τῶν ὁποίων ἐπαινεῖ τὸν χαρακτήρα ὁ Θουκυδίδης : « Ἡ ὅλη διαγωγή, λέγει, τοῦ Νικίου ἦτο κανονισμένη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποβλέπη μόνον εἰς τὴν χρηστότητα ». Ἀλλ' ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀρετῶν του διέλαμπεν ἡ φλογερὰ φιλοπατρία του.

Ὡς στρατηγὸς ὁ Νικίας διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ἀπέλαυε γενικῆς ὑπολήψεως. Εἰς τὴν πολιτικὴν διεκρίθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος. Ἐπειδὴ ὁμως εἶχε χαρακτῆρα ἥπιον, δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ βιαιοτάτου ἀντιπάλου του Κλέωνος.

Ὁ Νικίας εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Ἀθηναίους μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σφακτηρίας νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις εἰρήνης τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἐπεβλήθη ἡ πολιτικὴ του, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἡ Νικίειος εἰρήνη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπεκράτησαν οἱ φιλοπόλεμοι. Ἀρχηγὸς των ἦτο νέος πολιτικὸς ἀνὴρ μὲ ὠραῖον παράστημα, εὐφυὲς καὶ δραστήριος, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἐλαττωμάτων, ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ἀλκιβιάδης.

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνῆκεν εἰς μεγάλην οἰκογένειαν. Πολύ ἐνωρίς ἔχασε τὸν πατέρα του Κλεινίαν, ὁ ὅποιος ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς Κορωνείας (446) καὶ τὴν κηδεμονίαν του ἀνέλαβεν ὁ ἐκ μητρὸς συγγενὴς του Περικλῆς. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἰδιαίτέρως τοῦ Σωκράτους. Ὁ Σωκράτης παρὰ τὰς προσπάθειάς του, πολὺ ὀλίγον ἐπέδρασεν εἰς τὸν ἀτίθασον χαρακτῆρα τοῦ μαθητοῦ του. Ὁ Ἀλκιβιάδης μὲ τὴν λαμπρὰν μόρφωσιν, τὴν ρητορικὴν του δεινότητα, τὴν εὐφυΐαν, τοὺς εὐγενεῖς τρόπους καὶ τὴν ὠραιότητά του ἐγοήτευεν ὅλους.

Ἄλλ' εἶχεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, διότι ἦτο ὑπερβολικὰ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος. Χάριν τῶν προσωπικῶν ἐπιδιώξεων του ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν χωρὶς νὰ πιστεῖται εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας. Ἐνῶ ἦτο καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὅπως καὶ ὁ Νικίας, ἐν τούτοις ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ὑπογραφήν της ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου. Ἐφαντάζετο, ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ ὄνομα. Μὲ τὴν ἀλλοπρόσαλλον πολιτικὴν καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του ὠδήγησε τὴν πατρίδα του εἰς μεγάλας συμφοράς.

4. ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέφει τὴν προσοχὴν των πρὸς δυσμάς. Τοὺς προσεῖλκυεν ἡ ἐπικάριος θέσις τῆς Σικελίας μὲ τὰς πλουσίας ἑλληνικὰς ἀποικίας της, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρῶτην θέσιν κατεῖχον αἱ

Συρακοῦσαι. Ἐὰν ἐγίνοντο κύριοι τῆς μεγάλης νήσου, σπουδαιότατα ἑλληνικά κέντρα τῆς Δύσεως θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν ἡγεμονίαν των. Ἐξ ἄλλου ἡ Πελοπόννησος θὰ ἀπεκλείετο ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ Σπάρτη θὰ ἦτο ὑποχέριος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγαλεπήβολον αὐτὸ σχέδιον. Καὶ ἡ εὐκαιρία δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ.

Εἰς τὴν Σικελίαν εἶχον ἀρχίσει ἐχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν πόλεων Ἑγέστης καὶ Σελινουῦντος. Ἐπειδὴ οἱ Συρακοῦσιοι ἐβοήθουν τοὺς Σελινουντίους, οἱ Ἑγεσταῖοι ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπεστήριξε τὴν αἴτησιν τῶν Ἑγεσταίων, τὴν ὁποίαν οἱ φρονιμώτεροι Ἀθηναῖοι καὶ πρὸ πάντων ὁ Νικίας ἀπέκρουον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Νικίας ἐτόνισε τὸν μέγιστον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον θὰ διέτρεχον, ἂν ἀπετύγχανον εἰς τὴν μακρινὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ φρόνιμοι λόγοι τοῦ Νικίου δὲν ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ γοητεία καὶ τὰ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀλκιβιάδου τοὺς παρέσυραν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ ὀργανώνουν μετὰ ζήλον καὶ ἐνθουσιασμόν. Ἀμέσως ἐξέλεξαν στρατηγοὺς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Νικίαν.

Στήλη Ἑρμοῦ.

Ἄλλ' ἐνῶ αἱ πολεμικαὶ ἐτοιμασίαι εὐρίσκοντο εἰς τὸ τέλος των, ἀπροσδόκητον γεγονός συνετάραξε τὰς Ἀθήνας. Μίαν πρωίαν εὐρέθησαν κομμένοι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἑρμαῖ μικραὶ τετράγωνοι στήλαι μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐτοποθετοῦντο ὡς ὁδοδείκται εἰς τὰς ὁδοὺς. Ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν Ἑρμῶν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς μεγάλη ἀσέβεια καὶ ὡς κακὸς οἰωνός διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ ἔνοχοι δὲν ἀνευρίσκοντο, ἀλλ' οἱ πολλοὶ ὑπώπτευν τὸν Ἀλκιβιάδην.

Ὁ στόλος μετὰ τὴν ἄλλην ἐκστρατευτικὴν δύναμιν ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους τοῦ 415 π.Χ. Ὁ ἀπόπλους ἔλαβε μορφήν πανηγυρικὴν. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι

καὶ Πειραιεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ κατευώδωσαν τοὺς ἀναχωροῦντας μὲ τὰς θερμότερας εὐχάς. Εἰς τὴν Κέρκυραν, ἣ ὁποία εἶχεν ὀρισθῇ ὡς τόπος συγκεντρώσεως, συνηθροίσθησαν 134 τριήρεις, 5.100 ὀπλίται, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 1.500 Ἀθηναῖοι, 1.300

415 π.Χ.

μισθοφόροι ψιλοὶ καὶ πληθὸς ἄλλο φορτηγῶν καὶ μεταγωγικῶν πλοίων. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ὁ στόλος διηθύνθη εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σικελίαν. Τότε παρουσιάσθησαν αἱ πρῶται δυσκολίαι. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς νήσου δὲν ἔδειξαν προθυμίαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα ἦτο τὸ ἑξῆς : εἰς τὴν Σικελίαν κατέπλευσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸ ἱερὸν πλοῖον Σαλαμινία, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἑθρῶν του κατηγορίαν διὰ τὸν ἀκρωτηριασμόν τῶν Ἑρμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἠκολούθησε μὲ τὴν ἰδικήν του τριήρη τὴν Σαλαμινίαν, καθ' ὁδὸν ὅμως ἔδραπέτευσεν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν ἐρήμην εἰς θάνατον καὶ ἐδήμειυσαν τὴν περιουσίαν του. Τότε ἐφάνη ὁ διεστραμμένος χαρακτήρ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας ἄφ' ἐνὸς νὰ στείλουν εἰς τὴν Σικελίαν ἱκανὸν στρατηγὸν μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν καὶ ἄφ' ἑτέρου νὰ τειχίσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν Δεκέλειαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτὴν μονίμως.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ. Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως ἐπολιόρκησαν στενῶς τὴν πόλιν. Τότε οἱ Σπαρτιάται κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν πρὸς βοήθειάν των τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν Γύλιππον μὲ δύναμιν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ ἄφιξις του ἀνεπτέρωσε τὸ ἠθικὸν τῶν Συρακουσίων.

Ἀντιθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευε διαρκῶς. Ὁ στρατηγὸς Λάμαχος ἐφονεύθη ὁ δὲ Νικίας μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας συνέστησε δι' ἐπιστολῆς του εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς ἀπάντησιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν βοήθειαν ἀπὸ 70 πλοῖα καὶ 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ἐνισχύσεων τὰ πράγματα διαρκῶς ἐχειροτέρευον διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ ἐπιθε-

σις, τὴν ὁποίαν ἐνήργησαν κατὰ τῶν Συρακουσῶν, ἀπέτυχεν. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος εἰς ἐπανειλημμένας ἀτυχεῖς ναυμαχίας. Ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἐγινε κρίσιμος. Μόνοι των ἔκαυσαν τὸν ὑπόλοιπον στόλον καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Οἱ Συρακούσιοι τοὺς ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν. Κατόπιν ἐξαιρετικῆς φθορᾶς καὶ ἀφαντάστου κακοπαθείας οἱ δύο Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶν μετὰ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ των κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 413 π.Χ.

413 π.Χ.

Ἀπὸ 40.000 ἀνδρας μόλις 7.000 εἶχον διασωθῇ. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἄλλους ἐθανάτωσαν οἱ Συρακούσιοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Νικίαν, καὶ ἄλλους ἔριψαν εἰς τὰ λατομεῖα. Ἐκεῖ ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὰς στερήσεις καὶ τὰς ἀσθενείας οἱ περισσότεροι ἀπέθανον. Ὅσοι ἐζησαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Μόνον ἐλάχιστοι κατῶρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φέρουν τὴν θλιβεράν εἰδησιν τῆς μεγάλης συμφορᾶς. Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς ἔδωκεν ὁ Θουκυδίδης συμπυκνωμένον εἰς μίαν φράσιν: «οὐδὲν ἔστιν, ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο».

5. ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΕΚΕΛΕΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 413 π.Χ. ὁ πόλεμος ἐγενικεύθη. Αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Σπαρτιατικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἄγιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὡχύρωσε τὴν Δεκέλειαν κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἀπέκλεισε στενῶς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ξηρᾶς.

Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν ἔφθασαν αἱ πληροφορίες διὰ τὴν καταστροφὴν. Μεγάλῃ ἀγωνίᾳ καὶ ἀπελπισίᾳ κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἤρχετο ἀπὸ τὴν Σικελίαν ὁ νικητὴς καὶ θὰ κατελάμβανε τὰς Ἀθήνας. Ἐσυλλογίζοντο ἀκόμη, ὅτι ἴσως καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκινοῦντο εἰς ἀποστασίαν ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεώς των. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχασαν ὅλως διόλου τὸ ἠθικόν των. Μετὰ τὴν πρώτην κατὰπληξιν ἤρχισαν ἀμέσως νέας ἐτοιμασίας καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατῶρθωσαν νὰ ἀνασυγκροτήσουν τὰς δυνάμεις των.

Ἐν τούτοις ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἐχειροτέρευε καθημερινῶς. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὴν Δεκέλειαν. Ἦρχισαν νὰ ἐτοιμάζουν ἰσχυρὸν στόλον διὰ νὰ προσβάλουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατὰ θάλασσαν. Συγχρόνως ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπεστάτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας καὶ ἐτάχθησαν μετὰ τὴν Σπάρτην.

Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν καὶ κάτι ἄλλο πολὺ φοβερώτερον. Διὰ τοῦ σατράπου τῆς Ἰωνίας καὶ Καρίας Τισσαφέρνους συνενοήθησαν μετὰ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ἔγιναν σύμμαχοί του καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν περσικὴν κυριαρχίαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς ἀντάλλαγμα ἀνέλαβεν ὁ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Πέρσαι ἐπεμβαίνουν εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνισχύουν μετὰ χρήματα τοὺς Σπαρτιάτας.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ. Ἡ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΑΡΓΙΝΟΥΣΑΣ. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκίνησε τὰς ὑποψίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Τισσαφέρνην, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε καταστρεπτικὰς συμβουλὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Παρέστησεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ συμφέρον τῶν Περσῶν ἐπιβάλλει νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαρκῆ πόλεμον αἱ δύο ἰσχυρότεραι ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Συγχρόνως διεβεβαίωσε τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ὅτι θὰ ἔκαμνε φίλους τῶν Ἀθηναίων τοὺς Πέρσας. Μετὰ τὰς ἐνεργείας τῶν οὕτω παραπλανηθέντων στρατηγῶν κατῴρθωσεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἀνακληθῇ ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροὴ εἶχεν αὐξηθῇ, μετέβαλον τὴν δημοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν. Κατέλυσαν τὴν βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἐγκαθίδρυσαν νέαν βουλὴν, τὴν λεγομένην κυβέρνησιν τῶν τετρακοσίων (411 π.Χ.). Ὁ στόλος δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταβολὴν καὶ ἐπανέφερε τὴν δημοκρατίαν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, ἔπλευσε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 407 π.Χ. εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ὁ λαὸς τὸν ὑπέδεχθη μετὰ ἑξάλλον χαρὰν καὶ διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν

στρατηγὸν αὐτοκράτορα, δηλαδή στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἐπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὰς πρώτας τοῦ ὅμως ἐπιχειρήσεις εἶχεν ἀποτυχίας καὶ τοῦτο τὸν κατέστησεν ὑποπτον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι τὸν καθήρεσαν ἀπὸ τὴν στρατηγίαν. Εἰς ἀντικατάστασίν του ἐξέλεξαν δέκα στρατηγούς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἰκανώτερος ἦτο ὁ Κόνων.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 406 οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ὡς ναύαρχον τὸν Καλλικρατίδαν, ἄνδρα μὲ πανελλήνια αἰσθήματα. Ὁ Καλλικρατίδας ἠσθάνετο ψυχικὸν πόνον διὰ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς πατρίδος του ἐκινήθη μὲ δραστηριότητα καὶ εἶχε σπουδαίαν ἐπιτυχίαν. Κατώρθωσε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ναύαρχον Κόνωνα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὸ ἀτύχημα τοῦ Κόνωνος, ἠτοίμασαν ταχέως στόλον, ὁ ὁποῖος ἐπλευσε πρὸς τὴν Λέσβον. Ὁ Καλλικρατίδας ἄφησε μοῖραν τοῦ στόλου του νὰ πολιορκῇ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα διηυθύνθη πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο στόλοι συνεκρούσθησαν πλησίον τῶν νησίδων Ἀργινουσῶν, μεταξύ τῆς Λέσβου καὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Μέγα μέρος τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου κατεστράφη, ὁ ἴδιος δὲ ὁ ναύαρχος Καλλικρατίδας ἐπνίγη. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρκουν τὸν Κόνωνα, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς Χίον, ὁ δὲ Κόνων ἠνώθη μὲ τοὺς νικητάς.

406 π.Χ.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀξιοκατάκριτον διαγωγὴν ἀπέναντι τῶν νικητῶν στρατηγῶν καὶ ἡμαύρωσαν τὴν νίκην των. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ λόγῳ τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ περισυλλέξουν τοὺς ναυαγούς καὶ τοὺς νεκροὺς κατηγορήθησαν ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς διὰ παράβασιν καθήκοντος καὶ ἀνεκλήθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ μικρὰν διαδικασίαν κατεδικάσθησαν ὅλοι εἰς θάνατον πλην τοῦ Κόνωνος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΓΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥΣ. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἀργινουσῶν οἱ Σπαρτιᾶται κατ' ἀπαίτησιν τῶν συμμάχων ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα μὲ στρατηγικὴν πείραν καὶ ἐξαίρετον διπλω-

ματικήν ευστροφίαν. Ὁ Λύσανδρος μὲ ἐπιδεξίους ἐλιγμούς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Λάμψακον, πόλιν ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠκολούθουν κατὰ πόδας τὸν Λύσανδρον καὶ ἠγκυροβόλησαν μὲ 180 πλοῖα εἰς μίαν θέσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Αἰγὸς ποταμοί. Ἀπὸ ἐκεῖ ἰσχυραὶ μοῖραι τοῦ στόλου ἐξήρχοντο καθημερινῶς εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ ματαίως προεκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν (405 π.Χ.).

Τὴν πέμπτην ἡμέραν συνετελέσθη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην τὸ μεγαλύτερον δρᾶμα ὁλοκλήρου τοῦ πολέμου. Ἐνῶ τὰ πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦσαν διεσκορπισμένα εἰς τὴν ξηράν, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατέλαβεν ὁλόκληρον. Μαζί μὲ τὰ πλοῖα ἠχμαλώτισε καὶ τὰ πληρώματά των ἐκ 3.000 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνηλεῶς κατέσφαξε. Μὲ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτὴν πρᾶξιν ἐκηλίδωσε τὸ λαμπρὸν του κατόρθωμα. Μόνον ὁ Κόνων μὲ 12 πλοῖα κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Κύπρον. Ἐξέφυγεν ἐπίσης καὶ τὸ ἱερὸν πλοῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Πάραλος, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν τρομερὰν ἀγγελίαν. Ἡ συμφορὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὑπῆρξεν αὐτὴν τὴν φορὰν ἀνεπανόρθωτος. Ὁ Λύσανδρος ἀφοῦ ἐκάνονισε τὰ πράγματα εἰς τὰς κτήσεις καὶ τὰς συμμαχικὰς πόλεις τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως συνέφερεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπλεε πρὸς τὸν Πειραιᾶ μὲ 200 πολεμικὰ πλοῖα.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Ἦτο νύξ, ὅταν ἡ Πάραλος ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν καταστροφὴν. Ἀθηναῖοι καὶ Πειραιεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ πένθος. « Δὲν ἐπένθουν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, μόνον τοὺς σκοτωμένους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς των, ἐπειδὴ εἶχον τὴν ιδέαν, ὅτι θὰ πάθουν ὅ,τι κακὸν εἶχον κάμει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ».

Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν ὁ Λύσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῶν δύο πόλεων ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως οἱ βασιλεῖς Ἄγρις καὶ Πausανίας μὲ ὅλην τὴν πεζικὴν δύναμιν τῆς σπαρτιατικῆς συμμαχίας ἀπέκλεισαν τελείως τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέμειναν μὲ καρτερίαν τὴν πολιορκίαν ἐπ' ἀρκετόν. Μόνον ὅταν αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον ἐντελῶς καὶ οἱ θάνατοι ἀπὸ

τὴν πείναν καθημερινῶς ἐπληθύνοντο ἤναγκάσθησαν νὰ στείλουν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις περὶ εἰρήνης.

Εἰς τὸ συνέδριον τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον συνήλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι προέτειναν νὰ μὴ συνθηκολογήσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιαῖται ὁμως ἠρνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν πόλιν ἑλληνικὴν, ἣ ὁποία εἶχε προσφέρει σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας, ὅταν ἡ Ἑλλάς εὐρέθῃ εἰς μέγιστον κίνδυνον.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι συνήψαν εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὅρους. Ὑπεχρεώθησαν : 1) νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, 2) νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των ἐκτὸς 12 πλοίων, 3) νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐξορίστων διὰ πολεμικὰ ἀδικήματα καὶ 4) νὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν.

404 π.Χ

Ὁ Λύσανδρος ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀμέσως ἤρchiσε νὰ κρημνίσῃ τὰ τεῖχη, ἐνῶ αὐλητρίδες ἐχόρευον μὲ τὴν συνοδείαν αὐλοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπανηγύριζον. Εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤρchizen ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦτο ὁ Λύσανδρος ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ἣ ὁποία ἔμενεν ἀκόμη πιστὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν της εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην θριαμβευτής. Ἐφερε μαζί του ἐκτὸς τῶν ἄλλων λαφύρων καὶ 470 τάλαντα, περισσεύματα ἐκ τῶν περσικῶν χρημάτων.

6. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦτο ὀλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ὧλη ἡ μικρά, ἐπίμονος καὶ δημιουργικὴ ἐργασία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρήνης ἐξεμηνίσθη. Οἱ ἀγροὶ ἐγκατελείφθησαν, ἡ ὑπαιθρος ἐδενδροτομήθη, σπουδαῖα ἑλληνικὰ πόλεις μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια. Ἐξ ἄλλου μυριάδες ἄνθρωποι ἢ ἐφονεύθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας καὶ τὰς ἐπιδημίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἡθικαὶ ζημίαι δὲν ἦσαν μικρότεραι ἀπὸ τὰς ὑλικὰς. Οἱ Ἕλληνες διεκρίνοντο ἀνέκαθεν διὰ τὰ ἀπαλὰ των

ήθη. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τοῦ πολέμου αὐτοῦ καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι παρεσύρθησαν εἰς ἀγριότητας, αἱ ὁποῖαι ἐκηλίδωσαν τὸν πολιτισμὸν τῶν. Ἐλησμόνησαν τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ τοὺς κοινούς ἀγῶνας κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἔθεσαν ὡς σκοπὸν τὴν ἐξόντωσιν τῶν ὁμοφύλων καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς ὥραίας τῶν χώρας. Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι ὁ μόνος νόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν. Ἐφθασαν ἀκόμῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον ταπεινώσεως οἱ Ἕλληνες, ὥστε νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν καὶ αὐτῶν τῶν Περσῶν εἰς τὸν μεταξὺ τῶν ἀγῶνα. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους μὲ περσικὰ χρήματα.

Αὐτὰς τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς συμφορὰς ἐπεσώρευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ὑπῆρξε δυστύχημα διὰ τὸν ἑλληνισμόν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐξύψωσαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἐδημιούργησαν πολιτισμὸν, πρὸ τοῦ ὁποῖου κλίνει εὐλαβῶς τὸ γόνυ ἡ ἀνθρωπότης, εἶχον καὶ σοβαρὰ ἐλαττώματα. Τὰ χειρότερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ φιλοπρωτία. Αὐτὰ προεκάλεσαν τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν τὸ ἔθνος εἰς τὴν παρακμὴν, ἐξησθένησαν τὰς δυνάμεις του καὶ ὑπέσκαψαν τὴν ἐλευθερίαν του. Τοῦτο ἀποτελεῖ διδακτικώτατον μάθημα δι' ἡμᾶς. Μόνον ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἐθνικὴ ἀλληλεγγύη συντηροῦν τὴν δύναμιν τῶν λαῶν καὶ ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν εὐημερίαν.

7. ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν ὠφείλετο εἰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Κυρίως ὅμως ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διηύθυνον κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὰς τύχας του. Ὁ Μιλτιάδης πρῶτος μὲ τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυίαν, τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἔθεσεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὰ θεμέλια τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του. Ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ τὸν δαιμόνιον νοῦν κατέστησε τὰς Ἀθήνας ναυτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία συνέτριψε τὸν περσικὸν στόλον καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλος ὀνομαστός Ἀθηναῖος, ὁ Ἀριστείδης, διωργάνωσε καὶ ἔστερέωσε τὸ ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀντάξιός πρὸς τὸν πατέρα

υιός τοῦ Μιλτιάδου Κίμων προσέθεσεν εἰς αὐτὸ τὰς νησιωτικὰς καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ περιώρισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν μόνον εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν κτήσεις του. Ὅταν ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν περιῆλθεν εἰς τὰς ἰσχυρὰς χεῖρας τοῦ μεγαλοφουοῦ Περικλέους ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν. Ἡ ἑξαιρετικὴ ἀνθησις τῆς κοινωνικῆς, πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς ἔδωκε δόξαν καὶ γόητρον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπέβαλεν εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὡς πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἐκλείπουν αἱ μεγάλοι φυσιογνωμαί μετὰ τὸν ἀγνὸν πατριωτισμὸν, τὸν ἐξοχὸν νοῦν, τὸν ἀκέραιον χαρακτῆρα. Τὴν θέσιν των καταλαμβάνουν κατὰ τὸ πλεῖστον δημιουργοί, ταπεινοὶ συμφεροντολόγοι, χωρὶς πολιτικὰς ἢ ἠθικὰς ἀρχάς, ἄνθρωποι μετὰ ἓνα λόγον φαῦλοι. Αὐτοὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐσπατάλησαν ἀσκόπως τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως καὶ προητοίμασαν τὴν παράδοσιν τῆς πατρίδος των εἰς τὴν δουλείαν τῆς Σπάρτης.

Εὐτυχεῖς οἱ λαοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν εὐτυχίαν νὰ τοὺς κυβερνοῦν εὐφρεῖς, ἱκανοί, φιλοπάτριδες καὶ ἠθικοὶ ἄνδρες! Καὶ ἂν δὲν τοὺς ὀδηγοῦν πάντοτε εἰς τὴν μεγαλουργίαν, ἑξασφαλίζουν τοῦλάχιστον εἰς αὐτοὺς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν προκοπὴν.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΙ. ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Οἱ Σπαρτιᾶται, ἀφοῦ ἐπέτυχον νὰ γίνουν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος, ἐλησμόνησαν ὅλας τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας εἶχον δώσει εἰς τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Πρώτη πολιτικὴ τῶν πρᾶξις ἦτο νὰ καταλύσουν τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους φίλους των. Ἔστειλαν ἐπίσης εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν Σπαρτιάτην - διοικητὴν, ὀνομαζόμενον ἄρμοσθην καὶ τὰς ὑπεχρέωνον νὰ πληρώνουν φόρον μεγαλύτερον ἐκείνου τὸν ὅποιον ἐδίδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς 30 ἀπὸ τοὺς φανατικωτέρους ὀλιγαρχικοὺς, οἱ ὅποιοι ἀντικατέστησαν ὅλας τὰς ἀρχάς, ὅπως ἤθελον. Διὰ νὰ στηρίξουν τὴν ἀρχὴν τῶν οἱ τριάκοντα, ἐχρησιμοποιοῦν ἐκτὸς τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς, τὴν ὁποίαν ἐγκατέστησεν ὁ Λύσανδρος, καὶ σῶμα ἱππέων ἀπὸ ὀλιγαρχικοὺς τῆς ἀρεσκείας των. Συγχρόνως ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ τὴν τρομοκρατίαν, τὴν ἐξορίαν καὶ τὴν σφαγὴν. Κάθε πολίτην πλούσιον ἢ πτωχόν, δημοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν, ὁ ὁποῖος δὲν τοὺς ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, τὸν ἐφόνευον.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν περισσότερους ἀπὸ 1.500 πολίτας, ἐνῶ πολλοὺς ἄλλους ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Διὰ τὰ βίαια μέσα καὶ τὰς φρικιαστικὰς κακουργίας των ὠνομάσθησαν τύραννοι. Ἡ τρομοκρατία των ἐφθασεν εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν της, ὅταν ὁ σημαντικώτερος καὶ αἰμοβορώτερος ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Κριτίας, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν τὸν συνάρχοντά του Θηραμένην.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι εἶτε ἐξωρίσθησαν εἶτε μόνοι των ἐγκατέλειψαν τὰς

Ἀθήνας ὡς δημοκρατικοί, πολλοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος διακριθεὶς ὡς στρατηγὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ Θρασύβουλος δὲν ἠνείχετο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν 30 καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Πρὸς τοῦτο μὲ 70 ἀπὸ τοὺς ἀνδρειότερους ἐξορίστους κατέλαβε τὴν Φυλὴν, ὁχυρὸν φρούριον ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ δυνάμεις του ἐδεκαπλασιάσθη καὶ μὲ αὐτὴν ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κριτίας ὥρμησεν ἐναντίον του, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη. Τότε οἱ ἴδιοι οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καθήρεσαν τοὺς τριάκοντα, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Οἱ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει πρὸς βοήθειαν τῶν ὀλιγαρχικῶν, προετίμησαν νὰ μεσολαβήσουν διὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο μερίδων. Χάριν αὐτῆς ἐδέχθησαν νὰ μὴ ἐπανέλθουν οἱ τριάκοντα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὁ Θρασύβουλος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐχορήγησε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

403 π. Χ.

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ. Ὁ σατράπης τῆς Λυδίας Κύρος ὁ νεώτερος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου Β', ἀπεφάσισε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς. Τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του ἐβάσιζε κυρίως εἰς τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν οἱ Πέρσαι τῆς σατραπείας του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Συνήθροισε λοιπὸν 100.000 περσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀριαῖον καὶ 13.000 Ἕλληνας μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι χάριν συντομίας ὠνομάσθησαν μύριοι. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν διεκρίνετο ὁ Σπαρτιάτης Κλέαρχος. Μὲ τὰς δυνάμεις αὐτὰς ἐξέκίνησεν ὁ Κύρος ἀπὸ τὰς Σάρδεεις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 401 π. Χ. καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας. Αὕτῃ εἶναι ἡ περίφημος Κύρου Ἀνάβασις.

Ὁ Ἀρταξέρξης ἐπληροφορήθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὸν σατράπην τῆς Καρίας Τισσαφέρην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐτοιμασίας τοῦ Κύρου καὶ ἐπῆλθεν ἐναντίον του μὲ μεγάλας δυνάμεις. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρού-

σθησαν παρὰ τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλωνίας. Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέναντί των βαρβάρους, ἀλλ' ὁ Κῦρος ἐφρονεύθη καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχεν. Ὁ Ἀρταξέρξης ἐζήτησε τότε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὁ Κλέαρχος ἐξ ὀνόματος ὅλων ἀπήντησεν ὑπερηφάνως : « Οὐ τῶν νικούντων τὰ ὅπλα παραδίδοναι » (Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις).

401 π. Χ.

Οἱ Ἕλληνες ἐσκέφθησαν ὅτι μόνον συντεταγμένοι, ὅπως ἦσαν, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των. Οἱ Πέρσαι προσεποιήθησαν ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπιστροφήν των, ἕως ὅτου ὁ Τισσαφέρνης κατάρθωσε μὲ δόλον νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγούς των. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκολουθήσει ὡς ιδιώτης τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου, μὲ λόγους πατριωτικοὺς ἀνεπτέρωσε τὸ ἥθικόν τοῦ ἀπηλπισμένου στρατοῦ τῶν μυρίων. Κατὰ συμβουλήν του ὁ στρατὸς ἐξέλεξε νέους στρατηγούς καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸν ἴδιον. Τότε ἤρχισεν ἡ πορεία διὰ μέσου τῶν ἀγνώστων καὶ χιονοσκεπῶν ὁρέων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Περσίας μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὸν Εὐξείνιον. Αὕτῃ εἶναι ἡ πολυθρύλητος Κάθοδος τῶν Μυρίων. Μὲ τὴν ὁδηγίαν τῶν νέων στρατηγῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ξενοφῶντος οἱ μύριοι ἐβάδισαν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας μέσα εἰς τὴν ἀγνωστον χώραν πολεμοῦντες πρὸς τὸ δριμύτατον ψῦχος, τὴν πείναν, τὰς κακουχίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀντίκρυσαν ἀπὸ ἓν ὄρος πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀπὸ τόσῃν χαρὰν καὶ συγκίνησιν κατελήφθησαν, ὥστε μὲ δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον θάλαττα, θάλαττα. Ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἔφθασαν εἰς τὴν Θράκην, ὁπόθεν οἱ ἑναπομείναντες 6.000 ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα ἐπέστρεψαν ἐκ νέου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἠνώθησαν μὲ τὸν σπαρτιατικὸν στρατὸν τοῦ στρατηγοῦ Θίβρωνος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρνου.

Τὸ κατόρθωμα τῶν μυρίων νὰ διέλθουν μὲ ὀλίγας σχετικῶς ἀπωλείας ἀπὸ αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπέδειξεν, ὅτι, καίτοι διετῆρει αὕτη τὴν παλαιὰν ἔκτασίν της, εὕρισκετο εἰς παρακμὴν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. Ο ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ. Ὁ Ἀρταξέρξης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Τισσαφέρνην, διώρισεν αὐτὸν σατράπην καὶ τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. Ὁ Τισσαφέρνης ἐσκέφθη τότε νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας, διότι εἶχον ταχθῇ μὲ τὸν Κῦρον. Οἱ Ἴωνες ἐνόησαν τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ Πέρσου καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Κατ' ἀρχὰς ἔστειλαν τὸν Θίβρωνα καὶ κατόπιν τὸν Δερκυλίδαν. Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν Σπάρτην ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Ἀγησίλαος. Οὗτος ἦτο μὲν μικρόσωμος καὶ χωλὸς εἰς τὸν ἓνα πόδα, ἀλλ' εἶχε μεγάλας ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνέδειξαν ἓνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο ἀπλοὺς εἰς τοὺς τρόπους, εὐγενής, εὐπειθής εἰς τοὺς ἄρχοντας, στρατηγὸς ἔξοχος καὶ πρὸ πάντων ἀνὴρ μὲ πανελλήνια αἰσθήματα.

Ὅταν ἐφθασαν εἰδήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐτοιμάζει μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, προφανῶς ἐναντίον τῆς Σπάρτης, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ 396 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὅπου ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην κατ' ἐπανάληψιν. Ὁ μέγας βασιλεὺς τόσον πολὺ ἐταράχθη ἀπὸ τὰς ἡττας τοῦ Τισσαφέρνου, ὥστε ἐλησμόνησε τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ σατράπου του καὶ διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν. Ὁ διάδοχος τοῦ Τισσαφέρνου Τιθραύστης ἐφάνη πολιτικώτερος. Συνωμολόγησε μὲ τὸν Ἀγησίλαον ἐξάμηνον ἀνακωχὴν καὶ τὸν ἔπεισε νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Φαρναβάζου, σατράπου τῆς Φρυγίας. Ἦτο καὶ αὐτὸ δεῖγμα τῆς παραλυσίας καὶ παρακμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἄλλοτε ἰσχυρᾶς αὐτοκρατορίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὠνειρεύετο νὰ καταλύσῃ τὸ περσικὸν κράτος. Τὰ σχέδιά του ὁμως ἐνανάγησαν. Ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν οἱ Πέρσαι διὰ τῶν ὀπλῶν τὸ ἐπέτυχεν ὁ Τιθραύστης διὰ τοῦ χρήματος. Διέθεσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφθονον χρυσὸν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὰς σημαντικωτέρας πόλεις τῆς ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΒΟΙΩΤΙΚΟΣ Ή ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλη μεταβολή. Αἱ Ἀθηναὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνουν οἰκονομικῶς μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος ἐξηκολούθουν νὰ ἀσκοῦν γοητεῖαν εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Κορίνθιοι ἐξ ἄλλου δὲν ὠφελήθησαν τίποτε ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ προεκάλεσαν. Ὅταν μάλιστα εἶδον, ὅτι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ ὑποδουλωθοῦν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐγκατέλειψαν τὴν Σπάρτην καὶ προσεχώρησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς.

Οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀρχίσει νὰ δημιουργοῦν ἀξιώλογον δύναμιν καὶ δὲν ἠνείχοντο τὰς αὐθαιρεσίας τῆς Σπάρτης καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν καὶ ἀδιαφορίαν.

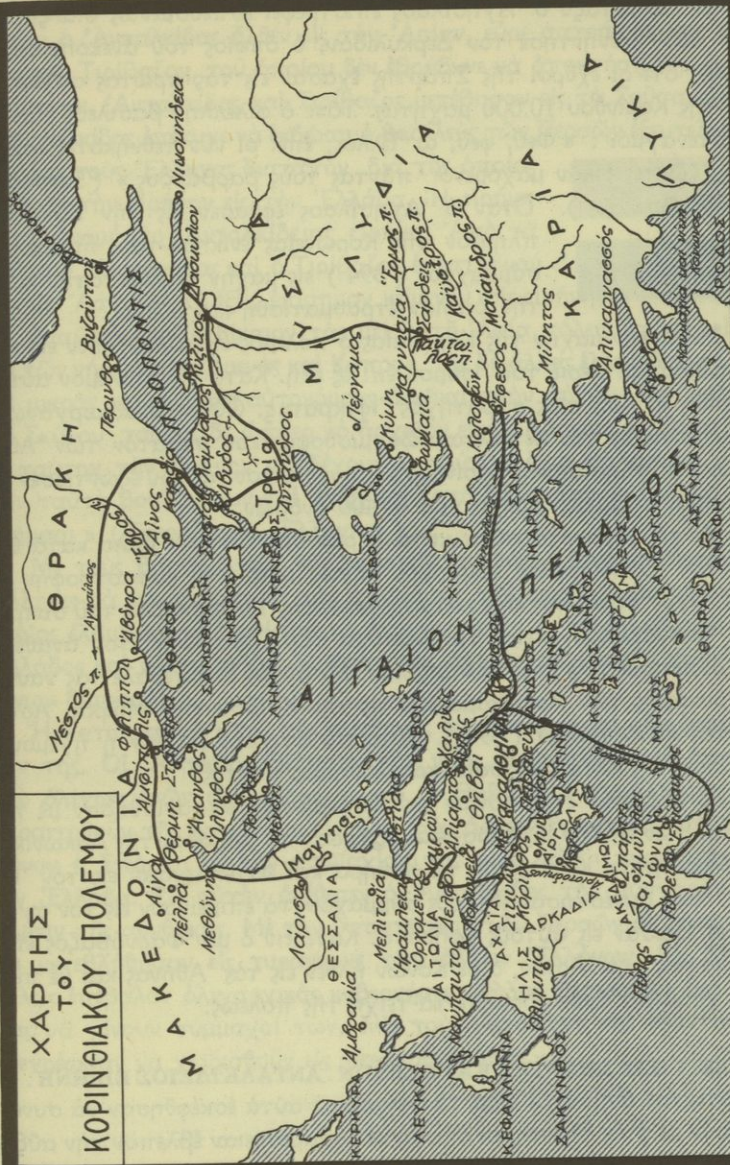
Τέλος τὸ Ἄργος, τὸ ὁποῖον πάντοτε εἶχεν ἀντιζηλίαν πρὸς τὴν Σπάρτην, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχὴν του μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους μόλις ἔφθασαν τὰ χρήματα τοῦ Τιθραύστου εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς Σπάρτης. Μὲ αὐτοὺς ἠνώθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἅφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς παλαιᾶς ἐχθρας τῶν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἅφ' ἑτέρου διότι ἤθελον νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς Θηβαίους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐβοήθησαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε νέος ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ λεγόμενος βοιωτικὸς ἢ κορινθιακός (395 π.Χ.).

Οἱ Σπαρτιάται πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνακαλέσουν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον, ὁ ὁποῖος ἔσπευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος του.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ. ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Οἱ νέοι ἀγῶνες διεξήχθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων. Ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς μικρᾶς πόλεως Ἀλιάρτου οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν. Αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Λύσανδρος ἔπεσεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφει ἐσπευσμένως διὰ ξηρᾶς. Καθ' ὁδὸν συνήντησε τὸν Δερκυλίδαν, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνεκοίνωσε μὲ χαρὰν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς Σπάρτης ἔχασαν εἰς τὰς πρώτας συγκρούσεις τῆς Κορίνθου 10.000 μαχητάς. Τότε ὁ φιλέλλην βασιλεὺς εἶπε μὲ ἀναστεναγμόν : « Φεῦ, φεῦ, ὦ Ἕλλάς, ἐπεὶ οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς βαρβάρους » (Ξενοφώντας Ἀγησίλαος). Ὅταν ὁ Ἀγησίλαος ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν πλησίον τῆς Κορωνείας ἐνίκησε τοὺς ἡνωμένους συμμάχους (394) εἰς μάχην φονικωτάτην κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ ἴδιος.

394 π. Χ.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Κορωνείας ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν Κορινθίαν καὶ περίξ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ ἕξ ἔτη. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν διεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἰφικράτης. Οὗτος ἀναδιωργάνωσε στρατιωτικῶς τὸν ἐκ πελταστῶν μισθοφορικὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ πλησίον τῆς Κορίνθου μὲ τοὺς πελταστάς του ἐξώντωσεν ὁλόκληρον σπαρτιατικὸν τάγμα ἐκ 400 ἀνδρῶν.

Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ κατὰ ξηρὰν συμπίπτουν ἄλλα κατὰ θάλασσαν. Ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Κόνων μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Κύπρον. Διὰ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου ἔπεισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ περσικοῦ στόλου. Μὲ αὐτὸν προσέβαλε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς κατέστρεψεν (394). Ἀπὸ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης κατὰ θάλασσαν κατελύθη διὰ παντός.

Τὸ ἐπόμενο ἐτος Κόνων καὶ Φαρναβάζος ἐνεφανίσθησαν μὲ τὸν στόλον των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐληλάτησαν τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας, κατέλαβον τὰ Κύθηρα καὶ κατέπλευσαν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἐκεῖ συνέστησαν εἰς τοὺς συμμάχους νὰ ἐπιμείνουν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς χρήματα. Κατόπιν ὁ μὲν Φαρναβάζος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὁ δὲ Κόνων ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μὲ περσικὰ χρήματα ἀνοικοδόμησε τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. ΑΝΤΑΛΚΙΔΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀνήσυχοι ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐσκέφθησαν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι μὲ δυσἀρέσκειαν ἐβλεπον τὴν αὔξησην τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν

ναύαρχον Ἀνταλκίδαν, ὁ ὁποῖος ἐφημίζετο διὰ τὴν πανουργίαν του. Ὅταν ὁ Ἀνταλκίδας ἦλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, εὔρε σατράπην τῆς Ἰωνίας τὸν Τιρίβαζον, τοῦ ὁποίου δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην. Ἀνταλκίδας καὶ Τιρίβαζος μετέβησαν εἰς τὰ Σοῦσα, ὅπου ὁ Ἀνταλκίδας ἐπέτυχε νὰ ἐκδώσῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐξευτελιστικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας διαταγὴν διὰ τῆς ὁποίας ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Ἀπὸ τὰ Σοῦσα ὁ Ἀνταλκίδας καὶ ὁ Τιρίβαζος ἐπέστρεψαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὸ ἐξῆς ἐπίσημον κείμενον τῆς εἰρήνης : « Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενὰς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας ἐλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι πλὴν Λήμνου καὶ Ἰμβρου καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων. Ὅπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταῦτά βουλομένων καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι » (Ξενοφῶντος Ἑλληνικά).

387 π.Χ.

Μὲ τοὺς βαρεῖς ὅρους τῆς περσικῆς συνθήκης ὑπεχρεώθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ κανονίζῃ ὡς ἀνώτατος ἄρχων τὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διαφοράς.

Ἡ κατακραυγὴ κατὰ τῆς συνθήκης δὲν ἐσταμάτησε τὴν ἐφαρμογὴν της. Οἱ Ἀθηναῖοι διέλυσαν τὴν νέαν συμμαχίαν, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον ιδρύσει καὶ οἱ Θηβαῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν τῆς ἡγεμονίας των ἐπὶ τῶν ἄλλων βοιωτικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη μὲ τὴν συμμαχίαν της ἔμεινε πλέον κυρίαρχος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς αὐτὴν ἀνέθεσεν ὁ Ἀρταξέρξης τὴν αὐστηράν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης. Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Περσῶν οἱ Σπαρτιαῖται μετεβλήθησαν εἰς τυράννους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Εἰς ἄλλας πόλεις ἐπέβαλον ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις, ἄλλας ἠνάγκαζον διὰ τῆς βίας νὰ γίνουν σύμμαχοί των, ἐνῶ τοὺς κατοίκους τῆς Μαντινείας ὑπεχρέωσαν νὰ χωρισθοῦν εἰς τέσσαρας κώμας.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

1. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΑΔΜΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

Ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας κατὰ τὸ ἔτος 382 π.Χ. ἐστάλη μὲ στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐναντίον τῆς Ὀλύμπου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς. Κατὰ τὴν διάβασίν του ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, ἐστάθμευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Θηβαίων ὀλιγαρχικῶν Λεοντιάδης ἦλθεν εἰς συνάντησίν του καὶ προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως Καδμείαν. Ὁ φιλόδοξος Φοιβίδας

382 π. Χ.

ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀμέσως εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐγκατέστησε σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Θηβῶν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην. Συγχρόνως συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν Ἰσμηνίαν. Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον πρόθυμον φιλοξενίαν.

Ἡ καταπάτησις τῆς εἰρήνης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας προεκάλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη προσεποιήθη ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὸ πραξικόπημα τοῦ Φοιβίδου καὶ τὸν ἐτιμώρησεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκε τὴν Καδμείαν. Ἐπὶ πλέον παρέπεμψε τὸν Ἰσμηνίαν εἰς σπαρτιατικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

2. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, κατῴρθωσαν νὰ ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα των τρία ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας. Μεταξὺ τῶν πατριωτῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος μὲ θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐξαιρετικὴν γενναϊότητα.

Ὁ Πελοπίδας καὶ ἄλλοι Θηβαῖοι ἐξόριστοι συνενόηθησαν μυστικῶς μὲ ὁμόφρονες εἰς τὰς Θήβας, εἰσῆλθον κρυφίως ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀλιγαρχικῶν. Κατόπιν ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Καδμεΐαν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐπαναστάται ἐγίναν κύριοι τῆς καταστάσεως καὶ ἐπανέφερον εἰς τὴν πόλιν τὴν δημοκρατίαν.

379 π. Χ.

3. ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Πελοπίδου εἰς τὰς Θήβας καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς Σπάρτης ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ ἀνασυστήσουν τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν, ἡ ὁποία εἶχε διαλυθῇ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἤθελον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης καὶ ὥς μέσον δι' αὐτὸ ἐθεώρουν τὴν συμμαχίαν των μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐντὸς τῶν διατάξεων τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης. Οὕτω τὸ Βυζάντιον, ἡ Τένεδος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Ρόδος, ἡ Εὐβοία ἐγίναν μέλη τῆς συμμαχίας. Ὡς σκοπὸς τῆς ὥρισθῇ ἡ προστασία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπὸ σπαρτιατικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἡγεμονίαν.

378 π. Χ.

Τὴν νέαν συμμαχίαν διοικεῖ συνέδριον ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον ἐδρεύει εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ συμμαχικαὶ πόλεις διατηροῦν πλήρη τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν των, δὲν πληρώνουν φόρους καὶ ἔχουν ἴσῃ ψῆφον μὲ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἡ νέα ἀθηναϊκὴ συμμαχία ἔδωκε τὴν πρώτην ἀποτελεσματικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Θηβαίων κατὰ τῆς Σπάρτης, μέχρις ὅτου ἐγίναν ἱκανοὶ νὰ τὸν διεξαγάγουν μόνοι.

4. Η ΠΑΛΗ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΘΗΒΩΝ

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ. Ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ὁ πατριωτισμὸς δύο ἀνδρῶν, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἔφεραν τὰς Θήβας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς πρωτεύουσαν θέσιν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν, ἔζη δὲ βίον ἀπλούστατον. Τὸν διέκρινε φλογερὰ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ὅποιαν διέθεσε ὄχι μόνον τὸν πλοῦτόν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν του. Ὁ Πελοπίδας εἶναι ὁ ὀργανωτὴς τοῦ περιφήμου ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 ἐκλεκτοὺς νέους, οἱ ὅποιοι συνεδέοντο μεταξύ των μὲ στένοτάτην φιλίαν, ἀφωσιωμένοι ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον μέχρι θανάτου. Ὁ Πελοπίδας μὲ τὸν ἱερὸν λόχον πρῶτον ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐνίσχυσε τὸ θάρρος καὶ τὸ φρόνημα τῶν συμπατριωτῶν του.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ, ἀλλὰ πτωχὴν οἰκογένειαν. Ἦτο λιτοδαίτης, ἐφρόντιζεν ὅμως πολὺ διὰ τὴν πνευματικὴν του ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦτο ἠκροάσθη τοὺς σοφωτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπέκτησε σπουδαίαν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν. Καίτοι εὐφραδέστατος ρήτωρ, ἀπεστρέφετο τοὺς ἐπιδεικτικούς λόγους καὶ ἦτο ὀλιγόλογος μέχρις ὑπερβολῆς. Πρὸ πάντων ὅμως ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο ἐξαιρετικὴ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα. Μὲ νέα πολεμικὰ σχέδια κατῴρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν μοναδικὸν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους στρατὸν τῆς Σπάρτης. Ἡ φιλία του μὲ τὸν Πελοπίδαν ἔμεινε παραδειγματικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΛΕΥΚΤΡΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον ὅτι μὲ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Σπάρτης αὐτοὶ μὲν ἐφθείροντο, ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι καθημερινῶς ἐνισχύοντο. Διὰ τοῦτο ἐνέργησαν νὰ συγκληθῇ εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ συζητήσῃ τὴν σύναψιν εἰρήνης μεταξύ ὅλων τῶν ἐμπολέμων. Τὸ συνέδριον συνήλθε καὶ ὡς πρῶτον ὅρον διὰ τὴν εἰρήνευσιν ἐδέχθη νὰ γίνουιν ὅλαι αἱ πόλεις αὐτόνομοι. Ἄλλ' ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ, διότι ὁ ὅρος αὐτὸς τῆς συνθήκης κατέλυε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Καὶ ἡ μὲν εἰρήνη συνωμολογήθη μεταξύ τῶν ἄλλων πόλεων, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος, ὁ ὅποιος εὕρισκετο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Φωκίδα, διετάχθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν εἰρήνην διὰ τῶν ὀπλων.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν κατετρόμαξε τοὺς Θηβαίους. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς συμπολίτας των καὶ ἐνίσχυσαν τὸ ἠθικόν των. Οἱ δύο στρατοὶ

συνητηθήσαν εἰς τὰ Λεῦκτρα. Εἰς τὴν μάχην, ἣ ὅποια ἐγένετο ἐκεῖ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέδειξε τὰ μεγάλα στρατιωτικά προτερήματά του. Ἐφήρμοσε νέον τρόπον παρατάξεως, ἰδικῆς του ἐμπνεύσεως, τὴν λεγομένην Λοξὴν Φάλαγγα. Παρέταξε δηλαδὴ εἰς μέγα βάθος καὶ ἐνίσχυσε πολὺ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στρατεύματός του, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἦτο ἡ δεξιὰ τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τὸν Κλεόμβροτον καὶ τοὺς καλυτέρους στρατιώτας του. Τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῆς παρατάξεως τοῦ εἶχον ταχθῆ μετὰ τὴν Λοξὴν διεύθυνσιν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ προωρίζοντο δι' ἄμυναν. Μετὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνῆργησε τὴν ἐπίθεσιν.

371 π. Χ.

Τὸ εὐφυὲς σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπέτυχεν καθ' ὅλοκληρίαν. Εἰς τὴν νίκην συνετέλεσε πολὺ καὶ ὁ Πελοπίδας, ὁ ὅποιος μετὰ τὸν ἱερὸν λόχον, ἐπολέμησε γενναϊότατα. Κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος, 400 γνήσιοι Σπαρτιάται καὶ πολλοὶ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι. Τὸ στρατιωτικὸν γόητρον τῆς Σπάρτης κατέρρευσε καὶ μαζί με αὐτὸ καὶ ἡ κυριαρχία της εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λευκτρῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐδημιουργήθη εὐνοϊκὴ κατάστασις διὰ τοὺς Θηβαίους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατὰ πρόσκλησιν τῶν συμμάχων τὸν χειμῶνα τοῦ 370 π.Χ. ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀμέσως ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς Σπάρτης, Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι, Ἡλεῖοι, ἠνώθησαν μαζί του. Κατ' ἀπαίτησιν των εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἔφθασε πρὸ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς δωρικῆς κατακτήσεως ἐχθρικός πούς δὲν εἶχε πατήσῃ εἰς τὴν Λακωνικὴν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σπάρτην, διότι τὴν ὑπερήσπιζεν ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος. Ἐπροχώρησεν ὅμως μέχρι τοῦ Γυθείου, ἐληλάτησε τὴν χώραν, ἔκαυσε τοὺς ναυστάθμους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας. Τότε ἱδρυσε πλησίον τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν), τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε καὶ κατέστησε κοινὴν μητρόπολιν τῶν Ἀρκάδων.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶχε καὶ ἄλλας σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὴν Σπάρτην. Ἡ Μεσσηνία ἀπληθευρώθη

ἀπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγὸν καὶ ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον κράτος. Ἡ πόλις Μεσσήνη, ἡ ὁποία ἐκτίσθη τότε εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἰθώμης, ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ νέου μεσσηνιακοῦ κράτους. Ἀφοῦ περιώρισε τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Λακωνικὴν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπέστρεψε θριαμβευτὴς εἰς τὰς Θήβας.

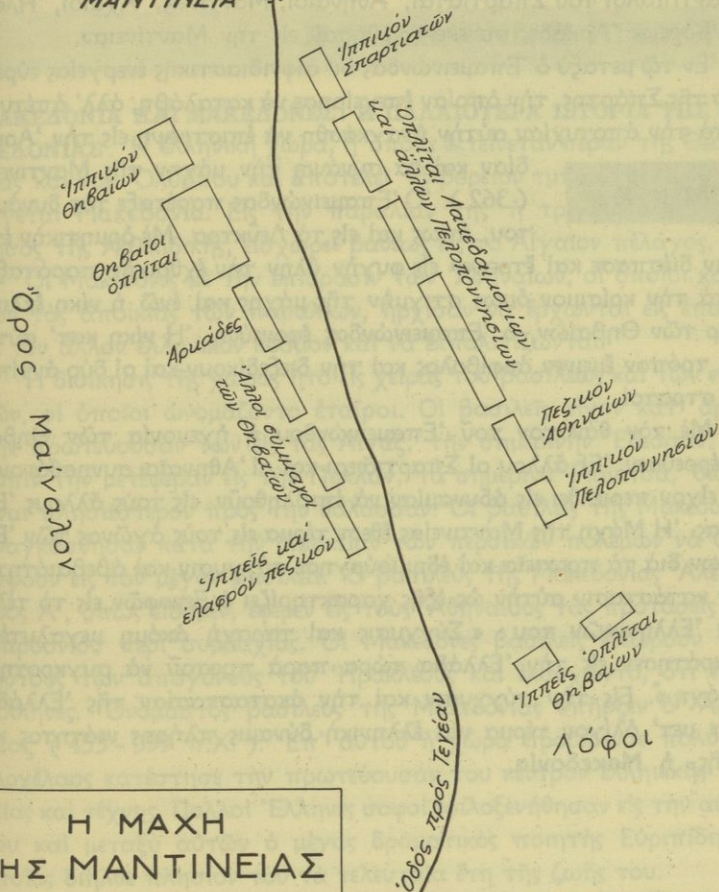
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸ ἐπόμενον ἔτος (369) ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατόπιν προσκλήσεως τῶν Θεσσαλῶν ἔστειλε τὸν Πελοπίδαν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας προσετέθη εἰς τὴν δύναμιν τῶν Θηβῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Πελοπίδας ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε σύμμαχον. Διὰ τὰ ἐξασφάλισεν μάλιστα τὴν συμμαχίαν ἔλαβε 30 ὁμήρους ἀπὸ τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενείας τῆς μακεδονικῆς κοινωνίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ νεαρὸς Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ' καὶ κατόπιν ἑνδοξος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησυχήσαντες ἀπὸ τὴν ραγδαίαν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν συνήσαν συμμαχίαν μὲ τὴν Σπάρτην. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς αἱ περισσότεραι χῶραι μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Ἰσθμοῦ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία ἦσαν κατ' οὐσίαν ὑπήκοοι τῶν Θηβῶν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Θηβαῖοι διὰ τὰ ἐξασφαλίσουν τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐδίστασαν νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Περσῶν. Ὁ Πελοπίδας τὸ 367 π.Χ. μετέβη εἰς τὰ Σοῦσα καὶ ἐνήργησε διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πράγματι ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἐξέδωκε διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Θηβαῖοι ἀνεκρύσσοντο ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῶν Θηβῶν προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἀθηναίων ὑπέταξε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Πελοπίδας ἔσπευσε μὲ στρατὸν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐνίκησε, ἀλλ' ἐφονεύθη (364). Ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ περσικὸν χρῆμα κατεσκεύασε στόλον διὰ τὰ ἀφαιρέσει ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν παρουσίαζε συμπτώματα καταρρεύσεως.

MANTINEΙΑ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ. Αἱ βόρειοι ἀρκαδικαὶ πόλεις μετὰ τὴν ὑποκίνησιν τῶν Μαντινέων εἶχον συμμαχήσει μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὁποίους προσεχώρησαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἕλαιοι. Ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τετάρτην φορὰν

μέ πολυάριθμον στρατὸν διέβη τὸ Ἰσθμόν, κατήλθε πρὸς νότον καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκεῖ ἦλθον καὶ ἠνώθησαν μετὸν στρατὸν τοῦ οἱ νότιοι Ἀρκάδες, οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Σπαρτιαῖται, Ἀθηναῖοι, Μαντινεῖς, Ἀχαιοί, Ἠλεῖοι καὶ βόρειοι Ἀρκάδες συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Μαντινείαν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἐπαμεινώνδας δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας εὐρέθη πρὸ τῆς Σπάρτης, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτὴν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀρκα-

362 π. Χ.

δίαν καὶ νὰ συνάψῃ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας (362). Ὁ Ἐπαμεινώνδας παρέταξε τὰς δυνάμεις του, ὅπως καὶ εἰς τὰ Λεῦκτρα. Μὲ ὀρμητικὴν ἐπί-

θεσιν διέσπασε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὅλην τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὁμως στιγμὴν τῆς μάχης καὶ ἐνῶ ἡ νίκη ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφρονεύθη. Ἡ νίκη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔμεινεν ἀμφίβολος καὶ τὴν διεξεδίκουν καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοί.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν κατέρρευσε. Ἐξ ἄλλου οἱ Σπαρτιαῖται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνησθάνοντο ὅτι εἶχον περιέλθει εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Ἡ Μάχη τῆς Μαντινείας ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλληνῶν διὰ τὰ πρωτεῖα καὶ ἐδημιούργησε σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὡς ἐξῆς χαρακτηρίζει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἑλληνικῶν του : « Σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἀκόμη μεγαλυτέρα ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τώρα παρὰ προτοῦ νὰ συγκροτηθῇ ἡ μάχη ». Εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε μετ' ὀλίγον τέρμα νέα ἑλληνικὴ δύναμις πλήρης νεότητος καὶ ὀρμῆς, ἡ Μακεδονία.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ. Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Ἡ ἑλληνικὴ χώρα, ἡ ὁποία ἐκτείνεται πέραν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, λέγεται Μακεδονία. Εἰς τὴν παραλίαν της ἡ τρίγλωσσος χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Οἱ Μακεδόνες μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι κατέβησαν τὰς ἀποικίας τῶν παραλίων, ἤρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄλλον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ νὰ ἐκπολιτίζονται.

Ἡ διοικήσις τῆς χώρας ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο ἑταῖροι. Οἱ βασιλεῖς εἶχον κατ' ἀρχὰς τὴν πρωτεύουσάν των εἰς τὰς Αἰγὰς, τὴν σημερινὴν Ἑδεσσαν. Κατόπιν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν Πέλλαν, τὰ σημερινὰ Γιαννιτσά, διὰ νὰ εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἠναγκάσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περσικῶν πολέμων νὰ ὑποκύβουν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὅπως εἶδομεν, ἔφερεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας. Οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοῦς των ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες. Ὀνομαστὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος (453 - 399 π.Χ.). Ἐπ' αὐτοῦ ἡ χώρα προώδευσε πολὺ. Ὁ Ἀρχέλαος κατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του κέντρον ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης. Πολλοὶ Ἕλληνες σοφοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του καὶ μεταξύ αὐτῶν ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης, ὁ ὁποῖος διῆλθε πλησίον του τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Β'. Ὁ Φίλιππος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ'. Εἰς τὰς Θήβας, ὅπου εἶχεν ὀδηγηθῇ ὡς ὁμηρος, πολὺ ὠφελήθη ἀπὸ τὰς σχέσεις του μὲ τὸν Πελοπίδαν καὶ πρὸ πάντων τὸν Ἑπαμεινώνδαν, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐθαύμαζεν. Ἀπὸ αὐτὸν ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐφήρμοσεν ὁ ἴδιος. Ἐκεῖ εὗρε τὴν εὐκαι-

Φίλιππος Β'.

ρίαν νά γνωρίση τήν πολιτικήν κα-
τάστασιν τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Ἡ
γνώσις αὕτη τοῦ ἐχρησίμευσεν ἀρ-
γότερον πολύ. Ὁ Φίλιππος ἠγάπα
τὰ γράμματα καί τὰς τέχνας καί
ἐγοήτευε μέ τοὺς τρόπους του. Εἶ-
χεν ὁμως καί τὰ ἐλαττώματα τῶν
Μακεδόνων εὐγενῶν. Ἦτο βίαιος
καί σκληρὸς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους
του. Ἠγάπα μέ πάθος τὸ κυνήγιον,
τὰς διασκεδάσεις καί τὸν οἶνον.
Παρ' ὅλα αὐτὰ εἶχε προικισθῇ ἐκ
φύσεως μέ σπανίαν διπλωματικὴν

ικανότητα καί μέ τὸ μέγα προσὸν νά διακρίνῃ ἀμέσως τὸ συμφέρον
του εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις καί νά προχωρῇ μέ ἀποφασιστικό-
τητα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησίν του. Ὁ Φίλιππος ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος
δημιουργὸς τοῦ ἐνδόξου μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Θήβας ἐβασίλευεν εἰς τὴν Μακεδониαν
ὁ ἀδελφὸς του Περδίκκας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ὁ Φίλιπ-
πος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν κατ' ἀρχὰς ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνε-
ψιοῦ του Ἀμύντου, υἱοῦ τοῦ Περδίκκου. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κίνδυνοι
ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι περιέβαλλον τὸ κράτος, ἦσαν μεγάλοι,
διὰ τοῦτο κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνηλίκου καί ἐγένεεν αὐτὸς
βασιλεὺς (359). Διὰ νά στερεωθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξῶντωσεν ὅλους
τοὺς ἀνταπαιτητὰς τοῦ θρόνου του. Ἀμέσως κατόπιν ἐπεδόθη εἰς
τὴν αὖξησιν καί ὀργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Ὁ
Φίλιππος ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του νά ἐκτελοῦν στρα-
τιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐφήρμοσε δηλαδὴ τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατο-
λογίαν. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ μέ νέας
στρατιωτικὰς μεθόδους. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶχε πολὺτιμον ὁδηγὸν
τὰ διδάγματα, τὰ ὅποια ἔλαβε πλησίον τοῦ Ἑπαμεινώνδου κατὰ τὴν
παραμονὴν του εἰς τὰς Θήβας.

Πρὸ τοῦ Φιλίππου ὁ πεζικὸς στρατὸς τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖτο
ἀπὸ ἀτελῶς ὥπλισμένους πελταστὰς. Ὁ Φίλιππος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς

δευτερεύουσιν θέσιν εἰς τὸν στρατόν. Κύριον σῶμα τοῦ πεζικοῦ κατέστησε τὴν περίφημον μακεδονικὴν φάλαγγα, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε καὶ ἐξώπλισεν ὁ ἴδιος. Οἱ φαλαγγῖται, οἱ πεζέταιροι, ὅπως ἐλέγοντο, ἦσαν Μακεδόνες ὀπλῖται μὲ σπουδαιότερον ὄπλον ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν τὴν σάρισαν, ἡ ὁποία ἦτο μακρότατον δόρυ μήκους ἐξ μέτρων. Περετάσσοντο εἰς δέκα ἐξ πυκνὰς γραμμὰς. Βοηθητικὰ σώματα τοῦ πεζικοῦ ἦσαν οἱ πελτασταί, οἱ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς προήρχοντο ἀπὸ τοὺς πέριξ βαρβάρους. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ προορισμὸν εἶχον νὰ ἀσφαλίζουν τὰ πλευρὰ τῆς φάλαγγος, οἱ δὲ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται νὰ προπορεύωνται ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ. Τὸ ἵππικόν, ἄριστον ἀνέκαθεν, διετήρησε τὴν σπουδαίαν θέσιν του εἰς τὴν νέαν ὁργάνωσιν τοῦ στρατεύματος. Οἱ ἵππεῖς ἔφερον περικεφαλαίαν, θώρακα, ξίφος καὶ βραχεῖαν λόγχην, τὸ λεγόμενον ξυστόν. Προήρχοντο ἀπὸ τὰς εὐπόρους τάξεις τῶν γαιοκτημόνων καὶ ὠνομάζοντο ἑταῖροι.

Μακεδὼν ἱππεύς. (Παράστασις ἐπὶ νομίσματος τοῦ 5ου αἰῶνος).

Ὁ Φίλιππος ἐπέβαλεν εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἐφωδίασε μὲ πλῆθος πολεμικῶν μηχανῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἰσχυρότατος στρατιωτικὸς ὁργανισμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος προηγούμενος ἢ σύγχρονος ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ.

Αἱ πρῶται κατακτήσεις τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος ἀφοῦ ἀπῆλλαξε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων, ἐστράφη πρὸς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ κράτος διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ νὰ τὸ ἀσφαλίσῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, παλαιὰν ἀποικίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, ἔπειτα δὲ τὴν Πύδναν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ (357).

Κατόπιεν ὁ Φίλιππος ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ὑπὸ τὸ Πάγγαιον ὄρος. Ἐκεῖ ὑπῆρχε παλαιὰ πόλις, αἱ Κρηνίδες, τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος μετωνόμασε Φιλίππους. Μὲ

τὰ εισοδήματα τῶν χρυσοφόρων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου κατεσκεύασε στόλον διὰ τοῦ ὁποίου ἠπείλει νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον καὶ τὸν Βόσπορον.

Παραλλήλως μὲ τὰς ἐνεργείας αὐτὰς διεξήγαγε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὅπου ἐκυρίευσεν τὴν Ποτείδαιαν (356), τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ὀλυνθίους, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν φιλίαν των. Ἡ Ὀλυνθος τότε ἦτο ἰσχυροτάτη πόλις ὡς κέντρον καὶ μητρόπολις τῆς ὁμοσπονδίας πολλῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς.

Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας αἱ Ἀθηναὶ παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶχον τὴν ναυτικὴν ἡγεμονίαν καὶ προΐσταντο πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν συμμάχων. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ ἰδίως τὸ Βυζάντιον κατεῖχον πρωτεύουσιν θέσιν.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ νὰ στρατεύωνται οἱ ἴδιοι ἐχρησιμοποιοῦν ξένους μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι κατεπείζον τοὺς συμμάχους. Ἐξ ἄλλου κατέλαβον πολλὰ κτήματα εἰς τὴν Σάμον καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τὰ ἔδωκαν εἰς Ἀθηναίους κληρούχους. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς τὸ 358 π.Χ. ἀπὸ τοὺς συμμάχους οἱ Χῖοι, οἱ Κῶοι, οἱ Ρόδιοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἤρχισε πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἀγὼν διεξήχθη κατὰ θάλασσαν ἐπὶ ὁλόκληρον τριετίαν (358 - 355 π.Χ.). Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν σημαντικά. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ τερματίσουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατῶν. Ὁ τριετὴς αὐτὸς πόλεμος ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν συμμαχικὸς πόλεμος καὶ ἐπέφερε τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου ἄλλος ἐμφύλιος πόλεμος ἐξεργάγη εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλάδος.

Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν οἱ Φωκεῖς ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη ἀνήκοντα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, κατήγγειλαν τὴν βέβηλον πράξιν των εἰς

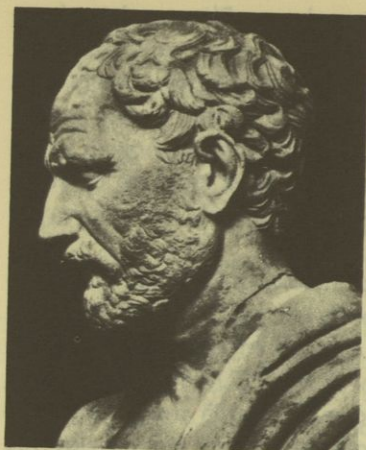
τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον τοὺς κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων. Ἄλλ' οἱ Φωκεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλουν τὸ ὑπέρογκον αὐτὸ ποσόν. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἐκήρυξε τότε ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Φωκέων (355 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἀνέλαβον νὰ διεξαγάγουν ὑπὲρ τοῦ μαντείου οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοί. Οἱ Φωκεῖς ὄχι μόνον ἡμύνθησαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀνόμαρχον.

Ὁ Φίλιππος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ προσκλήσεως εἰς βοήθειαν τῶν εὐγενῶν τῆς Θεσσαλίας, ἐξεδίωξε τοὺς Φωκεῖς καὶ κατέλαβε τὰς Παγασὰς καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Μαγνησίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ἦναγκάσθη ὁμως νὰ ἀποσυρθῇ, διότι δὲν ἤθελε νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταλάβει τὸ στενόν. Μὲ τὴν ἐκστρατείαν του αὐτὴν ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας.

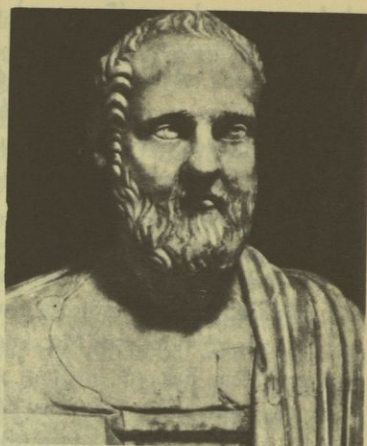
Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Προποντίδος. Κατόπιν ἐστράφη κατὰ τῆς Ὀλύμπου. Τὸ 349 π.Χ. ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ὀλυνθίων, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀδράνειαν καὶ ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς μόνον μικρὰν μισθοφορικὴν δύναμιν. Ματαιῶς ὁ πολιτικὸς καὶ ρήτωρ Δημοσθένης διὰ τῶν περιφήμων Ὀλυνθιακῶν του λόγων συνέστησε νὰ στείλουν γενναίαν βοήθειαν. Ἡ Ὀλυνθὸς, ἀντέστη γενναίως μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 348 π.Χ., ὅτε ὑπέκυψε διὰ προδοσίας καὶ κατεσκάφη ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Τότε ὀλόκληρος ἡ Χαλκιδικὴ προσηρτήθη εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος.

352 π. Χ.

ΦΙΛΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ. Αἱ Ἀθηναὶ παρὰ τὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἦσαν ἀκόμη ὑπολογίσιμος δύναμις. Εἰς οἰανδήποτε στιγμήν ἠδύναντο νὰ παρατάξουν ἰσχυρότατον στόλον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκυριάρχουν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἄλλ' εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ ἰδανικὰ τῶν προγόνων των δὲν προεκάλουν τὴν παλαιὰν συγκίνησιν. Μόνον μερικοὶ μορφωμένοι καὶ φιλοπάτριδες ὠνειρεύθησαν νὰ ἀνυψώσουν τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν παλαιὰν δόξαν. Ἄλλ' ὁ πόθος των ἦτο ἀνεκπλήρωτος.

Δημοσθένης.

Ίσοκράτης.

Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς ἦτο ὁ Δημοσθένης, μέγας πολιτικός καὶ ρήτωρ. Ὄταν ἀντελήφθῃ, ὅτι ὁ Φίλιππος θὰ ἐκυριάρχει εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, προσεπάθησε μὲ τοὺς ρητορικοὺς τοῦ λόγου νὰ φιλοτιμήσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐξεγερθοῦν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐγίνε λοιπὸν ὁ ἐπισημότερος ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὴν ἀγνήν φιλοπατρίαν του ἔμεινε προσκεκολλημένος εἰς τὴν παλαιὰν ιδέαν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ του οὔτε τὴν πατρίδα του οὔτε τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὠφέλησεν. Ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ἦτο ὁ ρήτωρ καὶ πολιτικός Αἰσχίνης. Αὐτὸς ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος, τῶν φιλιππιζόντων, ὅπως ἐλέγοντο.

Τότε ὅμως εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἄνδρες μεγάλης ἀξίας, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον ὅτι μόνον ὁ Φίλιππος μὲ τὴν νέαν καὶ ρωμαλέαν ἑλληνικὴν δύναμιν τοῦ βορρᾶ ἠδύνατο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν διαρκῆ ἀλληλοσπαραγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον ἡνωμένων. Τοιοῦτοι ἄνδρες ἦσαν ὁ ρήτωρ Ίσοκράτης καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΟΣ. ΝΕΑ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ. Οί Θηβαίοι ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον ἱερὸν πόλεμον ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ εἰρηνεύσουν. Ἔστειλαν λοιπὸν πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Φιλοκράτην εἰς τὸν Φίλιππον, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην. Μεταξὺ τῶν πρέσβεων ἦσαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Μετὰ μακρὰς συνεννοήσεις οἱ δύο ἀντίπαλοι συνῆψαν εἰρήνην διὰ τῆς ὁποίας διετήρουν τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα κατεῖχον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Αὕτῃ εἶναι ἡ λεγομένη Φιλοκράτειος εἰρήνη.

346 π. Χ.

Ἐπειτα ὁ Φίλιππος διῆλθε τὰς Θερμοπύλας καὶ κατέλαβεν ἀμαχίτῃ τὴν Φωκίδα. Ἀμέσως συνεκάλεσε τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον κατ' ἐμπνευσίν του ἀπεφάσισε τὰ ἑξῆς : α) νὰ κατασκαφοῦν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος καὶ νὰ διασκορπισθοῦν οἱ κάτοικοι εἰς κώμας· β) νὰ ἀποδοθοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς μὲ ἐτησίαις δόσεις ἐκ 50 τάλαντων· γ) νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Φίλιππον αἱ δύο ψῆφοι τῶν Φωκέων εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον καὶ ἡ προεδρία τῶν πυθικῶν ἀγώνων.

Ὁ Φίλιππος κατόπιν ἐστράφη πρὸς τὴν Θράκην διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατὰκτησίν της. Τότε ἔκτισεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἵμου τὴν Φιλιππούπολιν (342) καὶ κατέλαβε τὰς παραλίους πόλεις Ἀπολλωνίαν καὶ Ὀδησσόν. Κατόπιν ἐπολιόρκησε τὰς πόλεις Πέρινθον καὶ Βυζάντιον, τὰς ὁποίας ὁμως δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ χάρις εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ νέος ἱερὸς πόλεμος ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλά-

Αἰσχίνης.

‘Ο Λέων τῆς Χαιρωνείας.

δος. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς πρόσγιμον τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμφίσσης, διότι ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη τοῦ δελφικοῦ μαντείου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀμφισσεῖς ἤρνοῦντο νὰ πληρώσουν, οἱ ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Ὁ Φίλιππος κατῆλθεν ἐσπευσμένως πρὸς νότον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα. Καὶ μικρὸν μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμφισσαν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ μεγαλύτερον τμήμα κατέλαβε τὴν Ἑλλάειαν καὶ τοιοιυτοτρόπως ἔγινε κύριος τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ. Ἡ εἰδησις περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑλατείας προεκάλεσε κατάπληξιν εἰς

τὰς Ἀθήνας. Ὁ Δημοσθένης μὲ λόγον γεμᾶτον ἀπὸ φιλοπατρίαν συνέστησεν εἰς τοὺς περιφόβους Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Θηβαίους πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν ἴδιον εἰς τὰς Θήβας καὶ δι’ ἐνεργειῶν του συνωμολογήθη ἡ συμμαχία.

Ὁ συμμαχικὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συνεκεντρώθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας. Ἐκλεκτὸν τμήμα τοῦ στρατοῦ τῶν Θηβαίων ἀπετέλει ὁ ἱερὸς λόχος. Μετ’ ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Φίλιππος μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 2.000 ἵππεις. Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο ἰσοπάλων στρατῶν ὑπῆρξε φοβερὰ. Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι ἠγωνίσθησαν μὲ φλογερὸν πάθος διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ 300 ἰδίως

Θηβαῖοι ἱερολοχίται ἐπάλαισαν ὥς μυθικοὶ ἥρωες καὶ ἔπεσαν μέχρις ἑνός. Ἀλλ’ ἡ ἀνωτέρα στρατηγικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ Φιλίππου ὑπερίσχυσε καὶ

ὁ μακεδονικὸς στρατὸς συνέτριψε τὰς δυνάμεις τῶν δύο πόλεων. Κατὰ

338 π. Χ.

τὴν μάχην ἐφονεύθησαν 1.000 Ἀθηναῖοι καὶ 2.000 ἡχμαλωτίσθησαν. Οἱ Θηβαῖοι εἶχον πολὺν μεγαλυτέρας ἀπωλείας.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἔδειξε μεγάλην ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους των. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐδείχθη σκληρός. Ἐπανέφερε τοὺς ἐξορίστους φίλους του καὶ ἐθανάτωσε τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν ἀντιπάλων του. Ἐπὶ πλέον διέλυσε τὴν βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰς τὴν Καδμεῖαν ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουράν. Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν βραδύτερον ἀποκατεστάθη ἡ ἡρεμία εἰς τὴν χώραν, ἀνῆγειραν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν νεκρῶν των κενοτάφιον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτησαν μαρμάρινον λέοντα, τὸν λεγόμενον λέοντα τῆς Χαιρωνείας.

Ἡ νίκη τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Χαιρώνειαν ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς νέας μεγάλης ἱστορικῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν πρωταγωνιστεῖ ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμός, ὁ ὁποῖος προσέδωκε νέαν δόξαν καὶ λάμψιν εἰς ὁλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν νίκην τῆς Χαιρωνείας κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἐγκατέστησε φρουράν εἰς τὴν Κόρινθον, συνῆψε συνθήκας μὲ τοὺς Ἀρκάδας, Μεσσηνίους καὶ Ἠλείους καὶ περιώρισε τὴν ἀπομεμονωμένην Σπάρτην εἰς τὰ παλαιὰ λακωνικὰ σύνορα. Γενικῶς ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἐπιεικής, διότι σκοπὸς του ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις διὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐσχεδίαζε κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ Φίλιππος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κόρινθον συνέδριον ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ σπουδαιότερα ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Φιλίππου ὡς ἀρχιστρατήγου εἰς τὸν ἀποφασισθέντα πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ συνεδρίου ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Ὅπως ἦτο μάλιστα ἀποφασιστικὸς τὴν ἀνοιξιν τοῦ 336 π.Χ. ἔστειλεν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν τοὺς στρατηγούς Παρμενίωνα, Ἀμύνταν καὶ Ἄτταλον μὲ στρατὸν διὰ νὰ προλειάνουν τὸν δρόμον. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμως τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν ἐδολοφονήθη διὰ λόγους προσωπικοὺς ἀπὸ ἑνα ἀξιωματικόν, ἐνῶ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς

336 π. Χ.

του. Ἦτο δὲ τότε μόλις 47 ἔτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξε βασιλεία τὸν νεαρὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον.

Ἡ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Οἱ διαρκεῖς ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν πόλεων τῆς νοτίου Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις των καὶ προητοίμασαν τὴν εὐκολὴν ἐπικράτησιν τῶν Μακεδόνων. Οἱ Μακεδόνες, νεαρὰ ἑλληνικὴ δύναμις πλήρης ὁρμῆς καὶ ζωτικότητος, ἐπέτυχον νὰ ἐνώσουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἐπικράτησις των ὑπῆρξε πολλαπλῶς ὠφέλιμος διὰ τὸν ἑλληνισμόν.

Ἐν πρώτοις ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἔθνους ἐτέθη λαὸς ἑλληνικὸς, ἀκμαῖος, μὲ ἀρχηγὸν ἱκανώτατον καὶ δραστήριον. Μόνον τοιοῦτος ἀνὴρ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ νέαν δόξαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα. Εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλίππου νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ Φίλιππος εἶναι, ὅτι ἐσταμάτησε τοὺς καταστρεπτικούς ἐμφυλίους πολέμους μεταξύ των, οἱ ὁποῖοι θὰ κατέληγον εἰς τὸν ὀριστικὸν ἀφανισμόν τῆς φυλῆς. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ἑνωσις ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνισμοῦ με ἐπικεφαλῇ τοὺς Μακεδόνας ὠφέλησε καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

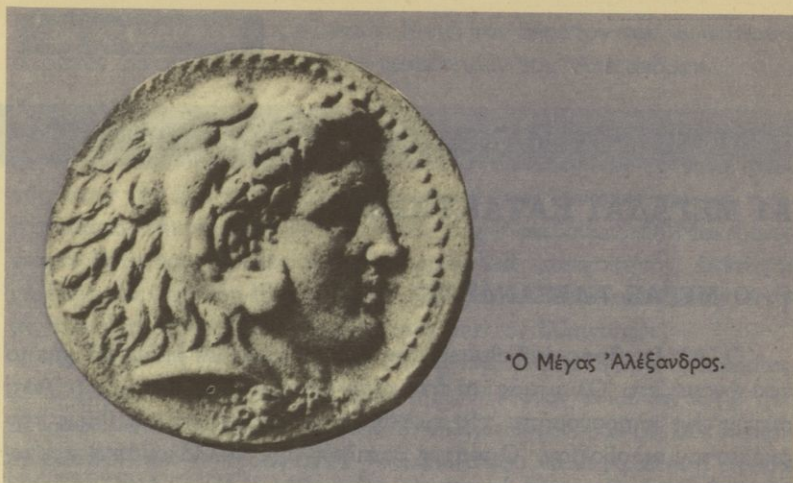
1. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μόλις 20 ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς καὶ ἦτο κόρη βασιλέως τῆς Ἡπείρου. Ἀπὸ αὐτὴν εἶχε κληρονομήσει τὸν εὐερέθιστον χαρακτῆρα καὶ ἰδίως τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς εἶχε πολλὰ φυσικὰ προτερήματα. Ἦτο εἰλικρινής, ἐργατικός, φιλομαθὴς μὲ ὀξείαν ἀντίληψιν καὶ δυνατὸν νοῦν. Ἠγάπα πολὺ τὰ στρατιωτικά, ὅπως καὶ ὁ πατὴρ του. Ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀφοβία του ἦσαν μοναδικαί. Εἰς ἡλικίαν 12 μόλις ἐτῶν κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον **Βουκεφάλαν**, τὸν ὁποῖον οὔτε ὁ πατὴρ του οὔτε ἄλλος κανεὶς ἐκ τῶν αὐλικῶν εἶχε δυνηθῇ νὰ ἱππεύσῃ. Ἠγάπα τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν. Ἰδίως ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ διήγειρεν εἰς αὐτὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ σωματικὰ χαρίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦσαν μοναδικά. Εἰς τὸ εὐρωστον καὶ ὑψηλὸν σῶμά του ἐστηρίζετο ὠραιότατη κεφαλὴ μὲ πλουσίαν βοστρυχωτὴν κόμην. Εἶχε πρόσωπον ἀρρενωπὸν μὲ ὑγροὺς καὶ ἀκτινοβόλους ὀφθαλμούς, οἱ ὁποῖοι ἐφανέρωνον τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸν συναισθηματικὸν χαρακτῆρά του.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο 13 ἐτῶν, ὁ πατὴρ του ἐκάλεσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν μέγαν Μακεδόνα φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος τόσῃν ἀφοσίωσιν καὶ σεβασμὸν ἠσθάνετο πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὥστε ἔλεγε συχνά : « εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰργάσθη μὲ ἐπιμονὴν διὰ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς μεγάλας καὶ εὐγενεῖς πράξεις.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπησεν ἰδιαίτερος τὸν Ὅμηρον, διότι ἐθαύμαζε τοὺς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος καὶ πρὸ πάντων τὸν

Ἀχιλλέα, με τὸν ὅποιον ἤθελε νὰ ἐξομοιωθῇ. Εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μαζί του τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅταν ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς σοβαρὰς δυσκολίας. Οἱ νότιοι Ἕλληνες, μόλις ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται πρὸς ἐπανάστασιν. Οἱ ὑποτεταγμένοι ἐπίσης βάρβαροι ἐκινοῦντο διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ὑπῆρχον οἱ ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς βασιλεὺς με κεραυνοβόλον ταχύτητα ἠνάγκασεν ὅλους νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὴν θέλησίν του.

Κατὰ πρῶτον ἐστράφη ὁ Ἀλέξανδρος ἐναντίον τῶν ἀνταπαιτητῶν τοῦ θρόνου. Ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν ἀρχὴν του διηυθύνθη πρὸς νότον με ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ συνεκάλεσε πανελλήνιον συνέδριον, ὅπως ἄλλοτε ὁ πατὴρ του. Ὅλαι αἱ πόλεις ἐκτὸς τῆς Σπάρτης ἔστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὸ συνέδριον, τὸ ὅποιον ὁμοφώνως ἀνεκήρυξε τὸν Ἀλέξανδρον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Ἀλλ' ἐνῶ ἐπολέμει ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως διεδόθη εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα ή ψευδής φήμη ότι έφονεύθη. 'Αμέσως τότε οί Θηβαίοι έπανεστάτησάν και έπολιόρκησαν την μακεδονικήν φρουράν εις την Καδμείαν. 'Ο 'Αλέξανδρος μόλις έπληροφορήθη την έπανάστασιν τών Θηβαίων, έφθασε με καταπληκτικήν ταχύτητα εις τās Θήβας. Με όρμητικήν έπίθεσιν κατά τής πόλεως την έκυρίευσεν (335). "Εξ χιλιάδες Θηβαίοι έφονεύθησαν, οί δέ υπόλοιποι, έπωλήθησαν ως δούλοι έξαιρέσει τών ιερέων, τών απογόνων του ποιητου Πινδάρου και εκείνων, οί όποιοι είχαν άντιταχθί εις την άποστασίαν. 'Ολόκληρος ή πόλις κατεσκάφη πλήν τής Καδμείας, τών ναών και τής οικίας του Πινδάρου. 'Εκτός τών Θηβαίων και οί 'Αθηναίοι είχαν δείξει έπαναστατικές διαθέσεις.

'Ο 'Αλέξανδρος, καίτοι έλαβε γνώσιν τών έπαναστατικών σχεδίων τών 'Αθηνών, έσεβάσθη την πόλιν δια τó ένδοξον παρελθόν της. Κατόπιν ήλθεν εις τόν 'Ισθμόν, όπου αντιπρόσωποι από όλην την 'Ελλάδα τόν διεβεβαίωσαν δια την πίστιν και άφοσίωσίν των εις τó πρόσωπόν του. 'Αφού καθώρισε την στρατιωτικήν δύναμιν, την όποιαν έκαστη πόλις ύπεχρεούτο νά έτοιμάση δι' αυτόν μέχρι τής προσεχούς άνοιξews, επέστρεψεν εις την Μακεδονίαν. 'Εκεί ήρχισε νά έτοιμάζη δραστηρίως την μεγάλην έκστρατείαν κατά τών Περσών. 'Ητο βέβαιος ότι έντός όλίγου θά διέλυε την άλλοτε τρομεράν περσικήν αύτοκρατορίαν.

2. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ. Την άνοιξιν του 334 π.Χ. ό 'Αλέξανδρος, αφού άφησεν εις Μακεδονίαν έπίτροπον τόν 'Αντίπατρον, ξεκίνησεν από την Πέλλα με 30.000 πεζούς και 5.000 ίππεις. 'Αξιόλογον τμήμα του πεζικού άπετέλουν οί σύμμαχοι από την νότιον 'Ελλάδα. Οί σπουδαιότεροι στρατηγοί του ήσαν ό Παρμενίων, ό Φιλώτας, ό Κράτερος, ό Κλεΐτος και ό άγαπητότατος εις αυτόν 'Ηφαιστίων. 'Ο 'Αλέξανδρος ήκολούθησε την θρακικήν παραλίαν. 'Αφού διέβη τόν 'Ελλάησποντον διηυθύνθη εις την Τροίαν και έτέλεσεν άγώνας εις τόν τάφον του 'Αχιλλέως, τόν όποιον είχεν ως πρότυπον εις όλην του την ζωήν.

Βασιλεὺς τοῦ περσικοῦ κράτους ἦτο τότε ὁ Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομανός (336 - 330 π.Χ.). Κατὰ διαταγὴν τοῦ οἱ σατράπαι μὲ δύναμιν 20.000 Περσῶν καὶ ἴσον ἀριθμὸν Ἑλλήνων μισθοφόρων παρετάχθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ ἀναμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον (Μάϊος 334 π.Χ.). Δὲν ἤκουσαν τὴν συμβουλὴν τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων Ροδίου Μέμνωνος νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐρημοῦντες τὴν χώραν καί, ἀφοῦ φέρουν εἰς δύσκολον θέσιν τὸν εἰσβολέα ἀπὸ ἑλλειψιν τροφῶν, νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον του.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπληροφορήθη τὴν συγκέντρωσιν τῶν περσικῶν δυνάμεων εἰς τὸν Γρανικὸν ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν των. Μετὰ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ ὁ ἴδιος ἡγούμενος τοῦ ἱππικοῦ ρίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ὁρμᾷ ἐναντίον των. Ὁ ἥρωισμὸς τῶν Μακεδόνων γιγαντῶνεται καὶ ὅλοι μαζὶ ἐξέρχονται ἀσυγκράτητοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὁπότε συνάπτεται σφοδρὸς ἀγών. Ὁ Ἀλέξανδρος μάχεται μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ κινδυνεύει νὰ φονευθῇ. Ὁ Πέρσης

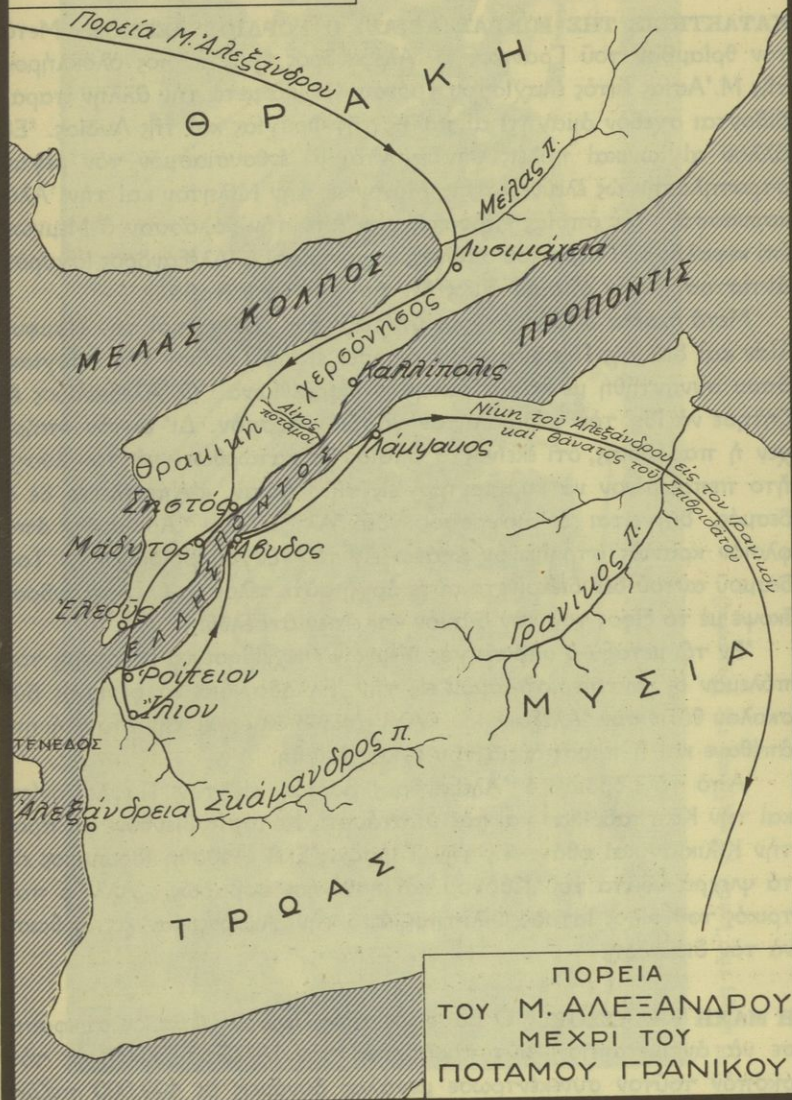
334 π. Χ.

στρατηγὸς Σπιθριδάτης ἐτοιμάζεται νὰ τὸν κτυπήσῃ ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἀλλ' ὁ Κλεῖτος μὲ τὴν σπάθην τοῦ ἀποκόπτει τὸν βραχίονα καὶ σώζει τὸν Ἀλέξανδρον. Τέλος οἱ Πέρσαι μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα τρέπονται εἰς ἀτακτον φυγὴν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Περσῶν ἦσαν μεγάλαι. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄρκετοὶ ἐκ τῶν στρατηγῶν των. Ἡ τύχη ἐπίσης τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων ὑπῆρξεν ἀξιοθρήνητος. Ὅσοι ἐσώθησαν ἐστάλησαν δέσμιοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ καλλιερگوῦν τὴν γῆν, « ὅτι Ἕλληνες ὄντες, ἐναντίον τῇ Ἑλλάδι ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐμάχοντο » (Ἀρριανός).

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε μὲ μεγάλας τιμὰς τοὺς νεκροὺς του, ἐν ὧν 34 κατὰ τὸν Πλούταρχον. Πιστὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν διέταξε νὰ θάψουν ἐπίσης καὶ τοὺς νεκροὺς Ἕλληνας μισθοφόρους. Ἐφρόντισεν ὁμοίως καὶ διὰ τὴν ταφὴν τῶν Περσῶν στρατηγῶν. Εὐθύς κατόπιν ἔστειλεν εἰς Ἀθήνας 300 ἀσπίδας ἀπὸ τὰ περσικὰ λάφυρα. Ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ τὰς ἀφιερῶσουν εἰς τὸν Παρθενῶνα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων ». Ἐπάνω εἰς τὸ ἐπιστύλιον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς

ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΣ

ΠΟΡΕΙΑ
ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ
ΠΟΤΑΜΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ

τοῦ Παρθενῶνος διακρίνονται μέχρι σήμερον τὰ σημεῖα τῶν ἡλων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκρεμάσθησαν τὰ περσικὰ λάφυρα.

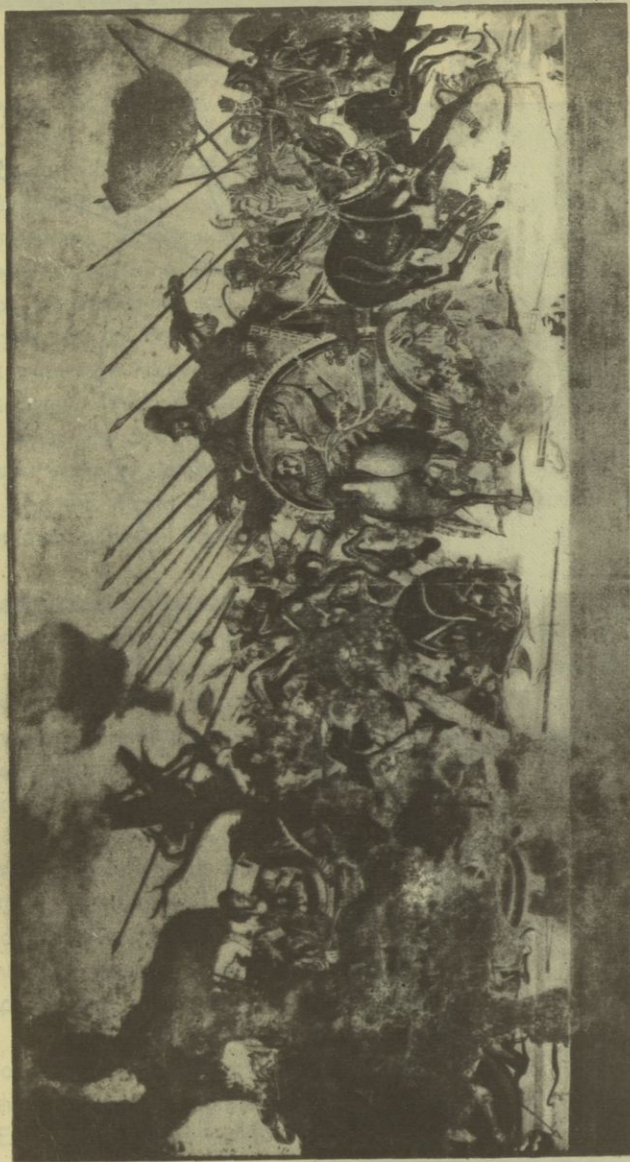
ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὁλοκλήρου τῆς Μ. Ἀσίας ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην παραδίδονται σχεδὸν ἀμαχητὶ αἱ πόλεις τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Λυδίας. Ἐξ ἄλλου αἱ ἰωνικαὶ πόλεις ὑποδέχονται μὲ ἐνθουσιασμόν τὸν μέγαν στρατηλάτην ὡς ἐλευθερωτὴν. Μόνον εἰς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν, τὰς ὁποίας ἐπροστάτευεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὁ Μέμνων ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ περσικοῦ στόλου, συνήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἤργησε νὰ καταβάλλῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Λυκίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν καὶ διὰ τῆς Πισιδίας ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου συνηντῆθη μὲ τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν περιλάλητον γόρδιον δεσμόν. Δι' αὐτὸν ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ κατῴρθωνε νὰ τὸν λύσῃ, ἦτο πεπρωμένος νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. «Ἀποτελεῖτο δὲ ὁ δεσμός, διηγεῖται ὁ βιογράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριανός, ἀπὸ φλοιὸν κρανιάς στριμμένον ἐπάνω εἰς τὸν ζυγὸν βοῖδαμᾶξης. Τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ δὲν διεκρίνετο οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος». Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε μὲ τὸ ξίφος του τὸν δεσμόν καὶ εἶπεν ὅτι ἐλύθη.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Μέμνων ἐπεχείρησε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον δι' ἀντιπερισπασμόν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς δύσκολον θέσιν τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει τὴν Μυτιλήνην, ἀπέθανε καὶ ἡ προσπάθειά του ἐγκατελείφθη.

Ἀπὸ τὸ Γόρδιον ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὰς ὑποτάσσει. Κατόπιν διευθύνεται πρὸς τὴν Κιλικίαν καὶ φθάνει εἰς τὴν Ταρσόν. Ἐκεῖ ἐλούσθη ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου καὶ ἡσθένησε σοβαρῶς. Ἀλλ' ὁ πατρικὸς του φίλος ἰατρὸς Φίλιππος ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανίαν κατῴρθωσε νὰ τὸν διασώσῃ.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτοπροσώπως τὸν Ἀλέξανδρον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκέντρωσε μεγάλας δυνάμεις ἐκ 400.000 πεζῶν

Ἡ μάχη τῆς Ἰσοῦ. (Ψηφιδωτὸν τῆς Πομπηίας)

MEΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ammon

ΔΙΟΥΠΤΙΟΣ ΔΙΟΥΝ

Ἔργον Μ. Ἀλεξανδρου

5ος προς 7ον

5005 πρὸς Σιδῶνα

πρὸς Σιδῶνα

προς Δαμασιόν

apollonia

Υδαγωγείο

I
 Y
 -
 Z
 -
 O
 Θ

• Πηγή

καὶ 10.000 ἱππέων. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαντάζετο, ὅτι ὁ στρατός του ἦτο ἀκατανίκητος, κατέβη ἀπὸ τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας τῆς Βαβυλῶνος, ὅπου θὰ ἡδύνατο νὰ ἀναπτύξῃ ἀνέτως τὰς δυνάμεις του, εἰς τὰς στενοπορίας τῆς Κιλικίας.

Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 333 π.Χ. εἰς τὴν ἀμώδη πεδιάδα τῆς Ἴσσοῦ. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ διέρρηξε τὴν ἐχθρικὴν μᾶζαν, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ ἱππικὸν ἐπετίθετο κατὰ τοῦ πλευροῦ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ὁ περσικὸς στρατὸς διελύθη πανικόβλητος καὶ ὁ Δαρεῖος ἔφυγεν ἔντρομος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐγκαταλείψας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγός του, αἱ δύο νεαραὶ θυγατέρες του, ἀμέτρητοι θησαυροὶ καὶ ἄλλα πολύτιμα λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων. Ἀλλ' ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν ἀτυχήσασαν οἰκογένειαν τοῦ ἡττημένου ὑπῆρξεν ἀληθῶς βασιλική. Ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῇ, τὴν παρηγόρησε καὶ διέταξε νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου βασιλικαὶ τιμαί.

333 π. Χ.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν συνέχισε μετὰ τὴν νίκην τὴν καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ἐβάδισε νοτιώτερον πρὸς τὴν Φοινίκην, ἡ ὁποία ἦτο ἡ κυρία βάσις τοῦ περσικοῦ ναυτικοῦ. Αἱ φοινικικαὶ πόλεις παρεδόθησαν χωρὶς ἀντίστασιν καὶ τὰ φοινικικά, κυπριακὰ καὶ ροδιακὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ὁ περσικὸς στόλος, προσεχώρησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Περσῶν ἐξεμηνίσθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὸν στόλον του, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκυριάρχει πλέον καὶ κατὰ θάλασσαν. Μόνον ἡ Τύρος, ἡ « βασιλις τῆς θαλάσσης », ὅπως ἐκολακεύοντο νὰ τὴν ὀνομάζουν οἱ κάτοικοί της, ἐνόμιζεν, ὅτι εἶναι ἀσφαλὴς ἐπάνω εἰς τὴν νησιδὰ της καὶ ἡρνήθη νὰ ὑποταχθῇ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηνάγκασεν εἰς παράδοσιν μετὰ ἐπτάμηνον στενὴν πολιορκίαν. Ἡ τιμωρία τῶν Τυρίων ὑπῆρξε σκληρά. Μόνον ἐλάχιστοι, οἱ ὁποῖοι ἐπρόφθασαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ἱερά, ἐσώθησαν. Οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἀπησχολημένος μὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου ὁ Δαρεῖος ἔστειλε πρέσβεις εἰς αὐτὸν μὲ ἐπιστολὴν καὶ τοῦ

προσέφερε 10.000 τάλαντα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας του, προσέτι δὲ ὅλην τὴν χώραν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ μίαν ἐκ τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον. Εἰς ἀντάλλαγμα ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ γίνῃ φίλος καὶ σύμμαχός του. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὸν κύριόν των ὅτι αἱ προτάσεις του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν δεκταί, διότι ἄλλος εἶναι τώρα ὁ ἄρχων τῆς Ἀσίας. Ἄν θέλῃ ὁ Δαρεῖος τὴν οἰκογένειάν του, ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀφόβως νὰ τὴν παραλάβῃ ὁ ἴδιος.

Ἀπὸ τὴν Τύρον ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε πρὸς νότον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Μόνον ἡ παραθαλάσσιος πόλις Γάζα προέβαλεν ἀντίστασιν, ἀλλὰ μετὰ δέμηνον πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ κατεστράφη.

Ἡ ὑποταγὴ τῆς Παλαιστίνης ἤνοιξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἐδέχθησαν ὥς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν, τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖά των. Τότε ἔκτισεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν πρώτην ἀπὸ τὰς πολλὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐγκατέσπειρεν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς ἄχανοῦς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁμώνυμον Ἀλεξανδρείαν. Ἡ πόλις ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος εἰς θελκτικὴν ὁασιν τῆς Λιβύης. Ὁ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τὸν ὠνόμασε παῖδα Διὸς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκολακεύθη καὶ ἀπὸ τότε ἐφρόντιζε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς δεισιδαίμονας λαοὺς τῆς Ἀσίας τὴν ιδέαν αὐτὴν, διὰ τὴν εὐκολωτέραν ὑποταγὴν των. Μετὰ παραμονὴν πέντε μηνῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 331 π.Χ. εἰς τὴν Φοινίκην.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΓΑΥΓΑΜΗΛΩΝ. Ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς προτάσεις του, συνήθροισε κολοσσιαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς σατραπείας. 1.000.000 πεζοί, 40.000 ἵππεις, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα, ἄρκετοὶ ἐλέφαντες καὶ κάμηλοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς ἐκτεταμένas πεδιάδας τῆς Ἀσσυρίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὴν Φοινίκην ἐστράφη πρὸς τὸν Εὐφράτην. Ἀφοῦ διέβη ἀνενόχλητος τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρητα ἐπροχώρησε πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου μὲ 40.000 πεζοὺς

και 7.000 ιππεις. Οι δυο στρατοι συνηνηθησαν εις την πεδιαδα των Γαυγαμηλων πλησιον της ασσυριακης πολεως των 'Αρβηλων (Σεπτέμβριος 331). 'Η σύγκρουσις υπήρξε τρομερά. 'Η μακεδονική φάλαγξ εισέδυσεν εις την μάζαν του περσικού στρατού, ενώ ο 'Αλέξανδρος με όρμητικας και ριψοκινδύνους επιθέσεις του ίππικού έναντίον αυτού του Δαρείου και του δεξιού της περσικής παρατάξεως έσπειρε τον πανικόν και τον θάνατον εις τας πολυπληθεις τάξεις των αντιπάλων. 'Ο περσικός στρατός ηρχισε να υποχωρή με άταξίαν και καταδικώμενος διελύθη. 300.000 νεκροί, κατά τον 'Αρριανόν, και άλλοι τόσοι αιχμάλωτοι υπήρξαν αι απώλειαι των βαρβάρων. Οι Μακεδόνες απώλεσαν μόλις 100 άνδρας και 1.000 περίπου ίππους. Κατά την μάχην εκινδύνευσε και ο ίδιος ο Δαρείος. 'Η μάχη των Γαυγαμηλων εκρινεν όριστικώς την τύχην του πολέμου. 'Η μεγάλη στρατιά του Δαρείου είχε διαλυθή και ο δρόμος προς το έσωτερικόν της Περσίας έμεινεν ανοικτός. 'Η ένδοξος αύτοκρατορία του Κύρου και του Καμβύσου είχε καταρρεύσει.

331 π.Χ.

'Αμέσως μετά την μάχην ή Βαβυλών ηνοιξε τας πύλας εις τους Μακεδόνας. Τα Σοῦσα με τους άμυθητους βασιλικούς θησαυρούς έμμήθησαν την Βαβυλώνα. 'Εκει εύρεν ο 'Αλέξανδρος και τα καλλιτεχνηματα των 'Αθηνών, τα όποια είχε λαφυραγωγήσει ο Ξέρξης. 'Η Περσέπολις επίσης με τα λαμπρά ανάκτορα των παλαιών βασιλέων και αι Πασαργάδαι, ή άρχαία πρωτεύουσα της Περσίας, παρεδόθησαν ειρηνικώς εις τον νικητήν. 'Ο 'Αλέξανδρος εκασε τα ανάκτορα της Περσεπόλεως δια να εκδικηθή την πυρπόλησιν των 'Αθηνών από τον Ξέρξην και δια να δείξη ότι ή περσική αύτοκρατορία κατελύθη. Τον χειμώνα διήλθεν εις την Περσέπολιν. 'Ητο ανάγκη να αναπαύση το κουρασμένον από τους συνεχείς άγώνας στρατεύμα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ. ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Την άνοιξιν του 330 π.Χ. ο 'Αλέξανδρος διευθύνεται εις την Μηδίαν προς καταδίωξιν του Δαρείου. Εις τα 'Εκβάτανα, πρωτεύουσαν της Μηδίας, μανθάνει ότι ο Πέρσης βασιλεύς έτράπη προς βορράν. Διά ταχείας πορείας τον πλησιάζει, αλλά καθ' όδόν πληροφορείται ότι ο συγγενής των 'Αχαιμενιδών σατράπης της Βακτριανής (σήμερα Τουρκεστάν) Βήσσοσ κρατεί αιχμάλωτον τον

Δαρείον, ἐφόρεσεν αὐτὸς τὸ περσικὸν στέμμα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ συνέχισῃ τὸν πόλεμον. Μὲ μικρὸν τμήμα στρατοῦ ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει κατὰ τοῦ ἀπίστου σατράπου. Αὐτός, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ, φονεῦει τὸν Δαρείον καὶ φεύγει πρὸς τὴν σατραπείαν του.

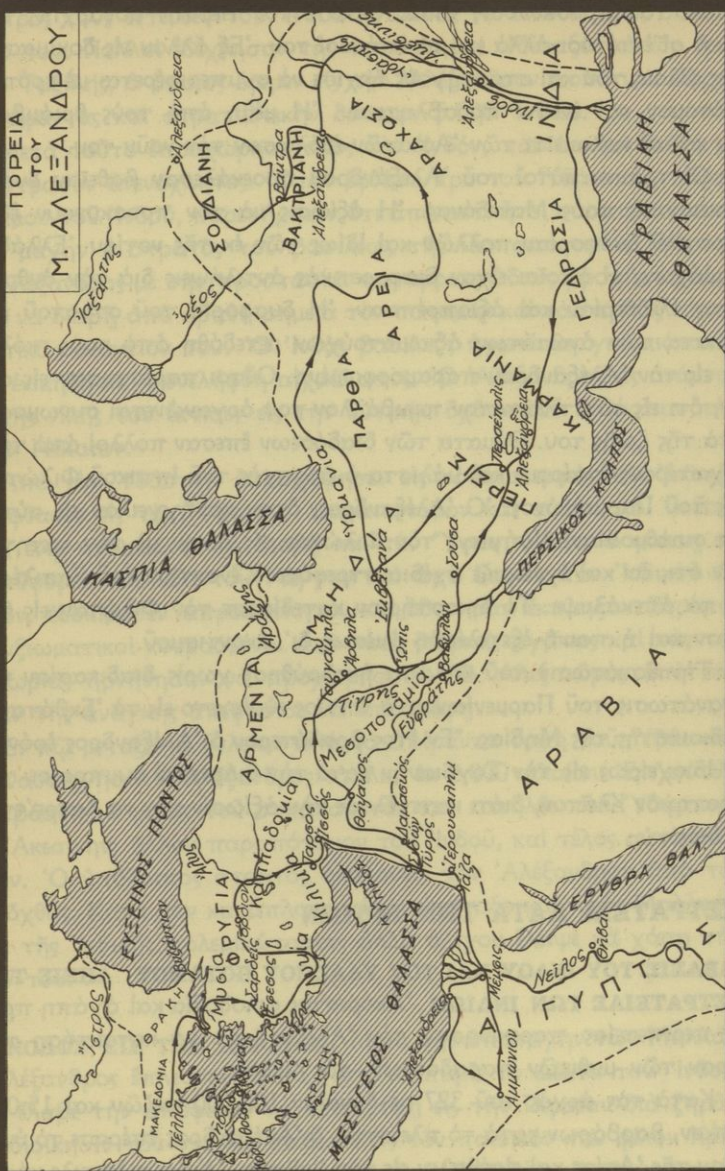
Ὁ Ἀλέξανδρος ἐλυπήθη διὰ τὸ θλιβερὸν τέλος τοῦ ἀντιπάλου του. Διέταξε νὰ θάψουν τὸν νεκρὸν μὲ βασιλικὰς τιμὰς καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διάδοχον τῶν Ἀχαιμενιδῶν (Ἰούλιος 330 π.Χ.). Ἐντὸς ὀλίγου κατέλαβε τὴν Ὑρκανίαν, τὴν Παρθίαν, τὴν χώραν τῶν Μάρδων, τὴν Ἀρείαν (σήμερον Ἀφγανιστάν), ὅπου ἔκτισε τὴν ἐν Ἀρείοις Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀραχωσίας (σήμερον νότιον Ἀφγανιστάν). Ἐκεῖ διῆλθε τὸν χειμῶνά του.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 329 π.Χ. ἀφοῦ ἐπέρασε μὲ μεγάλας ταλαιπωρίας τὸν χιονοσκεπῆ Παροπάμισον ἢ Ἰνδικὸν Καύκασον (σήμερον Ἰνδοκοῦς), εἰσβάλλει εἰς τὴν Βακτριανήν, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Βῆσσος. Ἡ χώρα ὑπετάχθη οἰκιοθελῶς, ἀλλ' ὁ Βῆσσος διέφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ἐπίπονον καταδίωξιν τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ τὸν ἐβασάνισαν σκληρῶς, ἔπειτα τὸν ἐφόνευσαν. Μετὰ τοῦτο ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Τάναϊν (Ἰαξάρτην, σήμερον Σιρ Ντάρια) ποταμόν. Εἰς τὸ ἀκρότατον αὐτὸ σημεῖον τοῦ κράτους ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐσχάτην (σήμερον Κοτσένδ).

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς συνεπληρώθη εἰς διάστημα ἑπτὰ ἐτῶν ἡ κατάκτησις τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Σογδιανὴν ἔλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς σύζυγον τὴν ὠραιοτάτην Ρωξάνην, κόρην μεγιστᾶνος τῆς Βακτριανῆς.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπὸ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διάδοχον τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἀπέβαλε τὴν παλαιὰν ἀπλότητά του. Τώρα ἠκολούθει τὴν ἔθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, παρουσιάζετο εἰς τὰς ἐορτὰς μὲ τὴν στολὴν τῶν βασιλέων τῆς Περσίας καὶ γενικῶς ἐμιμεῖτο τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῶν Ἀσιατῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ περιεποιεῖτο τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας καὶ διετήρησε πολλοὺς σατράπας εἰς τὰς θέσεις των. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι εἶχε τὴν ἀξίω-

ΠΟΡΕΙΑ
ΤΟΥ
Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

σιν νά τόν προσκυνοῦν, ὅπως ἄλλοτε τὸν Πέρσην μονάρχην, ὃχι μόνον οἱ ἐντόπιοι ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπήκοοί του. Ἐξ ἄλλου εἰς δοκιμασμένους φίλους του καὶ στρατηγοὺς ἤρχισε νά συμπεριφέρεται μὲ τρόπον ἀπότομον καὶ ἐνίοτε προσβλητικόν. Ἡ μέθη ἀπὸ τοὺς θριάμβους του καὶ αἱ κολακεῖαι τῶν Ἀσιατῶν ἐθόλωσαν τὸν νοῦν του.

Οἱ τρόποι αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου προεκάλεσαν βαθεῖαν δυσarrέσκειαν εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἡ ἀξίωσις νά τὸν προσκυνοῦν ἐξήγειρε τὴν δυσφορίαν πολλῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος συμμάχων, οἱ ὅποιοι εἶχον διαφορετικὰς ἀντιλήψεις διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Ἡ δυσφορία τοῦ στρατοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματάρχων μετεδόθη ἀπὸ τοὺς κόλακας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραμόρφωμένη. Οὗτοι παρέστησαν εἰς αὐτόν, ὅτι εἰς τὸ στενώτατον περιβάλλον του ὀργανώνεται συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του. Θύματα τῶν διαδόσεων ἔπεσαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους ἐταίρους καὶ μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ Φιλώτας, υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν κατήγγειλαν εἰς αὐτὸν τὴν συνωμοσίαν, εἰσήγαγε τὸν Φιλώταν εἰς δίκην μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι, ἂν καὶ ἐγνώριζε σχέδια στρεφόμενα ἐναντίον τοῦ βασιλέως, δὲν τὰ ἀπεκάλυψε. Τὸ δικαστήριον κατεδίκασε τὸν Φιλώταν εἰς θάνατον καὶ ἡ ποινὴ ἐξετελέσθη ἀμέσως δι' ἀκοντισμοῦ.

Τὴν θανάτωσιν τοῦ Φιλώτα ἠκολούθησε χωρὶς διαδικασίαν καὶ ἡ θανάτωσις τοῦ Παρμενίωνος, ὁ ὅποιος εὐρίσκετο εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὡς διοικητὴς τῆς Μηδίας. Ἐν ἔτος βραδύτερον ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως εἰς τὴν Σογδιανὴν κατὰ τὴν διάρκειαν συμποσίου τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, διότι κατεγέλασε τὴν ἀξίωσίν του νά λατρεύεται ὡς θεός.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΔΑΣΠΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ. ΛΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ. Ἀκόρεστος φιλοδοξία καὶ ἀγάπη πρὸς τὰς περιπετείας παρεκίνησαν τὸν Ἀλέξανδρον νά κατακτήσῃ τὴν χώραν τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τὰς Ἰνδίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 327 μὲ δύναμιν 100.000 πεζῶν καὶ 15.000 ἱππέων, βαρβάρων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸ ὑψίπεδον τῆς Ἀσίας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἀμέσως ἔστειλε κήρυ-

κας πρὸς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνας νὰ ἔλθουν πρὸς συνάντησίν του. Πολλοὶ ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ταξίλης, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πολύτιμα δῶρα, 25 ἐλέφαντας καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν 5.000 Ἰνδῶν.

Μετὰ τοῦτο ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Ἰνδόν, τὸν ὁποῖον διέβη μὲ τὸν στρατὸν ἀνενόχλητος. Ὅταν ἔφθασε πρὸ τοῦ Ὑδάσπου, παραποτάμου τοῦ Ἰνδοῦ, παρετήρησεν ὅτι ἀπέναντι ἦτο παρατεταγμένος πρὸς μάχην ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πενταποταμίας Πῶρου. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὴν προστασίαν καταρρακτώδους βροχῆς κατῴρωσε νὰ διαβῇ ἀπὸ ἀβαθῆ σημεία τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον του. Ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς ἠγωνίσθη γενναϊότατα, ἀλλ' ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ἔκτισεν εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου τὴν πόλιν Νίκαιαν.

Ἀπὸ τὸν Ὑδάσπην ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Ὑφασιν, παραπόταμον καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰνδοῦ. Ἀλλ' ἐνῶ ἡτοιμάζετο νὰ διαβῇ καὶ τὸν Ὑφασιν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὐφορον κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἐδοκίμασεν ἀπροσδόκητον καὶ ὀδυνηρὰν ἐκπληξιν. Στρατὸς καὶ ἀξιωματικοὶ κουρασμένοι ἀπὸ τοὺς διαρκεῖς ἀγῶνας καὶ τὰς ταλαιπωρίας ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ἐν τῷ μεταξὺ μὲ ξυλείαν ἀπὸ τὰ ἀπέραντα δάση τοῦ Ὑδάσπου εἶχε ναυπηγήσει ὁ Ἀλέξανδρος στόλον ἐκ 2.000 πλοίων. Ἐπ' αὐτῶν ἐπεβίβασθη μὲ μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ κατῆλθε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκεσίνην, ἄλλον παραπόταμον τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Ἰνδόν. Ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς ἠκολούθει τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ τὰς δύο ὀχθας. Κατὰ τὸν κατάπλουν αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλλούς, λαὸν τῆς Ἰνδικῆς πολεμικώτατον, ἀλλὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑΝ. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Μαλλῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλευσεν εἰς τὰ Πάταλα παρὰ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐκεῖ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου ἀνέθεσεν εἰς τὸν παιδικὸν του φίλον Κρῆτα ναύαρχον Νέαρχον. Ἐδωκέν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ πρὸς

τὴν μεγάλην θάλασσαν, δηλ. τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραλίαν του καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου νὰ ὀδηγήσῃ τὰ πλοῖα εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου. Μέρος τοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀναχωρήσει προηγουμένως ὑπὸ τὸν Κράτερον διὰ τῆς Ἀραχωσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Γεδρωσίας (σήμερον Βελουχιστάν). Ἡ πορεία διὰ τῆς ἐρήμου αὐτῆς χώρας διήρκεσεν 60 ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας ἡ φθορὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα, τὴν δίψαν καὶ τὰς στερήσεις ἦτο μεγάλη. Τέλος ἐξηντημένη καὶ ἀποδεκατισμένη ἔφθασεν ἡ στρατιά εἰς τὰ Πούρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπροχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Καρμανίαν (σήμερον Κερμάν), ὅπου ἔφθασε καὶ ὁ Κράτερος. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος εἰς τὴν Καρμανίαν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸν μὲν διέταξε νὰ πλεύσῃ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγρητος, τὸν δὲ Ἡφαιστίωνα μὲ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ διὰ τῆς παραλίας εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ ἴδιος μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν διηυθύνθη εἰς τὰς Πασαργάδας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 324 ἦλθεν εἰς τὰ Σοῦσα. Μετ' ὀλίγον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μὲ τὸ ναυτικόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὰς διηγήσεις τοῦ Νεάρχου καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ χρυσοῦν στέφανον διὰ τὸ ἐξερευνητικὸν του ἔργον εἰς τὸν Ἰνδικόν.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς του ἰδιοφυίας εἶχε καὶ μοναδικὸν πολιτικὸν νοῦν. Ὠνειρεύθη νὰ συγχωνεύσῃ ὅλον τὸν βαρβαρικὸν κόσμον μὲ τὸν ἑλληνικὸν εἰς ἓν εὐρύτατον κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ λαοὶ θὰ εἶχον ἴσα δικαιώματα, χωρὶς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ ἐχθρότητας, μὲ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου του ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἄλλοφύλων. Πρὸς τοῦτο ἐφήρμοσε διάφορα μέσα. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐσεβάσθη τὰ ἥθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς τὴν Περσίαν ἠκολούθησε τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, διετήρησε πολλοὺς Πέρσας σατράπας εἰς τὰς θέσεις των, ἔλαβε Περσίδα σύζυγον. Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ φέρῃ εἰς μεγαλυτέραν ἐπα-

φήν τὸν ἑλληνικὸν τρόπον ζωῆς μὲ τὸν βαρβαρικὸν ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸν πυρῆνα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλουν οἱ παλαιάμαχοι Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο κόσμων ἔγινεν ἀκόμη ἐντονωτέρα. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα ὅλους τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας των, διὰ νὰ συνεορτάσουν τὴν ἀδελφωσιν τῶν Ἀσιατῶν καὶ Ἑλλήνων. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ ἴδιος νυμφεύεται τὴν μεγαλυτέραν κόρην τοῦ Δαρείου, ἐνῶ τὴν νεωτέραν ἔδωκεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν ἀγαπητόν του Ἡφαιστίωνα. Ἐξ ἄλλου 80 ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας ἑταίρους ἔλαβον ὡς γυναῖκας κόρας ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν περσικὴν ἀριστοκρατίαν. Ἐπίσης 10.000 Μακεδόνες στρατιῶται ἐνυμφεύθησαν ἀσιάτιδας, τὰς ὁποίας ἐπροίκισεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος. Μὲ τοὺς γάμους αὐτοὺς ἐπραγματοποιήθη κατὰ τρόπον συμβολικὸν ἡ συγχώνευσις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

ΔΥΣΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἐν τούτοις οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως των. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶδον νὰ σχηματίζη στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ 30.000 Περσῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν Ἐπίγονοι, μὲ ὀργάνωσιν καὶ ὀπλισμὸν μακεδονικόν, ἐδοκίμασαν πικρίαν μαζί μὲ ἀγανάκτησιν. Ἡ ἀγανάκτησις ἐμεγάλωσε περισσότερον, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος προσέλαβεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φρουρὰν ἀσφαλείας του βαρβάρους.

Ἄλλ' ὅ,τι κυρίως προεκάλεσεν ἀναβρασμὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ ἦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅλους τοὺς παλαιμάχους Μακεδόνας ὡς ἀχρήστους πλέον δι' αὐτόν. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς περιφρόνησις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατηνάλωσαν τὰς δυνάμεις των διὰ τὴν δόξαν τοῦ βασιλέως. Οἱ ζωηρότεροι ἐξήγειραν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετώπισε μὲ θάρρος ἀλλὰ καὶ περίσκεψιν. Μὲ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν πρωταιτίων καὶ μὲ καταλλήλους περικοπὴς κατῴρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν πειθαρχίαν. Ἐκουσίως τότε 10.000 Μακεδόνες ἀπόμαχοι ἐκ τῶν γηρατειῶν ἢ ἄλλων ἀτυχημάτων ἀπῆλθον ὑπὸ τὸν Κρατερὸν εἰς τὴν πατρίδα των. Εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔδωκεν ὡς δῶρον ὁ Ἀλέξανδρος ἓν τάλαντον.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΒΥΛΩΝΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μετά την άναχώρησιν τῶν ἀπομάχων ἀπῆλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσεν εὐχαριστηρίους θυσίας καὶ ὠργάνωσεν ἑορτὰς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν ἀπέθανεν ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ἡφαιστίων. Ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλύπησε πάρα πολὺ τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ νεκρὸς του μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐτάφη με ἐξαιρετικὰς τιμὰς.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 324 ὁ Ἀλέξανδρος ἐγκατέλειπε τὰ Ἐκβάτανα. Διηυθύνετο πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Καθ' ὁδὸν συνήντησε πρεσβείας ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο νὰ τὸν συγχάροῦν διὰ τὰ κατορθώματά του καὶ νὰ ζητήσουν τὴν φιλίαν του. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, εὔρε πρέσβεις ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἤλθον νὰ τὸν στεφανώσουν διὰ τὰς νίκας του. Εἰς αὐτοὺς παρέδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλα τὰ ἀναθήματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀρπάσει ἀπὸ τὴν χώραν ὁ Ξέρξης. Εἰς τὴν Βαβυλῶνα κατέβλεψε καὶ ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Νέαρχον, ἀφοῦ ἀνέπλευσε τὸν Εὐφράτην. Τώρα ὁ Ἀλέξανδρος ἐσχέδιζε νέας ἐκστρατείας διὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς ὀργανισμὸς του εἶχε καταβληθῇ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας, τὰς κακουχίας, τὴν ὑπερβολικὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος. Αἰφνης ἠσθένησε βαρέως καὶ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν. Ὁ νεκρὸς του ἐταριχεύθη καὶ ἐτέθη ἐντὸς χρυσοῦς λάρνακος. Μετὰ δύο ἔτη μετεκομίσθη εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐτάφη με ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα ἐντὸς τεμένους, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος.

323 π. Χ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικόν. Κανεὶς ἄλλος εἰς τὴν ἱστορίαν δὲν ἔλαβε τόσον ἐπαξίως τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου. Μὲ ἐλαχίστας δυνάμεις καὶ εἰς μικρότατον διάστημα κατέλυσε τὴν

ἰσχυράν περσικὴν αὐτοκρατορίαν, προήλασε μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ ὠργάνωσε τὸ ἀπέραντον κράτος κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον.

Ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερον εἶναι τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ τῶν νικῶν του ἔφερεν εἰς φιλικὴν ἐπαφὴν τὸν ἀνατολικὸν καὶ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Μὲ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν, μὲ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολῆς ἀρχίζουν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συνέχεια τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμός.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι εἶχε φροντίσει νὰ τὸν συνοδεύῃ εἰς τὰς ἐκστρατείας του ἐπιτελεῖον εἰδικῶν ἐρευνητῶν. Μὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης των ἐπλουτίσαν τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν μὲ νέα, ἄγνωστα ἕως τότε, στοιχεῖα. Ἐξ ἄλλου αἱ περιγραφαὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἰνδικοῦ, τῆς Ἀραχωσίας, τῆς ἐρήμου Γεδρωσίας κ.λπ. ἀπὸ τὸν Νέαρχον ἐπλάτυναν τοὺς ὀρίζοντας τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καὶ ἔδωκαν ἀργότερον τὴν πρώτην ὥθησιν εἰς τοὺς θαλασσοπόρους καὶ τοὺς ἄλλους ἐρευνητὰς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν νέων κόσμων. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχαρακτήρισαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὡς ἔνσπλον ἐξερεύνησιν.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' ΑΙΩΝΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἐξακολουθεῖ ἡ δημιουργία πνευματικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται κλασσικά, ὅπως τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἡ ἱστορία, ἡ ρητορική καὶ ἡ φιλοσοφία λαμβάνουν τότε τὴν τελειότεραν ἑκφρασιν καὶ μορφήν.

Οἱ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς τοῦ 4ου αἰῶνος περιποιοῦνται τὴν μορφήν τοῦ λόγου καὶ δίδουν εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον χάριν καὶ δροσερότητα, ἡ ὁποία μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπιβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὥς κοινὸν γλωσσικὸν ὄργανον εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

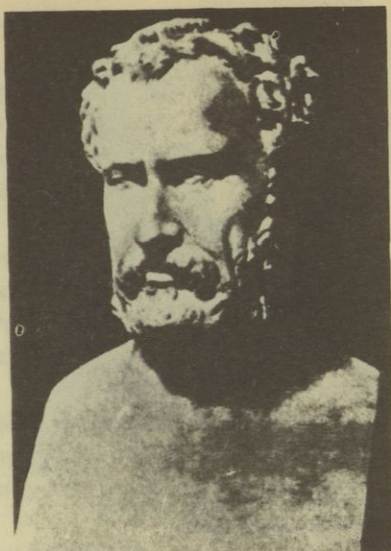
Τὴν ἱστορίαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ Ξενοφῶν, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου ἀποτελοῦν τοὺς τρεῖς μεγάλους ἱστορικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 430 π.Χ. Τὰ ἱστορικά του συγγράμματα εἶναι ἡ Κύρου Ἀνάβασις καὶ τὰ Ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 411 ἕως τὸ 362, δηλαδὴ μέχρι τῆς μάχης τῆς Μαντινείας. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ Ξενοφὼν ἔγραψε καὶ ἄλλα βιβλία μὲ ποικίλην ὕλην. Εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ἡ γλώσσά του εἶναι γλαφυρά καὶ θεωρεῖται ὑπόδειγμα τοῦ πεζοῦ ἀττικοῦ λόγου.

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ, Η ΠΟΙΗΣΙΣ, Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Ἡ ρητορική εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δημιούργημα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐχομεν τρία εἶδη ρητορικῶν λόγων, τοὺς δικανικοὺς, τοὺς πανηγυρικοὺς ἢ ἐπιδεικτικούς καὶ τοὺς συμβουλευτικούς ἢ δημηγορίας.

Μεταξὺ τῶν δικανικῶν ρητόρων τοῦ 4ου αἰῶνος κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ὁ Λυσίας. Ἐγραφεν ἐπὶ πληρωμῇ λόγους χάριν κατηγορουμένων ἢ κατηγόρων.

Ὁ Ἰσοκράτης ὑπῆρξεν ἑξοχος ρητοροδιδάσκαλος. Ὁ περιφημότερος ἐκ τῶν λόγων του εἶναι ὁ Πανηγυρικός, εἰς τὸν ὁποῖον δικαιολογεῖ τὴν ἀξίωσιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὰ πρωτεῖα.

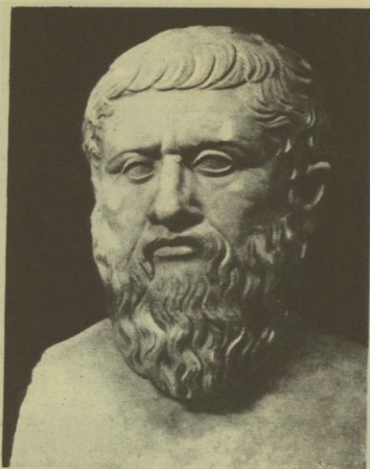
Ὡς συμβουλευτικοὶ ρήτορες ἀνεδείχθησαν κυρίως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Οἱ Φιλιππικοὶ καὶ Ὀλυνθιακοὶ λόγοι τοῦ Δημοσθένους στρέφονται μὲ ἐξαιρετικὴν βιαιότητα κατὰ τοῦ Φιλίππου. Διακρίνονται διὰ τὴν ἀπαράμιλλον πατριωτικὴν θέρμην, τὴν δύναμιν καὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν στενὴν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ ρήτορος. Ἐκτὸς τῶν συμβουλευτικῶν ἔχομεν καὶ δικανικοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Αὐτοὶ εἶναι δύο εἰδῶν, ἰδιωτικοὶ καὶ δημόσιοι. Ὁ Δημοσθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος ρήτωρ τοῦ κόσμου διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἰδανικῶν. Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐξ ἴσου νευρώδης ρήτωρ ἦτο ὁ Αἰσχίνης, ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος. Δύο ἄλλοι ὀνομαστοὶ ρήτορες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ Ὑπερίδης καὶ ὁ Λυκοῦργος, τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος.

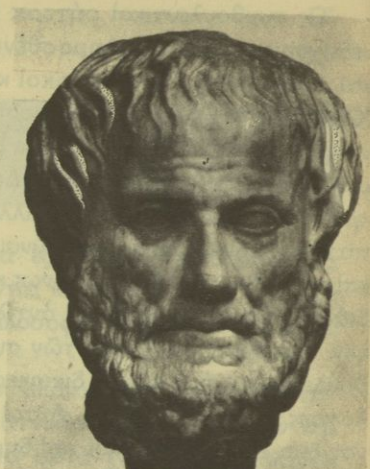
Ξενοφῶν.

Ἐκ τῆς ποιήσεως μόνον ἡ κωμωδία παράγει ἀξιόλογα ἔργα, ἀλλ' ὑπὸ νέαν μορφήν. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 4ου αἰῶνος παρουσιάζεται ὡς νέα κωμωδία. Αὐτὴ θέμα ἔχει χαρακτῆρας καὶ πάθος ἀνθρώπων, εἶναι δηλ. ἠθογραφικὴ. Τὴν νέαν κωμωδίαν ἀντιπροσωπεύουν ὁ Φιλίμων καὶ ὁ ἐφάμιλλος τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τὴν ποιητικὴν μεγαλοφυΐαν Μένανδρος ὁ Κηφισιεὺς (342 - 290).

Ἡ φιλοσοφία μετὰ τὰς βάσεις, τὰς ὁποίας ἔθεσεν εἰς αὐτὴν ὁ Σωκράτης, ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην περιωπὴν διὰ τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ὁ Πλάτων (427 - 347) ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους. Ἐυσστηματοποίησε καὶ συνεπλήρωσε τὰς περὶ ἠθικῆς καὶ τοῦ κόσμου ἰδέας τοῦ Σωκράτους. Τὰς παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμ-

Πλάτων. (Μαρμαρίνη προτομή.
Μουσείον Βατικανού).

Ἀριστοτέλης.

ματά του, τὰ ὁποῖα λέγονται διάλογοι, διότι ὅλα ἐκτὸς τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους εἶναι εἰς διαλογικὴν μορφήν. Μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης (384 - 322) ἀπὸ τὰ Στάγिरα τῆς Μακεδονίας. Ὁ Ἀριστοτέλης περιέλαβεν εἰς τὰ συγγράμματά του ὅλην τὴν τότε σοφίαν καὶ προήγαγεν ὅλας τὰς ἐπιστήμας. Ἄλλ' ὁ τετράγωνος ἐκεῖνος νοῦς εἶχε καὶ ποιητικὰς ἐμπνεύσεις. Ἐκτὸς ἄλλων ποιημάτων ἔγραψε καὶ περίφημον ὕμνον εἰς ἀρετὴν.

ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα εἶναι ἐξ ἴσου ζωηρά, ὅπως καὶ κατὰ τὸν προηγούμενον. Οἱ ἐμφύλιοι ὁμως πόλεμοι ἔκαναν τοὺς Ἕλληνας νευρικοὺς, περισσότερον εὐκόλους εἰς τὰς συγκινήσεις. Αὐτὴν τὴν συναισθηματικὴν κατάστασιν τῶν χρόνων των ἀπετύπωσαν οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος εἰς τὰ ἔργα των. Διὰ τοῦτο οἱ τεχνῖται προσέχουν πολὺ εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου, ἥ ὅποια κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἔφθασεν εἰς ἀνυπερβλήτον τελειότητα.

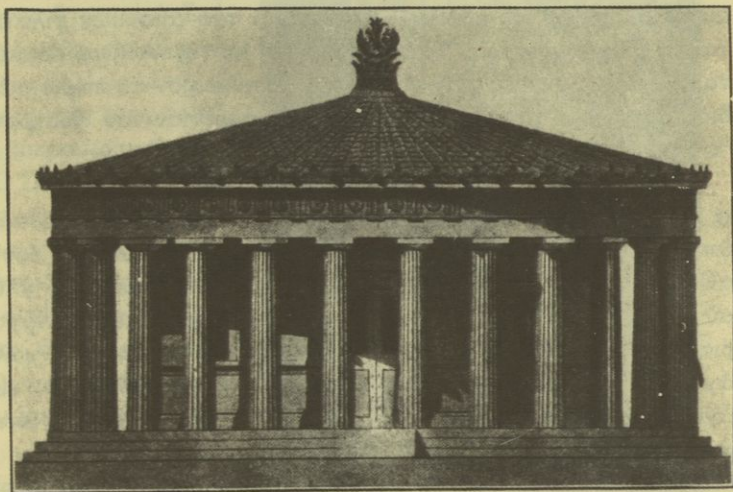
Καὶ αἱ περιστάσεις ὁμως, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐργάζονται οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος, ἔχουν ἀλλάξει σημαντικῶς. Ἡ ἀθηναϊκὴ πο-

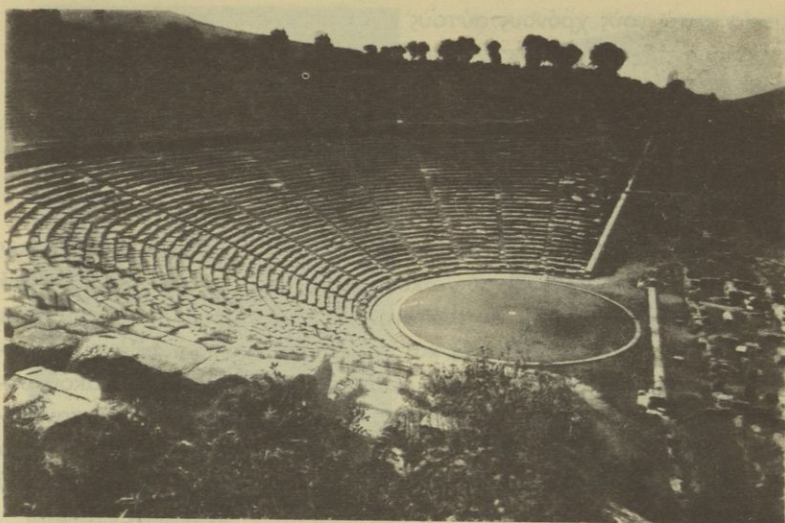
λιτεία κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἶναι πτωχή. Σπανίως ἀναθέτει εἰς τοὺς καλλιτέχνας τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων. Οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι δίδουν ἐργασίαν εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας, τοὺς γλύπτας, τοὺς ζωγράφους. Τοῦτο εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης ἐργάζεται τώρα μὲ πρωτοβουλίαν καὶ ἡ ἔμπνευσις του δὲν δεσμεύεται ἀπὸ κανέναν περιορισμόν.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα οἱ καλλιτέχναι κτίζουν ναοὺς δωρικοὺς καὶ ἰωνικοὺς, ἀκολουθοῦν δηλ. τὴν παράδοσιν τοῦ 5ου αἰῶνος. Σιγὰ σιγὰ ἐν τούτοις τὸν ἰωνικὸν ρυθμὸν παραμερίζει ὁ πολυτελέστερος κορινθιακὸς καὶ τὰ οἰκοδομήματα λαμβάνουν σχῆμα κυκλικὸν μὲ κωνικὴν στέγην. Θαυμάσιον δεῖγμα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ ἦτο ἡ Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐσώθησαν μόνον ὀλίγοι κίονες. Εἰς τὰς Ἀθήνας τοιοῦτον στρογγύλον οἰκοδόμημα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ μὲ μονολιθικὴν στέγην ἔχομεν τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυριαρχεῖ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ὁ ἰωνικὸς ρυ-

Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου. (Ἀναπαράστασις). Οἱ ἐξωτερικοὶ κίονες ἦσαν δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ κιονοστοιχία ἦτο κορινθιακοῦ.

Τὸ θέατρον τῆς Ἐπίδαυρου, ὅπως εἶναι σήμερον.

θμός. Θαυμαστὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ ναὸς τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος καὶ ὁ μικρὸς ἀλλὰ κομψότατος ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς εἰς τὴν Πριήνην τῆς Καρίας. Κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν φιλοτιμοῦνται νὰ κτίζουν θέατρα. Τότε ἀνεγείρεται εἰς τὰς Ἀθήνας μαρμάρινον τὸ Διονυσιακὸν θέατρον καὶ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὸ περιφημότερον διὰ τὸ κάλλος, τὴν ἀκουστικὴν καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ θεάτρον τῆς Ἐπίδαυρου.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. α) ΚΗΦΙΣΟΔΟΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΤΕΛΗΣ. Περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αἱ κλίσεις τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος γίνονται φανεραὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν. Οἱ μεγάλοι γλύπται αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι Ἀθηναῖοι ἢ εἰργάσθησαν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀθηναῖος Κηφισόδοτος κατεσκεύασε χάλκινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς Εἰρήνης μὲ τὸ τέκνον τῆς, τὸν Πλοῦτον, εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς. Ἡ βαθεῖα καὶ ἐντελὴς ἀνθρωπίνη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς ἀγάπης εἰς τὸ ὥραϊον πρόσωπον τῆς θεᾶς προδίδει μεγάλον καλλιτέχνην.

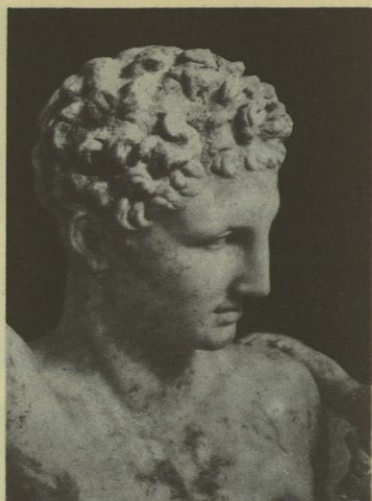
Υἱὸς τοῦ Κηφισοδότου ἦτο ὁ Πραξιτέλης, ὁ ἐπιφανέστερος γλύπτης τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Τὴν καλλιτεχνικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πραξιτέλους δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ ἀντίγραφα ἀγαλμάτων του, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ πρωτότυπον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐσώθη ἐλαφρῶς ἠκρωτηριασμένον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸν Ἑρμῆν. Ἡ κατεργασία τοῦ ἀγάλματος εἶναι μοναδική. Ἡ σμίλη τοῦ Πραξιτέλους εἶχε πράγματι τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλῃ τὴν ψυχρὰν ἐπιφάνειαν τοῦ μαρμάρου εἰς λεπτοτάτην ἐπιδερμίδα, ἣ ὅποια δίδει τὴν ἐντύπωσιν θερμῆς, ζωντανῆς σαρκός. Καὶ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι, σύμφωνα τοῦλάχιστον πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, δὲν ἔθεωρεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ καλλιτέχνου. Πολὺ περισσότερον ἐφημίζετο τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον εἶχε τοποθετηθῇ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη.

β) ΣΚΟΠΑΣ ΚΑΙ ΛΥΣΙΠΠΟΣ

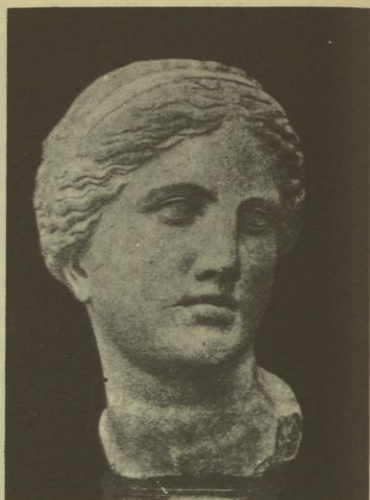
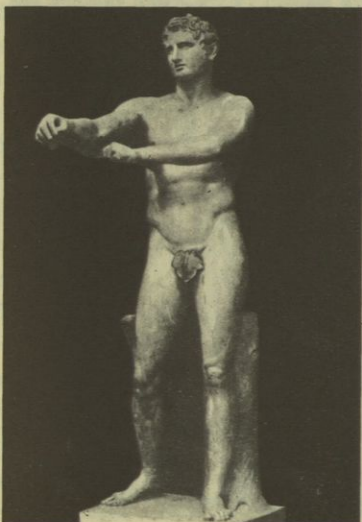
Ἐξ ἴσου μεγάλης ἐμπνεύσεως καλλιτέχνης ἦτο καὶ ὁ Σκόπας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ἀλλ' εἰργάσθη εἰς πολλὰ μέρη τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σκόπας κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ σφοδροῦ καὶ βιαίου πάθους. Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν μᾶς ἀφῆνουν ἀντίγραφα τῶν ἔργων του, ὅπως ἡ Βακχίς (μαινὰς) τοῦ Μουσείου τοῦ Μονάχου καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ

Εἰρήνῃ τοῦ Κηφισοδότου.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους. (Μουσεῖον Ὀλυμπίας).

Ὁ ἀποξυόμενος τοῦ Λυσίππου.
(Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ).

Κεφαλὴ τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης.

Μελεάγρου, τοῦ μυθικοῦ ἥρωος τῶν Αἰτωλῶν. Εἰς τὴν ὥριμον τέχνην τοῦ Σκόπα ἀνήκει καὶ ὁ ἀνάγλυφος στολισμὸς τοῦ τάφου τοῦ Μουσώλου, τοῦ Μουσώλειου ὅπως λέγεται, εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Νεώτερος τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Πραξιτέλους καὶ σύγχρονος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ὁ τρίτος μέγας γλύπτης τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος ὁ Λύσιππος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα καὶ κατεργάζετο κυρίως τὸν χαλκόν. Κατεσκεύαζεν ἀγάλματα θεῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνδριάντας ἀθλητῶν καὶ συγχρόνων ἐπιστήμων προσώπων. Ὁ Λύσιππος ἦτο ὁ προνομιούχος ἀνδριαντοποιὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ

προτίμησις αὐτῇ πρὸς τὸν Σικυώνιον καλλιτέχνην ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὸς μόνον ἀπέδιδεν εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μακεδόνα ἥρωος τὸν ἀρρενωπὸν καὶ λεοντόκαρδον χαρακτῆρά του.

Πρωτότυπον ἔργον τοῦ Λυσίππου δὲν ἐσώθη. Ἔχομεν ὁμως ἀρκετὰ μαρμάρινα ἀντίγραφα τῶν ἔργων του. Ἐξαίρετον εἶναι ἀντίγραφον χαλκοῦ ἀνδριάντος, τοῦ Ἀποξυομένου, ὅπως τὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. Παριστάνει ἀθλητὴν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν νίκην του ἀποξέει μὲ τὴν στλεγγίδα (ξύστραν) τὸ ἔλαιον καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τοῦ δέρμα του.

Εἰς τὰ γλυπτικὰ προϊόντα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος κατατάσσεται καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς Νιόβης μὲ τὰ τοξευόμενα τέκνα της καὶ ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ (Μπελβεντέρε) εἰς τὴν Ρώμην (Ἀπόλλων τοῦ Μπελβεντέρε).

Δύο ἐπίσης χάλκινα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ὁ ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων καὶ ὁ παῖς τοῦ Μαραθῶνος, εἶναι ἔργα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

γ) Εἰδωλία. Κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀναζῇ παλαιοτάτη βιοτεχνία, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς δύο προηγούμενους αἰῶνας εἶχε παρამεληθῇ. Εἶναι ἡ βιοτεχνία τῆς κατασκευῆς μικρῶν πηλίνων ἀγαλμάτων ἢ εἰδωλίων, ὅπως λέγονται. Πλῆθος τοιούτων εἰδωλίων εὐρέθη εἰς τοὺς τάφους ἰδίως τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς Τανάγρας εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ὁ Μελέαγρος. (Μαρμάρινον ἀντίγραφον).

Παριστάνουν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκας μὲ ἐνδυμασίαν περιπάτου, δηλαδὴ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, συχνὰ μὲ σκιάδιον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ ριπίδιον εἰς τὴν χεῖρα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰδῶλια αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ κομφοτεχνήματα.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ. Καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ ἐπιφανεῖς καλλιτέχνας. Ὁ μεγαλύτερος ἐξ ὅλων ἦτο ὁ Ἀπελλῆς ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἐφεσον. Διὰ νὰ τελειοποιηθῇ, ἦλθε κατόπιν εἰς τὴν Σικυῶνα. Τὴν ἀξίαν του ὥς ζωγράφου πιστοποιεῖ τὸ γεγονός ὅτι μόνον αὐτὸς εἶχε τὸ προνόμιον νὰ ζωγραφῇ εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀπελλοῦ ἐξύμνησαν οἱ

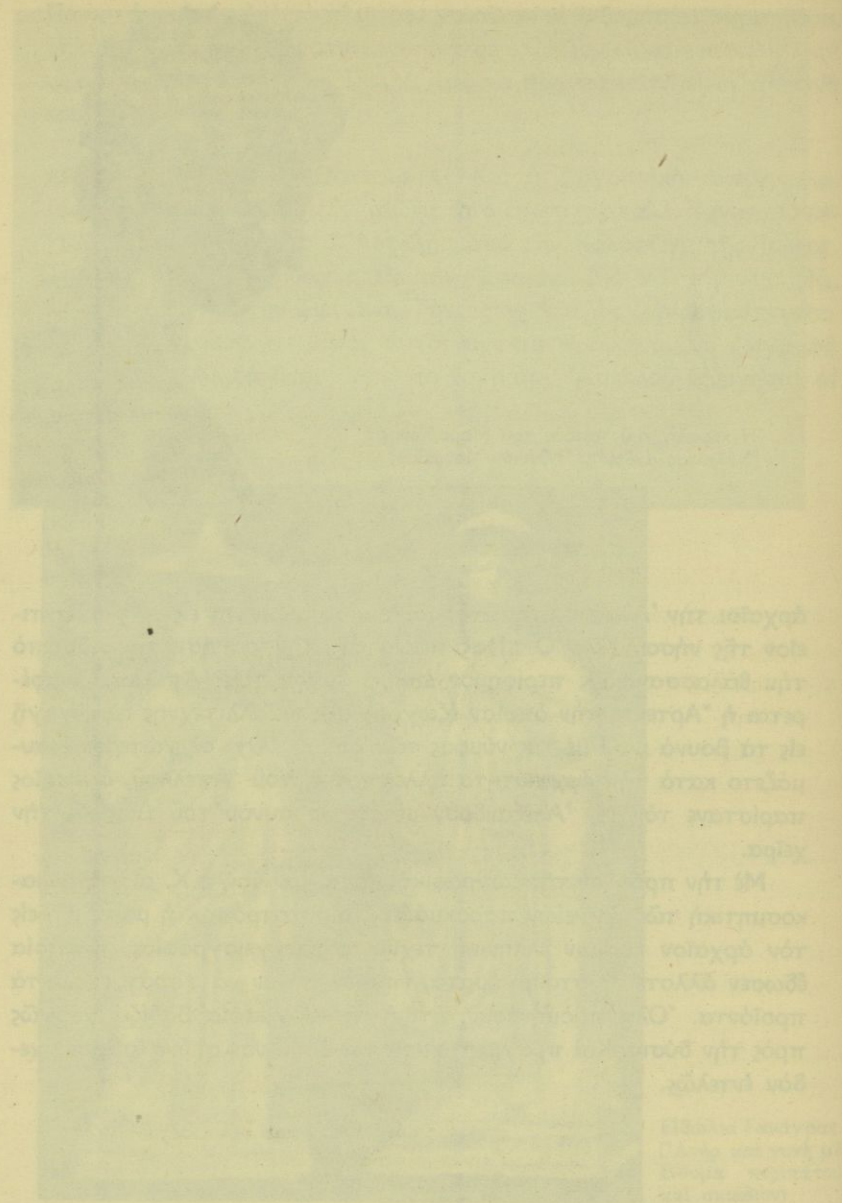
Εἰδῶλια Τανάγρας.
(Ἄνὴρ καὶ γυνὴ μὲ
ἐνδυμα περιπάτου
καὶ σκιάδιον).

Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς τοῦ Μαραθῶνος.
(Χάλκινος ἀνδριάς. Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

ἀρχαῖοι τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην, ἀφιερωμένην εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς νήσου Κῶ. Ὁ πίναξ παρίστανε τὴν γέννησιν τῆς θεᾶς ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὡς περίφημον ἐπίσης ἔργον τοῦ Ἀπελλοῦ ἀναφέρεται ἡ Ἄρτεμις, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφησεν ὁ καλλιτέχνης νὰ κυνηγῇ εἰς τὰ βουνὰ μαζὶ μὲ τὰς νύμφας τῶν ὀρέων. Ὅχι ὀλιγώτερον ἐθαυμάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἄλλος πίναξ τοῦ Ἀπελλοῦ, ὁ ὁποῖος παρίστανε τὸν Μ. Ἀλέξανδρον μὲ τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς εἰς τὴν χεῖρα.

Μὲ τὴν πρόοδον τῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἡ διακοσμητικὴ τῶν ἀγγείων παρακμάζει. Τοιοῦτοτρόπως ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἑλληνικὴ τέχνη τῆς ἀγγειογραφίας, ἡ ὁποία ἔδωσεν ἄλλοτε ἀριστουργήματα, ἔπαυσε πλέον νὰ παράγῃ ἐκλεκτὰ προϊόντα. Ὅλα προμηνύουν, ὅτι ἡ ἀγγειογραφία βαδίζει γοργῶς πρὸς τὴν δύσιν. Καὶ πράγματι κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ἔσβησε σχεδὸν ἐντελῶς.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

1. ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ.

- 4000 π.Χ. Ένωσις τῆς Αἰγύπτου εἰς ἓν κράτος.
1800 – 1580 » Οἱ Ὑκσῶς κυριαρχοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον.
525 » Ὑποταγὴ τῆς Αἰγύπτου εἰς τοὺς Πέρσας.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

- 4000 π.Χ. Οἱ Σουμέριοι εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς κάτω Μεσοποταμίας.
2000 » Ἰδρυσις τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους.
1100 » Ὑποταγὴ τῶν Βαβυλωνίων εἰς τοὺς Ἀσσυρίους.
612 » Ἰδρυσις τοῦ νέου βαβυλωνιακοῦ κράτους.
539 » Κατάλυσις τοῦ νέου βαβυλωνιακοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Κύρου.

3. ΕΒΡΑΙΟΙ.

- 2000 π.Χ. Οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Παλαιστίνην.

4. ΦΟΙΝΙΚΕΣ.

- 800 π.Χ. Μεγίστη ἀκμὴ τῆς Τύρου. Κτῆσις τῆς Καρχηδόνας.

5. ΧΕΤΤΑΙΟΙ.

- 1400 – 1300 π.Χ. Ἀκμὴ τῶν Χετταίων.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.

- 550 π.Χ. Ὁ Κύρος βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν.
539 » Ὁ Κύρος κυριεύει τὴν Βαβυλῶνα.
528 » Θάνατος τοῦ Κύρου.

- 2000 — 1400 π.Χ. Ἀκμή τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ.
 2000 » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.
 1500 » Ἀκμή τῶν Μυκηναίων.
 1100 » Κάθοδος τῶν Δωριέων.
 1000 — 900 » Α' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
 900 — 700 » Ὀμηρικοὶ χρόνοι.
 800 — 600 » Β' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
 621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
 560 — 527 » Τυραννὶς Πεισιστράτου.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 507 » Κλεισθένης.
 499 — 494 » Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.
 490 » Μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
 480 » Μάχη Θερμοπυλῶν — Ναυμαχία Σαλαμῖνος.
 479 » Μάχαι Πλαταιῶν καὶ Μυκάλης.
 478 » Α' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία τῆς Δήλου. — Ἀριστείδης.
 467 » Νίκη τοῦ Κίμωνος εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα.
 449 — 429 » Κυβέρνησις τοῦ Περικλέους.
 431 — 404 » Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
 404 — 403 » Οἱ τριάκοντα τύραννοι.
 396 » Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.
 395 — 387 » Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος.
 378 » Β' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.
 371 » Μάχη τῶν Λεύκτρων.
 371 — 362 » Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
 362 » Μάχη τῆς Μαντινείας. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.
 338 » Μάχη τῆς Χαιρωνείας.
 336 » Δολοφονία τοῦ Φιλίππου. — Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος βασιλεὺς.
 334 » Μάχη τοῦ Γρανικοῦ.
 333 » Μάχη τῆς Ἴσσοῦ.
 331 » Μάχη τῶν Γαυγαμήλων. — Κατάλυσις τοῦ περσικοῦ κράτους.
 327 » Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας.
 323 » Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Γεογλυφικά	σελ. 10	Μονομαχία Ἀχιλλεύως καὶ	
Αἱ πυραμίδες	» 13	Ἐκτορος	σελ. 53
Υπόστulos αἰθούσας τοῦ ναοῦ		Κεφαλὴ τοῦ Διὸς	» 55
τοῦ Καρνάκ	» 14	Ἡ Ἥρα	» 55
Κυνήγιον λεόντων (Ἀσσυρια- κὸν ἀνάγλυφον)	» 17	Ὁ Ἀπόλλων	» 56
Πτερωτὸς ταῦρος	» 18	Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν ...	» 57
Σφηνοειδὴς γραφή	» 19	Ἡ Ἀρτεμις	» 58
Ἀσσυριακὸς ναὸς	» 20	Θυσία εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ...	» 59
Ὁ τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς		Περσίου τοῦ Κορίνθιος ...	» 71
Πασαργάδας	» 29	Νόμισμα Μιλήτου	» 73
Περσικὸν ἀνάκτορον	» 32	Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς	
Περσικὸν κιονόκρανον	» 33	τὴν Ἐφεσον	» 74
Κρήτες προσφέροντες σπον- δὴν	» 38	Ὁ Πυθαγόρας	» 75
Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	» 40	Νόμισμα Μυτιλήνης	» 76
Πηλινὴ πινακὶς μετ' ἐλληνικὴν γραμμικὴν γραφὴν	» 41	Κορινθιακὸν ἀγγεῖον (Οἶνο- χόη)	» 80
Τύπος γυναικὸς τῆς Κρήτης (Ἡ «Παρισιάννα»)	» 42	Νόμισμα Αἰγίνης	» 82
Κρητικὰ ἀγγεῖα	» 42	Νόμισμα Χαλκίδος	» 83
Ἀκροβατικὰ γυμνάσια ἐπὶ ταύρου	» 43	Νόμισμα Λαρίσης	» 85
Μυκηναῖοι πολεμισταὶ	» 44	Νόμισμα Ἀκαρνανίας	» 86
Ἡ Πύλη τῶν λεόντων	» 45	Νόμισμα Κρότωνος	» 89
Ἡ κυρία μετ' τὴν πυλῖδα	» 46	Νόμισμα Συρακουσῶν	» 90
Ἐγχειρίδιον Μυκηναϊκὸν	» 47	Νόμισμα Ἀκράγαντος	» 91
Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	» 47	Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελινοῦν- τος	» 92
Θολωτὸς τάφος. Ὁ «Θησαυ- ρὸς τοῦ Ἀτρέως»	» 48	Ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα καὶ ὁ Ταύγετος	» 93
Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα	» 51	Λυκοῦργος	» 95
Ὁ Ὀμηρος	» 52	Σπαρτιάται ὀπλῖται	» 98
		Νόμισμα Σπάρτης	» 99
		Ὁ Σόλων	» 107
		Ἀθηναῖος ἱππεὺς	» 111

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλ- λωνος εἰς Δελφούς.....	σελ. 116	Σωκράτης	σελ. 187
Ἡ Πυθία καθημένη ἐπὶ τοῦ τρίποδος χρησιμοδοτεῖ ..	» 117	Δωρικός, ἰωνικός καὶ κοριν- θιακὸς κίων	» 190
Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφούς	» 117	Κοῦρος	» 191
Ἀποψὶς τῆς Ὀλυμπίας	» 118	Κόρη	» 191
Σκηναὶ ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπια- κοὺς ἀγῶνας	» 121	Ἀθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου	» 192
Ἄρπα καὶ λύρα	» 124	Ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος ..	» 193
Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ	» 126	Ὁ δορυφόρος τοῦ Πολυκλεί- του	» 194
Ὁ Ἀνακρέων	» 127	Μελανόμορφος ἀμφορεὺς	» 195
Ὁ Ἡράκλειτος	» 131	Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν	» 196
Δαρεῖος Α'	» 134	Ὁ Παρθενὸν	» 197
Πέρσαι πολεμισταὶ	» 135	Τὸ Ἐρέχθειον	» 198
Ἕλλην ὀπλίτης	» 139	Ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (Ἀπτέ- ρου) Νίκης	» 199
Μιλτιάδης	» 142	Ἀλκιβιάδης	» 208
Ἀριστείδης	» 143	Στήλη Ἑρμοῦ	» 209
Θεμιστοκλῆς	» 144	Φίλιππος Β'	» 234
Ὁ χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελ- φῶν	» 156	Μακεδὼν ἵππεὺς	» 235
Ὅστρακον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ πατρὸς του	» 160	Δημοσθένης	» 238
Κεφαλὴ τοῦ Κίμωνος	» 162	Ἰσοκράτης	» 238
Περικλῆς	» 166	Αἰσχίνης	» 239
Τριήρης	» 171	Ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας	» 240
Ἀνὴρ μὲ χιτῶνα καὶ ἀνὴρ μὲ ἱμάτιον	» 174	Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	» 244
Γυνὴ μὲ χιτῶνα καὶ γυνὴ μὲ ἱμάτιον	» 175	Ἡ μάχη τῆς Ἰσοῦ (Ψηφιδω- τὸν Πομπηίας)	» 249
Σχολεῖον	» 176	Ξενοφῶν	» 263
Παλαιστρά	» 177	Πλάτων	» 264
Ἐσωτερικὸν σιδηρουργείου ..	» 178	Ἀριστοτέλης	» 264
Παναθηναϊκὸς ἀμφορεὺς	» 180	Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου	» 265
Αἰσχύλος	» 184	Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου ..	» 266
Σοφοκλῆς	» 184	Εἰρήνη τοῦ Κηφισοδότου ...	» 267
Εὐριπίδης	» 184	Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους	» 268
Ἀριστοφάνης	» 184	Κεφαλὴ τῆς Κνιδίας Ἀφρο- δίτης	» 268
Ἡρόδοτος	» 185	Ὁ ἀποξυόμενος τοῦ Λυσίππου	» 268
Θουκυδίδης	» 186	Ὁ Μελέαγρος	» 269
		Εἰδώλια Τανάγρας	» 270
		Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς τοῦ Μα- ραθῶνος	» 271

Ἀρχαία Αἴγυπτος	σελ.	9
Βαβυλωνία καὶ Ἀσσυρία	»	16
Παλαιστίνη καὶ Φοινίκη	»	22
Φοινικὴ ἐξάπλωσις	»	25
Τὸ Περσικὸν κράτος ἐπὶ Δαρείου Α'	»	30
Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς	»	35
Μεγάλη Ἑλλάς	»	62
Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος	»	65
Ἀρχαία Ἀττικὴ	»	103
Χάρτης τῶν περσικῶν πολέμων	»	138
Σχέδιον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος	»	141
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν	»	147
Σχέδιον τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος	»	151
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν	»	155
Σχέδιον τῶν μακρῶν τειχῶν	»	167
Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας	»	173
Ναὸς ἐν παραστάσι	»	188
Ναὸς πρόστυλος	»	188
Ναὸς ἀμφιπρόστυλος	»	189
Ναὸς περίπτερος	»	189
Σχέδιον Πύλου καὶ Σφακτηρίας	»	205
Χάρτης τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου	»	223
Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας	»	231
Πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ	»	247
Σχέδιον τῆς Τύρου	»	250
Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	255

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ

1	Εισαγωγή	1
2	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	2
3	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	3
4	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	4
5	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	5
6	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	6
7	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	7
8	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	8
9	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	9
10	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	10
11	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	11
12	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	12
13	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	13
14	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	14
15	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	15
16	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	16
17	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	17
18	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	18
19	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	19
20	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	20
21	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	21
22	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	22
23	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	23
24	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	24
25	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	25
26	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	26
27	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	27
28	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	28
29	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	29
30	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	30
31	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	31
32	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	32
33	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	33
34	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	34
35	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	35
36	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	36
37	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	37
38	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	38
39	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	39
40	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	40
41	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	41
42	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	42
43	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	43
44	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	44
45	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	45
46	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	46
47	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	47
48	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	48
49	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	49
50	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	50
51	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	51
52	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	52
53	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	53
54	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	54
55	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	55
56	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	56
57	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	57
58	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	58
59	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	59
60	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	60
61	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	61
62	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	62
63	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	63
64	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	64
65	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	65
66	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	66
67	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	67
68	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	68
69	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	69
70	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	70
71	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	71
72	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	72
73	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	73
74	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	74
75	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	75
76	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	76
77	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	77
78	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	78
79	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	79
80	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	80
81	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	81
82	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	82
83	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	83
84	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	84
85	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	85
86	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	86
87	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	87
88	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	88
89	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	89
90	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	90
91	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	91
92	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	92
93	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	93
94	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	94
95	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	95
96	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	96
97	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	97
98	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	98
99	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	99
100	ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

	A' Εἰσαγωγή	σελ.	5 - 7
»	B' Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ	»	8 - 33
»	Γ' Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς	»	34 - 36
»	Δ' Προϊστορικοὶ χρόνοι	»	37 - 49
»	Ε' Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων	»	50 - 54
»	ΣΤ' Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ θρησκεία	»	55 - 59
»	Ζ' Ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις	»	60 - 66
»	Η' Κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὁργάνωσις ...	»	67 - 71
»	Θ' Ἡ μικρασιατικὴ Ἑλλάς	»	72 - 77
»	Ι' Ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλάς	»	78 - 87
»	ΙΑ' Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Δύσεως	»	88 - 92
»	ΙΒ' Ἡ Σπάρτη	»	93 - 101
»	ΙΓ' Αἱ Ἀθῆναι	»	102 - 113
»	ΙΔ' Ἡ ἐνότῃς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους	»	114 - 122
»	ΙΕ' Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις	»	123 - 131
»	ΙΣΤ' Ἀκμὴ καὶ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Μηδικοὶ ἢ περσικοὶ πόλεμοι	»	132 - 158
»	ΙΖ' Ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία	»	159 - 167
»	ΙΗ' Ὁργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους	»	168 - 172
»	ΙΘ' Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ δημοσία ζωὴ εἰς τὰς Ἀθῆνας	»	173 - 182
»	Κ' Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους	»	183 - 199
»	ΚΑ' Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	200 - 217
»	ΚΒ' Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	»	218 - 225
»	ΚΓ' Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν	»	226 - 232
»	ΚΔ' Ἡ μακεδονικὴ ἡγεμονία	»	233 - 242
»	ΚΕ' Ἡ ἀκμὴ τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ μεγάλοι κατακτήσεις	»	243 - 261
»	ΚΣΤ' Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα	»	262 - 271

ΕΚΔΟΣΙΣ Β' 1968 (VIII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 190.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1672/24-7-68

Ἐκτύπωσις : « ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΟΣ » Α.Ε.
Βιβλιοδεσία : ΠΑΠΤΡΟΣ ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Α.Ε.

